

**Strategia / Program Rozwoju
Powiatu Wyszowskiego do roku 2025**

POWIAT WYSZKOWSKI

Grudzień 2015 rok

Szanowni Mieszkańcy Powiatu Wyszowskiego,

Na państwa ręce składamy Strategię /Program Rozwoju Powiatu Wyszowskiego do 2025 roku. Jest to dokument strategiczny, na podstawie którego realizowana będzie Misja Powiatu a także opierać się będą przyszłe dokumenty operacyjne. Niniejszy dokument określa cele, jakie stawiają sobie władze Powiatu oraz zawiera katalog zadań, które będą stanowić priorytet do realizacji dla Samorządu Powiatowego w Wyszowie.

Realizacja Strategii /Program Rozwoju Powiatu Wyszowskiego do 2025 roku jest wyzwaniem dla całej społeczności Powiatu Wyszowskiego. Zgodnie z zapisem Misji realizacja celów i zadań zapewni dalszy, dynamiczny i zrównoważony rozwój Powiatu.

Mirosław Bogdan Pągowski

Starosta Powiatu Wyszowskiego

Dokument Strategii / Programu Rozwoju Powiatu Wyszowskiego do 2025 roku został opracowany na podstawie następujących Uchwał:

- *Uchwała Nr 19/63/2015 Zarządu Powiatu Wyszowskiego z dnia 14 kwietnia 2015 r. w sprawie przystąpienia do opracowania “Strategii Rozwoju Powiatu Wyszowskiego do roku 2025”*
- *Uchwała nr 23/73/2015 Zarządu Powiatu Wyszowskiego z dnia 8 maja 2015 r. w sprawie powołania Zespołu do spraw opracowania “Strategii Rozwoju Powiatu Wyszowskiego do roku 2025”*

Zespół ds. opracowania dokumentu „Strategii / Programu Rozwoju Powiatu Wyszowskiego do roku 2025” w składzie:

- 1) Bogdan Mirosław Pągowski, Starosta Powiatu Wyszowskiego – Przewodniczący Zespołu,*
- 2) Adam Mróz, Wicestarosta Powiatu Wyszowskiego – Zastępca Przewodniczącego,*
- 3) Ewa Ćwik – Naczelnik Wydziału Rozwoju i Funduszy,*
- 4) Maria Chmieleńska – Główny specjalista Wydziału Rozwoju i Funduszy,*
- 5) Anna Anuszevska – Skarbnik Powiatu,*
- 6) Jerzy Ausfeld – Sekretarz Powiatu,*
- 7) Sławomir Pędzich – Przewodniczący Komisji budżetu, rozwoju gospodarczego i rolnictwa,*
- 8) Paweł Deluga – Przewodniczący Komisji edukacji, kultury i sportu,*
- 9) Katarzyna Wysocka – Przewodnicząca Komisja zdrowia i pomocy społecznej.*

W opracowaniu ww. dokumentu uczestniczyli naczelnicy i pracownicy Starostwa Powiatowego w Wyszowie, a także dyrektorzy i pracownicy podległych i nadzorowanych jednostek organizacyjnych i organizacje pozarządowe.

Wykonawca dokumentu:

EU-Consult Sp. z o.o.

ul. Wały Piastowskie 1

80-855 Gdańsk

Spis treści:

<i>Wstęp</i>	<i>6</i>
<i>1. Metodologia prac nad Strategią/Programem Rozwoju Powiatu Wyszowskiego do 2025 roku.....</i>	<i>9</i>
<i>2. Rozwój strategiczny Powiatu Wyszowskiego do 2025 roku</i>	<i>12</i>
<i>2.1. Wizja i misja Strategii/Programu Rozwoju Powiatu Wyszowskiego do 2025 roku</i>	<i>13</i>
<i>2.2. Cele strategiczne i operacyjne Strategii/Programu Rozwoju Powiatu Wyszowskiego do 2025 roku.....</i>	<i>14</i>
<i>2.3. Zgodność Strategii/Programu z dokumentami strategicznymi wyższego rzędu.....</i>	<i>28</i>
<i>2.4. System wdrażania i finansowania Strategii/Programu</i>	<i>36</i>
<i>3. Ewaluacja założeń Strategii/Programu Rozwoju Powiatu Wyszowskiego do 2025 roku ..</i>	<i>38</i>
<i>4. Źródła finansowania Strategii/Programu Rozwoju Powiatu Wyszowskiego do 2025 roku</i>	<i>39</i>
<i>5. Ogólne informacje o Powiecie Wyszowskim</i>	<i>39</i>
<i>5.1. Lokalizacja i położenie geograficzne powiatu</i>	<i>39</i>
<i>5.1.1. Charakterystyka sieci osadniczej i podział terytorialny</i>	<i>43</i>
<i>5.1.2. Dziedzictwo kulturowe i walory turystyczne Powiatu Wyszowskiego</i>	<i>54</i>
<i>6. Sfera społeczna.....</i>	<i>66</i>
<i>6.1. Sytuacja demograficzna</i>	<i>66</i>
<i>6.2. Rynek pracy i struktura bezrobocia</i>	<i>73</i>
<i>6.2.1. Prognoza liczby pracujących w regionie ostrołęcko-siedleckim</i>	<i>75</i>
<i>6.2.2. Bezrobocie</i>	<i>78</i>
<i>7. Sfera gospodarcza</i>	<i>83</i>
<i>7.1 Struktura podmiotów gospodarczych</i>	<i>83</i>
<i>7.2. Wpływ Obszaru Metropolitalnego Warszawy na Powiat Wyszowski.....</i>	<i>89</i>
<i>7.3. Rolnictwo.....</i>	<i>91</i>
<i>8. Infrastruktura techniczna</i>	<i>92</i>
<i>8.1. Infrastruktura drogowa i komunikacyjna.....</i>	<i>92</i>
<i>8.2. Infrastruktura wodno-ściekowa.....</i>	<i>105</i>

8.3. Gospodarka odpadami komunalnymi.....	110
8.4. Infrastruktura gazowa i ciepłownictwo.....	112
8.5. Infrastruktura energetyczna	114
9. Infrastruktura społeczna	115
9.1. Infrastruktura edukacyjna	115
9.2. Infrastruktura ochrony zdrowia	132
9.3. Pomoc społeczna	146
9.4. Infrastruktura kultury i sportu.....	155
10. Bezpieczeństwo publiczne	165
11. System e-usług publicznych oraz dostępności do sieci szerokopasmowej.	170
11.1. Analiza dostępności do sieci szerokopasmowej w województwie mazowieckim.....	172
12. Współpraca z organizacjami pozarządowymi oraz kapitał ludzki	178
13. Charakterystyka Obszaru Strategicznej Interwencji (OSI) dla Powiatu Wyszowskiego.....	180
14. Zarządzanie	183
14.1. Finanse i budżet Powiatu Wyszowskiego	183
14.2. Polityka inwestycyjna	186
15. Weryfikacja danych zebranych przy opracowaniu diagnozy	190
16. Wyniki ankietyzacji mieszkańców Powiatu Wyszowskiego oraz konsultacji społecznych przy tworzeniu Strategii/Programu Rozwoju Powiatu Wyszowskiego do 2025 roku.....	190
17. Analiza potrzeb.....	198
18. Analiza SWOT	211
Załącznik nr 1 Zestawienie zadań do realizacji w ramach Strategii/Programu Rozwoju Powiatu Wyszowskiego do 2025 roku	215
Spis tabel, rysunków i wykresów	216

Wstęp

Dokument został przygotowany dla Starostwa Powiatowego w Wyszowie w celu określenia kierunków rozwoju społeczno – gospodarczego Powiatu Wyszowskiego oraz sprecyzowania najważniejszych celów oraz zamierzeń inwestycyjnych do 2025 roku, które ściśle są skorelowane z nową perspektywą finansową Unii Europejskiej na lata 2014-2020 oraz dokumentami strategicznymi wyższego rzędu w tym w szczególności Strategią Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030, Innowacyjne Mazowsze oraz Planem Zagospodarowania Terenu Województwa Mazowieckiego.

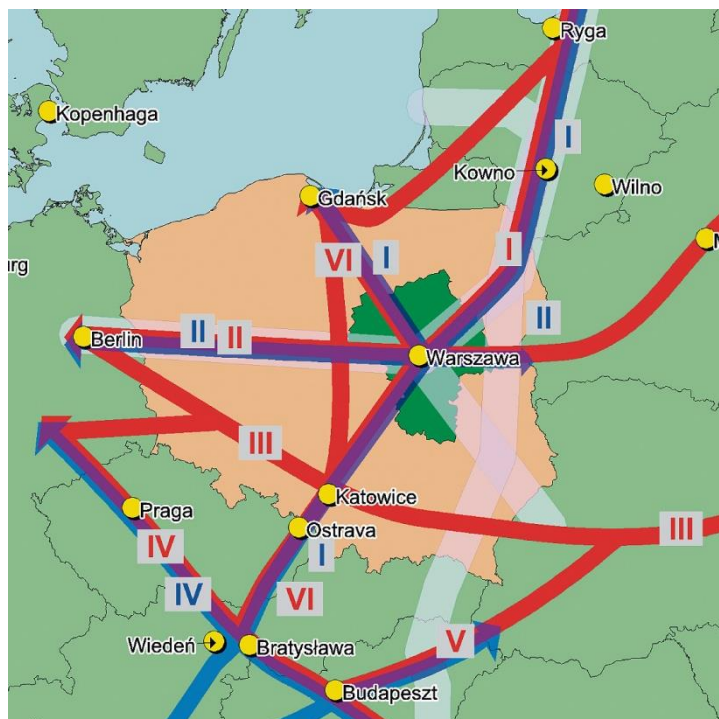
Powiat Wyszowski podlega administracyjnie pod województwo mazowieckie, położony jest w północno – wschodniej części Mazowsza, w odległości 55 km od Warszawy. Obszar Powiatu rozciąga się między dolinami Bugu i Narwi, granicząc z powiatami: wołomińskim, legionowskim, pułuskim, makowskim, ostrołęckim, ostrowskim i węgrowskim. Powiat tworzy 6 gmin: jedna miejsko – wiejska (Miasto i Gmina Wyszów) oraz pięć wiejskich (Gmina Brańszczyk, Długosiodło, Rząśnik, Somianka, Zabrodzie). Siedzibą Powiatu jest miasto Wyszów.

Mapa 1 Lokalizacja Powiatu Wyszowskiego na tle województwa mazowieckiego

Źródło: Program ochrony środowiska dla Powiatu Wyszowskiego na lata 2013 – 2016 z perspektywą do 2020 roku.

Mapa 2 Położenie Powiatu Wyszowskiego na tle paneuropejskich korytarzy transportowych

Źródło: Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego, opracowanie: Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego w Warszawie

Część Powiatu Wyszowskiego (obszar Gminy Somianka, Wyszaków, Zabrodzie) należy do **Obszaru Metropolitalnego Warszawy (OMW)**, który obejmuje obszar o powierzchni 620,5 tys. ha, tj. 17,2% powierzchni województwa mazowieckiego. Obszar Metropolitalny Warszawy został zdelimitowany w oparciu o szereg wskaźników funkcjonalno-przestrzennych i społeczno-gospodarczych zawartych w Studium planu zagospodarowania przestrzennego Obszaru Metropolitalnego Warszawy. Delimitacja OMW obejmuje m.st. Warszawę oraz 71 gmin z 13 powiatów – grodziskiego, grójeckiego, legionowskiego, mińskiego, nowodworskiego, otwockiego, piaseczyńskiego, pruszkowskiego, sochaczewskiego, warszawskiego zachodniego, wołomińskiego, wyszkowskiego oraz żyrardowskiego.

Ponadto Powiat Wyszowski terytorialnie podlega również pod **Obszar Strategicznej Interwencji: Ostrołęcko- Siedlecki**. Statystycznie do OSI należą: Gmina Brańszczyk, Gmina Długosiodło oraz Gmina Wyszaków. Odniesienia funkcjonalno- przestrzenne oraz społeczno-gospodarcze są zróżnicowane w zależności do wyznaczonych celów zarówno dla

Obszaru Metropolitalnego Warszawy czy Obszaru Strategicznej Interwencji, które zostały szczegółowo przeanalizowane w dalszej części opracowania.

Podstawowym celem działania Powiatu Wyszowskiego jest osiągnięcie zrównoważonego rozwoju regionalnego prowadzącego do poprawy jakości życia lokalnej społeczności. Szczególna rola samorządu terytorialnego została określona w ustawie o samorządzie powiatowym z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (tekst jednolity) Dz.U.2013.595.

Rozdział 2 ustawy o samorządzie powiatowym w artykule 4 ust. 1 określa zakres działania i zadania powiatu. Powiat wykonuje określone ustawami zadania publiczne o charakterze ponadgminnym w zakresie:

- edukacji publicznej,
- promocji i ochrony zdrowia,
- pomocy społecznej,
- polityki prorodzinnej,
- wspierania osób niepełnosprawnych,
- transportu zbiorowego i dróg publicznych,
- kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
- kultury fizycznej i turystyki,
- geodezji, kartografii i katastru,
- gospodarki nieruchomościami,
- administracji architektoniczno-budowlanej,
- gospodarki wodnej,
- ochrony środowiska i przyrody,
- rolnictwa, leśnictwa i rybactwa śródlądowego,
- porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli,
- ochrony przeciwpowodziowej, w tym wyposażenia i utrzymania powiatowego magazynu przeciwpowodziowego, przeciwpożarowej i zapobiegania innym nadzwyczajnym zagrożeniom życia i zdrowia ludzi oraz środowiska,
- przeciwdziałania bezrobociu oraz aktywizacji lokalnego rynku pracy,
- ochrony praw konsumenta,

- utrzymania powiatowych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych,
- obronności,
- promocji powiatu,
- współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Do zadań publicznych Powiatu należy również zapewnienie wykonania określonych w ustawach zadań i kompetencji kierowników powiatowych służb, inspekcji i straży.

1. Metodologia prac nad Strategią/Programem Rozwoju Powiatu Wyszowskiego do 2025 roku.

Prace metodyczno- diagnostyczne nad opracowaniem Strategii Rozwoju Powiatu Wyszowskiego do 2025 roku rozpoczęły się w miesiącu czerwcu 2015 roku. Na przełomie kwietnia oraz maja 2015 roku został wybrany wykonawca dokumentacji strategicznej.

O pracach nad Strategią Rozwoju/Programem Rozwoju zostali poinformowani przedstawiciele gmin leżących na terenie powiatu oraz Dyrektorzy i Kierownicy jednostek organizacyjnych i zakładów budżetowych powiatu, do których rozesłano informacje o toczących się pracach metodycznych wraz z kartami zadań inwestycyjnych.

Strategia Rozwoju / Programu Rozwoju Powiatu Wyszowskiego do 2025 roku opracowana została w celu planowego zarządzania Powiatem w zakresie rozwoju i realizacji zadań inwestycyjnych, z uwzględnieniem potencjału finansowego Powiatu oraz w celu pozyskania środków ze źródeł zewnętrznych w nowej perspektywie finansowej. Prace przygotowawcze nad opracowaniem Strategii poprzedzone zostały diagnozą stanu faktycznego obszaru. Diagnoza objęła przegląd najważniejszych elementów struktury społeczno-gospodarczej Powiatu Wyszowskiego, które ściśle korelują z diagnozą zawartą w Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku.

Ustalenia Strategii zostały sformułowane na podstawie toku postępowania w planowaniu strategicznym, polegającego na:

- a) diagnozie stanu istniejącego;
- b) identyfikacji problemów w zdefiniowanych obszarach tematycznych;

- c) opracowaniu analizy SWOT,
- d) identyfikacji strategicznych kierunków rozwojowych,
- e) określeniu optymalnych sposobów realizacji wskazanych potrzeb przy uwzględnieniu wewnętrznych i zewnętrznych uwarunkowań ich realizacji.

Prace, które doprowadziły do sformułowania ustaleń Strategii, polegały w szczególności na:

- przeprowadzeniu wieloaspektowej diagnozy stanu oraz uwarunkowań rozwoju powiatu,
- dokonaniu analizy prognoz rozwojowych,
- przeprowadzeniu szerokich konsultacji społecznych, które pozwoliły na rozpoznanie regionalnych potrzeb i planów.

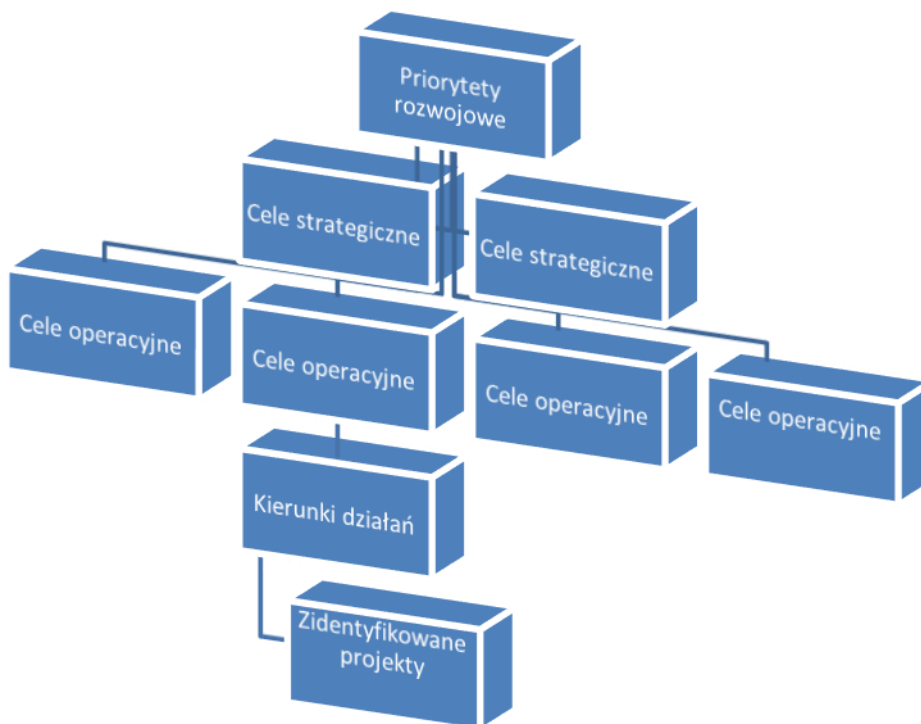
Przeprowadzone analizy pozwoliły na identyfikację **priorytetów rozwojowych** Powiatu Wyszowskiego. Priorytety rozwojowe wynikają z diagnozy stanu (zwłaszcza gdy identyfikuje się bariery, które trzeba będzie przezwyciężyć) lub z analizy prognoz (gdy prognozy wskazują na wystąpienie w przyszłości uwarunkowania tak ważnego, że zmusza do podejmowania szczególnych działań) lub też mogą wynikać z aspiracji władz i mieszkańców (czyli świadomej woli zmiany stanu obecnego na inny – pożądany z powodów uznanych za ważne).

Przyjęto założenie, że do zidentyfikowanych priorytetów rozwojowych, **celów strategicznych i celów operacyjnych** nie stosuje się hierarchii, ponieważ każdy z nich wiąże się z innym – ale bardzo ważnym aspektem funkcjonowania powiatu. W zapisie ustaleń Strategii nadrzędny charakter mają priorytety rozwojowe. Priorytet należy rozumieć jako najważniejszą i najpilniejszą do realizacji „potrzebę rozwojową” powiatu. Priorytety są realizowane za pomocą celów strategicznych. Cele strategiczne należy rozumieć jako „pakiety działań” – czyli kompleksowe działania mające na celu rozwiązanie problemów w danym obszarze. Podejście interdyscyplinarne w relacji pomiędzy priorytetami a celami strategicznymi powoduje, że każdy z priorytetów może być realizowany za pomocą kilku celów strategicznych. Cele strategiczne są realizowane za pomocą celów operacyjnych. Cele operacyjne wyznaczają kierunki działań.

W ramach celów strategicznych wskazuje się także dotychczas zidentyfikowane przedsięwzięcia – są to już obecnie zdefiniowane zamierzenia dotyczące realizacji konkretnego przedsięwzięcia (o charakterze inwestycyjnym lub nieinwestycyjnym). Przedsięwzięcia te wynikają z kierunków działań. Identyfikacja przedsięwzięć, oprócz

wskazania ich wagi dla rozwoju powiatu, pełni także funkcję informacyjną i popularyzatorską – uszczegóławia i indywidualizuje dokument Strategii (strategie rozwoju różnych powiatów w zakresie ogólnych celów rozwoju mogą cechować się podobieństwem ustaleń – identyfikacja przedsięwzięć wskazuje specyfikę obszaru). Podkreślić należy, że nie jest to pełna, a tym bardziej zamknięta lista przedsięwzięć, które zamierza realizować Powiat Wyszowski. Są to tylko te przedsięwzięcia, które zostały zdefiniowane na etapie prac planistycznych nad Strategią. Możliwe jest uzupełnianie w kolejnych latach portfela projektów. Podkreślić także należy, że lista przedsięwzięć nie ma charakteru hierarchicznego i nie świadczy o zamiarze ich realizacji wg wskazanej kolejności.

Rysunek 1 Schemat analizy logicznej

Źródło: opracowanie własne

Podczas prac nad przygotowaniem Strategii przeprowadzono 3 spotkania:

- a) pierwsze: dnia 26 sierpnia 2015 r. służące analizie diagnozy stanu obecnego oraz analizie problemów – liczba osób uczestniczących: 26;
- b) drugie: dnia 7 października 2015 r. poświęcone analizie celów oraz analizie SWOT - liczba osób uczestniczących: 16;

- c) trzecie poświęcone prezentacji opracowanego materiału na Sesji Rady Powiatu dnia 25 listopada 2015r. - liczba osób uczestniczących: 40.

Na każdym z etapów dokument podlegał procesowi konsultacji z możliwością złożenia uwag.

W trakcie przygotowywania strategii interesariusze mieli możliwość wypełnienia karty projektu prezentującą przedsięwzięcia uznane za strategiczne.

W warsztatach strategicznych brali udział przedstawiciele Starostwa Powiatowego w Wyszowie, przedstawiciele władz samorządowych Powiatu, dyrektorzy placówek edukacyjnych, przedstawiciele jednostek organizacyjnych Starostwa Powiatowego w Wyszowie oraz mieszkańcy.

Karty projektu były dostępne w wersji papierowej oraz elektronicznej na stronie Starostwa Powiatowego co oznacza, że wszyscy zainteresowani mieli możliwość wniesienia propozycji projektów.

Potencjalne projekty zostały poddane analizie pod kątem komplementarności z celami Strategii oraz stopnia zaawansowania i zaangażowania finansowego i uzasadnienia merytorycznego. Ostateczna lista priorytetowych przedsięwzięć została umieszczona w niniejszej Strategii Rozwoju jako załącznik do dokumentu.

Projekt Strategii/Programu Rozwoju Powiatu Wyszowskiego do 2025 roku został opublikowany na stronie <http://www.powiat-wyszowski.pl/> i poddany szerokim konsultacjom społecznym. Każdy zainteresowany mógł wnieść uwagi zgodnie z załączonym wzorem wniesienia uwag.

2. Rozwój strategiczny Powiatu Wyszowskiego do 2025 roku

W toku przeprowadzonych prac diagnostyczno- metodycznych nad Strategią/Programem Rozwoju Powiatu Wyszowskiego określono wizję oraz misję Powiatu wraz z celami strategicznymi i operacyjnymi, które stanowią podstawowe kierunki rozwoju obszaru do 2025 roku. W procesie formułowania założeń do Strategii uczestniczyli mieszkańcy, pracownicy Starostwa Powiatowego w Wyszowie oraz gmin należących do Powiatu, przedstawiciele jednostek organizacyjnych Starostwa, przedsiębiorcy oraz organizacje pozarządowe. Naczelną zasadą, którą kierowali się interesariusze Strategii była zasada zrównoważonego rozwoju, którą uznano za główną przesłankę warunkującą rozwój gospodarczy i społeczny.

2.1. Wizja i misja Strategii/Programu Rozwoju Powiatu Wyszowskiego do 2025 roku

MISJA ROZWOJU POWIATU WYSZKOWSKIEGO:

*Efektywne wykorzystanie potencjału społeczno -
gospodarczego, walorów przyrodniczych regionu oraz
skuteczna współpraca samorządowa wsparta
kreatywnością społeczną, przy jednoczesnym
zachowaniu zrównoważonego rozwoju regionu to
podstawa do poprawy jakości życia mieszkańców
Powiatu Wyszowskiego*

WIZJA ROZWOJU POWIATU WYSZKOWSKIEGO:

*Powiat Wyszowski – region spójny terytorialnie,
konkurencyjny i innowacyjny pod względem
gospodarczym , zapewniający odpowiednie warunki
do rozwoju społeczno-ekonomiczno - zawodowego
jego mieszkańców i zmniejszenie dysproporcji
w województwie mazowieckim*

2.2. Cele strategiczne i operacyjne Strategii/Programu Rozwoju Powiatu Wyszowskiego do 2025 roku

Cele strategiczne zostały wyznaczone przy zachowaniu pełnej komplementarności i spójności ze Strategią Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030, Innowacyjne Mazowsze oraz Strategią Rozwoju Obszaru Metropolitalnego Warszawy i dokumentami strategicznym na poziomie regionalnym, które stanowiły podstawę do skonstruowania polityki rozwojowej Powiatu Wyszowskiego do 2025 roku.

Struktura celów strategicznych oparta została na 5 obszarach wyznaczonych w cytowanych wyżej Strategiach. Każdy z obszarów wzajemnie się uzupełnia i tworzy spójną wizję rozwoju obszaru. Wyznaczone 5 celów strategicznych koreluje również z obszarami wyznaczonymi na poziomie analizy potrzeb, do których należą:

Źródło: Opracowanie własne

CEL STRATEGICZNY 1 wpisujący się w obszar: **Przestrzeń i transport oraz środowisko i energetykę**

Kształtowanie gospodarki niskoemisyjnej oraz poprawa bazy infrastrukturalnej obiektów publicznych, stanu infrastruktury komunalnej i drogowej w celu zwiększenia dostępności i spójności terytorialnej regionu, bezpieczeństwa mieszkańców, turystów, przedsiębiorców przy jednoczesnym poszanowaniu środowiska naturalnego.

CEL STRATEGICZNY 2 wpisujący się w obszar: **Społeczeństwo**

Zwiększenie dostępności do opieki zdrowotnej i społecznej oraz jakości świadczonych usług poprzez poprawę bazy infrastrukturalnej, rozwój promocji i profilaktyki zdrowotnej, programy kompleksowej aktywizacji dzieci, młodzieży, osób dorosłych, seniorów, niepełnosprawnych oraz wykluczonych społecznie.

CEL STRATEGICZNY 3 wpisujący się w obszar: **Gospodarka**

Wzrost konkurencyjności regionu poprzez zintegrowane działania związane z rozwojem i efektywnym wykorzystaniem potencjału obszaru do rozwoju przedsiębiorczości, rolnictwa, budowania wykwalifikowanych zasobów pracy oraz dywersyfikacji lokalnych działalności gospodarczych oraz wdrażaniu innowacyjnych technologii.

CEL STRATEGICZNY 4 wpisujący się w obszar: **Kultura i turystyka**

Efektywne wykorzystanie obszaru do rozwoju kultury, turystyki i rekreacji oraz promowanie dziedzictwa kulturalnego i przyrodniczego regionu jako podstawy do budowania atrakcyjnego wizerunku Powiatu i poprawy jakości życia mieszkańców.

CEL STRATEGICZNY 5 wpisujący się w obszar: **Społeczeństwo**

Zapewnienie odpowiednich warunków do rozwoju edukacji i sportu oraz kluczowych kompetencji i umiejętności społeczeństwa w celu budowania nowoczesnej gospodarki opartej na wiedzy i doświadczeniu.

Cele strategiczne zostały uszczegółowione poprzez cele operacyjne, które wsparto działaniami służącymi osiągnięciu założeń wskazanych na poziomie strategicznym.

Cel strategiczny nr 1

Kształtowanie gospodarki niskoemisyjnej oraz poprawa bazy infrastrukturalnej obiektów publicznych, stanu infrastruktury komunalnej i drogowej w celu zwiększenia dostępności i spójności terytorialnej regionu, bezpieczeństwa mieszkańców, turystów, przedsiębiorców przy jednoczesnym poszanowaniu środowiska naturalnego

Cele operacyjne

1. Poprawa stanu technicznego regionalnej infrastruktury drogowej.
2. Rozwój powiązań komunikacyjnych w Powiecie Wyszowskim, w tym również regionie ostrołęcko-siedleckim.
3. Rozwój i poprawa jakości infrastruktury towarzyszącej przy odcinkach drogowych oraz dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych, osób starszych i matek z dziećmi.
4. Poprawa płynności ruchu kołowego.
5. Wyprowadzenie ruchu tranzytowego z terenu Miasta Wyszowa.
6. Zwiększenie bezpieczeństwa na newralgicznych połączeniach komunikacyjnych.
7. Poprawa stanu infrastruktury kolejowej oraz zwiększenie dostępności do połączeń PKP.
8. Promowanie transportu niskoemisyjnego.
9. Poprawa bezpieczeństwa publicznego.
10. Obniżenie emisyjności gospodarki.
11. Podniesienie efektywności energetycznej obiektów użyteczności publicznej oraz prywatnych budynków mieszkalnych.
12. Rozbudowa i poprawa jakości infrastruktury komunalnej dotyczy: kanalizacji, wodociągu, sieci gazowej, gospodarki odpadami), w szczególności na terenach wiejskich, gdzie widoczne są największe dysproporcje w dostępie do infrastruktury sanitarnej.
13. Zwiększenie dostępności do obiektów użyteczności publicznej poprzez systematycznie usuwanie barier architektonicznych.
14. Zwiększenie liczby miejsc do parkowania oraz stworzenie systemu Parkuj i Jedź na terenie powiatu.
15. Poprawa jakości i zwiększenie bazy infrastrukturalnej obiektów oświatowych, sportowych, społecznych oraz kulturowych i turystycznych.
16. Rozwój i dostosowanie bazy społecznej i zdrowotnej do zmieniających się trendów demograficznych.

17. Poprawa jakości i dostępności do Szpitala Powiatowego w Wyszowie.
18. Zmniejszenie emisji CO₂ i innych gazów cieplarnianych na terenie Powiatu Wyszowskiego w celu poprawy jakości powietrza atmosferycznego.
19. Zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza oraz środowiska glebowo-wodnego na terenie powiatu.
20. Zwiększenie wykorzystania technologii odnawialnych źródeł energii na terenie powiatu wyszkowskiego.
21. Efektywne usuwanie „niskiej emisji – lokalnych kotłowni węglowych” oraz dachowych pokryć azbestowych.
22. Zwiększenie powiatowej oraz gminnej, ogólnodostępnej bazy sportowo- rekreacyjnej przeznaczonej dla dzieci, młodzieży oraz dorosłych: place zabaw, siłownie zewnętrzne, boiska itp..
23. Poprawa atrakcyjności obszaru poprzez oznakowanie oraz rozbudowę systemu ścieżek i dróg rowerowych.
24. Zwiększenie dostępności do budownictwa komunalnego i socjalnego.
25. Zwiększenie dostępności do sieci światłowodowej oraz szerokopasmowego internetu.
26. Zwiększenie dostępności i wykorzystanie e-usług publicznych przez obywateli i przedsiębiorców na obszarze Powiatu oraz w powiązaniu z OSI i OMW.
27. Wzmocnienie zastosowań TIK dla e-administracji, e-uczenia się, e-włączenia społecznego, e-kultury i e-zdrowia.
28. Kształtowanie efektywnego systemu zagospodarowania zasobami wodnymi na terenie Powiatu.
29. Zwiększenie efektywności systemu melioracji oraz retencji.
30. Efektywna gospodarka przestrzenna.
31. Tworzenie nowych, uzbrojonych terenów przeznaczonych pod inwestycje dla przedsiębiorców.
32. Efektywne zagospodarowanie i rewitalizacja przestrzeni publicznej w celu ożywienia społeczno-gospodarczego Powiatu.

Proponowane kierunki działań:

1. Przebudowa, budowa i remont gminnych i powiatowych dróg publicznych oraz rozwój sieci dróg lokalnych.
2. Budowa „Małej” Obwodnicy Wyszowa.
3. Budowa „Dużej” Obwodnicy Wyszowa.
4. Budowa infrastruktury towarzyszącej przy odcinkach drogowych.
5. Wdrożenie innowacyjnych rozwiązań w transporcie.
6. Rozwój i modernizacja transportu publicznego.
7. Rozbudowa i modernizacja systemu gospodarki wodno-ściekowej oraz kanalizacji sanitarnej wraz z budową przydomowych oczyszczalni ścieków.

8. Rozbudowa pozostałej infrastruktury komunalnej.
9. Rozwój systemu monitoringu i oświetlenia na terenie Powiatu Wyszowskiego.
10. Budowa oraz montaż elementów likwidujących bariery architektoniczne.
11. Budowa nowych parkingów oraz systemu Parkuj&Jedź.
12. Prace budowlane oraz doposażenie bazy infrastrukturalnej obiektów oświatowych, sportowych, turystycznych, socjalnych, zdrowotnych oraz kulturowych.
13. Kompleksowa, głęboka modernizacja obiektów użyteczności publicznej na terenie Powiatu Wyszowskiego.
14. Instalacja technologii odnawialnych źródeł energii na obiektach publicznych oraz prywatnych.
15. Wymiana oświetlenia na energooszczędne.
16. Usuwanie lokalnych kotłowni węglowych.
17. Kompleksowa rewitalizacja oraz zagospodarowanie i odnowienie przestrzeni publicznej w Powiecie Wyszowskim.
18. Scalanie gruntów, budowa studni głębinowych.
19. Rozbudowa powiatowej i gminnej, ogólnodostępnej bazy przeznaczonej dla dzieci, młodzieży oraz dorosłych: place zabaw, siłownie zewnętrzne, boiska itp.
20. Rozbudowa systemu ścieżek rowerowych.
21. Rozbudowa budownictwa komunalnego i socjalnego.
22. Budowa sieci światłowodowej oraz możliwości dostępu do szybkiego internetu.
23. Wdrożenie systemu e-usług publicznych w powiązaniu z OSI oraz OMW.
24. Realizacja inwestycji odwodnieniowych.
25. Kompleksowe uzbrajanie terenów pod inwestycje dla przedsiębiorców.
26. Systematyczne usuwanie azbestu.
27. Działanie promocyjne i edukacyjne z zakresu ochrony środowiska, ekologii, zdrowia, transportu publicznego.

Cel strategiczny nr 2

Zwiększenie dostępności do opieki zdrowotnej i społecznej oraz jakości świadczonych usług poprzez poprawę bazy infrastrukturalnej, rozwój promocji i profilaktyki zdrowotnej, programy kompleksowej aktywizacji dzieci, młodzieży, osób dorosłych, seniorów, niepełnosprawnych oraz wykluczonych społecznie

Cele operacyjne

1. Dostosowanie publicznej infrastruktury ochrony zdrowia (Szpitala Powiatowego w Wyszowie) do wymogów Rozporządzenia Ministra Zdrowia w celu zapewnienia kompleksowej i wysokiej jakości opieki medycznej dla mieszkańców Powiatu i jednostek ościennych.
2. Zapewnienie dostępności do systemu opieki geriatrycznej (tzw. szybka ścieżka diagnostyczna).
3. Poprawa jakości oraz dostępności do usług medycznych poprzez poprawę bazy infrastrukturalnej oraz wyposażenia placówek zdrowotnych.
4. Rozwój e-usług publicznych w sektorze ochrony zdrowia.
5. Systematycznie dostosowywanie bazy społecznej oraz zakresu usług opiekuńczo-wychowawczo-społecznych do zmieniających się trendów demograficznych, w tym utworzenie ośrodków wsparcia (m.in. Domu Dziennego Pobytu dla Seniorów).
6. Poprawa bazy sprzętowej niepublicznych placówek ochrony zdrowia w zakresie ginekologii i położnictwa w celu zwiększenia dostępności i jakości świadczonych usług.
7. Zwiększenie dostępności do podstawowej i specjalistycznej opieki medycznej.
8. Efektywne wdrażanie profilaktyki i promocji zdrowia wśród dzieci, młodzieży oraz mieszkańców.
9. Rozwój programów profilaktycznych w odniesieniu do aktualnych trendów epidemiologicznych oraz problemów cywilizacyjnych związanych z uzależnieniami, otyłością, narkotykami, nadużywaniem alkoholu, depresją.
10. Rozwój programów profilaktycznych skierowanych do matek i dzieci w okresie okołoporodowym- opieka prenatalna.
11. Poprawa efektywności i skuteczności działania systemu ratownictwa medycznego w Powiecie Wyszowskim.
12. Zwiększenie dostępności do świadczeń z zakresu rehabilitacji kardiologicznej i ruchowej.
13. poprawa dostępności do ambulatoryjnej opieki medycznej w dziedzinie endokrynologii okulistyki, rehabilitacji, urologii, psychiatrii w tym dziecięcej.
14. Zwiększenie dostępności do: usług rehabilitacyjnych, opieki psychologicznej dla dzieci i osób dorosłych, do świadczeń logopedycznych dla osób dorosłych i dzieci, specjalistycznej diagnostyki, wczesnej rehabilitacji wad wrodzonych oraz stymulowania sensoryczno-

motorycznego noworodków.

15. Poprawa dostępności do specjalistycznych badań diagnostycznych;
16. Rozwój systemowego wsparcia w zakresie rozwoju kompetencji zawodowych i aktywizacji osób bezrobotnych.
17. Aktywizacja osób wykluczonych społecznie, głównie w obszarze społeczno- ekonomicznym.
18. Zmniejszanie nierówności społecznych.
19. Rozwój i wsparcie ekonomii społecznej jako czynnika aktywizującego mieszkańców, a w szczególności seniorów i osoby niepełnosprawne.
20. Rozszerzenie profilaktyki opieki stomatologicznej w placówkach oświatowych.
21. Rozwój aktywizacji społeczno-zawodowej grup zagrożonych wykluczeniem społecznym w tym wychowanków pieczy zastępczej, osób niepełnosprawnych oraz dzieci i młodzieży ze środowisk zagrożonych ubóstwem.
22. Rozwój aktywizacji społeczno - zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym; seniorów, osób niepełnosprawnych.
23. Zapewnienie infrastrukturalnego oraz kompetencyjnego wsparcia sytemu pieczy zastępczej oraz ośrodków wsparcia dziennego.
24. zapewnienie dostępności do mieszkań chronionych dla wychowanków pieczy zastępczej oraz osób niepełnosprawnych;
25. Zwiększenie dostępności do programów aktywizacji społeczno- zawodowej skierowanych do grup defaworyzowanych (dzieci, młodzieży i osób dorosłych z pieczy zastępczej, młodzieżowych ośrodków wychowawczych, ośrodków socjoterapii, ośrodków leczenia, terapii i rehabilitacji uzależnień, ze środowisk zagrożonych wykluczeniem społecznym lub ubóstwem) oraz osób niepełnosprawnych, matek opuszczających domy samotnej matki, domy pomocy społecznej itp..
26. Rozwój ośrodków interwencji kryzysowej oraz wsparcia dla ofiar przemocy.
27. Zwiększenie dostępności do poradnictwa prawnego dla obywateli.
28. Rozwój poradnictwa specjalistycznego w szczególności prawno-psychologicznego i rodzinnego dla osób i rodzin, które mają trudności w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych.
29. Rozwój podmiotów ekonomii społecznej tj. utworzenie zakładu aktywności zawodowej, spółdzielni socjalnych osób prawnych, CIS, KIS itp..

Proponowane kierunki działań:

1. Inwestycje poprawiające stan infrastruktury oraz doposażenie placówek ochrony zdrowia oraz pomocy społecznej.
2. Rozbudowa infrastruktury społecznej w celu dostosowania do zmieniających się trendów demograficznych.
3. Utworzenie infrastruktury do opieki nad dziećmi, Domy Dziecka itp.
4. Powołanie podmiotów ekonomii społecznej tj. zakładu aktywności zawodowej, spółdzielni

socjalnych osób prawnych, CIS, KIS itp.

5. Tworzenie Domów Dziennego Pobytu, Zakładów opiekuńczo-leczniczych, Zakładów opiekuńczo-pielęgnacyjnych itp.
6. Budowa/utworzenie mieszkań chronionych oraz treningowych.
7. Tworzenie rodzinnych domów dziecka.
8. Realizacja programów profilaktycznych dotyczących promocji i ochrony zdrowia w powiecie wyszkowskim.
9. Tworzenie warunków do rozwoju usług terapeutyczno- rehabilitacyjnych oraz specjalistycznego poradnictwa społecznego.
10. Wdrażanie projektów z zakresu rozwoju umiejętności i kompetencji oraz aktywizacji osób bezrobotnych i wykluczonych społecznie.
11. Realizacja programów aktywizacji społeczno- zawodowej skierowanych do grup defaworyzowanych.
12. Wdrażanie programów, przedsięwzięć, spotkań, szkoleń aktywizujących mieszkańców, osoby wykluczone społecznie, seniorów, niepełnosprawnych itp.
13. Realizacja partnerskich projektów opartych na współpracy międzysektorowej i instytucjonalnej.
14. Wdrożenie e-usług publicznych – w szczególności w sektorze zdrowotnym.

Cel strategiczny nr 3

Wzrost konkurencyjności regionu poprzez zintegrowane działania związane z rozwojem i efektywnym wykorzystaniem potencjału obszaru do rozwoju przedsiębiorczości, rolnictwa, budowania wykwalifikowanych zasobów pracy oraz dywersyfikacji lokalnych działalności gospodarczych oraz wdrażaniu innowacyjnych technologii

Cele operacyjne

1. Podniesienie poziomu przedsiębiorczości w Powiecie Wyszowskim.
2. Tworzenie nowych miejsc pracy.
3. Zmniejszenie poziomu bezrobocia.
4. Poprawa efektywności systemu redukcji stopy bezrobocia poprzez budowę innowacyjnego i efektywnego modelu współpracy służb zatrudnienia i służb pomocy społecznej.
5. Wzrost konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw w regionie.
6. Promowanie i rozwój przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystania nowych pomysłów oraz sprzyjaniu tworzeniu nowych firm.
7. Wzmocnienie atrakcyjności gospodarczej Powiatu poprzez stworzenie warunków do inwestowania dla obecnych i nowych przedsiębiorców przyczyniających się do wzrostu liczby nowych miejsc pracy i ograniczeniu bezrobocia.
8. Zwiększenie liczby terenów przeznaczonych pod inwestycje gospodarcze przyciągające nowych inwestorów.
9. Wzmocnienie i dywersyfikacja kooperacji samorządowej oraz publiczno-prywatnej w Obszarze Metropolitalnym Warszawy.
10. Budowanie atrakcyjnej oferty gospodarczej Powiatu Wyszowskiego
11. Budowanie nowoczesnej gospodarki poprzez rozwój kompetencji zasobów pracy.
12. Zwiększenie dostępności do programów szkoleń oraz programów aktywizacji społeczno-zawodowej dla osób bezrobotnych.
13. Efektywne budowanie kluczowych kompetencji zasobów pracy w powiązaniu z potrzebami przedsiębiorców jak i rynku pracy na obszarze OMW.
14. Systematyczne dostosowanie profili kształcenia w placówkach oświatowych Powiatu do potrzeb rynku pracy.
15. Rozwój współpracy placówek oświatowych z przedsiębiorcami.
16. Stwarzanie warunków do budowania kwalifikacji zasobów pracy do podejmowania aktywności

zawodowo – gospodarczej zgodnie z zapotrzebowaniem lokalnego rynku pracy.

17. Rozwój oferty dedykowanych szkoleń dla bezrobotnych z przeznaczeniem na dedykowane miejsca pracy.
18. Zwiększenie dostępności do szkoleń z zakresu zakładania i prowadzenia własnej działalności gospodarczej.
19. Systemowe wsparcie prawne, dotacyjne i pożyczkowe dla osób zakładających działalność gospodarczą oraz działających przedsiębiorców.
20. Zwiększenie wykorzystania innowacji, w tym nowoczesnych technologii w sektorze prywatnym.
21. Rozwój sektora produkcji i usług jako obszarów stymulujących rozwój gospodarczy i tworzenie nowych miejsc pracy.
22. Wsparcie i odbudowa sektora rzemiosła na terenie Powiatu.
23. Rozwój spółdzielni socjalnych przez osoby prawne.
24. Podniesienie efektywności współpracy w obszarze pracodawca- bezrobotny.
25. Rozwój współpracy instytucjonalnej pomiędzy biznesem a sektorem nauki poprzez tworzenie klastrów, inkubatorów oraz parków naukowo-technologicznych itp.
26. Tworzenie preferencyjnych warunków pomocy w uzyskaniu pracy przez wychowanków pieczy zastępczej oraz osób wykluczonych społecznie.

Proponowane kierunki działań:

1. Promocja gospodarcza Powiatu Wyszowskiego w powiązaniu z OMW poprzez targi, sympozja, oferty, foldery, wyjazdy studyjne itp.
2. Zbudowanie atrakcyjnej i skonsolidowanej oferty gospodarczej Powiatu Wyszowskiego.
3. Wydzielanie i uzbrajanie terenów pod inwestycje gospodarcze dla przedsiębiorców.
4. Kompleksowe programy szkoleniowo-doradcze w celu kształtowania nowoczesnej i wykwalifikowanej kadry do kreowania gospodarki opartej na wiedzy.
5. Aktywizacja i wsparcie szkoleniowe dla bezrobotnych oraz wykluczonych społecznie.
6. Programy doradztwa edukacyjno-zawodowego.
7. Inwestycje rozwojowe przedsiębiorstw.
8. Wsparcie instytucjonalne, fiskalne, doradcze do rozwoju nowych i obecnych działalności gospodarczych.
9. Stwarzanie warunków do zatrudnienia osób niepełnosprawnych.
10. Tworzenie podmiotów ekonomii społecznej tj. zakładu aktywności zawodowej, spółdzielni socjalnych osób prawnych, CIS, KIS itp.

Cel strategiczny nr 4

Efektywne wykorzystanie obszaru do rozwoju kultury, turystyki i rekreacji oraz promowanie dziedzictwa kulturalnego i przyrodniczego regionu jako podstawy do budowania atrakcyjnego wizerunku Powiatu i poprawy jakości życia mieszkańców

Cele operacyjne

1. Efektywne wykorzystanie potencjału przyrodniczego do rozwoju atrakcyjności turystycznej Powiatu Wyszowskiego.
2. Poprawa przestrzeni i wizerunku Powiatu poprzez rewitalizację, zagospodarowanie i odnowienie zaniedbanej przestrzeni publicznej, w tym przyrodniczo – kulturalnej.
3. Zwiększenie atrakcyjności obszaru poprzez poprawę stanu technicznego infrastruktury kulturalno-turystycznej na terenie Powiatu.
4. Poprawa stanu technicznego oraz odnowienie wartości historycznej zabytkowych obiektów, pomników przyrody, lokalnych miejsc pamięci itp.
5. Wzrost inwestycji w infrastrukturę rekreacyjną oraz obiekty dziedzictwa kulturowego.
6. Efektywna i skuteczna promocja potencjału przyrodniczo-kulturalnego Powiatu do kreowania marki, budowania większej rozpoznawalności w regionie i rozwoju gospodarczego obszaru.
7. Zwiększenie rozpoznawalności regionu poprzez stworzenie zintegrowanego oraz opartego na nowoczesnych technologiach systemu informacji turystycznej.
8. Dalszy rozwój współpracy międzygminnej w zakresie rozwoju kultury i turystyki.
9. Aktywna promocja turystyczna i kulturalna regionu.
10. Efektywne wykorzystanie technologii informatycznych do budowania oraz prezentowania oferty turystycznej Powiatu Wyszowskiego.
11. Rozwój systemu ścieżek rowerowych.
12. Efektywne wykorzystanie zasobów wodnych Powiatu, w tym głównie rzeki Bug, do rozwoju działalności o profilu turystycznym.
13. Zwiększenie skuteczności prac budowlanych związanych z odbudową i modernizacją zasobów wodnych do rozwoju turystyki w Powiecie.
14. Rozwój systemu Parkuj & Jedź.
15. Systematyczny rozwój agroturystyki.
16. Poprawa promocji i wykorzystania walorów przyrodniczych wynikających z obecności obszarów

Natura 2000.

17. Promocja i rozwój regionalnych i lokalnych produktów.
18. Zwiększenie atrakcyjności i rozpoznawalności oferty kulturalno- turystycznej Powiatu Wyszowskiego o zasięgu regionalnym oraz ponadregionalnym.

Proponowane kierunki działań:

1. Rewitalizacja, zagospodarowanie i odnowienie zaniedbanej przestrzeni publicznej, w tym przyrodniczo – kulturalnej.
2. Działania inwestycyjne z zakresu poprawy stanu technicznego infrastruktury kulturalno – turystycznej Powiatu.
3. Rozbudowa, budowa, oznakowanie oraz integracja systemu ścieżek rowerowych w Powiecie Wyszowskim oraz w powiązaniu z obszarem OMW.
4. Działania inwestycyjne związane z renowacją zabytkowych obiektów, pomników przyrody, lokalnych miejsc pamięci itp.
5. Zbudowanie atrakcyjnej i innowacyjnej oferty turystyczno-kulturalnej regionu niezbędnej do kreowania marki, budowania większej rozpoznawalności Powiatu i rozwoju gospodarczego obszaru.
6. Partnerskie programy współpracy w obszarze kultury i turystyki.
7. Doinwestowanie i efektywne zagospodarowanie turystycznej przestrzeni publicznej, w tym rozbudowa bazy turystycznej, agroturystycznej, rekreacyjnej, noclegowej oraz gastronomicznej itp.;
8. Działania promocyjno-informacyjne z zakresu kultury, turystyki, przyrody, upowszechniania lokalnych produktów, rozwoju agroturystyki, ekologii, promocji obszarów Natura 2000 itp.

Cel strategiczny nr 5

Zapewnienie odpowiednich warunków do rozwoju edukacji i sportu oraz kluczowych kompetencji i umiejętności społeczeństwa w celu budowania nowoczesnej gospodarki opartej na wiedzy i doświadczeniu

Cele operacyjne

1. Doposażenie oraz poprawa warunków infrastrukturalnych i zaplecza dydaktycznego szkół i placówek oświatowych (szkoły, internat, stołówka) oraz sportowych na terenie Powiatu Wyszowskiego.
2. Systematyczne dostosowanie infrastruktury edukacyjnej i sportowej do zwiększającej się liczby dzieci i młodzieży, w tym również utworzenie dwujęzycznego oddziału szkolnego na poziomie ponadgimnazjalnym.
3. Rozwój ogólnodostępnej bazy sportowej dla dzieci, młodzieży i osób dorosłych.
4. Zwiększenie dostępności do placówek wychowania przedszkolnego.
5. Podniesienie kluczowych kompetencji u dzieci i młodzieży, właściwych postaw i umiejętności niezbędnych na rynku pracy oraz rozwój indywidualnego podejścia do uczenia, szczególnie wśród osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.
6. Podniesienie i wzmacnianie kompetencji kadry dydaktycznej.
7. Wsparcie rozwoju zawodowego nauczycieli, w tym rozwijanie umiejętności korzystania z nowych technologii i nowoczesnych pomocy dydaktycznych.
8. Efektywnie zagospodarowanie obszarów wokół placówek oświatowych na terenie Powiatu Wyszowskiego wraz z wyposażeniem w małą infrastrukturę, utworzeniem przyszkolnych miejsc rekreacyjno-sportowych, budowy nowoczesnych obiektów i likwidacji zbędnych elementów infrastruktury.
9. Kreowanie wieloletnich(min.10 lat i programów i prognoz kierunków kształcenia).
10. Budowanie efektywnej współpracy na linii system edukacyjny a potrzeby rynku pracy.
11. Kształtowanie nowych form aktywizacji edukacyjnej dzieci i młodzieży.
12. Rozwój dodatkowych kompetencji i umiejętności praktycznych w sektorze edukacyjnym zarówno wśród dzieci i młodzieży oraz nauczycieli.
13. Poprawa warunków dla rozwoju zajęć wychowania fizycznego.
14. Rozwój nowoczesnego szkolnictwa zawodowego w celu dostosowania do potrzeb rynku pracy oraz przedsiębiorców.

15. Dywersyfikacja umów współpracy szkół z pracodawcami,
16. Podniesienie poziomu współpracy w relacji: szkoły ponadgimnazjalne - potrzeby przedsiębiorców.
17. Różnicowanie kierunków kształcenia w celu dostosowania do trendów gospodarczych oraz potrzeb przedsiębiorców.
18. Rozwój systemu zachęt i stypendiów dla dzieci i młodzieży.
19. Podniesienie efektywności systemu edukacji ustawicznej dla dorosłych osób niepełnosprawnych.
20. zapewnienie dostępności do opieki stomatologicznej oraz pielęgniarskiej w placówkach oświatowych,
21. kreowanie i upowszechnienie edukacji ekologicznej wśród dzieci, młodzieży oraz dorosłych z terenu Powiatu Wyszowskiego,
22. Rozwój współpracy na linii Powiat a uczelnie wyższe.
23. Rozwój instytucjonalnej współpracy krajowej i międzynarodowej na szczeblu edukacyjnym, stworzenia systemu zachęt dla nauczycieli i dyrektorów szkół i placówek oświatowych,
24. Wyrównywanie szans edukacyjnych oraz ograniczenie nierówności wśród uczniów mających trudności w spełnianiu wymagań edukacyjnych w tym grup zdefaworyzowanych tj. wychowanków pieczy zastępczej i osób niepełnosprawnych oraz uczniów z rodzin zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym.
25. Zwiększenie skuteczności działań z zakresu wsparcia rzeczowo-finansowego uczniów z grup zdefaworyzowanych.

Proponowane kierunki działań:

1. Rozbudowa, budowa i modernizacja obiektów oświatowych i sportowych.
2. Doposażenie placówek oświatowych i sportowych w niezbędne i nowoczesne zasoby dydaktyczne.
3. Budowa, modernizacja, remont przyszkolnej i ogólnodostępnej infrastruktury sportowej i rekreacyjnej w Powiecie Wyszowskim.
4. Realizacja i wdrażanie nowych kierunków kształcenia dostosowanych do wymagań rynku pracy i przedsiębiorców.
5. Wdrażanie programów zajęć pozalekcyjnych i dodatkowych w celu wyrównywania różnic edukacyjnych oraz rozwoju kluczowych kompetencji i umiejętności wśród dzieci i młodzieży.
6. Szkolenia i zajęcia terapeutyczne (kwalifikowana pierwsza pomoc, identyfikacja zagrożeń itp.).
7. Programy doszkalające kadrę dydaktyczną.
8. Organizacja przedsięwzięć, imprez o charakterze sportowym i edukacyjnym.
9. Działania promocyjne zakresu profilaktyki i ochrony zdrowia oraz podnoszenia świadomości ekologicznej wśród dzieci, młodzieży i mieszkańców.
10. Programy zachęt i stypendiów dla uczniów.

11. Współpraca międzynarodowa oraz instytucjonalna. placówek oświatowych
12. Realizacja działań edukacyjnych i promocyjnych przy współpracy placówek oświatowych, sektora organizacji pozarządowych oraz podmiotów zagranicznych.
13. Organizacja olimpiad naukowych, językowych, zawodów sportowych oraz paraolimpiad, imprez historycznych, przyrodniczych itp.
14. Zawieranie umów współpracy ze szkołami zawodowymi oraz przedsiębiorcami
15. Organizacja praktyk oraz staży dla uczniów szkół zawodowych.

2.3. Zgodność Strategii/Programu z dokumentami strategicznymi wyższego rzędu

Strategia/Program jako dokument kompleksowy uwzględniać powinien również inne strategiczne opracowania. W zaprezentowanej w niniejszym rozdziale tabeli przedstawione zostały ramowe dokumenty na poziomie Unii Europejskiej, polityki krajowej i lokalnej, których zapisy w istotny sposób wyznaczają kierunki działań programowych kształtujących wzrost społeczno-gospodarczy każdego Powiatu. Ramowe zasady dotyczące priorytetów polityki społeczno-gospodarczej zdefiniowane zostały na poziomie dokumentu unijnego – Europa 2020. Jednocześnie ustalenia w nim zawarte przekładają się obecnie na politykę krajową za pośrednictwem trzech kluczowych dokumentów: Strategii Rozwoju Kraju 2020, Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego i Strategii Spójności 2014-2020 uzupełnione określonymi programami przedmiotowymi. Jednocześnie Strategia/Program Rozwoju Powiatu Wyszowskiego do 2025 roku ma być dokumentem odpowiadającym na realne potrzeby społeczności lokalnej, w związku z tym musi wpisywać się w założenia polityk krajowych oraz wojewódzkich. Stąd potrzeba analizy celów strategicznych wyznaczonych dla całego województwa, gdzie strategia/program rozwoju jest podstawowym dokumentem programowym ukierunkowującym politykę samorządu terytorialnego. Analiza niżej wymienionych dokumentów pozwoliła na stworzenie Strategii/Programu, który będzie użytecznym i skutecznym instrumentem realizacji polityki powiatowej w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego.

Tabela 1 Zgodność Strategii/Programu Rozwoju Powiatu Wyszowskiego do 2025 roku z dokumentami strategicznymi.

Nazwa dokumentu	Obszar interwencji	Priorytety/cele strategiczne zgodne ze Strategią Rozwoju Powiatu Wyszowskiego do 2025 roku
„Europa 2020 – strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu”	Unia Europejska	Priorytety Strategii: WZROST INTELIGENTNY (ang. smart growth) – czyli rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacjach. WZROST ZRÓWNOWAŻONY (ang. sustainable growth) – czyli transformacja w kierunku gospodarki niskoemisyjnej, efektywniej korzystającej z zasobów i konkurencyjnej. WZROST SPRZYJAJĄCY WŁĄCZENIU SPOŁECZNEMU (ang. inclusive growth) – czyli wspieranie gospodarki charakteryzującej się wysokim poziomem zatrudnienia i zapewniającej spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną Priorytety te mają zostać zrealizowane poprzez osiągnięcie do 2020 roku pięciu celów: CEL 1: OSIĄGNIĘCIE WSKAŹNIKA ZATRUDNIENIA NA POZIOMIE 75%, wśród kobiet i mężczyzn w wieku 20–64 lat, w tym poprzez zwiększenie zatrudnienia młodzieży, osób starszych i pracowników nisko wykwalifikowanych oraz skuteczniejszą integrację legalnych imigrantów. CEL 2: POPRAWA WARUNKÓW PROWADZENIA DZIAŁALNOŚCI BADAWCZO-ROZWOJOWEJ, w szczególności z myślą o tym, aby łączny poziom inwestycji publicznych i prywatnych w tym sektorze osiągnął 3% PKB; ponadto Komisja Europejska opracuje wskaźnik odzwierciedlający efektywność działalności badawczo-rozwojowej i innowacyjnej. CEL 3: ZMNIJSZENIE EMISJI GAZÓW CIEPLARNIANYCH O 20%, w porównaniu z poziomami z 1990 r.; zwiększenie do 20% udziału energii odnawialnej w ogólnym zużyciu energii; dążenie do zwiększenia efektywności energetycznej o 20%. Unia Europejska zdecydowana jest podjąć decyzję o osiągnięciu do 2020 r. 30-procentowej redukcji emisji w porównaniu z poziomami z 1990 r., o ile inne kraje rozwinięte zobowiążą się do porównywalnych redukcji emisji, a kraje rozwijające się wniosą wkład na miarę swoich zobowiązań i możliwości. CEL 4: PODNIESIENIE POZIOMU WYKSZTAŁCENIA, zwłaszcza poprzez dążenie do zmniejszenia odsetka osób zbyt wcześnie kończących naukę do poniżej 10% oraz poprzez zwiększenie do co najmniej 40% odsetka osób w wieku 30–34 lat mających wykształcenie wyższe lub równoważne. CEL 5: WSPIERANIE WŁĄCZENIA SPOŁECZNEGO, zwłaszcza przez ograniczanie ubóstwa, mając na celu wydzwignięcie z ubóstwa lub wykluczenia społecznego co najmniej 20 mln obywateli. <i>Strategia/Program Rozwoju Powiatu Wyszowskiego do 2025 wpisuje się w priorytety i cele Strategii Europa 2020, ponieważ w swoich głównych zamierzeniach skupia się na zrównoważonym rozwoju obszaru poprzez działania w sektory takie jak: zdrowie, opieka społeczna, edukacja, rynek pracy, infrastruktura i środowisko, itp.</i>

Strategia Rozwoju Kraju 2020	Polska	Celem głównym Strategii jest wzmocnienie gospodarczych, społecznych i instytucjonalnych potencjałów, zapewniających szybszy i zrównoważony rozwój kraju oraz poprawę życia ludności. Wskazane zostały trzy główne obszary strategiczne, wokół których koncentrować się będą cele realizacyjne i działania rozwojowe: 1. Sprawne i efektywne państwo. 2. Konkurencyjna gospodarka. 3. Spójność społeczna i gospodarcza Strategia/Program Rozwoju Powiatu Wyszowskiego do 2025 nawiązuje w wizji, misji oraz celach strategicznych do głównych priorytetów cytowanej wyżej Strategii Rozwoju Kraju 2020. Wykazuje komplementarność w zakresie spójności społecznej, gospodarczej, konkurencyjnej gospodarce oraz sprawnym państwie.
Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności.	Polska	Celem głównym przedstawionych w niniejszym dokumencie działań jest poprawa jakości życia Polaków. Osiągnięcie tego celu powinno być mierzone, z jednej strony, wzrostem produktu krajowego brutto (PKB) na mieszkańca, a z drugiej zwiększeniem spójności społecznej oraz zmniejszeniem nierówności o charakterze terytorialnym, jak również skalą skoku cywilizacyjnego społeczeństwa oraz innowacyjności gospodarki w stosunku do innych krajów. Osiąganie strategicznego celu kluczowego będzie możliwe dzięki podjęciu działań w trzech obszarach zadaniowych: •konkurencyjności i innowacyjności (modernizacji), •równoważenia potencjału rozwojowego regionów Polski (dyfuzji), •efektywności i sprawności państwa Strategia/Program Rozwoju Powiatu Wyszowskiego do 2025 koreluje w wizji i misji z cytowaną Strategią. Określone w Strategii/Programie Rozwoju cele strategiczne i operacyjne stanowią uszczegółowienie planowanych do realizacji kierunków zmian.
Krajowy Program Reform na rzecz realizacji strategii Europa 2020	Polska	Krajowy Program Reform skupia się na tych działaniach, które mają na celu odrabianie zaległości rozwojowych oraz budowie nowych przewag konkurencyjnych, w trzech obszarach priorytetowych: 1. Infrastruktura dla wzrostu zrównoważonego; 2. Innowacyjność dla wzrostu inteligentnego; 3. Aktywność dla wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu. Strategia/Program Rozwoju Powiatu Wyszowskiego do 2025 nawiązuje w swoich zamierzeniach do celów Krajowego Programu Reform, ponieważ idea rozwoju obszaru opiera się na zrównoważonym rozwoju, budowaniu gospodarki opartej na wiedzy oraz ograniczeniu negatywnych wskaźników społecznych.
Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020	Polska	Celem strategicznym SRK do 2020 jest: efektywne wykorzystywanie specyficznych regionalnych oraz terytorialnych potencjałów rozwojowych dla osiągania celów rozwoju kraju – wzrostu, zatrudnienia i spójności w horyzoncie długookresowym.

		Rozwinięciem celu strategicznego są trzy cele szczegółowe polityki regionalnej: 1. Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów. 2. Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie procesom marginalizacji na obszarach problemowych, 3. Tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie. Strategia/Program Rozwoju Powiatu Wyszowskiego do 2025 opiera się między innymi na efektywnym wykorzystaniu potencjału obszaru, wzmocnieniu infrastruktury oraz zapewnieniu spójności społecznej co oznacza, że wpisuje się w cele rozwojowe KSRR na lata 2010-2020.
Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030	Polska	KPZK 2030 wyznacza 6 celów polityki przestrzennego zagospodarowania kraju: 1. Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności. 2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów. 3. Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej. 4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski. 5. Zwiększenie odporności struktury przestrzennej na zagrożenia naturalne i utratę bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa. 6. Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego. Budowanie ładu przestrzennego Powiatu Wyszowskiego odbywać się będzie zgodnie z kierunkami działań zawartych w Strategii/Programie Rozwoju oraz popytu na określone rodzaje aktywności mieszkańców, przedsiębiorców oraz inwestorów.
Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020. □	Polska	Głównym celem SRKL jest rozwijanie kapitału ludzkiego poprzez wydobywanie potencjałów osób w taki sposób, by mogły w pełni uczestniczyć w życiu społecznym, politycznym i ekonomicznym na wszystkich etapach życia. Poza celem głównym w SRKL wyznaczono pięć celów szczegółowych: • wzrost zatrudnienia; • wydłużenie aktywności zawodowej i zapewnienie lepszej jakości funkcjonowania osób starszych; • poprawa sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem

		społecznym; - poprawa zdrowia obywateli oraz podniesienie efektywności opieki zdrowotnej; - podniesienie poziomu kompetencji i kwalifikacji obywateli. Kierunki strategiczne zawarte w Strategii/Programie Rozwoju Powiatu Wyszowskiego do 2025 wprost wpisują się w cele SRKL, ponieważ mocno akcentują obszar zatrudnienia, zmniejszenia bezrobocia, podnoszenia kompetencji oraz generowania nowych miejsc pracy, poprawy stanu zdrowia mieszkańców poprzez promocję i profilaktykę zdrowotną.
Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020.	Polska	Celem głównym SRKS jest wzmocnienie udziału kapitału Społecznego w rozwoju społeczno- gospodarczym Polski Cel główny SRKS będzie realizowany przez cztery cele szczegółowe: Cel 1. Kształtowanie postaw sprzyjających kooperacji, kreatywności oraz komunikacji. Cel 2. Poprawa mechanizmów Partycypacji społecznej i wpływu obywateli na życie publiczne. Cel 3. Usprawnienie procesów komunikacji społecznej oraz wymiany wiedzy. Cel 4. Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego. Aktywne włączenie wszystkich interesariuszy w proces przygotowania Strategii/Programu dała możliwość większej partycypacji społecznej w wielu działaniach oraz aktywnościach Powiatu, które będą rozwijane poprzez zaplanowane kierunki działań w niniejszej Strategii/Programie.
Strategie sektorowe dotyczące problemów społecznych	Polska	Aktywna polityka prospołeczna Powiatu Wyszowskiego nawiązuje w swoich celach oraz zamierzeniach do rozwiązywania problemów z obszaru zdrowia oraz polityki społecznej. Strategia/Program Rozwoju Powiatu Wyszowskiego do 2025 nawiązuje zatem do: 1) Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020, 2) Krajowego Programu Przeciwdziałania Narkomani na lata 2011-2016, 3) Narodowego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na lata 2011-2015, 4) Narodowego Programu Zdrowia na lata 2007-2015, 5) Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2011-2015, 6) Rządowego Programu Ograniczania Przestępczości i Aspołecznych Zachowań „Razem Bezpieczniej” 2007-2015.
Strategia rozwoju województwa mazowieckiego do 2030 roku	województwo mazowieckie	W horyzoncie Strategii do 2030 roku wizja i cel główny dokumentu brzmi następująco: WIZJA

„Innowacyjne Mazowsze”	MAZOWSZE TO REGION SPÓJNY TERYTORIALNIE, KONKURENCYJNY, INNOWACYJNY Z WYSOKIM WZROSTEM GOSPODARCZYM I BARDZO DOBRYMI WARUNKAMI ŻYCIA JEGO MIESZKAŃCÓW CEL GŁÓWNY ZMNIEJSZENIE DYSPROPORCJI ROZWOJU W WOJEWÓDZTWIE MAZOWIECKIM, WZROST ZNACZENIA OBSZARU METROPOLITALNEGO WARSZAWY W EUROPIE Strategia/Program Rozwoju Powiatu Wyszowskiego do 2025 jest spójna z wizją rozwoju województwa mazowieckiego. Cele Strategiczne dokumentu wprost wpisują się w politykę rozwojową i obszary interwencji Strategii rozwoju województwa mazowieckiego. Cele Strategii/Programu Powiatu Wyszowskiego do 2025 roku brzmią następująco: <i>CEL STRATEGICZNY 1 wpisujący się w obszar: Przestrzeń i transport oraz środowisko i energetykę</i> <i>Kształtowanie gospodarki niskoemisyjnej oraz poprawa bazy infrastrukturalnej obiektów publicznych, stanu infrastruktury komunalnej i drogowej w celu zwiększenia dostępności i spójności terytorialnej regionu, bezpieczeństwa mieszkańców, turystów, przedsiębiorców przy jednoczesnym poszanowaniu środowiska naturalnego.</i> <i>CEL STRATEGICZNY 2 wpisujący się w obszar: Spółeczeństwo</i> <i>Zwiększenie dostępności do opieki zdrowotnej i społecznej oraz jakości świadczonych usług poprzez poprawę bazy infrastrukturalnej, rozwój promocji i profilaktyki zdrowotnej oraz programy kompleksowej aktywizacji dzieci, młodzieży, osób dorosłych, seniorów, niepełnosprawnych oraz wykluczonych społecznie itp.</i> <i>CEL STRATEGICZNY 3 wpisujący się w obszar: Gospodarka</i> <i>Wzrost konkurencyjności regionu poprzez zintegrowane działania związane z rozwojem i efektywnym wykorzystaniem potencjału obszaru do rozwoju przedsiębiorczości, rolnictwa, budowania wykwalifikowanych zasobów pracy oraz dywersyfikacji lokalnych działalności gospodarczych oraz wdrażaniu innowacyjnych technologii.</i> <i>CEL STRATEGICZNY 4 wpisujący się w obszar: Kultura i turystyka</i> <i>Efektywne wykorzystanie obszaru do rozwoju kultury, turystyki i rekreacji oraz promowanie dziedzictwa kulturalnego i przyrodniczego regionu jako podstawy do budowania atrakcyjnego wizerunku Powiatu i poprawy jakości życia mieszkańców.</i> <i>CEL STRATEGICZNY 5 wpisujący się w obszar: Spółeczeństwo</i> <i>Zapewnienie odpowiednich warunków do rozwoju edukacji i sportu oraz kluczowych kompetencji i umiejętności</i>
--------------------------------------	---

		<i>społeczeństwa w celu budowania nowoczesnej gospodarki opartej na wiedzy i doświadczeniu.</i>
Plan Zagospodarowania Przestrzennego w Województwie Mazowieckim z dnia 7 lipca 2014 roku	województwo mazowieckie	Odpowiednio dla przyjętego modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej oraz uwzględniając cele rozwoju wyrażone w strategii województwa, polityka przestrzenna została rozpisana na dziewięć polityk adresowanych do wybranych obszarów tematycznych i terytoriów. Są to: • Polityka poprawy struktury przestrzennej i funkcjonalnej województwa; • Polityka rozwoju przemysłu i wzrostu konkurencyjności wybranych ośrodków osadniczych; • Polityka poprawy dostępności i efektywności transportowej województwa; • Polityka rozwoju systemów infrastruktury technicznej; • Polityka poprawy odporności na zagrożenia naturalne i wspierania wzrostu bezpieczeństwa publicznego; • Polityka rozwoju i modernizacji obszarów wiejskich; • Polityka kształtowania i ochrony zasobów i walorów przyrodniczych oraz poprawy standardów środowiska; • Zintegrowana polityka opieki i ochrony dziedzictwa kulturowego i dóbr kultury współczesnej; • Polityka wzrostu atrakcyjności turystycznej województwa. Wymiar, charakter i zakres tych celów wyznacza kierunki do kształtowania polityki przestrzennej przez gminy i powiaty z terenu województwa. Cele strategiczne oraz planowane do realizacji inwestycje zawarte w Strategii/Programie Rozwoju Powiatu Wyszowskiego do 2025 są zgodne z polityką przestrzenną województwa mazowieckiego.
Strategia Rozwoju Obszaru Metropolitalnego Warszawy do 2030 roku	Obszar Metropolitalny Warszawy	Misja rozwoju Powiatu Wyszowskiego, która brzmi: „Efektywne wykorzystanie potencjału społeczno - gospodarczego, walorów przyrodniczych regionu oraz skuteczna współpraca samorządowa wsparta kreatywnością, przy jednoczesnym zachowaniu zrównoważonego rozwoju regionu to podstawa do poprawy jakości życia mieszkańców Powiatu Wyszowskiego i zmniejszenie dysproporcji w województwie mazowieckim” pozostaje w spójności z misją rozwoju określoną w Strategii MOF, która wskazuje na: <i>„wykorzystanie efektów synergii działań JST podejmowanych w celu podnoszenia jakości życia mieszkańców oraz atrakcyjności obszaru. Misja ta jest osiągnięta poprzez kreowanie nowoczesnych rozwiązań funkcjonalnych i bogatej oferty kulturalno-rekreacyjnej, stworzenie sprzyjających i unikatowych warunków do efektywnej współpracy pomiędzy biznesem a nauką oraz prowadzenia działalności gospodarczej, zarówno przez inwestorów krajowych, jak i zagranicznych”.</i> Wizja rozwoju OMW wytycza następujący kierunek: „OMW

		to inspirujące, wibrujące energią europejskie centrum rozwoju, gdzie harmonijnie łączą się wysoka jakość życia i doskonałe warunki biznesowe, tworzone w oparciu o kreatywność mieszkańców, potencjał współpracy i nowe technologie”, która również jest spójna i identyczna względem wizji rozwoju zawartej w Strategii Rozwoju ZIT. Wyznaczona wizja w Strategii/Programie Rozwoju pozostaje w ścisłej korelacji z wizją MOF, ponieważ skupia się na obszarach wyznaczonych w Strategii MOF i kierunkuje proces zmian na najbliższe lata. Wizja Powiatu Wyszowskiego do 2025 roku brzmi: <i>„Powiat Wyszowski – region spójny terytorialnie, konkurencyjny i innowacyjny pod względem gospodarczym zapewniający odpowiednie warunki do rozwoju społeczno-ekonomiczno - zawodowego jego mieszkańców”</i> Dodatkowo Strategię Rozwoju MOF skoncentrowano na osiągnięciu następujących celów: 0. Cel strategiczny nr 0: Warszawa wraz ze swoim obszarem metropolitalnym jako znacząca metropolia europejska 1. Cel strategiczny nr 1: Inteligentna, zintegrowana sieć transportu publicznego dla OMW 2. Cel strategiczny nr 2: Ład przestrzenny, oparty na kompleksowym planowaniu, zapewniających komplementarność funkcji, estetykę, wykorzystanie istniejących potencjałów oraz uwzględniających zrównoważony rozwój. 3. Cel strategiczny nr 3: Zintegrowana, atrakcyjna oferta spędzania czasu wolnego, wykorzystująca potencjał przyrodniczy, kulturalny i historyczny OMW 4. Cel strategiczny nr 4: Atrakcyjne warunki do rozwijania przedsiębiorczości oraz lokowania inwestycji w ramach sieci gospodarek miejskich. 5. Cel strategiczny nr 5: Wysoki poziom kapitału ludzkiego i społecznego, udział mieszkańców OMW 6. w kształtowaniu zrównoważonej metropolii opartej na idei społeczeństwa obywatelskiego. Cele te stanowiły determinantę do kreowania celów strategicznych, operacyjnych oraz kierunków działań w Strategii/Programie Rozwoju powiatu Wyszowskiego tak, aby w pełni odpowiedzieć na zapotrzebowania społeczne interesariuszy oraz wpisywać się w spójną wizję rozwoju społeczno- gospodarczego MOF. Cele strategiczne wytyczne w Strategii/Programie Rozwoju Powiatu Wyszowskiego zostały zdefiniowane przy uprzedniej analizie celów Strategii OMW, która wytycza horyzontalne kierunki rozwoju. Takie podejście gwarantuje spójność polityki regionalnej oraz realizację projektów wpisujących się w tożsamą wizję rozwoju obszaru.
--	--	--

2.4. System wdrażania i finansowania Strategii/Programu

Proces monitoringu ma na celu zapewnienie realizacji Strategii zgodnie z jej priorytetami oraz w razie konieczności bieżące dostosowywanie założeń Strategii do zmieniającej się sytuacji społeczno-gospodarczej. Poniżej zestawiono metodologię wraz z harmonogramem monitorowania Strategii. Zadania związane z monitoringiem Strategii/Programu będzie realizowany przez właściwe Wydziały oraz jednostki organizacyjne Powiatu Wyszowskiego.

Pracownicy Powiatu Wyszowskiego będą odpowiedzialni za coroczne przygotowywanie Raportu z realizacji kierunków działań. Raport ten zestawiający poszczególne zadania zrealizowane w danym roku, dostosowane do obranych Kierunków Działań sformułowanych w ramach Celów strategicznych i operacyjnych stanowić będzie materiał pomocniczy i przydatny do sporządzenia Sprawozdania z realizacji Strategii.

Czynności związane z monitoringiem Strategii obejmować będzie:

- nawiązanie i utrzymywanie sieci współpracy z gestorami informacji istotnych dla programowania i monitorowania rozwoju obszaru;
- nawiązanie i utrzymywanie sieci współpracy z partnerami społecznymi – przedstawicielami środowisk społecznych, gospodarczych, sektora pozarządowego, samorządami zawodowymi i branżowymi, itp.
- gromadzenie danych i informacji istotnych dla programowania i monitorowania rozwoju województwa, sporządzanie analiz w zakresie wybranych zagadnień,
- ewentualne zlecenie badań zewnętrznych.

W tabeli przedstawiono propozycję zagadnień, które powinny być przedmiotem raportów o takim charakterze wraz z propozycją częstotliwości prowadzenia analiz. Podkreślić należy, że listy tej nie można traktować jako zamkniętej – ze wskazanych analiz nie należy rezygnować, ale dopuszcza się, w zależności od zidentyfikowanych potrzeb, uzupełnianie o kolejne zagadnienia.

Tabela 2 Proponowany zakres monitoringu i osiągnięć Strategii

Cel strategiczny	Nazwa wskaźnika	Rok docelowy 2025
CEL STRATEGICZNY 1		
Kształtowanie gospodarki niskoemisyjnej oraz poprawa bazy infrastrukturalnej obiektów publicznych, stanu infrastruktury komunalnej i drogowej w celu zwiększenia dostępności i spójności terytorialnej regionu, bezpieczeństwa mieszkańców, turystów, przedsiębiorców przy jednoczesnym poszanowaniu środowiska naturalnego	1. Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków {szt.} 2. Całkowita długość nowych/przebudowywanych dróg [w km] 3. Liczba osób korzystających z infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej: osoby}	0 180 60 000
CEL STRATEGICZNY 2		
Zwiększenie dostępności do opieki zdrowotnej i społecznej oraz jakości świadczonych usług poprzez poprawę bazy infrastrukturalnej, rozwój promocji i profilaktyki zdrowotnej oraz programy kompleksowej aktywizacji dzieci, młodzieży, osób dorosłych, seniorów, niepełnosprawnych oraz zagrożonych wykluczeniem społecznym	1. Liczba urządzeń aparatury medycznej, sprzęty medycznego zakupionego-do diagnostyki, terapii, rehabilitacji do Samodzielnego Zespołu Zakładów Opieki Zdrowotnej w Wyszowie: {szt.} 2. Ludność objęta ulepszonymi usługami zdrowotnymi: osoby/rocznie 3. Ludność objęta programami profilaktycznymi. {osoby} 4. Ludność objęta kompleksowymi programami aktywizacji społeczno-zawodowej. {osoby} 5. Spadek liczby osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej { %. }	300 100 000 15 000 13 500 10
CEL STRATEGICZNY 3		
Wzrost konkurencyjności regionu poprzez zintegrowane działania związane z rozwojem i efektywnym wykorzystaniem potencjału obszaru do rozwoju przedsiębiorczości, rolnictwa, budowania wykwalifikowanych zasobów pracy oraz dywersyfikacji lokalnych działalności gospodarczych oraz wdrażaniu innowacyjnych technologii	1. Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie w ramach środków zewnętrznych. {szt.} 2. Liczba nowo utworzonych podmiotów gospodarczych {szt.} 3. Wzrost liczby pracujących {osoby}	3 000 100 1 300
CEL STRATEGICZNY 4		
Zapewnienie odpowiednich	1. Liczba uczniów korzystających	1 500

warunków do rozwoju edukacji i sportu oraz kluczowych kompetencji i umiejętności społeczeństwa w celu budowania nowoczesnej gospodarki opartej na wiedzy i doświadczeniu.	z nowoczesnego wyposażenia sprzętu i materiałów dydaktycznych: osoby/rocznie.	
	2. Liczba osób korzystających z nowowytbudowanej/zmodernizowanej infrastruktury edukacyjnej i sportowo rekreacyjnej: osoby/rocznie	1 500
	3. Liczba osób, które uzyskały wysokie kompetencje kluczowe: osoby/rocznie	1 500
CEL STRATEGICZNY 5		
Efektywne wykorzystanie obszaru do rozwoju kultury, turystyki i rekreacji oraz promowanie dziedzictwa kulturalnego i przyrodniczego regionu jako podstawy do budowania atrakcyjnego wizerunku Powiatu i poprawy jakości życia mieszkańców	1. Liczba wspartych przedsięwzięć infrastrukturalnych z zakresu turystyki, rekreacji, kultury lub dziedzictwa kulturowego {szt.}	50
	2. Długość zmodernizowanych i wybudowanych ścieżek rowerowych{km}	25
	3. Liczba przedsięwzięć promujących Powiat Wyszowski.{szt.}	50

Źródło: opracowanie własne przy udziale pracowników Starostwa Powiatowego w Wyszowie

3. Ewaluacja założeń Strategii/Programu Rozwoju Powiatu Wyszowskiego do 2025 roku

Wyniki z przygotowanych, corocznych raportów monitoringowych powinny stanowić podstawę ewaluacji przyjętych w strategii założeń, gdyż monitorowanie to sposób mierzenia tego, co się dzieje, natomiast ewaluacja pozwala nam stwierdzić, co to oznacza. Zgodnie z podziałem według kryterium momentu przeprowadzania badania wyróżniamy następujące rodzaje ewaluacji:

- **ewaluacja mid-term** – przeprowadzana jest w połowie okresu funkcjonowania, będąc narzędziem służącym podnoszeniu jakości oraz trafności programowania z uwagi na fakt, że daje możliwość modyfikowania pewnych założeń programu w trakcie jego realizacji w przypadku, gdy okaże się, że zmiana warunków społeczno-gospodarczych spowodowała dezaktualizację diagnozy, która była punktem wyjścia dla realizowanego programu,
- **ewaluacja ex-post** – po zakończeniu wdrożenia

4. Źródła finansowania Strategii/Programu Rozwoju Powiatu Wyszowskiego do 2025 roku

Projekty inwestycyjne, przedsięwzięcia, inicjatywy szkoleniowe i programy aktywizacyjne oraz edukacyjne zawarte w proponowanych kierunkach działań a uszczegółowione w projektach będą finansowe z następujących źródeł:

- ✓ budżetu Powiatu Wyszowskiego,
- ✓ funduszy europejskich: PROW 2014-2020, RPO WM 2014-2020, PO Infrastruktura i Środowisko 2014-2020, PO Polska Cyfrowa, PO Wiedza, Edukacja, Rozwój,
- ✓ instrumentu RIT- Regionalnych Inwestycji Terytorialnych,
- ✓ funduszy norweskich,
- ✓ funduszy krajowych: WFOIGW w W-wie, NFOŚIGW w W-wie, BGK, Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwa Cyfryzacji, Ministerstwa Środowiska, Ministerstwa Spraw Zagranicznych, Ministerstwa Zdrowia,
- ✓ Samorządu Województwa Mazowieckiego,
- ✓ Innych.

Katalog źródeł finansowania Strategii może ulec rozszerzeniu w zależności od instrumentów wsparcia dostępnych w danym roku budżetowym.

5. Ogólne informacje o Powiecie Wyszowskim

5.1. Lokalizacja i położenie geograficzne powiatu

Powiat Wyszowski położony jest w północno – wschodniej części województwa mazowieckiego, w odległości 55 km od Warszawy. Rozciąga się on między dolinami Bugu i Narwi, granicząc z powiatami: wołomińskim, legionowskim, pułuskim, makowskim, ostrołęckim, ostrowskim i węgrowskim.

Administracyjnie powiat składa się z 6 gmin: jednej miejsko – wiejskiej (miasto i gmina Wyszów) oraz pięciu wiejskich (gmina Brańszczyk, Długosiodło, Rząśnik, Somianka,

Zabrodzie). W powiecie jest 199 miejscowości łącznie z miastem, zorganizowanych w 170 sołectw. Siedzibą powiatu jest miasto Wyszów.

Obszar powiatu obejmuje 876 km² co stanowi 2,46% powierzchni województwa mazowieckiego. Liczba ludności powiatu nie przekracza 74 tys. mieszkańców, co stanowi 1,38% liczby ludności województwa mazowieckiego.

Mapa 3 Gminy Powiatu Wyszowskiego

Źródło: www.powiatwyszowski.pl

Część Powiatu Wyszowskiego (obszar Gminy Somianka, Wyszów, Zabrodzie) należy do **Obszaru Metropolitalnego Warszawy**), który obejmuje obszar o powierzchni 620,5 tys. ha, tj. 17,2% powierzchni województwa mazowieckiego. Obszar Metropolitalny Warszawy został zdelimitowany w oparciu o szereg wskaźników funkcjonalno-przestrzennych i społeczno-gospodarczych zawartych w *Studium planu zagospodarowania przestrzennego Obszaru Metropolitalnego Warszawy*¹. Delimitacja OMW obejmuje m.st. Warszawę oraz 71 gmin z 13 powiatów – grodzkiego, grójeckiego, legionowskiego, mińskiego,

¹ Zatwierdzone przez Zarząd Województwa Mazowieckiego w październiku 2010 roku.

nowodworskiego, otwockiego, piaseczyńskiego, pruszkowskiego, sochaczewskiego, warszawskiego zachodniego, wołomińskiego, wyszkowskiego oraz żyrardowskiego.

Ponadto w Strategii rozwoju województwa mazowieckiego do 2030 roku zidentyfikowano obszary strategicznej interwencji (OSI), w których występują problemy będące barierą rozwoju regionu.

W Planie zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego przedstawiono delimitację funkcjonalnych obszarów problemowych, które zawierają się w obszarach strategicznej interwencji.

Wyznaczenie OSI i obszarów problemowych umożliwi koordynację działań strategicznych wpisujących się w politykę rozwoju i planowania przestrzennego regionu. Zadania te przypisane zostały do określonego terytorium i wzajemnie zintegrowane. Ułatwi to przyporządkowanie właściwych narzędzi interwencji publicznej, co warunkuje większą skuteczność i efektywność podejmowanych działań.

Obszary strategicznej interwencji zostały zidentyfikowane zgodnie z celami zapisanymi w Krajowej strategii rozwoju regionalnego, tj. z celem 2. Budowa spójności terytorialnej i przeciwdziałania marginalizacji obszarów problemowych oraz z celem 1. Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów. W związku z tym w województwie mazowieckim na poziomie regionalnym zostały wyznaczone dwa typy OSI :

- problemowe – ostrołęcko-siedlecki, płocko-ciechanowski, radomski zgodnie z celami 2.2. Wspieranie obszarów wiejskich o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe oraz 2.3. Restrukturyzacja i rewitalizacja miast i innych obszarów tracących dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze (KSRR). Głównymi ośrodkami życia społeczno-gospodarczego tego obszaru są Siedlce oraz Ostrołęka, a także Wyszów, Ostrów Mazowiecka, Sokołów Podlaski, Garwolin i Węgrów. Przeważającą część mieszkańców stanowi ludność zamieszkująca obszary wiejskie. Ostrołęka została wskazana w KSRR jako miasto o średnim natężeniu problemów, do której będą skierowane interwencje na rzecz restrukturyzacji i rewitalizacji miast tracących funkcje społeczno-gospodarcze. Obszar ten, szczególnie w części północno-wschodniej, jest niedoinwestowany pod względem infrastrukturalnym, ma słabą dostępność do usług publicznych i niewielki potencjał rozwojowy.
- biegun wzrostu – Obszar Metropolitalny Warszawy zgodnie z celem 1.1. Wzmacnianie funkcji metropolitalnych ośrodków wojewódzkich i integracja ich

obszarów funkcjonalnych (KSRR). Prowadzenie polityki w ramach tego rodzaju OSI ma na celu wzmocnienie lub utrzymanie istniejącego potencjału, wykorzystanie endogenicznych czynników oraz tworzenie mechanizmów wzmacniających rozprzestrzenianie procesów rozwojowych na tereny słabiej rozwinięte.

Powiat Wyszowski należy do Obszaru Ostrołęcko- Siedleckiego, z zgodnie z podziałem statystycznym do OSI należą jedynie: Gmina Wyszów, Gmina Długosiodło oraz Gmina Brańszczyk.

Odniesienia funkcjonalno- przestrzenne oraz społeczno-gospodarcze są zróżnicowane w zależności do celów wyznaczonych zarówno dla OMW czy OSI. Powiat Wyszowski, który znajduje się pod dużym wpływem obszaru metropolitalnego miasta Warszawy posiada również słabe strony i braki, które zdecydowały o umieszczeniu w Obszarze Strategicznej Interwencji dla regionu ostrołęcko-siedleckiego. Szersze informacje na temat problemów w obszarze ostrołęckim umieszczono w podsumowaniu diagnozy społeczno-gospodarczej.

Komunikacja

Przez Powiat przechodzą następujące odcinki drogowe:

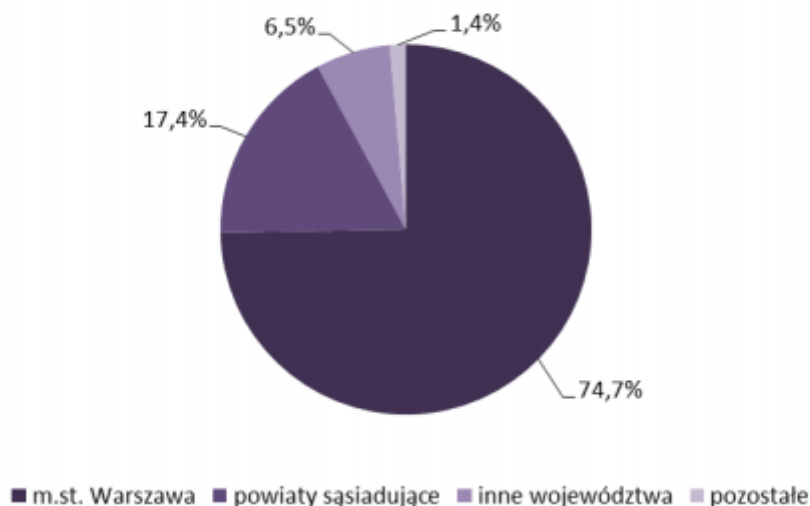
- droga międzynarodowa E67 Helsinki – Kowno – Warszawa – Praga (droga krajowa nr 8 Kudowa- Zdrój- Wrocław- Warszawa- Białystok- Suwałki- Budzisko).
- droga krajowa 8 Kudowa- Zdrój - Wrocław - Warszawa - Białystok - Suwałki - Budzisko,
- droga krajowa 62 Siemiatycze - Wyszów - Płock - Strzelno,
- droga wojewódzka 618 Pułtusk - Wyszów - Gołymín-Ośrodek.

Przez Powiat Wyszowski biegnie również trasa kolejowa łącząca Ostrołękę z Warszawą. Powiat Wyszowski jest dobrze skomunikowany z miastem Warszawa - odległość 55km. i Ostrołęką – odległość 60km od Wyszowa, będącą siedzibą obszaru funkcjonalnego, z tego też względu zwiększa się dostępność i zasięg stołecznego rynku pracy dla mieszkańców powiatu. W Wyszowie funkcjonuje komunikacja miejska.

Według wyników Narodowego Spisu Powszechnego 2011 w zakresie dojazdów do pracy, wśród pracowników najemnych pracę poza gminą zamieszkania w Powiecie Wyszowskim zadeklarowało 5669 osób. Do gmin leżących poza Powiatem Wyszowskim dojeżdżało do pracy 66,7% ogółu pracowników dojeżdżających do pracy. Prawie co druga osoba jako miejsce pracy zadeklarowała Warszawę. Sprzyja temu dobre połączenie komunikacyjne ze stolicą. Oddana do użytku droga ekspresowa S8 spowodowała, że znacznie skrócił się czas dojazdu do Warszawy i płynność ruchu kołowego, co powoduje, że na pracę w stolicy

decyduje się więcej osób. Ponad 17% osób dojeżdżających do pracy poza granicę powiatu dojeżdżało do gmin położonych w sąsiednich powiatach.²

Osoby zamieszkałe w powiecie wyszkowskim i dojeżdżające do pracy poza granicę powiatu na podstawie wyników NSP 2011

Źródło: „Terytorialne zróżnicowanie bezrobocia na Mazowszu w latach 2004-2013”

5.1.1. Charakterystyka sieci osadniczej i podział terytorialny

Strukturę administracyjną Powiatu Wyszowskiego tworzy sześć gmin, w skład których wchodzi 170 sołectw oraz 199 miejscowości (z uwzględnieniem miasta Wyszaków).

Powiat Wyszowski jest obszarem typowo rolniczym, na strukturę przestrzenną, którego składają się obszary zurbanizowane miasta Wyszaków oraz tereny wiejskie zróżnicowane pod względem zasobów i wyposażenia. Sieć osadnicza ma w głównej mierze układ pasmowo – koncentryczny z wykształconym ośrodkiem regionalnym, jaki stanowi miasto Wyszaków oraz ze strefą osadnictwa związanego z osią doliny Bugu.

Lasy i tereny leśne stanowią w Powiecie Wyszowskim ok. 33% całkowitej jego powierzchni (około 7013,50 ha) i charakteryzują się urozmaiconym składem gatunkowym oraz licznymi stanowiskami gatunków rzadkich i chronionych (wskaźnik lesistości dla województwa mazowieckiego wynosi 21,9%, dla kraju – 28,5%, dla Europy – 33%). Największy odsetek lasów w strukturze użytkowania terenu charakteryzuje gminę Brańszczyk, najmniejszy –

² „Terytorialne zróżnicowanie bezrobocia na Mazowszu w latach 2004-2013”

gminę Somianka. W strukturze własnościowej lasów na terenie powiatu dominują lasy państwowe ok. 80%.

Funkcje administratora w stosunku do lasów państwowych położonych na terenie Powiatu Wyszowskiego pełnią dwa Nadleśnictwa: Wyszaków (po prawej stronie Bugu – obejmuje gminy: Brańszczyk, Długosiodło, Rząśnik, Somianka oraz Wyszaków) i Drewnica (po lewej stronie Bugu – obejmuje gminy: Zabrodzie i Wyszaków).

Zasoby wód powierzchniowych Powiatu Wyszowskiego stanowią zasadniczo wody płynące i ich starorzecza (wchodzące w skład zlewni Wisły). Głównie zasoby stanowi rzeka Bug z lewobrzeżnym dopływem rzeką Liwiec. Uzupełnieniem zasobów są rzeka Narew oraz mniejsze ciekły powierzchniowe, m.in. Fiszor, Ruda, Prut, Tuchelka, Struga, Wymakracz, Kabat, Kanał Zambski, Kanał A, Kanał B, Rów A, Fiszor (Lewy, Prawy, Środkowy), Kanał Gostkowo.

Tabela 3. Rzeki i kanały zlokalizowane w granicach Powiatu Wyszowskiego

Lp.	Nazwa	Odbiornik	Długość [km]
	Fiszor Środkowy	Bug	14,10
1.	Fiszor Prawy	Fiszor Środkowy	8,30
2.	Fiszor Lewy	Fiszor Środkowy	5,96
3.	Ruda	Bug	10,51
4.	Kanał Gostkowo	Narew	0,97
5.	Kanał Zambski	Narew	10,24
6.	Kanał B	Narew	8,00
7.	Prut	Narew	10,69
8.	Tuchelka	Bug	7,95
9.	Struga	Bug	14,28
10.	Rów A	Bug	6,34
11.	Kanał A	Narew	18,35
12.	Wymakracz	Narew	16,50
13.	Kabat	Narew	15,49
Razem:			148,22

Źródło: Prognoza oddziaływania na środowisko projektu „Program ochrony środowiska dla powiatu wyszkowskiego na lata 2013 – 2016 z perspektywą do 2020 roku”.

Istotny element zasobów wodnych na terenie Powiatu Wyszowskiego stanowi także szereg naturalnych zbiorników i oczek wodnych, wypełniających zagłębienia terenu. Najwięcej

z nich znajduje się w dolinie Bugu, gdzie mają również charakter starorzeczy. Oczka wodne występują także w obrębie lasów na siedliskach wilgotnych oraz na terenach bagnisk śródlęsnych, które w większości zostały objęte ochroną prawną, jako użytki ekologiczne. Zbiorniki te stanowią cenny element krajobrazu powiatu, ale przede wszystkim ważne rezerwuary zasobów wodnych.

Wody podziemne na terenie Powiatu Wyszowskiego związane są przede wszystkim z utworami czwartorzędowymi i trzeciorzędowymi oraz kredowymi i jurajskimi. Ze względów eksploatacyjnych największe znacznie posiada poziom czwartorzędowy, co ma związek z jego łatwością odnawiania i płytkim występowaniem. W obrębie powiatu posiadają lokalizację dwa główne zbiorniki wód podziemnych: GZWP nr 221 i GZWP nr 215A.

Na obszarze Powiatu Wyszowskiego **występuje zagrożenie powodziowe**, związane z obecnością rzek – dotyczy to głównie rzeki Bug na długości 68 km, rzeki Narew na odcinku 15 km oraz rzeki Liwiec na końcowym odcinku. Występujące na terenie powiatu wezbrania powodziowe zaliczane są do powodzi opadowych oraz roztopowo – zatorowych, przede wszystkim na rzece Bug. Zjawiska powodziowe występują na przełomie okresu zimowego i wiosennego, tj. od marca do połowy kwietnia (zagrożenia roztopowe i zatorowe spowodowane przez szybko topniejące śniegi oraz nasilające się zjawiska lodowe w rzekach) oraz w okresie letnim, na przełomie czerwca i lipca (spowodowane przez ulewne deszcze).

Prognozowany obszar zalewowy na terenie Powiatu Wyszowskiego wynosi ok. 6300 ha, zaś liczba zagrożonych osób to ok. 1500 osób.

Tabela 4 Prognozowany obszar zalewowy w gminach Powiatu Wyszowskiego

NAZWA GMINY	WIELKOŚĆ ZATOPIEŃ	LICZBA ZAGROŻONYCH OSÓB
	(ha)	
Brańszczyk	2500	376
Długosiodło	975	138
Rząśnik	1100	110
Somianka	200	428
Wyszów	780	345
Zabrodzie	703	103

Źródło: Opracowanie własne Starostwa Powiatowego w Wyszowie, Referat Zarządzania Kryzysowego

Zgodnie z diagnozą obszaru województwa mazowieckiego zawartą w Strategii rozwoju województwa mazowieckiego do 2030 roku „**najwięcej obszarów cennych zagrożonych**

zalaniem znajduje się w powiatach pultuskim, wyszkowskim, grójeckim, nowodworskim, piaseczyńskim, wołomińskim oraz w Płocku i Siedlcach. Ograniczona skuteczność ochrony przed zjawiskiem powodzi związana jest z niedostatecznymi nakładami na utrzymanie, modernizację i budowę wałów przeciwpowodziowych, zbiorników, międzywałów i koryt rzecznych oraz występowaniem licznych obszarów objętych ochroną prawną (rezerwaty przyrody, obszary Natura 2000)”. Mając na uwadze powyższe zasadne i konieczne są działania z zakresu przywracania naturalnych obszarów zalewowych (odsunięcie obwałowań od rzeki), ograniczenie ich zabudowy, tworzenie nowych miejsc do kontrolowanych zalewów oraz wzrost lesistości w zlewni.

Istotnym elementem wpływającym na potencjał środowiskowy obszaru Powiatu Wyszowskiego jest regulowana gospodarka wodna. Biorąc pod uwagę dane oraz wnioski z diagnozy Strategii rozwoju województwa do 2030 istotna jest informacja iż w przeważającej części województwa mazowieckiego opady roczne nie przekraczają 550 mm. Ryzyko okresowej suszy występuje szczególnie w południowych i centralnych rejonach województwa. Do obszarów w największym stopniu zagrożone suszą glebową zlokalizowane są w powiatach: wołomińskim, wyszowskim, żuromińskim, mławskim i węgrowskim.

Wpływ na ryzyko suszy mają także czynniki antropogeniczne, takie jak niewłaściwa melioracja i regulacja koryt rzecznych oraz likwidacja terenów bagiennych i podmokłych. W celu poprawy obecnej sytuacji i niwelowaniu skutków suszy i niekontrolowanej gospodarki zasobami wodnymi niezbędne są działania naprawcze mające na celu zwiększenie retencji, np. poprzez renaturyzację przesuszonych łąk, konserwację zastawek na rowach melioracyjnych, tworzenie pasów drzew i krzewów o szerokości min. 10 m na styku pole orne – brzeg rzeki oraz retencjonowanie wody w dolinach rzek i polderach.

Zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego w województwie mazowieckim w odniesieniu do Powiatu Wyszowskiego

Podstawowym źródłem **zanieczyszczenia powietrza** w województwie mazowieckim jest emisja antropogeniczna ze źródeł punktowych, powierzchniowych i liniowych. Główną przyczyną tych ostatnich jest ruch drogowy. Oznacza to konieczność podjęcia działań sprzyjających zwiększeniu udziału bardziej przyjaznych dla człowieka i środowiska form transportu. Jak wynika z przeprowadzonych badań oceny jakości powietrza standardy

imisyjne pyłu PM10 przekroczone w aglomeracji warszawskiej, Radomiu, Płocku i strefie mazowieckiej (pozostałej części województwa).

Jakość powietrza określa się w strefach. Powiat Wyszowski nie stanowi odrębnej strefy, lecz wchodzi w skład strefy mazowieckiej (PL1404) obejmującej obszar województwa mazowieckiego z wyłączeniem aglomeracji warszawskiej oraz miast Radomia i Płocka. **Wyniki ocen jakości powietrza w strefie mazowieckiej za lata 2012 oraz 2013 wskazują na niedotrzymanie poziomów normatywnych substancji w powietrzu, przekraczane były: poziom dopuszczalny pyłu zawieszonego PM10, poziom pyłu zawieszonego PM2,5, poziom docelowy benzo(a)pirenu. Należy podkreślić, że pomimo, że w Gminie Wyszów nie prowadzi się pomiarów stężeń zanieczyszczeń powietrza, to wyniki modelowania wykonane na potrzeby Rocznej oceny jakości powietrza w województwie mazowieckim za 2013 rok wskazują, że w Gminie Wyszów naruszane są standardy jakości powietrza. W 2013 roku przekroczone zostały: poziom dopuszczalny pyłu zawieszonego PM10 w odniesieniu do stężeń średnich dobowych i poziom dopuszczalny średnioroczny pyłu zawieszonego PM2,5 oraz poziom docelowy średnioroczny benzo(a)pirenu.**

Wyniki analiz WIOŚ w Warszawie wskazują również, że główną przyczyną zanieczyszczenia powietrza stanowiła komunikacja samochodowa oraz niezorganizowana emisja powierzchniowa (emisja niska z indywidualnego ogrzewania budynków). Prowadzone w województwie mazowieckim badania jakości powietrza pokazują, że największe stężenia monitorowanych zanieczyszczeń występują na terenach zurbanizowanych. Na obszarach miejskich duży wpływ na wielkość poziomów stężeń mają zanieczyszczenia pochodzące od komunikacji, natomiast na obszarach pozamiejskich zanieczyszczenia pochodzące z niskiej emisji powierzchniowej.

W odpowiedzi na powyższe oraz wymagania krajowe oraz wytyczne Unii Europejskiej Gmina Wyszów opracowała Plan Gospodarki Niskoemisyjnej, którego celem jest wdrożenie działań ograniczających emisję negatywnych substancji do atmosfery. Należy podkreślić, że zgodnie z przyjętym planem działań zawartym w PGN dla Gminy Wyszów zidentyfikowane działania, w szczególności modernizacja systemu odpylania w Quad/Graphics, zmiana sposobu ogrzewania budynków użyteczności publicznej na sieć ciepłowniczą, dokończenie

budowy obwodnicy spowodują ograniczenie emisji pyłu zawieszonego PM10 o około 5 Mg (około 2% całości emisji PM10 z gminy), pyłu zawieszonego PM2,5 o około 2,5 Mg (około 1% całości emisji PM2,5 z gminy) oraz benzo(a)pirenu ok. 0,5 kg (około 0,5% całości emisji B(a)P z gminy).

Dbłość o stan środowiska naturalnego oraz spełnienie wymogów tzw. pakietu klimatyczno-energetycznego wymagają podjęcia zdecydowanych działań na szczeblu samorządowym i krajowym. W tym celu tworzone są dokumenty strategiczne na poziomie gmin nazwane Planami Gospodarki Niskoemisyjnej, w ramach których prowadzona jest inwentaryzacja emisji CO₂ i innych szkodliwych substancji uwalnianych do atmosfery. Plany katalogują zakres działań prowadzących do osiągnięcia celu w postaci obniżenia emisji szkodliwych substancji do środowiska.

Na terenie Powiatu Wyszowskiego zgodnie z podziałem administracyjnym będzie obowiązywało 6 Planów Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Brańszczyk, Długosiodło, Rząśnik, Somianka, Wyszów, Zabrodzie.

W każdym PGN dokonano szczegółowej inwentaryzacji wielkości emisji z obszaru danej gminy, z miejsc, w których generowane jest największe zanieczyszczenie, tak aby umożliwić dobór działań służących jej ograniczeniu.

W planach gospodarki niskoemisyjnej w gminach Powiatu Wyszowskiego dokonano oceny emisyjności gospodarki przy uwzględnieniu następujących parametrów opisujących zużycie:

- paliw opałowych (na potrzeby gospodarczo-bytowe i ogrzewanie budynków),
- paliw transportowych,
- energii elektrycznej,
- gazu.

Na podstawie przeprowadzonej inwentaryzacji dokonano wyliczenia bazowej oraz prognozowanej emisji CO₂ wg rodzajów paliw.

Wśród największych emitorów zanieczyszczeń do powietrza na terenie Powiatu Wyszowskiego wymienić należy:

- 1) ARDAGH GLASS WYSZKÓW S.A., miasto Wyszów, ul. Zakolejowa 23,
- 2) Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej Sp. z o.o. w Wyszowie, ul. Przemysłowa 4.
- 3) Zakład Prefabrykacji Elementów Betonowych w m. Gaj, gmina Zabrodzie – LINK EUROPA A. Jastrząb, K. Jastrząb, gmina Wesoła, ul. Konopnickiej 2,

- 4) „ROLSTAL PAWŁOWSKI”, J. Pawłowski, Ostrów Mazowiecka, ul. Różańska 45, Filia w Wyszowie, miasto Wyszów, ul. Przemysłowa 3,
- 5) CRT Sp. z o.o. ul. Pułtуска 120, miasto Wyszów,
- 6) MASARNIA – PLEWKI Tadeusza Żebrowskiego, Plewki 23, gmina Długosiodło,
- 7) Przedsiębiorstwo Budowy i Utrzymania Dróg Spółka z o.o., ul. Brokowska 37, Ostrów Mazowiecka – wytwórnia mas bitumicznych w m. Trzcianka, gmina Brańszczyk,
- 8) „TADEX” Tadeusz Wiśniewski, Turzyn 108, gmina Brańszczyk – linia uboju bydła,
- 9) Zakłady Mięsne Somianka, Andrzej Ruciński, Somianka 88, gmina Somianka,
- 10) Krematorium Wyszów, ul. Pułtуска 177, miasto Wyszów.

Analiza emisyjności gospodarki została oparta o dane pochodzące z przedsiębiorstw, obiektów użyteczności publicznej, budynków jednorodzinnych, transportu drogowego, w tym również transportu miejskiego. Uzyskane informacje pozwoliły na określenie wielkości zapotrzebowania na energię elektryczną, sposobów ogrzewania domów jednorodzinnych, obiektów publicznych, obiektów zbiorowego zamieszkania oraz rodzajów używanych paliw w komunikacji. Dane te pozwoliły na obliczenie generowanego CO₂ do atmosfery w ujęciu realnym bez podjęcia działań niskoemisyjnych oraz prognozowanym w wariantcie po zastosowaniu usprawnień wynikających z Planów Gospodarki Niskoemisyjnej.

Problemową kwestią wskazaną w planach gospodarki niskoemisyjnej jest wzrost ruchu kołowego, zwiększenie liczby pojazdów, nieefektywne systemy oświetlenia, niewielkie wykorzystanie energii ze źródeł odnawialnych, wysoka energochłonność obiektów, tzw. niska emisja spowodowana nadmierną liczbą pieców węglowych, niski poziom świadomości społecznej w zakresie emisyjności gospodarki.

Każda z gmin w Powiecie Wyszowskim, z uwagi na zróżnicowany potencjał społeczno-gospodarczy, położenie oraz liczbę mieszkańców, generuje inne wskaźniki emisji szkodliwych substancji. Nie mniej jednak zaplanowanie i wdrożenie konkretnych przedsięwzięć przez każdą z gmin w Powiecie Wyszowskim pozwoli na ograniczenie emisji szkodliwych substancji do środowiska i są podstawą do oszacowania redukcji emisji do 2020 roku.

Zgodnie z przyjętym katalogiem działań zawartym w planach gospodarki niskoemisyjnej w najbliższych latach planowane są do realizacji przedsięwzięcia dotyczące:

- poprawy efektywności energetycznej obiektów zarówno publicznych, jak i prywatnych poprzez kompleksową i głęboką modernizację oraz instalację OZE
- wymiany oświetlenia na bardziej oszczędne i ekologiczne,
- instalacji rozproszonych źródeł energii
- likwidacji niskiej emisji,
- rozwoju pasywnego i energooszczędnego budownictwa ,
- ekologicznego transportu prywatnego i publicznego,
- edukacji i promocji w zakresie ochrony środowiska i ograniczenia emisji CO₂.

Powiat Wyszowski jako jednostka samorządu terytorialnego będzie aktywnie włączała się w działania polegające na rozwijaniu gospodarki niskoemisyjnej obszaru. Planowane działania infrastrukturalne będące w kompetencji Powiatu w najbliższej perspektywie czasowej będą wymiennie wpływały na ograniczenie emisji CO₂ do atmosfery.

Potencjał do wykorzystania technologii OZE w Powiecie Wyszowskim

Na terenie Powiatu Wyszowskiego odnawialne źródła energii wykorzystywane są w sposób nieliczny – w głównej mierze przez osoby prywatne w postaci kolektorów słonecznych, służących do podgrzewania wody w budynkach mieszkalnych. Na potrzeby c.o. kolektory słoneczne na terenie powiatu zainstalowane zostały w Kościele Parafialnym w Brańszczyku, Gmina Brańszczyk. Ponadto w latach programowania niniejszego *Programu ochrony środowiska* Gmina Somianka planuje instalację kolektorów słonecznych z przeznaczeniem do ogrzewania obiektów gminnych, np. szkół, ośrodka zdrowia.

Według danych *Programu możliwości wykorzystania odnawialnych źródeł energii dla Województwa Mazowieckiego, 2006 r.* teren Powiatu Wyszowskiego:

- nie stanowi obszaru preferowanego dla rozwoju biogazowni,
- nie stanowi obszaru preferowanego dla rozwoju energetyki geotermalnej,
- nie stanowi obszaru preferowanego dla rozwoju energetyki wiatrowej.

Zgodnie z *Programem możliwości wykorzystania odnawialnych źródeł energii dla Województwa Mazowieckiego, 2006 r.* teren Powiatu Wyszowskiego jest preferowany dla

rozwoju energetyki na bazie biomasy stałej. Potencjał energetyczny powiatu kształtuje się następująco:

- z drewna z lasów – 104.662 GJ/ rok,
- z sadów – 179 GJ/ rok,
- z drewna odpadowego z dróg i miejskich terenów zurbanizowanych – 5.894 GJ/ rok.

Powiat posiada korzystne warunki wietrzne, obszar ten charakteryzuje się występowaniem wiatru o średniej rocznej prędkości na poziomie ok. 4 m/s. Występująca w tych okolicach energia wiatru mieści się w granicach 1 250-1 500 kWh/m² /rok. Na terenie powiatu nie zlokalizowano elektrowni wiatrowych i nie przewiduje się ich budowy, głównie ze względu na brak wolnej przestrzeni dla tego typu inwestycji.

Powiat leży częściowo w obszarze okręgu geotermalnego grudziądzko-warszawskiego o powierzchni 70 tys. km², charakteryzującym się występowaniem wód geotermalnych o temperaturze 25–135°C, występującymi w pokładach triasowych oraz w kredowych i jurajskich, o łącznych zasobach 3100 km³ o średniej energii cieplnej zasobów wynoszącej 168 tys. ton paliwa umownego na km².

Bazując na zapisach „Programu możliwości wykorzystania odnawialnych źródeł energii dla Województwa Mazowieckiego” (2006) obszar województwa obejmujący Powiat Wyszowski charakteryzuje się przeciętnymi warunkami nasłonecznienia. Potencjalne zasoby energii użytkowej szacuje się na poziomie 985 kWh/m² /rok.

Potencjał przyrodniczy Powiatu Wyszowskiego

Obszar Powiatu Wyszowskiego posiada wysokie walory przyrodnicze w krajowym i europejskim układzie przestrzennym oraz pełni ważne funkcje ekologiczne poprzez funkcjonowanie paneuropejskiego korytarza ekologicznego, jakim jest dolina rzeki Bug. Pomimo niezaprzeczalnych walorów przyrodniczych i krajobrazowych obszarowe formy prawnej ochrony przyrody zajmują na terenie Powiatu Wyszowskiego zaledwie 0,1 % powierzchni ogólnej (w województwie mazowieckim obejmują 30,1 % powierzchni).

Na terenie powiatu występują następujące formy ochrony przyrody: pomniki przyrody, użytki ekologiczne oraz obszary NATURA 2000.

Tabela 5. Pomniki przyrody na terenie Powiatu Wyszowskiego

L.p.	Gmina	Ilość pomników	Rodzaj pomnika
1	Brańszczyk	10	Dąb szypułkowy (7szt.), lipa drobnolistna (1 szt.), 2 grupy drzew (dąb szypułkowy – 2 szt., modrzew polski – 2 szt.)
2	Długosiodło	2	Dąb szypułkowy (1 szt.), jałowic pospolity (1 szt.)
3	Somianka	4	Kasztanowiec zwyczajny (2 szt.), lipa drobnolistna (1 szt.), klon zwyczajny (1 szt.)
4	Rząśnik	2	Topola czarna (1 szt.), grupa drzew (modrzew polski – 2szt.)
5	Wyszków	15	Dąb szypułkowy (10 szt.), 4 grupy drzew (dąb szypułkowy – po 2 szt.), grab zwyczajny (1 szt.)
6	Zabrodzie	6	Dąb szypułkowy (6 szt.)
Razem	Powiat Wyszowski	39	-

Źródło: Program ochrony środowiska dla Powiatu Wyszowskiego na lata 2013 – 2016 z perspektywą do 2020 roku

Tabela 6. Użytki ekologiczne na terenie Powiatu Wyszowskiego

L.p.	Gmina	Powierzchnia użytków ekologicznych [ha]	Liczba użytków ekologicznych
1	Brańszczyk	62,19	32
2	Długosiodło	14,04	19
3	Somianka	4,64	7
4	Rząśnik	3,36	12
Razem	Powiat Wyszowski	84,23	72

Źródło: Program ochrony środowiska dla Powiatu Wyszowskiego na lata 2013 – 2016 z perspektywą do 2020 roku

Na terenie Powiatu Wyszowskiego zlokalizowane są obszary wchodzące w skład europejskiego systemu obszarów chronionych NATURA 2000. o łącznej pow. 32 766,1 ha, tj. na 37,38 % ogólnej powierzchni. W ramach **obszarów specjalnej ochrony ptaków** na terenie powiatu zlokalizowano 3 obszary chronione:

- „PLB 140001 Dolina Dolnego Bugu”
- „PLB 140002 Dolina Liwca”
- „PLB 140007 Puszcza Biała” ,
- „PLB 140014 Dolina Dolnej Narwi”,
- „PLB 140015 Bagno Pulwy”.

Wyżej wymienione obszary stanowią ostoje ornitologiczną o międzynarodowej randze, w której znajdują się najważniejsze w Polsce ostoje lęgowe awifauny dla wielu gatunków ptaków.

Tabela 7. Obszary specjalnej ochrony ptaków na terenie Powiatu Wyszowskiego

Obszar NATURA 200	Brańszczyk	Długosiodło	Rząśnik	Somianka	Wyszków	Zabrodzie
	Powierzchnia [ha]					
PLB 140001 Dolina Dolnego Bugu	4.480,9	-	-	2.582,9	5.248,8	1.102,3
PLB 140002 Dolina Liwca	-	-	-	-	271,5	-
PLB 140007 Puszcza Biała	9.742,3	10.799,3	9.093,4	834,6	561,5	-
PLB 140014 Dolina Dolnej Narwi	-	604,9	1.176,3	-	-	-
PLB 140015 Bagno Pulwy	-	1,183,7	2.928,6	-	-	-
Razem	14.223,2	12.587,9	13.198,3	3.417,5	6.081,0	1.102,3

Źródło: Program ochrony środowiska dla Powiatu Wyszowskiego na lata 2013 – 2016 z perspektywą do 2020 roku

W ramach obszarów specjalnej ochrony siedliskowej na terenie powiatu zlokalizowane są dwa obszary:

- „PLH140011 Ostoja Nadbużańska”,
- „PLH 140013 Wydmy Lucynowsko – Mostowieckie”,
- „PLH 140032 Ostoja Nadliwiecka”.

Tabela 8. Specjalne obszary ochrony siedliskowej na terenie Powiatu Wyszowskiego

Lp.	Obszar	Gmina	Powierzchnia [ha]	Typy występujących siedlisk
1.	Ostoja Nadbużańska (PLB140011)	Brańszczyk	7.698,112	nadrzeczne zarośla wierzbowe, starorzecza i inne naturalne zbiorniki wodne, wydmy śródlądowe z murawami szczytlichowymi zalewane muliste brzegi rzek
		Somianka		
		m. Wyszków		
		Wyszków		
		Zabrodzie		
2.	Ostoja Nadliwiecka (PLH140032)	Wyszków	378,74	lasy łęgowe, głównie łęgi olszowo-jesionowe <i>Fraxino-Alnetum</i> , liczne starorzecza, nitrofilne niżowe nadrzeczne ziołorośla okrajkowe, łąki rajgrasowe <i>Arrhenatherion elatioris</i> , śródlądowe ciepłolubne murawy napiaskowe z klasy <i>Koelerio glaucae-Coryneporetea canescentis</i>
3.	Wydmy Lucynowsko - Mostowieckie (PLB140013)	Wyszków	427,76	suche wrzosowiska oraz wydmy śródlądowe z murawami szczytlichowymi
		Zabrodzie		

Źródło: Program ochrony środowiska dla Powiatu Wyszowskiego na lata 2013 – 2016 z perspektywą do 2020 r.

Podsumowując tą część diagnozy należy wskazać iż znaczna powierzchnia obszarów o walorach przyrodniczych podlegających ochronie przyrody, w tym o znaczeniu europejskim (Natura 2000) – jest mocną stroną Powiatu Wyszowskiego, co również ma odzwierciedlenie w Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku, Innowacyjne Mazowsze. Nie mniej jednak takie walory wymagają szczególnej ochrony i poszanowania. Zatem wszelkie działania inwestycyjne planowane do realizacji muszą uwzględniać szczególny charakter tych obszarów, tak aby nie utraciły swoich funkcji i walorów, między innymi ograniczenie emisji CO₂, rozwój gospodarki wodno-ściekowej, racjonalna gospodarka odpadami, większe wykorzystanie OZE.

5.1.2. Dziedzictwo kulturowe i walory turystyczne Powiatu Wyszowskiego

Powiat Wyszowski posiada niewątpliwie atrakcyjne położenie, istnieje tu potencjał do rozwoju przemysłu turystycznego, jak i specyficznych rodzajów rekreacji, takich jak turystyka piesza, rowerowa, wodna, konna, wędkarstwo i myślistwo.

Wyszów i okolice kryją szereg atrakcji turystycznych – przyrodniczych, krajobrazowych, architektonicznych. Lasy na terenie powiatu zajmują ponad 33% jego powierzchni. Mikroklimat miejscowości Rybienko Leśne, Rybno, Gulczewo, Drogoszewo, Kamieńczyk, Świniotop oraz Somianka zachęca do osiedlenia się i wypoczynku. Dla wypoczywających aktywnie są konie w Rybieniu Leśnym, Świniotopii i Tulewie.

Wartościowe układy przestrzenne i zabudowy wiejskie proponowane do objęcia ochroną prawną znajdują się na terenie Gminy Brańszczyk w miejscowościach Brańszczyk, Tuchlin, Turzyn i Poręba. Zachowane układy urbanistyczne proponowane do objęcia ochroną prawną znajdują się na terenie gminy Wyszów w miejscowości Kamieńczyk. Duchowe dziedzictwo kulturowe na obszarze Powiatu Wyszowskiego przedstawiają miejsca upamiętniające szczególne wydarzenia historyczne oraz istniejące miejsca kultu religijnego. Na terenie Powiatu Wyszowskiego występują wykopaliska archeologiczne oraz zabytki ruchome i nieruchome. Znajdują się tu również 52 zabytki objęte ochroną konserwatorską.

Gmina Brańszczyk

1. Brańszczyk - park zabytkowy – nr wpisu do rejestru zab. A- 441 z dnia 10.12.1978r.
2. Brańszczyk – cmentarz parafialny – nr wpisu do rejestru zab. A- 552 z dnia 18.01.1986r.
3. Poręba – cmentarz parafialny – nr wpisu do rejestru zab. A- 555 z dnia 30.01.1986r.

Gmina Długosiodło

1. kościół parafialny z wyposażeniem wnętrza nr rej. A- 431 z dnia 17.04.1972r.
2. Bosewo Stare - młyn wodny nr rej. A- 455 z 16.04.1980r.
3. Bosewo Stare – chałupa drewniana nr rej. A- 584 z dnia 17.11.1986r.

Gmina Rząśnik

1. Porządzie – kościół parafialny z wyposażeniem nr rej. A- 521 z 15.06.1984r.
2. Lubiel Nowy – zespół kościoła parafialnego – nr rej. A- 608 z dnia 5.11.1992r. z wyposażeniem
3. Lubiel Stary - Ślady osady z okresu wpływów rzymskich – nr decyzji 961/79 z dnia 2.01.1973
4. Lubiel Stary – cmentarzysko z okresu wpływów rzymskich – nr decyzji 962/80 z dnia 2.01.1973
5. Lubiel Nowy – cmentarz parafialny rzymsko – katolicki – nr rej. A - 563, z dn. 30.01.1986

Gmina Somianka

1. Barcice – drewniany kościół filialny nr rej. A- 425 z dnia 12.04.1962r. z wyposażeniem
2. Barcice – cmentarz parafialny nr rej. A- 549 z dnia 13.01.1986r.
3. Kręgi – park zabytkowy – nr rej. A-420 z dnia 10.12.1978r.
4. Popowo Kościelne – kościół parafialny nr rej. A- 391 z dnia 7.07.1981r.
5. Popowo Kościelne – plebania – nr rej. A- 619 z dnia 4.11.1997r.
6. Popowo Kościelne – cmentarz parafialny nr rej. A- 553 z dnia 30.01.1986r.
7. Popowo Kościelne – cmentarz żydowski –nr rej. A- 575 z dnia 27.01.1986r.
8. Popowo Kościelne - zespół dworski – nr rej. A- 391 z dnia 18.11.1959r.
9. Popowo Kościelne – park zabytkowy nr rej. A-391 z dnia 10.12.1978r.
10. Kręgi – pałac – nr rej. A- 420 z dnia 5.04.1962r.
11. Suwin – wiatrak – nr rej. A- 460 z dnia 12.12. 1981r.
12. Somianka – dwór – nr rej. – A- 609 z dnia 15.06.1993r.
13. Somianka – oficyna dworska – nr rej. A- 610, z dnia 15.06.1993r.
14. Skorki – park zabytkowy nr rej. A- 515 z dnia 27.01.1984r.
15. Mystkowiec – park zabytkowy – nr rej. A- 578 z dnia 8.07.1986r.
16. Janki – park zabytkowy – nr rej. A- 579 z dnia 8.07.1986r.

Gmina Wyszów

1. Wyszów - kościół parafialny – nr rejestru A-421 z dnia 5.04.1962r. z wyposażeniem
2. Wyszów – park zabytkowy z XIX wieku – nr rejestru A-516 z dnia 27.01.1984r.
3. Wyszów – najstarsza część cmentarza parafialnego – nr rejestru A-536 z dnia 30.01.1986r.
4. Kamieńczyk – kościół parafialny – nr rejestru A-435 z dnia 10.04.1975r. z wyposażeniem
5. Halin – dwór – nr rejestru A-497 z dnia 18.12.1987r.
6. Halin – park zabytkowy nr rejestru A- 497 z dnia 27.01.1984r.
7. Rybienko – zespół pałacowo-parkowy – nr rejestru A-378 z dnia 19.05.1956r.
8. Rybienko – kościół parafialny- nr rejestru A- 293 , dec. z dnia 02.02.2004r.
9. Rybienko – willa murowana – nr rejestru A- 414, dec. z dnia 13.05.2005r.
10. Rybienko – park zabytkowy – nr rejestru A-378 z dnia 10.03.1978r.
11. Olszanka - park zabytkowy nr rejestru A- 577 z dnia 8.07. 1986r.
12. Deskurów – ślady osady wczesnośredniowiecznej – nr decyzji 909/68 z dnia 2.10.1971r.
13. Skuszew – osada wczesnośredniowieczna nr decyzji 293 z dnia 2.10.1971r.
14. Skuszew – osada wczesnośredniowieczna nr decyzji 294 z dnia 2.10.1971r
15. Deskurów – osada wczesnośredniowieczna nr decyzji 295 z dnia 2.10.1971r

Gmina Zabrodzie

1. Niegów – kościół parafialny – nr rej. A- 477 z dnia 7.07.1981r. z wyposażeniem
2. Niegów – dwór nr rej. A- 509 z dnia 11.09.1995r.
3. Niegów – park zabytkowy – nr rej. A- 509 z dnia 27.01.1984r.
4. Niegów – cmentarz parafialny nr rej. A- 531 z dnia 30.01.1986r.
5. Niegów – aleja klonowa – nr rej. A- 509 z dnia 18.10.1993r.
6. Dębinki – zespół pałacowo-parkowy – nr rej. A- 406 z dnia 18.03. 1962r.
7. Dębinki – budynki gospodarcze – nr rej. A- 406 z dnia 28.11.1993r.
8. Dębinki – park zabytkowy – nr rej. A- 406 z dnia 10.12.1978r.
9. Laskowo-Głuchy – dwór drewniany – nr rej. A- 392 z dnia 18.11.1959r.
10. Lasków Głuchy – park zabytkowy nr rej. A- 392 z dnia 20.01.1976r.

Powiat Wyszowski posiada bogate zasoby dziedzictwa kulturowego oparte o ważne i historyczne obiekty zabytkowe. Większość z nich wymaga przeprowadzenia prac rewitalizacyjnych oraz naprawczych tak, aby umożliwić jak najdłuższe zachowanie pierwotnych walorów wizualizacyjnych i wartości historycznej. Konieczna jest zatem

systematyczna poprawa stanu technicznego obiektów zabytkowych w celu wzmocnienia atrakcyjności turystycznej obszaru, poprawy wizerunku oraz kreowania poczucia tożsamości regionalnej.

Na terenie Powiatu zlokalizowane są ścieżki rowerowe o łącznej długości ok. 36 km, z czego ponad 25 km jest pod zarządem Powiatu Wyszowskiego. System ścieżek rowerowych jako ekologiczna forma transportu staje się coraz częściej formą dojazdu do pracy. Ponadto infrastruktura szlaków rowerowych połączonych z potencjałem turystycznym obszaru może być atrakcyjną formą spędzania wolnego czasu zarówno dla mieszkańców Powiatu jak i okolicznych regionów. Słabo rozwinięty i niezintegrowany system ścieżek rowerowych z innymi jednostkami obniża atrakcyjność obszaru. Dlatego też konieczne są działania, które nakierowane są na zwiększenie liczby dróg rowerowych i ich połączenie z sąsiednimi obszarami.

Występujący potencjał turystyczno-kulturalny Powiatu Wyszowskiego, można sklasyfikować pod względem środowiskowym jako sprzyjający mieszkańcom w podejmowaniu pozarolniczej działalności gospodarczej – w szeroko rozumianej branży agroturystycznej. Największa liczba gospodarstw agroturystycznych znajduje się w Gminie Brańszczyk, położonej nad Bugiem. Rozwojowi turystyki sprzyja również dobrze ukształtowana baza turystyczna, w tym noclegowa i gastronomiczna.

Na terenie powiatu znajdują się 3 obiekty hotelowe – w Wyszowie, w Gminie Brańszczyk i Gminie Zabrodzie z 214 miejscami noclegowymi. W roku 2014 r. udzielono w nich ponad 8300 noclegów dla turystów krajowych i zagranicznych. Poziom wykorzystania bazy noclegowej w roku 2014 wynosił 25%. Bazę noclegową oprócz hoteli stanowią również gospodarstwa agroturystyczne oraz zajazdy, motele i internaty.

Analizując liczbę miejsc rekreacyjnych na terenie Powiatu Wyszowskiego działa tu kilkanaście organizacji i klubów sportowych, boisk, pływalni, klubów kolarskich i piłkarskich oraz firmy organizujące spływy kajakowe.

Poszczególne gminy powiatu charakteryzują się wysokimi walorami kulturowymi i turystycznymi sprzyjającymi rozwojowi turystyki. Poniżej dokonano krótkiej charakterystyki walorów turystycznych i kulturowych poszczególnych gmin powiatu.

Gmina Brańszczyk

Bliskość wody i lasu sprawia, że tereny gminy są bardzo atrakcyjne pod względem turystyczno – wypoczynkowym. Czystość wód, powietrza, rybna rzeka, bogactwo runa leśnego i dzikiej zwierzyny, ostoja wielu gatunków ptaków (w tym liczne siedliska bocianie) dają gwarancję dobrego wypoczynku. Przepiękne dukty leśne z oznakowanymi szlakami są idealne na wędrówki piesze, turystykę rowerową, przejażdżki konne i kuligi. Meandry i zakola rzeki Bug nadają się na spływy kajakowe i sport wędkarski oraz tereny łowieckie. Wszystkie te atuty sprawiają, że gmina Brańszczyk stwarza warunki, które od lat zapewniają turystom komfort pobytu i wypoczynku. Stanowią bowiem bazę dla rekreacji, turystyki i czynnego wypoczynku. Od lat walory terenu doceniają mieszkańcy Warszawy kupując działki pod budowę domków letniskowych. Obecnie funkcjonują trzy osiedla letniskowe (ok. 100 działek łącznie) w Brańszczyku, Tuchlinie i Udrzynie. Powstają też gospodarstwa agroturystyczne.

Na terenie Gminy Brańszczyk posiadają także lokalizację obszary zaliczone do europejskiego systemu obszarów chronionych NATURA 2000. Dolina Dolnego Bugu (PLB140001) stanowi obszar typu J – OSO, częściowo przecinający się z SOO. Terytorialnie powiązany jest z obszarem Ostoja Nadbużańska (PLH 140011) oraz z obszarem Puszcza Biała (PLB 140007).

Gmina Brańszczyk położona jest także na terenie obszaru funkcjonalnego „Zielone Płuca Polski”, utworzonego w 1988 r., którego zadaniem jest realizacja i promowanie idei ekorozwoju, tj. harmonijnego rozwoju społeczno – gospodarczego obszaru wraz z racjonalnym wykorzystaniem walorów środowiska przyrodniczego i zasobów kulturowych.

Gmina Długosiodło

Najcenniejszym bogactwem Gminy Długosiodło są doskonałe warunki naturalne. Występują tu ciekawe i rzadkie gatunki roślin i zwierząt. Zróżnicowane środowisko stanowi Kurpiowska Puszcza Biała oraz Dolina Narwi. To raj dla miłośników pieszych wędrówek i rowerowych przejażdżek. Doskonałe warunki dla amatorów wędkarstwa (Łowiska rybne w Starym Bosewie oraz w Przetyczy Folwark) i grzybobrania. Przez gminę przebiegają dobrze oznaczone, liczne szlaki turystyczne i ścieżki pieszo-rowerowe tj.: - Gminna Ścieżka Ekologiczna, - Szlak przez Mateczniki Puszczańskie, - Główny Szlak Puszczy Białej, - Szlak Doliną Narwiańską, - Główny Szlak Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego im. Teofila Lenartowicza, - ścieżki rowerowe z Długosiodła do Bloch, z Długosiodła do Starego Bosewa

oraz przez Chrzczankę Włościańską i Chrzczankę Folwark. W Długosiodle znajdują się także Małe Muzeum Wsi, park i mini skansen oraz pracownia rzeźby ludowej.

Gmina Rząśnik

Lokalna turystyka skupia się w większości na letnikach oraz jednodniowych wycieczkach organizowanych przez mieszkańców okolicznych gmin i mieszkańców Warszawy. Walory przyrodnicze i krajobrazowe przyciągają mieszkańców aglomeracji warszawskiej, którzy spędzają tu wakacje na swoich działkach rekreacyjnych. Miejscowościami wczasowymi stały się: Nowy Lubiel, Rogóźno i Wólka Wojciechówek. Narew przyciąga amatorów kąpieli i rybołówstwa.

Gmina posiada doskonale walory turystyczne, do których zaliczyć możemy również zabytki architektoniczne takie jak:

- Kościół drewniany z 1926r. we wsi Porządzie, Dom Rekolekcyjny „Dolina Miłości Bożej”, gdzie nocują pielgrzymi przybywający z całej Polski na organizowane w kościele rekolekcje. Tuż przy kościele we wsi Porządzie znajduje się pomnik ks. Jana Trzaskomy, a także hm. ppor. Tadeusza Zawadzkiego „Zośki” i kilku mieszkańców Sieczych, którzy pomagali w zdobyciu posterunku niemieckiej straży granicznej w ramach akcji "Taśma Wschodnia"
- Drewniany kościół z 1890r. we wsi Nowy Lubiel, a w nim zabytki zachowane z poprzednich kościołów: chrzcielnica, rokokowy prospekt organowy oraz kilka obrazów świętych. Pierwsze dwa kościoły spłonęły. Pierwotna świątynia powstała ok. 1547r. i służyła wiernym przez 228 lat. Wzniesiono ją na wysokim brzegu Narwi, naprzeciwko kępy rzecznej. Obawiano się, że runie na skutek podmywania brzegu. Nie runął, ale spłonął w 1775r. Dwa lata później zbudowano drugi kościół. Obecny budynek niemal całkowicie już odnowiono, pozostawiając jednak starodawne elementy.
- Cmentarz we wsi Nowy Lubiel powstały w XIX wieku. Znajduje się tam grób lotnika, który podczas II wojny światowej został zestrzelony w Drozdowie.

Gmina Somianka

Teren Gminy Somianka jest zróżnicowanym obszarem pod względem przyrodniczym. Urozmaicona rzeźba terenu, wysokie skarpy, rozlewiska rzeki Bug, łąki i lasy nadają terenowi interesujący turystycznie charakter. Nieuregulowany brzeg rzeki Bug kryje dziko żyjące ptactwo, zwierzynę oraz rzadkie okazy roślin. Cała gmina jest włączona w Zielone Płuca

Polski, na dużym obszarze gminy znajduje się projektowany Nadbużański Park Krajobrazowy oraz obszar chronionego krajobrazu Natura 2000. Obszar chronionego krajobrazu zajmuje ok. 20% powierzchni gminy. Na terenie gminy znajdują się liczne atrakcyjne turystycznie zabytki.

Ścieżki turystyczne na terenie Gminy Somianka:

szlaki rowerowe:

- * czerwony (szlak główny) -18 km, Kręgi- Michalin- Somianka- Somianka Parcele- Jasieniec- Barcice- Kępa Barcicka- Lasy Państwowe Somianka
- * zielony (szlak leśny) -15 km, Lasy Państwowe Somianka- Somianka- Somianka Parcele- Jasieniec- Lasy Państwowe Somianka
- * niebieski (szlak ptasi) -30km, Somianka Parcele- Stare Płudy- Wielęcin- Huta Podgórna- Popowo Parcele- Popowo Kościelne- Janki- Jackowo Dolne- Barcice- Somianka Parcele
- * żółty (szlak polny) -32km, Somianka- Płudy Stare- Suwin- Ulasek- Zdziebórz- Skorki- Wypychy Stare- Stary Mystkówiec- Wielatki Rosochate- Wola Mystkowska- Kozłowo Stare- Ostrowy- Wólka Somiankowska- Kręgi- Michalin- Somianka

szlaki piesze:

- * czarny- (15 km) Janki- Jackowo Górne- Barcice- Jasieniec- Somianka Parcele- Somianka- Michalin- Kręgi
- * niebieski- (15 km) -Wielęcin- Huta Podgórna- Popowo Parcele- Popowo Kościelne- Janki- Jackowo Dolne- Barcice- Kępa Barcicka- Lasy Państwowe Somianka

szlaki konne:

- * zielony- (17 km) Popowo Parcele- Popowo Kościelne- Janki- Jackowo Górne- Barcice- Kępa Barcicka- Lasy Państwowe Somianka

Gmina Wyszów

Wyszów jest położony na prawym, wysokim brzegu Bugu. Widok, ze skarpy, na której położone jest miasto również należy do interesujących krajobrazowo.

Położenie nad Bugiem i bezpośrednia styczność z leżącą na wysoczyźnie po prawej stronie rzeki, owianą legendami Puszcą Białą oraz równie interesującą lewobrzeżną Puszcą Kamieniecką, stwarza miastu doskonałe warunki dla uprawiania i rozwoju turystyki.

Na terenie gminy wytyczone są szlaki turystyczne piesze i rowerowe oraz wodne:

- Szlak wokół Łęgów i Jeziorka Głusza liczący ok. 7,5 km.
- Szlaki rowerowe w kierunku Fidestu:
 - Wyszków Fidest (szlak główny) - Park miejski (pomnik Norwida) – Rybienko Leśne – Drogoszewo – Deskurów – Tumanek – Fidest – Wyszków (29,7 km)

Szlaki dodatkowe :

- Deskurów – Kaleń (1,8 km)
- Drogoszewo – Deskurów (1,8 km)
- Rogówka – Rybienko Leśne (1,9 km)
- Droga Biedaszyńska – Giziewiczka – Kółko – Wyszków (6,9 km)

- Spływy Liwcem
 - Sucha – Polków - Daćbogi (rzeczka Kostrzyń)
 - Dojazd z Wyszkowa: Łochów – Węgrów – Wyszków nad Liwcem – Oszczyrze – Kopcie – Sucha (51 km)
 - Niwiski - Kamieńczyk (Liwiec)
 - Dojazd z Wyszkowa: Łochów – Węgrów – Mokobody – Kisielany Żmichy - Niwiski (68 km)

Gmina Zabrodzie

Gmina Zabrodzie leży na terenie obszaru funkcjonalnego „Zielone Płuca Polski”. Walory przyrodniczo-krajobrazowe gminy oraz otaczających ją obszarów wzdłuż doliny Bugu predysponują teren do większego rozwoju turystyki i wypoczynku. Znajdują się tu ciekawe zabytki związane z ogólnonarodową tradycją i kulturą.

We wsi Głuchy znajduje się: - zespół dworski z parkiem krajobrazowym. W obrębie parku znajduje się dwór drewniany modrzewiowy zwany popularnie "Norwidem". We wsi Dębinki znajduje się zespół pałacowo – parkowy, a w nim pałac murowany z końca XVIII wieku, przebudowany w końcu XIX wieku. We wsi Niegów znajduje się zespół kościoła parafialnego p.w. Św. Trójcy oraz zabytkowy Młyn z 1928 roku.

Gmina Zabrodzie, z uwagi na istniejące walory przyrodnicze, krajobrazowe i kulturowe, posiada dobre warunki do rozwoju turystyki świątecznej, weekendowej i pobytovej oraz letniskowej, w szczególności w takich miejscowościach jak: Gaj, Młynarze, Mostówka, Funkcję wypoczynkowo – rekreacyjną posiadają miejscowości zlokalizowane głównie

w północnej części gminy. Ze względu na swoje walory środowiskowe funkcję rekreacyjną posiadają m.in. następujące wsie: Młynarze, Gaj, Mostówka, Choszczowa, Anastazew, Adelin, Podgać i inne. Rzeka Bug jest znakomitym miejscem i szansą na uprawianie różnych form turystyki wodnej. (kajakowej i żeglarskiej). Dzięki dogodnemu położeniu geograficznemu, rozbudowanej infrastrukturze technicznej, walorom krajobrazowym i czystym ekologicznie terenom, gmina Zabrodzie posiada duże możliwości rozwoju agroturystyki.

Ze względu na niezaprzeczalne walory przyrodnicze i krajobrazowe na terenie Powiatu Wyszowskiego coraz większe znaczenie mają usługi okółoturystyczne, związane z rozwijającą się turystyką pobytową, agro- i ekoturystyką oraz turystyką pieszą, konną i wodną.

Turystyka jest jedną z najbardziej dynamicznie rozwijających się dziedzin gospodarki oraz ważnym czynnikiem wpływającym na rozwój gospodarczy regionów. Jej znaczenie przejawia się w wysokiej zdolności do generowania nowych miejsc pracy, podnoszenia jakości życia lokalnych społeczności, podwyższania konkurencyjności regionów. Równocześnie turystyka przyczynia się do odkrywania najcenniejszych zasobów kulturowych i środowiskowych, których eksponowanie poprawia wewnętrzny i zewnętrzny wizerunek regionu.

Zgodnie z przeprowadzoną analizą w dokumencie „Zróżnicowanie atrakcyjności turystycznej powiatów województwa mazowieckiego”, **Powiat Wyszowski sklasyfikowany został na 16 lokacie, w II grupie atrakcyjności turystycznej, jako atrakcyjny pod względem potencjału turystycznego.**³

Tą samą grupę typologiczną uzyskało 12 innych powiatów. Jako najbardziej atrakcyjne pod względem turystycznym zaklasyfikowane zostały powiaty: legionowski, otwocki, m.st. Warszawa, m. Siedlce.

Do wyliczenia potencjału turystycznego powiatów wzięto pod uwagę następujące zmienne:

- korzystający z noclegów na 1 tys. ludności,
- zwiedzający muzea na 1 tys. ludności,
- udział turystów zagranicznych wśród ogółu turystów korzystających z noclegów w obiektach zbiorowego zakwaterowania,
- udział powierzchni prawnie chronionych w powierzchni ogólnej powiatu,

³ grupa I – bardzo atrakcyjne pod względem poziomu potencjału turystycznego, grupa II – atrakcyjne, grupa III – przeciętnie atrakcyjne, grupa IV – mało atrakcyjne

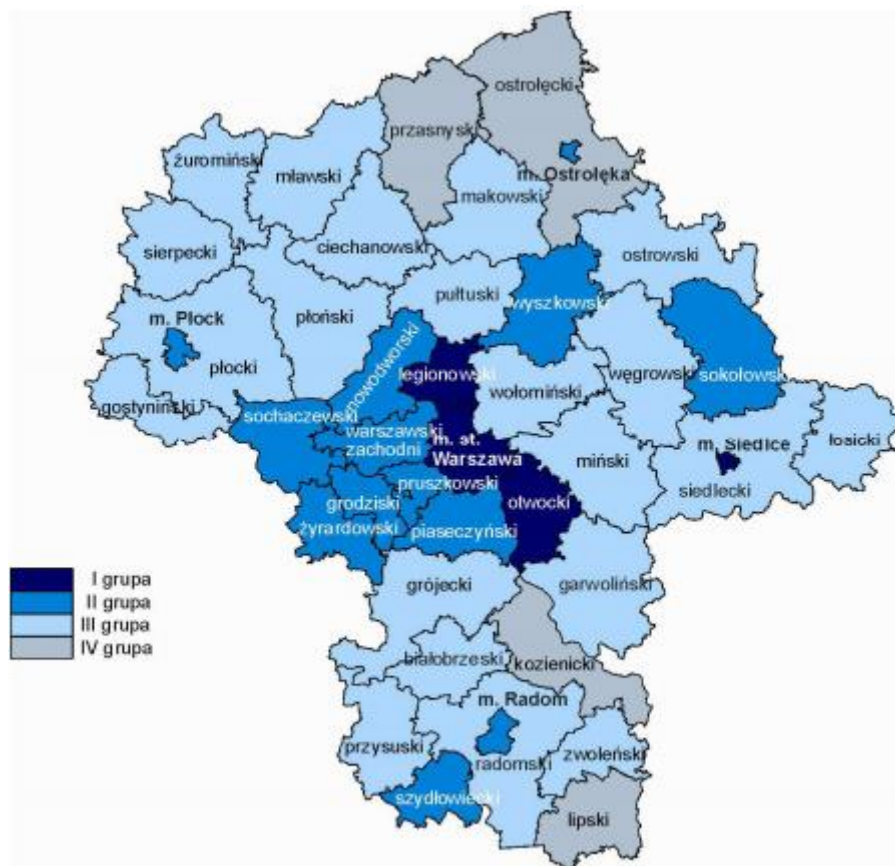
- udział terenów komunikacyjnych w powierzchni ogółem,
- liczba imprez organizowanych przez domy i ośrodki kultury oraz kluby i świetlice na 1 tys. ludności.

Tabela 9. Ranking oraz grupy typologiczne powiatów według kryterium atrakcyjności turystycznej w 2012 r.

Lokata w rankingu	Powiaty	Wartość miernika	Grupa typologiczna
1	m.st. Warszawa	0,766	I
2	legionowski	0,454	I
3	m. Siedlce	0,433	I
4	otwocki	0,417	I
5	sochaczewski	0,368	II
6	piaseczyński	0,347	II
7	warszawski zachodni	0,326	II
8	żyrardowski	0,323	II
9	m. Płock	0,319	II
10	sokołowski	0,317	II
11	nowodworski	0,309	II
12	pruszkowski	0,302	II
13	m. Ostrołęka	0,296	II
14	grodziski	0,276	II
15	m. Radom	0,270	II
16	wyszowski	0,269	II
17	szydłowiecki	0,259	II
18	grójecki	0,242	III
19	mławski	0,241	III
19	siedlecki	0,241	III
21	żuromiński	0,227	III
22	zwoleński	0,226	III
22	sierpecki	0,226	III
24	garwoliński	0,219	III
25	miński	0,217	III
26	pułtowski	0,212	III
27	ciechanowski	0,211	III
28	białobrzegi	0,208	III
29	wołomiński	0,206	III
30	płoński	0,203	III
31	gostyniński	0,192	III
32	ostrowski	0,188	III
33	węgrowski	0,183	III
34	łosicki	0,168	III
35	płocki	0,163	III
36	radomski	0,153	III
37	przysuski	0,145	III
38	makowski	0,141	III
39	przasnyski	0,132	IV
40	ostrołęcki	0,115	IV
41	kozienicki	0,113	IV
42	lipski	0,084	IV

Źródło: Zróżnicowanie atrakcyjności turystycznej powiatów województwa mazowieckiego

Mapa 4 Rozkład wskaźnika syntetycznego potencjału turystycznego powiatów województwa mazowieckiego

Źródło: Zróżnicowanie atrakcyjności turystycznej powiatów województwa mazowieckiego

Jak wynika z przeprowadzonej analizy, w województwie mazowieckim obserwuje się duże zróżnicowanie przestrzenne powiatów ze względu na poziom atrakcyjności turystycznej. Do grupy I powiatów bardzo atrakcyjnych pod względem poziomu potencjału turystycznego zostały zakwalifikowane: m.st. Warszawa, m. Siedlce oraz powiaty legionowski i otwocki.

Grupę II powiatów atrakcyjnych turystycznie tworzą: 4 powiaty położone w sąsiedztwie Warszawy: piaseczyński, pruszkowski, warszawski zachodni, nowodworski, 3 miasta na prawach powiatu: Radom, Płock, Ostrołęka oraz powiaty: grodziski, sochaczewski, sokołowski, szydlowiecki, **wyszkowski** i zyrardowski. W II grupie najwyższą wartość miernika osiągnął powiat sochaczewski.

Powyższa charakterystyka potwierdza, że Powiat Wyszkowski posiada duże walory przyrodniczo-kulturowe mogące być dźwignią do rozwoju gospodarczego regionu, szczególnie w północnej części Powiatu, gdzie wskaźniki makroekonomiczne kształtują się dużo bardziej niekorzystnie względem gmin zlokalizowanych bliżej Warszawy.

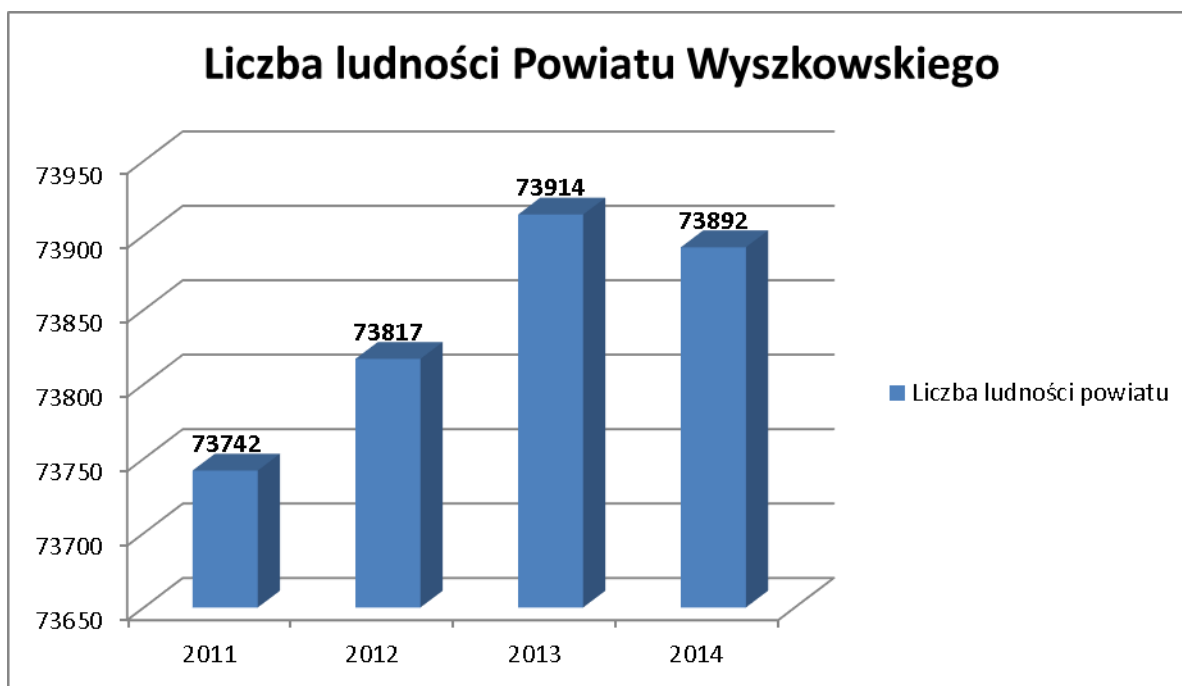
Zatem działania infrastrukturalne oraz promocyjne, wsparte inwestycjami z zakresu infrastruktury drogowej mogą znacznie wpłynąć na poprawę atrakcyjności Powiatu i pozwolą efektywnie wykorzystywać potencjał turystyczny do rozwoju regionu i kreowania pozytywnego wizerunku.

6. Sfera społeczna

6.1. Sytuacja demograficzna

Powiat Wyszowski zamieszkiwało 73 892 osoby wg danych na koniec 2014 roku, w stosunku do 2013 roku zanotowano niewielki spadek, który w ujęciu czteroletnim stanowi wzrost w szczególności względem danych z 2011 i 2012 roku.

Wykres 1 Demografia w Powiecie Wyszowskim w latach 2011-2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

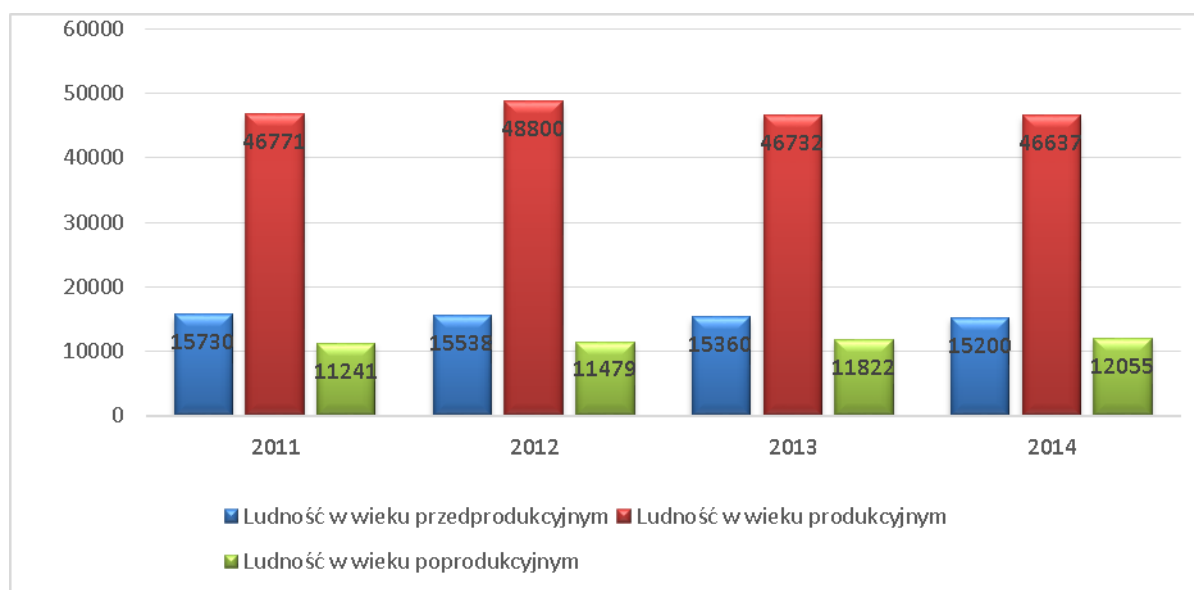
Liczba ludności Powiatu Wyszowskiego na przestrzeni analizowanych lat (2011-2014) stopniowo rośnie, za niewielkim wyjątkiem w 2014 roku, gdzie liczba ludności spadła 22 osoby. Mimo takiej sytuacji tendencja jest stosunkowo korzystna i kształtuje się pozytywnie wobec ogólnych - krajowych trendów demograficznych, które niestety wyglądają negatywnie.

Przyrost naturalny jest ważnym wskaźnikiem demograficznym, w dużej mierze decydującym o potencjale danego regionu. W ciągu ostatnich trzech lat w Powiecie Wyszowskim przyrost naturalny (różnica pomiędzy liczbą urodzeń i zgonów) kształtował się na poziomie dodatnim. W 2014 r. przyrost naturalny na 1000 mieszkańców wynosił 2,0. To bardzo dobry prognostyk dla obszaru Powiatu Wyszowskiego, gdyż potencjał ludzki zawsze będzie wyznacznikiem oceny zrównoważonego rozwoju obszaru.

Populacja Powiatu należy do społeczności starzejących się, wpisując się tym samym w ogólnopopulacyjny trend w Polsce, jednak przebieg tego procesu obecnie nie kształtuje się jeszcze na drastycznym poziomie. Znaczącym procesem jest zmniejszanie się liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym, przy zwiększającej się liczbie osób w wieku poprodukcyjnym, które stanowią już 16 % (w 2014r.) populacji Powiatu. Korekty liczby mieszkańców w tych grupach wiekowych nie stanowią jeszcze podstawy do zdecydowanych zmian społecznych, ale wskazują pewne okoliczności mogące mieć wpływ na kształt polityki społeczno-gospodarczej w Powiecie Wyszowskim w ujęciu 10 letnim.

Atutem jest dodatni przyrost mieszkańców, który na pewno nieco niweluje powyższe wskaźniki. Mimo tego należy mieć na uwadze okres do 2025 roku gdzie sytuacja demograficzna może ulec znaczącym zmianom, wymagającym podjęcia określonych działań.

Wykres 2. Liczba ludności Powiatu Wyszowskiego ogółem oraz wg ekonomicznych grup wieku, w latach 2011-2014.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Grupa osób w wieku produkcyjnym czyli najbardziej rozwojowym i mającym wpływ na rozwój gospodarczy i PKB obszaru systematycznie, choć w niewielkim jeszcze stopniu ulega zmniejszeniu.

Tabela 10. Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem

Jednostka terytorialna	w wieku przedprodukcyjnym				w wieku produkcyjnym				w wieku poprodukcyjnym			
	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Województwo Mazowieckie	18,6	18,6	18,5	18,5	63,3	62,9	62,4	62,0	18,1	18,6	19,0	19,5
Powiat Wyszowski	21,3	21,0	20,8	20,6	63,4	63,4	63,2	63,1	15,2	15,6	16,0	16,3

Źródło: Bank Danych Regionalnych, Główny Urząd Statystyczny.

Największa liczba mieszkańców wśród gmin powiatu występuje w Gminie Wyszów tj. 39 172 osób, najmniejsza w Gminie Somianka – 5563 osób.

Tabela 11. Liczba ludności w poszczególnych gminach Powiatu Wyszowskiego

Wyszczególnienie	ogółem				mężczyźni				kobiety			
	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014
	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba
Woj. Mazowieckie	5 285 604	5 301 760	5 316 840	5 334 511	2 529 656	2 536 666	2 543 762	2 552 091	2 755 948	2 765 094	2 773 078	2 782 420
Powiat Wyszowski	73742	73817	73914	73892	36544	36549	36613	36629	37198	37268	37301	37263
Gmina Brańszczyk	8499	8448	8428	8397	4241	4206	4185	4178	4258	4242	4243	4219
Gmina Długosiodło	7941	7956	7922	7893	4014	4013	4007	3992	3927	3943	3915	3901
Gmina Rząśnik	6952	6926	6965	6997	3536	3517	3526	3547	3416	3409	3439	3450
Gmina Somianka	5570	5594	5591	5563	2814	2824	2831	2838	2756	2770	2760	2725
Gmina Wyszów	39009	39075	39161	39172	19048	19079	19140	19141	19961	19996	20021	20031
Gmina Zabrodzie	5771	5818	5847	5870	2891	2910	2924	2933	2880	2908	2923	2937

Źródło: Bank Danych Regionalnych, Główny Urząd Statystyczny

Struktura płci ludności Powiatu Wyszowskiego charakteryzuje się liczebną przewagą kobiet, co jest charakterystyczne dla całej Polski. Liczba kobiet w powiecie w 2014 r. wynosiła 37 263 osób, natomiast mężczyzn 36 629. Przewaga liczebna kobiet nad mężczyznami obserwowana jest od kilkunastu lat.

Ważnym elementem oceny potencjału Powiatu Wyszowskiego jest analiza ludności pod kątem ekonomicznych grup wiekowych.

Powiat Wyszowski zamieszkuje:

- 46 637 osób w wieku produkcyjnym, co stanowi 63,1% mieszkańców ogółem,

- 15 200 w wieku przedprodukcyjnym (20,6%),
- 12 055 w wieku poprodukcyjnym (16,3%).

Wykres 3. Struktura ludności w Powiecie Wyszowskim, wg ekonomicznych grup wieku (stan na dzień 31.12.2014 r.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Ze społeczno-ekonomicznego, a także demograficznego punktu widzenia istotna jest relacja ludności w wieku nieprodukcyjnym do ludności w wieku produkcyjnym. Miernik ten informuje o stopniu ekonomicznego obciążenia ludności w wieku produkcyjnym ludnością pozostałą. Na każde 100 osób w wieku produkcyjnym w 2013 roku przypadało 58,4 osób w wieku nieprodukcyjnym. W województwie mazowieckim wskaźnik ten wynosił 61,4.

Tabela 12. Wskaźnik obciążenia demograficznego w Powiecie Wyszowskim.

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2011	2012	2013	2014
ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	osoba	57,7	57,7	58,2	58,4
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	osoba	71,5	73,9	77,0	79,3
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	osoba	24,0	24,5	25,3	25,8

Źródło: Bank Danych Regionalnych, Główny Urząd Statystyczny

W omawianym przedziale czasowym wyraźnie widoczny jest ruch mieszkańców. Rośnie liczba osób wymeldowanych z terenu Powiatu Wyszowskiego, spada natomiast liczba zameldowań. Sytuacja ta powoduje, że saldo migracji na terenie powiatu systematycznie się zwiększa.

Tabela 13. Migracje na pobyt stały międzypowiatowe wg typu, kierunku i płci migrantów.

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2011	2012	2013	2014
zameldowania ogółem					
ogółem	osoba	402	345	352	319
mężczyźni	osoba	190	157	163	156
kobiety	osoba	212	188	189	163
zameldowania z miast					
ogółem	osoba	248	208	226	178
mężczyźni	osoba	122	99	112	87
kobiety	osoba	126	109	114	91
zameldowania ze wsi					
ogółem	osoba	154	137	126	141
mężczyźni	osoba	68	58	51	69
kobiety	osoba	86	79	75	72
wymeldowania ogółem					
ogółem	osoba	417	425	449	449
mężczyźni	osoba	177	181	191	183
kobiety	osoba	240	244	258	266
wymeldowania do miast					
ogółem	osoba	285	267	298	334
mężczyźni	osoba	122	110	129	144
kobiety	osoba	163	157	169	190
wymeldowania na wieś					
ogółem	osoba	132	158	151	115
mężczyźni	osoba	55	71	62	39
kobiety	osoba	77	87	89	76
saldo migracji					
ogółem	osoba	-15	-80	-97	-130
mężczyźni	osoba	13	-24	-28	-27
kobiety	osoba	-28	-56	-69	-103

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny

Biorąc pod uwagę zaprezentowane dane, widać wyraźnie iż saldo migracji przyjmuje wartości ujemne, co świadczy o wyludnianiu się obszaru powiatu, głównie z terenów wiejskich.

Niekorzystny bilans migracyjny tego obszaru jest generowany przez lokalizację Powiatu i stosunkowo bliskie sąsiedztwo z dużym miastem jakim jest Warszawa, jak również utrudnione możliwości zarobkowania poza rolniczego. Z ogólnej liczby wymeldowań, jaka wyniosła 449 w roku 2014, 334 dotyczyła wymeldowania z terenów wiejskich do miast.

Przyczyną migracji z tych terenów są przede wszystkim motywy ekonomiczne, związane z poszukiwaniem pracy oraz satysfakcjonującego wynagrodzenia, a także podniesienia standardu warunków mieszkaniowych, a przede wszystkim bliska lokalizacja Warszawy, która daje dużo większe możliwości edukacyjno-gospodarcze dla społeczeństwa. Proces

przemieszczania się ludności przyczynia się, ze względu na selektywność migracji (migrują przede wszystkim ludzie młodzi, lepiej wykształceni, bardziej przedsiębiorczy i innowacyjni), do zmniejszania potencjalnych zasobów pracy i obniżania ich jakości. Obok odpływu ludzi o wysokim potencjale, to w przyspieszonym tempie postępuje też proces starzenia się społeczności, także za sprawą spadającego przyrostu naturalnego, będącego konsekwencją odpływu kobiet w wieku reprodukcyjnym.

Prognoza na rok 2020 i lata kolejne wskazuje na systematyczne zmniejszanie się liczby ludności w Powiecie Wyszowskim. W perspektywie roku 2035, systematycznie zmniejszać się będzie liczba kobiet w stosunku do liczby mężczyzn, bardziej wyludniać będą się obszary wiejskie w stosunku do obszarów miejskich.

Tabela 14. Prognoza liczby ludności, wg płci i miejsca zamieszkania na lata 2020-2035.

Jednostka terytorialna	prognoza na rok 2020								
	ogółem			miasto			wieś		
	ogółem	mężczyźni	kobiety	ogółem	mężczyźni	kobiety	ogółem	mężczyźni	kobiety
	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba
Województwo Mazowieckie	5388327	2577952	2810375	3456171	1613098	1843073	1932156	964854	967302
Powiat Wyszowski	74455	36905	37550	26792	12887	13905	47663	24018	23645
	prognoza na rok 2025								
	ogółem			miasto			wieś		
	ogółem	mężczyźni	kobiety	ogółem	mężczyźni	kobiety	ogółem	mężczyźni	kobiety
	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba
Województwo Mazowieckie	5416012	2592616	2823396	3463304	1616783	1846521	1952708	975833	976875
Powiat Wyszowski	74638	37014	37624	26286	12623	13663	48352	24391	23961
	prognoza na rok 2030								
	ogółem			miasto			wieś		
	ogółem	mężczyźni	kobiety	ogółem	mężczyźni	kobiety	ogółem	mężczyźni	kobiety
	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba
Województwo Mazowieckie	5418305	2594830	2823475	3451359	1612015	1839344	1966946	982815	984131
Powiat Wyszowski	74475	36932	37543	25585	12270	13315	48890	24662	24228
	prognoza na rok 2035								
	ogółem			miasto			wieś		
	ogółem	mężczyźni	kobiety	ogółem	mężczyźni	kobiety	ogółem	mężczyźni	kobiety
	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba
Województwo Mazowieckie	5400884	2588041	2812843	3429007	1603370	1825637	1971877	984671	987206
Powiat Wyszowski	73919	36644	37275	24717	11850	12867	49202	24794	24408

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny.

6.2. Rynek pracy i struktura bezrobocia

Działalność gospodarczą na terenie Powiatu Wyszowskiego prowadzi 6261 podmiotów (12.2014, wg GUS). 6085 podmiotów gospodarczych (97 % ogółu) to podmioty sektora prywatnego, a 176 z sektora publicznego. 5087 podmiotów to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. W głównej mierze są to podmioty świadczące usługi w zakresie: handlu, budownictwa, transportu i pozarolniczej działalności produkcyjnej.

Na koniec 2013 roku liczba pracujących (w głównym miejscu pracy) w Powiecie wynosiła: 12 366 osób. W ciągu trzech lat 2011-2013 liczba ta wzrosła o 949 osoby, co stanowi 7,67%. Niewątpliwie to korzystne dane dla powiatu świadczące o chęci mieszkańców do podejmowania pracy i osobistym rozwoju społecznym. Należy podkreślić, że liczba ta nie obejmuje osób zatrudnionych w mikroprzedsiębiorstwach (do 9 osób) oraz pracujących w indywidualnych gospodarstwach rolnych. Zapewne dane powyższe byłyby jeszcze bardziej korzystne z uwagi na dużą liczbę spółek handlowych działających na terenie Powiatu Wyszowskiego.

Tabela 15. Pracujący w Powiecie Wyszowskim wg płci w odniesieniu do danych wojewódzkich

Jednostka miary		2011	2012	2013	2014
Powiat Wyszowski ogółem	osoba	11417	11336	12366	12828
mężczyźni	osoba	5593	5524	6135	6353
kobiety	osoba	5824	5812	6231	6475
Województwo Mazowieckie ogółem	osoba	1449032	1443054	1446775	1489754
mężczyźni	osoba	708180	697052	692196	709720
kobiety	osoba	740852	746002	754579	780034

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny

Wśród osób pracujących w Powiecie nieznacznie przeważają kobiety, które stanowią ponad 50% wszystkich zatrudnionych. Należy także podkreślić, że zarówno wśród kobiet jak i mężczyzn pracujących w Powiecie wzrasta liczba osób pracujących, główny i znaczący wzrost zanotowano w 2013 roku, 2014 również był rokiem wzrostowym. Tendencja wzrostowa również jest zauważalna dla całego województwa mazowieckiego.

Jednym z ważniejszych wskaźników najlepiej ilustrujących stan lokalnej gospodarki jest **poziom aktywizacji gospodarczej**, liczonej jako ilość zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców. Wyraża ona skłonność danej populacji do podejmowania działalności gospodarczej, jak również zaufania do sytuacji na rynku. W świetle poniższych danych liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON w przeliczeniu na 1000 mieszkańców wynosi w Powiecie Wyszowskim 167 w roku 2013, dla porównania wartość tego wskaźnika dla województwa mazowieckiego wyniosła 272.

Tabela 16. Pracujący na 1000 ludności

Jednostka terytorialna	ogółem		
	2011	2012	2013
	osoba	osoba	osoba
Powiat Wyszowski	155	154	167
Brańszczyk	93	87	127
Długosiodło	43	41	47
Rząśnik	56	62	80
Somianka	101	107	119
Wyszków	230	226	236
Zabrodzie	65	69	78

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny.

Najwyższy wskaźnik poziomu aktywizacji gospodarczej występuje w Gminie Wyszków – 236, jest to powiązane z faktem iż w gminie tej występuje jedyne miasto na terenie powiatu, w którym zlokalizowanych jest najwięcej podmiotów gospodarczych, zatrudniających znaczną liczbę mieszkańców.

Najmniej pracujących na 1000 osób występuje natomiast w Gminie Długosiodło – zaledwie 47 osób. Mimo poprawy sytuacji na rynku pracy, nadal podstawowym źródłem zarobkowania dla mieszkańców tej gminy jest praca w indywidualnych gospodarstwach rolnych. Niewielkie gospodarstwa, mało dochodowa struktura produkcji oraz podeszły wiek ludności powodują, iż dla znacznej części rolników ich gospodarstwo nie stanowi głównego źródła utrzymania.

Na obszarze Powiatu Wyszowskiego, wg Powszechnego Spisu Rolnego z 2010 r., znajduje się 7681 gospodarstw rolnych, z czego dochody z działalności rolniczej osiąga 6568 z nich. 1492 gospodarstw osiąga dochody z pozarolniczej działalności gospodarczej.

6.2.1. Prognoza liczby pracujących w regionie ostrołęcko-siedleckim

Podregion ostrołęcko-siedlecki obejmuje obszar 12090 km², co stanowi 34 % powierzchni województwa i 3,9% powierzchni kraju. Podregion obejmuje dziesięć powiatów: przasnyski, ostrołęcki, makowski, pułtuski, wyszkowski, ostrowski, węgrowski, sokołowski, siedlecki oraz łosicki, a także dwa miasta na prawach powiatu – Ostrołękę oraz Siedlce.

Udział pracujących w wielkiej grupie zawodowej: Przedstawiciele władz publicznych, wyżsi urzędnicy i kierownicy zmniejszył się w latach 1995-2013 w podregionie ostrołęcko-siedleckim o ponad 0,8 p. proc. (z 6,6% w roku 1995 do 5,8% w roku 2013). Początkowo (lata 1995-1999) udział pracujących podlegał tendencji spadkowej (spadek do 3,3% w 1999 roku), natomiast w kolejnych latach (2000-2013) dominowała tendencja wzrostowa. W latach 2014-2020 przewidywana jest kontynuacja tendencji wzrostowej obserwowanej w okresie bezpośrednio poprzedzającym horyzont prognozy i wzrost udziału pracujących w analizowanej grupie zawodowej o blisko 0,6 p. proc. (z 5,7 % w roku 2014 do 6,3 % w roku 2020). W latach 1995-2013 liczba pracujących w podregionie zmniejszyła się o 3,1 tys. osób, osiągając w roku 2013 poziom 15,1 tys. osób. Liczba ta początkowo uległa zmniejszeniu z 18,2 tys. osób w roku 1995 do 8,5 tys. osób w roku 1999, po czym do roku 2005 oscylowała wokół średniego poziomu około 9 tys. osób. W roku 2006 liczba pracujących wzrosła do poziomu 13,4 tys. osób i do roku 2013 wykazywała wyraźną tendencję wzrostową. W latach 2014-2020 przewiduje się dalszy wzrost liczby pracujących z 15,1 tys. osób w roku 2014 do 17,1 tys. osób w roku 2020.

Udział pracujących w wielkiej grupie zawodowej: Specjaliści w podregionie ostrołęcko-siedleckim w całym okresie historycznym 1995-2013 podlegał wyraźnej tendencji wzrostowej. W analizowanym okresie udział ten zwiększył się o blisko 8,3 p. proc. (z 9,5% w roku 1995 do 17,8% w roku 2013). W latach 2014-2020 przewidywany jest dalszy wzrost udziału pracujących w tej grupie zawodowej w podregionie w tempie nieco wyższym od obserwowanego historycznie (około 0,5 p. proc. rocznie). Ostatecznie udział pracujących w analizowanej grupie wielkiej wzrośnie z 18,9 % w roku 2014 do 21,9 % w roku 2020 (wzrost o 3 p. proc.). W latach 1995-2013 liczba pracujących zwiększyła się o 20,1 tys. osób, osiągając w roku 2013 poziom 46,3 tys. osób wobec 26,2 tys. osób w roku 1995. W latach 2014-2020 przewiduje się dalszy wzrost liczby pracujących przy czym zakłada się wyższe tempo wzrostu niż w okresie historycznym (wzrost na poziomie średnio blisko 1,6 tys. osób

rocznie w latach 2014-2020; średnio 1,1 tys. osób rocznie w latach 1995-2013). Zgodnie z prognozą, liczba pracujących wzrośnie w podregionie w latach 2014-2020 o 9,4 tys. osób.

W latach 1995-2013 udział pracujących w wielkiej grupie zawodowej: Technicy i inny średni personel zwiększył się o blisko 2,2 p. proc. W latach 1995-2004 udział pracujących oscylował wokół średniego poziomu 6,8%, po czym wzrósł do 10% w 2007 roku. Następnie obserwowano spadek do 8,7% w roku 2008 i łagodną tendencję wzrostową aż do roku 2013. W latach 2014-2020 przewidywana jest stabilizacja udziału pracujących w analizowanej grupie zawodowej na średnim poziomie 9,2%. Liczba pracujących wzrosła w latach 1995-2013 w podregionie ostrołęcko-siedleckim o 4,6 tys. osób (z 19 tys. osób w 1995 roku do 23,7 tys. osób w roku 2013; 24,3%). W latach 2014-2020 przewiduje się nieznaczny wzrost liczby pracujących z 24,5 tys. osób w roku 2014 do 25,1 tys. osób w roku 2020.

Udział pracujących w grupie zawodowej: Pracownicy biurowi w podregionie ostrołęcko-siedleckim oscylował w latach 1995-2013 wokół średniego poziomu 5,7%. Najwyższą wartość udziału pracujących odnotowano w roku 1998 oraz w roku 2007 (7,1%), a najniższą w roku 2004 (4,3%). Ostatecznie udział pracowników biurowych w ogóle pracujących w podregionie zmniejszył się z 5,9% w roku 1995 do 5,5% w roku 2013 (spadek o 0,4 p. proc). W latach 2014-2020 przewidywany jest dalszy niewielki spadek udziału pracujących w analizowanej grupie zawodowej o blisko 0,3 p. proc. (z 5,4 % w roku 2014 do 5,1 % w roku 2020). W roku 2013 liczba pracujących wyniosła 14,4 tys. osób wobec 16,3 tys. osób w roku 1995 (spadek o 2 tys. osób; 12%). W horyzoncie prognozy 2014-2020 przewiduje się względną stabilizację liczby pracujących w analizowanej grupie zawodowej na średnim poziomie około 14,1 tys. osób.

W podregionie ostrołęcko-siedleckim w latach 1995-2013 udział pracujących w grupie zawodowej: Pracownicy usług osobistych i sprzedawcy zwiększył się o blisko 0,6 p. proc. Początkowo (lata 1995-2005) udział pracujących w analizowanej grupie zawodowej oscylował wokół średniego poziomu 6,3%, po czym wzrósł do 8,3% w latach 2006-2007, a następnie uległ ponownemu spadkowi do 6,7% w roku 2013. Zgodnie z prognozą, w latach 2014-2020 tendencja spadkowa udziału pracujących obserwowana w okresie bezpośrednio poprzedzającym horyzont prognozy będzie kontynuowana, w wyniku czego udział ten zmniejszy się do poziomu 6,6% w roku 2020. Liczba podlegała w latach 1995-2013 zmiennym tendencjom. Początkowo (lata 1995-2001) liczba ta uległa spadkowi do 13,5 tys. osób, po czym wykazywała tendencję wzrostową (z korektą w roku 2004), osiągając w roku

2008 wartość 20,8 tys. osób. Po roku 2008 obserwowano tendencję spadkową liczby pracujących przy czym w roku 2013 liczba ta osiągnęła wartość nieznacznie wyższą (o 0,5 tys. osób) od obserwowanej w roku 1995. W latach 2014-2020 przewiduje się względną stabilizację liczby pracujących na średnim poziomie 18 tys. osób.

Udział pracujących w grupie zawodowej: Rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i rybacy zmniejszył się w podregionie ostrołęcko-siedleckim z 44,7% w roku 1995 do 31,2% w roku 2013 (spadek o 13,5 p. proc.). W latach 1995-2004 udział ten wykazywał tendencję wzrostową (wzrost o 5,8 p. proc.), po czym nastąpił jego wyraźny spadek do 28,1% w roku 2007. W roku 2008 udział pracujących w analizowanej grupie zawodowej wzrósł do poziomu 34,4%, po czym do roku 2013 podlegał dalszej tendencji spadkowej. W horyzoncie prognozy 2014-2020 przewiduje się dalszy spadek udziału pracujących o blisko 5 p. proc. (z 28,5 % w roku 2014 do 23,6 % w roku 2020).

W latach 1995-2013 udział pracujących w: Robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy zmniejszył się w podregionie o 1,1 p. proc. (spadek z 11,5% w roku 1995 do 10,4% w roku 2013). Początkowo (lata 1995-1998) udział pracujących w analizowanej grupie zawodowej wzrósł do poziomu 12,3%, po czym uległ znacznemu spadkowi do 7,2% w roku 2001. Do roku 2008 udział pracujących wykazywał tendencję wzrostową (12,3% w roku 2008), a następnie ponownie spadł do poziomu 10,4% w roku 2013. W latach 2014-2020 przewiduje się wzrost udziału robotników przemysłowych i rzemieślników w podregionie ostrołęcko-siedleckim z 11,6% w roku 2014 do 12,2% w roku 2020.

Udział pracujących w grupie zawodowej: Operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń w latach 1995-2013 charakteryzował się tendencją wzrostową. Największy przyrost liczby pracujących w tej grupie zawodowej odnotowano pomiędzy rokiem 2004 a 2006 (wzrost o 2,5 p. proc.). W całym okresie historycznym poziom zatrudnienia w analizowanej grupie zawodowej w podregionie ostrołęcko-siedleckim zwiększył się o 2,2 p. proc. (wzrost z 4,1% w roku 1995 do 6,3% w roku 2013). W latach 2014-2020 przewidywany jest dalszy wzrost udziału pracujących z 6,9% w roku 2014 do 7,7% w roku 2020.

6.2.2. Bezrobocie

Powiatowy Urząd Pracy w Wyszowie świadczy usługi rynku pracy na terenie Powiatu Wyszowskiego. W ewidencji prowadzonej przez PUP, wg stanu na czerwiec 2015r. zarejestrowanych było 2815 osób bezrobotnych, w tym 1307 kobiety, co stanowi 46,4 % ogółu zarejestrowanych. Liczba bezrobotnych będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy to 2463 osób, tj. 85 % ogółu, w tym 1158 kobiet. Na koniec czerwca 2015r., zarejestrowanych było 409 osób bezrobotnych z prawem do zasiłku (14,5 % z ogółu zarejestrowanych).

Tabela 17. Struktura i bilans bezrobotnych w Powiecie Wyszowskim, stan na czerwiec 2015.

Wyszczególnienie			Bezrobotni zarejestrowani		Bezrobotni, którzy podjęli pracę		Bezrobotni zarejestrowani				
							ogółem		W tym z prawem do zasiłku		
			W miesiącu sprawozdawczym		W końcu mieś. Sprawozdawczego						
0			1	2	3	4	5	6	7	8	
Ogółem (w. 02+04)			01	427	192	200	101	2815	1307	409	196
z tego osoby	Poprzednio pracujące	02	311	145	177	87	2168	976	409	196	
	W tym zwolnione z przyczyn dotyczących zakładu pracy	03	30	10	21	9	206	88	143	60	
	Dotychczas niepracujące	04	116	47	23	14	647	331	0	0	
Wybrane kategorie bezrobotnych (z ogółem)											
Zamieszkali na wsi			05	273	116	118	61	1746	780	236	111
W tym posiadający gospodarstwo rolne			06	22	8	18	7	200	80	45	23
Osoby w okresie do 12 miesięcy od dnia ukończenia nauki			07	69	34	12	9	140	83	5	4
Cudzoziemcy			08	2	1	0	0	9	6	1	1
Bez kwalifikacji zawodowych			09	181	85	48	27	1080	496	99	47
Bez doświadczenia zawodowego			10	181	71	34	20	840	422	1	1
Kobiety, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka			11	X	26	x	14	x	382	x	20
Osoby będące w szczególnej sytuacji na rynku pracy			12	423	191	152	80	2463	1158	324	155
Z wiersza 12	Do 30 roku życia	13	252	114	80	42	1056	522	109	51	
	W tym do 25 roku życia	14	170	76	42	21	610	288	46	20	
	Długotrwale bezrobotne	15	116	49	55	28	1265	610	2	2	
	Powyżej 50 roku życia	16	54	22	30	10	702	263	161	71	
	Korzystające ze świadczeń z pomocy społecznej	17	3	2	3	3	131	79	2	2	
	Posiadające co najmniej jedno dziecko do 6 roku życia	18	65	37	32	21	528	371	88	57	
	Posiadające co najmniej jedno dziecko niepełnosprawne do 18 roku życia	19	3	2	0	0	12	8	1	1	
	Niepełnosprawni	20	18	11	6	3	163	67	31	14	

Źródło: <http://wyszkow.praca.gov.pl/pup.wyszkow.pl>

Problem bezrobocia w powiecie podobnie jak i w kraju dotyka przede wszystkim:

- osoby do 30 roku życia,
- osoby powyżej 50 roku życia,
- długotrwale bezrobotne.

Bezrobotni do 25 roku życia w Powiecie Wyszowskim w ogólnej populacji bezrobotnych na koniec czerwca 2015 r. liczyli 610 osób tj. 22 % ogółu bezrobotnych w tym: - 288 osoby to kobiety tj. 47% ogółu osób do 25 lat. Osób do 30 roku życia było 1056 osób

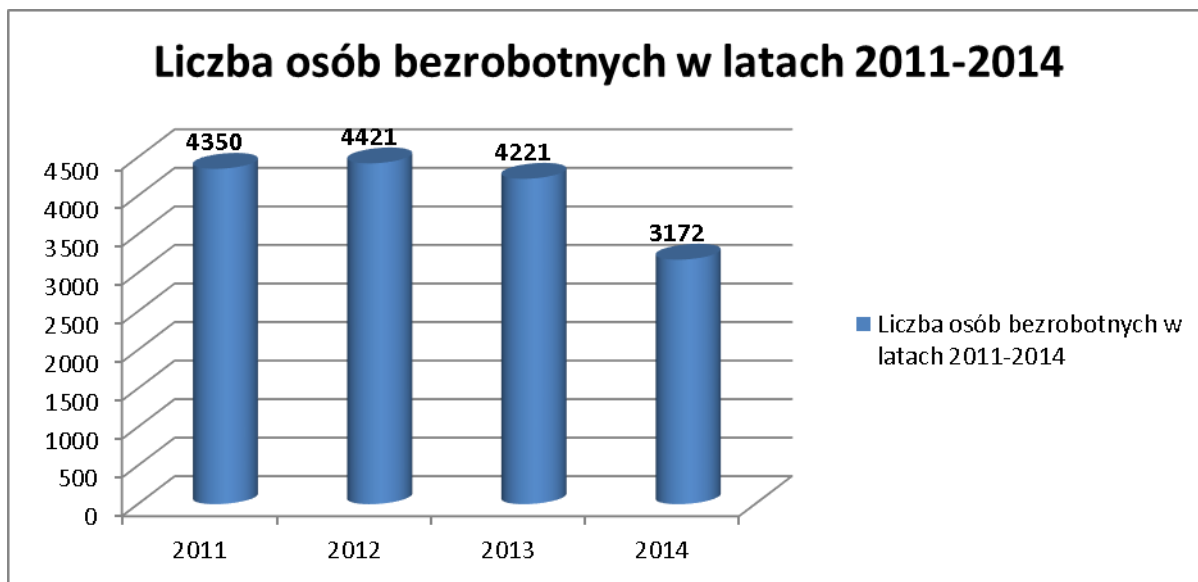
Kolejną szczególną grupą na rynku pracy zagrożoną bezrobociem są osoby powyżej 50 roku życia – 702 osoby. Wśród grupy bezrobotnych powyżej 50 roku życia ponad 37% stanowią kobiety.

W badanym okresie w powiecie największą grupą osób bezrobotnych są długotrwale bezrobotni. Na koniec czerwca 2015 osoby długotrwale bezrobotne liczyły 1265 tj. 45% ogółu bezrobotnych.

W 2014 r. najliczniejszą grupę osób bezrobotnych stanowiły (jak co roku) osoby bez kwalifikacji zawodowych, dalej plasowali się robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy, technicy i inny średni personel oraz specjaliści, pracownicy usług osobistych i sprzedawcy, rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i rybacy, pracownicy przy pracach prostych, operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń oraz przedstawiciele władz publicznych, pracownicy biurowi.

Biorąc pod uwagę dane za lata 2011-2014 udostępnione przez Główny Urząd Statystyczny widać, iż w roku 2014 nastąpił spadek liczby osób bezrobotnych w stosunku do roku 2011 o 1133 osób. Powiązane jest to bezpośrednio ze zwiększeniem liczby osób zatrudnionych jaka następuje od 2011 r. oraz zwiększeniem liczby podmiotów działalności gospodarczej w powiecie, zwłaszcza w sektorze prywatnym, co obrazują poniższe wykresy.

Wykres 4. Liczba bezrobotnych w latach 2011-2014

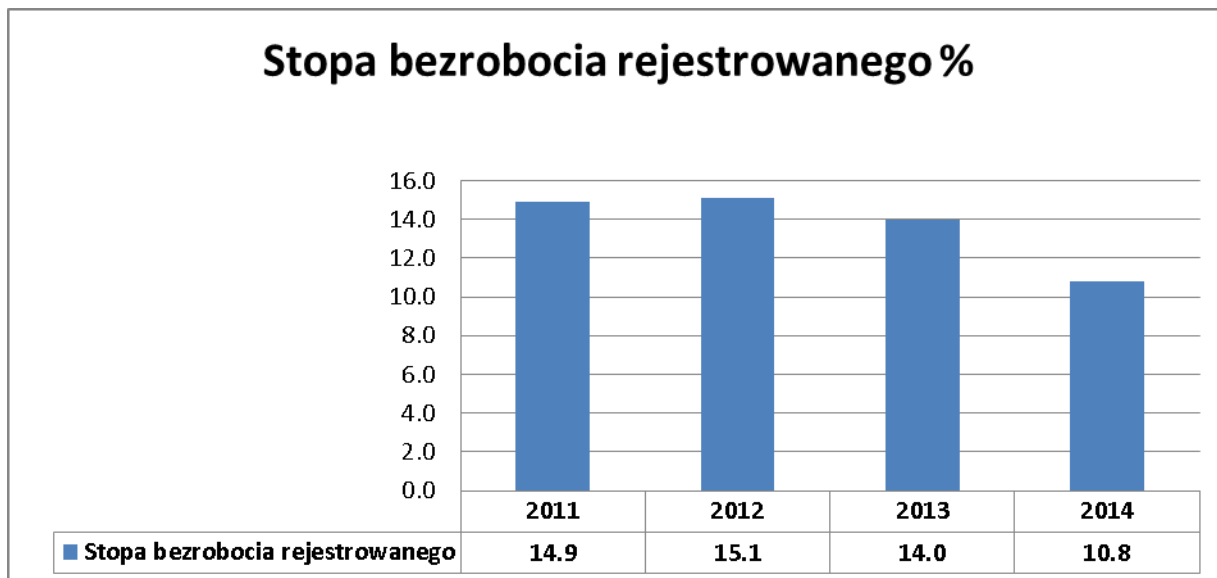

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Efektom zmniejszenia liczby osób bezrobotnych jest spadek stopy bezrobocia w Powiecie Wyszowskim, która wyniosła w 2014 r., 10,8 % i była niższa aż o 3,2 punktów procentowych w stosunku do roku 2013.

Pomimo pozytywnych trendów w spadku bezrobocia w powiecie, stopa bezrobocia na tym obszarze utrzymuje się nadal na większym poziomie, niż średnia dla województwa mazowieckiego która wyniosła w 2014 r., 7,2% i dla Polski – 9,2%.

Wykres 5. Stopa bezrobocia rejestrowanego w Powiecie Wyszowskim.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W 2014 r. w gminach wchodzących w skład Powiatu Wyszowskiego nastąpił spadek liczby zarejestrowanych osób bezrobotnych w porównaniu do poprzednich lat.

Tabela 18. Liczba osób bezrobotnych w poszczególnych gminach Powiatu Wyszowskiego.

Jednostka terytorialna	ogółem				mężczyźni				kobiety			
	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014
	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba
Powiat Wyszowski	4350	4421	4221	3172	2346	2458	2379	1710	2004	1963	1842	1462
Brańszczyk	514	546	472	339	269	306	265	183	245	240	207	156
Długosiodło	494	518	491	390	276	307	281	214	218	211	210	176
Rząśnik	379	402	352	272	196	220	208	148	183	182	144	124
Somianka	239	262	265	207	128	162	157	116	111	100	108	91
Wyszów	2429	2383	2317	1747	1302	1286	1276	924	1127	1097	1041	823
Zabrodzie	295	310	324	217	175	177	192	125	120	133	132	92

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny.

Niewątpliwie powyższe dane wskazują spadek bezrobocia, jednak z dużą liczbą ponad 50% ogółu osób bezrobotnych w mieście Wyszów.

Pomimo znaczącego spadku liczby osób bezrobotnych, nadal stosunkowo wysoki poziom bezrobocia skłania Powiatowy Urząd Pracy do poszukiwania skutecznych rozwiązań w polityce zatrudnienia i rynku pracy. Uwzględniając potrzeby różnych grup bezrobotnych

oraz pracodawców oprócz pomocy w formie subsydiowanej, jednostka kreuje programy oraz wdraża instrumenty zachęcające do aktywności zawodowej i własnego rozwoju.

Ponadto, aby pomóc bezrobotnym znajdującym się w szczególnej sytuacji na rynku pracy oprócz zadań wynikających z Ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy PUP realizuje zadania w ramach projektów współfinansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

W latach 2004-2007 Urząd Pracy w Wyszowie realizował projekty współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego Rozwój Zasobów Ludzkich oraz Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Od 2004 roku zrealizowano 6 projektów na łączną kwotę 7,0 mln zł; kwota dofinansowania z EFS – 5,3 mln zł, wkład własny – 1,7 mln zł. W latach 2004-2007 zostały zaktywizowane 1502 osoby. Od 1 stycznia 2008 r. realizowany jest kolejny projekt „Maksymalna Pomoc” w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszy Społecznego. Głównym celem projektu było podjęcie działań w celu zapewnienia trwałego i zrównoważonego rozwoju, w szczególności w zakresie promocji zatrudnienia, w tym przeciwdziałania bezrobociu, łagodzenia skutków bezrobocia i aktywizacji osób bezrobotnych. Wartość realizowanego projektu w latach 2008 – 2013 wyniosła 17,9 mln zł; w tym 15,9 mln zł to kwota finansowana z Europejskiego Funduszu Społecznego i 2,0 mln zł to wkład własny finansowany z innych krajowych środków publicznych. W latach 2008-2012 udział w projekcie zakończyło 938 osób.

Bardzo ważną kwestią dla zmian na rynku pracy jest efektywność działań podejmowanych przez urzędy pracy. Tak w działaniach związanych z poradnictwem czy pośrednictwem pracy, ale także z trafnością adresowania pomocy osobom bezrobotnym, poprzez kierowanie ich na odpowiednie szkolenia, staże czy prace interwencyjne. **Według wyników Rankingu Powiatów Województwa Mazowieckiego opracowanego przez Mazowieckie Obserwatorium Rynku Pracy pierwsze miejsce w obszarze efektywności działań publicznych służb zatrudnienia zajmuje Powiat Wyszowski.** Oznacza to, że w powiecie tym najwięcej osób po odbytych aktywnym wsparciu podejmuje zatrudnienie. Skuteczne działania podejmowane przez publiczne służby zatrudnienia oraz dobre połączenie komunikacyjne z Warszawą spowodowało tak znacząca poprawę sytuacji na lokalnym rynku pracy w powiecie wyszkowskim.

Podsumowując aspekty społeczne dotyczące demografii, zasobów pracy oraz bezrobocia należy zaznaczyć, iż konieczne są do wdrożenia dalsze działania obniżające poziom bezrobocia w Powiecie Wyszowskim oraz nakierowane na podniesienie aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców, tak aby w szczególności obszary najmniej rozwinięte pod względem gospodarczym umieszczone w Obszarze Strategicznych Interwencji mogły w dłuższej perspektywie czasowej poprawić wskaźniki makroekonomiczne obszaru oraz jakość życia mieszkańców.

7. Sfera gospodarcza

7.1 Struktura podmiotów gospodarczych

Powiat Wyszowski należy do obszarów o umiarkowanej aktywności gospodarczej, w szczególności opartej na małej i średniej przedsiębiorczości. Na terenie powiatu znajduje się niewiele większych zakładów przemysłowych. Na koniec 2014 roku zarejestrowanych było wg sekcji PKD 6261 podmiotów gospodarczych, z czego 176 stanowiły podmioty sektora publicznego, natomiast 6085 – sektora prywatnego. Udział podmiotów prywatnych jest dominujący i wynosi ponad 97 %. Dane te nie obejmują osób prowadzących indywidualne gospodarstwa rolne. Wśród przedsiębiorstw, w zdecydowanej większości przeważają osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą – 5087 podmioty. Na obszarze powiatu w 2014 funkcjonowało również 279 spółek handlowych, 36 spółdzielni oraz fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne w liczbie 158. Większość tych podmiotów świadczy usługi dla mieszkańców powiatu.

W ciągu 4 ostatnich lat (2011-2014) liczba podmiotów gospodarczych z sektora prywatnego wzrosła o 449 podmioty, co stanowi 7,9%. Największy wzrost zanotowano wśród osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą.

Na terenie Powiatu Wyszowskiego dominują małe i średnie zakłady produkcyjne oraz liczne zakłady usługowe. Przeważająca liczba podmiotów usługowych znajduje się w mieście Wyszów. Ze względu na niezaprzeczalne walory przyrodnicze i krajobrazowe na terenie Powiatu Wyszowskiego coraz większe znaczenie posiadają usługi okołoturystyczne, które będą podlegały dalszej dywersyfikacji.

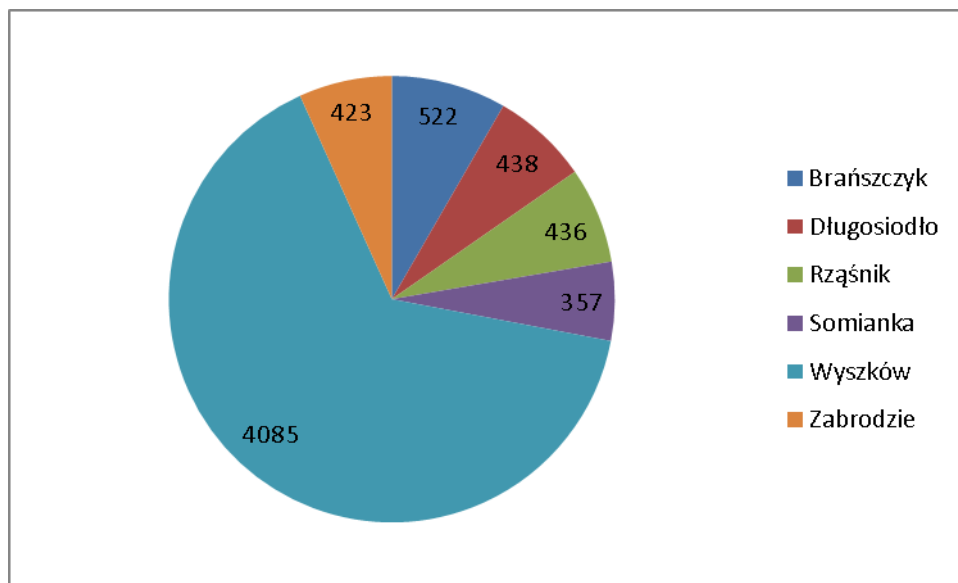
Tabela 19. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON w Powiecie Wyszowskim w odniesieniu do danych wojewódzkich

Wyszczególnienie	2011	2012	2013	2014
podmioty gospodarki narodowej ogółem				
Powiat Wyszowski	5820	5969	6098	6261
Województwo Mazowieckie	675099	699212	724997	742172
sektor publiczny - ogółem				
Powiat Wyszowski	184	181	183	176
Województwo Mazowieckie	12804	12945	12942	12832
Powiat Wyszowski - wyszczególnienie				
sektor publiczny - państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	149	145	147	141
sektor publiczny - spółki handlowe	4	4	5	5
sektor prywatny - ogółem				
Powiat Wyszowski	5636	5788	5915	6085
Województwo Mazowieckie	662295	686267	712055	728806
Powiat Wyszowski - wyszczególnienie				
sektor prywatny - osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	4798	4887	4965	5087
sektor prywatny - spółki handlowe	229	246	264	279
sektor prywatny - spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	21	23	24	24
sektor prywatny - spółdzielnie	36	36	36	36
sektor prywatny - fundacje	9	10	14	15
sektor prywatny - stowarzyszenia i organizacje społeczne	122	129	139	143

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny.

Rozmieszczenie różnych form działalności gospodarczej w gminach Powiatu Wyszowskiego jest dość zróżnicowane. Pod względem liczebności podmiotów gospodarczych liderem jest Gmina Wyszów (4085), gdzie zlokalizowanych jest ponad 65% wszystkich podmiotów. Liczba podmiotów gospodarczych w pozostałych gminach kształtuje się na zbliżonym poziomie.

Wykres 6. Podmioty gospodarcze w poszczególnych gminach Powiatu Wyszowskiego w 2014 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Liczba podmiotów gospodarczych stopniowo wzrasta, zwłaszcza wśród drobnej przedsiębiorczości – osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. Dość dobrze rozwinięta jest sieć usług o zróżnicowanej strukturze i handel. Na obszarze Powiatu wzrasta samozatrudnienie i następuje stopniowy spadek liczby osób bezrobotnych, co jest zjawiskiem stosunkowo rzadkim na obszarach wiejskich.

Placówki handlowe na terenie powiatu funkcjonują w większych miejscowościach i stanowią własność prywatną. Są to placówki branż: spożywczych, spożywczo – przemysłowych i przemysłowych. W warunkach gospodarki rynkowej organizacja handlu na terenie powiatu wynika z sytuacji ekonomicznej jej mieszkańców wyrażającej się popytem na artykuły powszechnego użytku.

Biorąc pod uwagę rodzaj prowadzonej działalności według sekcji PKD na obszarze powiatu występuje 121 podmiotów zajmujących się rolnictwem, leśnictwem, 1678 podmioty z branży przemysłu i budownictwa i 4462 z pozostałych branż. Najwięcej przedsiębiorstw występuje na obszarze Gminy Wyszków, ponad 65%.

Tabela 20. Podmioty wg grup rodzajów działalności PKD 2007

Jednostka terytorialna	ogółem	rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	przemysł i budownictwo	pozostała działalność
	2014	2014	2014	2014
Powiat Wyszowski	6261	121	1678	4462
Brańszczyk	522	24	137	361
Długosiodło	438	14	153	271
Rząśnik	436	33	142	261
Somianka	357	15	78	264
Wyszków	4085	26	1036	3023
Zabrodzie	423	9	132	282

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny.

Najbardziej liczną jest grupa podmiotów zajmujących się handlem – 1634 i budownictwem – 1102.

- A - Rolnictwo i leśnictwo – 121 podmiotów
- B – 10 podmiotów
- C – przetwórstwo przemysłowe – **530 podmiotów**
- D – 12 podmiotów
- E- DOSTAWA WODY; GOSPODAROWANIE ŚCIEKAMI I ODPADAMI ORAZ DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA Z REKULTYWACJĄ – 24 podmioty
- F – Budownictwo – **1102 podmioty,**
- G - HANDEL HURTOWY I DETALICZNY; NAPRAWA POJAZDÓW SAMOCHODOWYCH, WŁĄCZAJĄC MOTOCYKLE Sekcja ta obejmuje: – sprzedaż hurtową i detaliczną (tj. sprzedaż niewymagającą przetwarzania) wszystkich rodzajów towarów, – świadczenie usług związanych ze sprzedażą towarów – naprawy pojazdów samochodowych i motocykli – **1634 podmioty,**
- H - TRANSPORT I GOSPODARKA MAGAZYNOWA Sekcja ta obejmuje: – działalność związaną z przewozem osób lub towarów realizowaną przez transport kolejowy, rurociągowy, drogowy, wodny lub powietrzny, – działalność wspomagającą przewozy świadczoną przez stacje, porty, dworce kolejowe, autobusowe itp. terminale w zakresie kontroli ruchu, obsługi pasażerów, bagażu i ładunków, – wynajem sprzętu transportowego z kierowcą lub załogą, – działalność pocztową i kurierską. – **584 podmioty,**
- I - DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA Z ZAKWATEROWANIEM I USŁUGAMI GASTRONOMICZNYMI Sekcja ta obejmuje: – zapewnienie krótkotrwałego pobytu,

włącznie z wyżywieniem przeznaczonym do bezpośredniej konsumpcji – **149 podmiotów**

- J - INFORMACJA I KOMUNIKACJA Sekcja ta obejmuje produkcję i rozpowszechnianie informacji i dóbr kultury, przekazywanie lub rozpowszechnianie tych dóbr, działalność usługową w zakresie technologii informatycznych, przetwarzanie danych oraz pozostałą działalność usługową w zakresie informacji – **103 podmioty,**
- K - DZIAŁALNOŚĆ FINANSOWA I UBEZPIECZENIOWA Sekcja ta obejmuje: – działalność związaną z usługami finansowymi, włączając ubezpieczenia, reasekurację, działalność związaną z funduszami emerytalnymi oraz działalność pomocniczą w stosunku do usług finansowych, – działalność spółek holdingowych, trustów, funduszy i podobnych instytucji finansowych – **139 podmiotów,**
- SEKCJA L DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA Z OBSŁUGĄ RYNKU NIERUCHOMOŚCI – **108 podmioty,**
- SEKCJA M DZIAŁALNOŚĆ PROFESJONALNA, NAUKOWA I TECHNICZNA – **398 podmioty,**
- SEKCJA N DZIAŁALNOŚĆ W ZAKRESIE USŁUG ADMINISTROWANIA I DZIAŁALNOŚĆ WSPIERAJĄCA – **250 podmiotów,**
- SEKCJA O ADMINISTRACJA PUBLICZNA I OBRONA NARODOWA; OBOWIĄZKOWE ZABEZPIECZENIA SPOŁECZNE - **55 podmiotów,**
- SEKCJA P EDUKACJA – **238 podmiotów,**
- SEKCJA Q OPIEKA ZDROWOTNA I POMOC SPOŁECZNA Sekcja ta obejmuje: – opiekę zdrowotną prowadzoną przez lekarzy w szpitalach lub innych placówkach, – działalność fizjoterapeutyczną, – działalność pogotowia ratunkowego, – pomoc społeczną z zakwaterowaniem, która wymaga w pewnym stopniu opieki zdrowotnej, – pomoc społeczną niewymagającą zaangażowania specjalistów w zakresie opieki medycznej – **300 podmiotów,**
- SEKCJA R DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA Z KULTURĄ, ROZRYWKĄ I REKREACJĄ - **86 podmiotów,**
- SEKCJA S POZOSTAŁA DZIAŁALNOŚĆ USŁUGOWA i SEKCJA T GOSPODARSTWA DOMOWE ZATRUDNIAJĄCE PRACOWNIKÓW; GOSPODARSTWA DOMOWE PRODUKUJĄCE WYROBY I ŚWIADCZĄCE USŁUGI NA WŁASNE POTRZEBY – **417 podmiotów.**

Na podstawie danych z 2013 roku zaobserwowano przyrost nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych ogółem oraz w pozostałej działalności, w stosunku do roku 2011.

Główni pracodawcy w Powiecie Wyszowskim

Na terenie Powiatu Wyszowskiego brak jest ciężkiego przemysłu, dominują tu małe i średnie zakłady produkcyjne oraz liczne zakłady usługowe.

Do największych przedsiębiorstw na terenie powiatu zaliczyć należy: CYNKOMET Sp. z o.o., QUAD GRAPHICS Sp. z o.o., CYNKLAK, POMELAC Sp. z o.o., Ardagh Glass S.A., Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej Sp. z o.o., Przedsiębiorstwo Produkcyjno – Usługowe POMEL Sp. z o.o., "Jeronimo Martins Dystrybucja" S.A.

Przedsiębiorstwa zlokalizowane na terenie Powiatu Wyszowskiego, posiadają potencjał do wdrożenia innowacji, która umożliwi wzmocnienie ich konkurencyjności gospodarczej i podniesienie atrakcyjności ekonomicznej regionu. Potencjał innowacyjny rozumiany jest jako innowacje społeczne: marketingowe, organizacyjne; produktowe i procesowe. Każdy z kierunków innowacji niesie za sobą określone rezultaty i poprzedzona jest współpracą z ośrodkami badawczymi bądź badawczo- rozwojowymi, szkołami wyższymi, IOB. Kreowanie szans do rozwoju sfery innowacyjnej i działalności badawczo-rozwojowej w całym województwie mazowieckim stanowi jeden z celów strategicznych Regionalnej Strategii Innowacji dla Mazowsza do 2020 roku – System wspierania innowacyjności oraz inteligentna specjalizacja regionu. Wzmocnienie sektora prywatnego w dziedzinie innowacji, zwiększenie nakładów na działalność badawczo-rozwojową daje szanse do dywersyfikacji działalności gospodarczej i wzmocnienie konkurencyjnej pozycji regionu.

Opierając się na danych wojewódzkich zawartych w Regionalnej Strategii Innowacji dla Mazowsza do 2020 to - region województwa mazowieckiego charakteryzuje się najwyższym w kraju wskaźnikiem relacji nakładów na działalność badawczą i rozwojową do produktu krajowego brutto (PKB). W 2011 roku wskaźnik ten wynosił 1,37%, podczas gdy średnia w kraju wyniosła 0,76 %. W latach 2005 – 2009 nakłady odznaczały się stałą tendencją wzrostową, i to zarówno w przeliczeniu na 1 mieszkańca, jak i na 1 zatrudnionego w działalności B+R. W 2009 r. w przeliczeniu na 1 mieszkańca nakłady były wyższe w porównaniu z 2008 r. o 4,9%, a z 2005 r. — o 48,8%. W 2010 roku nakłady mazowieckich przedsiębiorstw przemysłowych na zakup wiedzy ze źródeł zewnętrznych

stanowiły niemal 60% nakładów w skali kraju. Oznaczało to 8,9% całkowitych nakładów tych przedsiębiorstw na działalność innowacyjną, czyli ponad dwukrotne przekroczenie średniej krajowej (3,9%).

Reasumując, pozytywne doświadczenia z działalności innowacyjnej w latach ubiegłych, rozszerzająca się współpraca międzyinstytucjonalna oraz w relacji podmiot publiczny-podmiot prywatny oraz dostępność do specjalistycznych ośrodków badawczych w województwie daje podstawy do rozwoju innowacyjności sektora prywatnego zarówno w Powiecie Wyszowskim jak w całym województwie mazowieckim. Środki finansowe dostępne w nowej perspektywie finansowej na lata 2014-2020 stanowią zachęty do dalszego rozwijania innowacji w przedsiębiorstwach i tym samym wzmacniania ich pozycji gospodarczej na rynku.

7.2. Wpływ Obszaru Metropolitalnego Warszawy na Powiat Wyszowski

Powiat Wyszowski jako ważny ośrodek regionalny w województwie znajduje się pod dużym oddziaływaniem Warszawy oraz OMW. Należy zaznaczyć, że motorem mazowieckiej gospodarki jest Warszawa wraz z obszarem metropolitalnym, która odgrywa szczególną rolę w budowaniu konkurencyjności regionu. W 2010 roku udział stolicy w tworzeniu krajowego PKB na 1 mieszkańca wyniósł 13,5%, natomiast regionalnego – 60,7%. Pozostałe gminy Mazowsza charakteryzują się niższą konkurencyjnością niż przeciętna gmina w Polsce. W 2010 roku udział województwa mazowieckiego w generowaniu krajowego PKB wyniósł 22,3% i był o 1 p.p. większy niż w 2005 roku oraz o 1,9 p.p. większy niż w 2000 roku. Województwo cechowało się najwyższą wartością produktu krajowego brutto (PKB) na 1 mieszkańca, przewyższając średnią krajową o 62,7%. W stosunku do średniego PKB UE-27, Mazowsze osiąga coraz wyższy wskaźnik PKB mierzony standardem siły nabywczej na 1 mieszkańca.

W 2005 roku wskaźnik ten osiągnął poziom 81%, w 2008 roku – 89%, w 2009 roku – 97%, a w 2010 roku – 102%. **W latach 2005-2010 poziom rozwoju województwa mazowieckiego mierzony wartością PKB na 1 mieszkańca wzrósł o 48,6%, z czego najwyższym tempem wzrostu charakteryzowały się podregiony: ciechanowsko-płocki – 53,4% i warszawski zachodni – 53,3%, a w dalszej kolejności: warszawski wschodni – 49,8%, ostrołęcko-siedlecki – 48,4%, Warszawa – 47,5% i radomski – 44,5% (przy średniej krajowej 44%).**

Cechą charakterystyczną województwa mazowieckiego jest zróżnicowanie przestrzenne rozwoju gospodarczego, między metropolitalnym centrum regionu a jego, głównie rolniczymi, peryferiami. **Wartość PKB na 1 mieszkańca w 2010 roku w Warszawie była trzykrotnie wyższa niż średnia krajowa. Powyżej średniej plasowały się również podregiony warszawski zachodni – 123,8% oraz ciechanowsko-płocki – 117,1%.**

Poniżej średniej krajowej PKB znalazły się podregiony radomski – 74,7%, ostrołęcko-siedlecki – 76,1% i warszawski wschodni – 84,2%.

Dominującą rolę w budowaniu konkurencyjności regionu pełni Warszawa wraz z obszarem metropolitalnym. Obszar Metropolitalny Warszawy jest miejscem pracy dla ponad 1 mln osób, w tym wielu pracowników o wysokich kwalifikacjach. Stwarza to możliwość rozwoju wysoko zaawansowanych usług o dużej wartości dodanej. W województwie mazowieckim, szybciej niż w kraju, następował wzrost wartości dodanej brutto (WDB). Szczególnie wysokim poziomem rozwoju usług charakteryzowała się Warszawa, natomiast na obszarach typowo rolniczych stosunkowo wysoki udział w WDB miało rolnictwo (w ostrołęcko-siedleckim – 17%, ciechanowsko-płockim – 9% i radomskim – 10%).

Poziom rozwoju gospodarczego na obszarze Powiatu Wyszowskiego znajduje się pod silnym wpływem funkcjonalnym Warszawy i powiązań wewnątrz Obszaru Metropolitalnego Warszawy. Dlatego też wzrost nowych podmiotów gospodarczych oraz rodzaj branż generowany jest w szczególności bliskim sąsiedztwem stolicy. Nie mniej jednak widoczne są również obszary mniej rozwinięte, które odzwierciedlają niższe wskaźniki społeczno – gospodarcze analizowane dla obszaru OSI – ostrołęcko-siedleckiego. Zatem działania w kierunku zrównoważonego rozwoju pozwolą na optymalne zwiększenie konkurencyjności Powiatu Wyszowskiego i zapewnienie wzrostu ekonomicznego dla całego obszaru Powiatu. Realizacja celów zawartych w Strategii rozwoju województwa mazowieckiego do 2030 roku w obszarze Gospodarki daje silne podstawy do kreowania określonych działań na poziomie regionalnym.

7.3. Rolnictwo

Dominującą gałęzią gospodarki na terenie Powiatu Wyszowskiego jest rolnictwo. Pod względem użytkowania powierzchni terenu grunty orne zajmują 40% powierzchni Powiatu Wyszowskiego, zaś łąki i pastwiska – 19%. Lasy oraz tereny leśne zajmują ok. 33% powierzchni powiatu.

Według danych Powszechnego Spisu Rolnego w 2010 r. w powiecie funkcjonowało ok. 7,6 tys. gospodarstw rolnych, w tym ponad 6,5 tys. z nich prowadzi działalność rolniczą. Największa ich liczba występuje w Gminie Wyszów, ponad 25%.

Tabela 21. Gospodarstwa rolne w poszczególnych gminach Powiatu Wyszowskiego

Jednostka terytorialna	gospodarstwa rolne ogółem
Powiat Wyszowski	7681
Brańszczyk	1608
Długosiodło	1259
Rząśnik	1065
Somianka	984
Wyszów	1942
Zabrodzie	824

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny.

W większości są to gospodarstwa od 1 do 15 ha (ok. 78%). Niewielki udział mają gospodarstwa powyżej 15 ha (ok. 4,7%). **W Powiecie Wyszowskim w rolnictwie w produkcji roślinnej dominuje uprawa zbóż, ziemniaków oraz szkółkarstwo a w produkcji zwierzęcej wytwarzanie mleka krowiego i chów trzody chlewnej.**

W Powiecie Wyszowskim gleby dobre i średnie (klasy III i IV) stanowią ok. 28% użytków rolnych, a ich udział w przekroju przestrzennym jest zróżnicowany. Najwyższej jakości gleby występują na terenie gminy Somianka, najniższej – na terenie gminy Długosiodło. Gleby I i II klasy bonitacyjnej w powiecie nie występują w ogóle.

W odniesieniu do danych wojewódzkich widać, że zarysowują się korzystne zmiany struktury agrarnej, następuje rozwój i modernizacja wyspecjalizowanych rolniczych gospodarstw towarowych. W regionie mazowieckim wykształciły się obszary specjalizacji rolniczej produkcji towarowej roślinnej (owoców i warzyw) oraz zwierzęcej (mleka krowiego, drobiu i trzody chlewnej).

8. Infrastruktura techniczna

8.1. Infrastruktura drogowa i komunikacyjna

Powiat charakteryzuje się dostateczną dostępnością komunikacyjną. Przez jego obszar przebiegają drogi krajowe, wojewódzkie, powiatowe i gminne.

Wśród dróg krajowych są to droga nr 8 prowadząca od przejścia granicznego do Czech w Kudowie – Słonem do przejścia granicznego na Litwę w Budzisku przez Piotrków Trybunalski – Warszawę – Wyszów – Białystok – Suwałki, która stanowi jeden z głównych szlaków komunikacyjnych między południową a wschodnią częścią kraju oraz droga nr 62 Strzelno – Radziejów – Włocławek – Płock – Wyszogród – Nowy Dwór Mazowiecki – Wyszów – Węgrów – Siemiatycze.

Sieć dróg publicznych na terenie powiatu uzupełniają dwie drogi wojewódzkie: nr 618 Gołymień – Pułtusk – Wyszów oraz nr 694 Przyjmy – Brok – granica województwa. Na terenie Powiatu Wyszowskiego na umiarkowanym poziomie rozbudowana sieć dróg powiatowych, które zostały wymienione w tabeli poniżej.

Tabela 22. Zestawienie dróg powiatowych w Powiecie Wyszowskim

Lp.	Numer Drogi	Długość drogi [m]	Relacja drogi
1	2	3	4
1	1811W	15.959	Białobrzegi – Kuligów – Słopsk – Niegów - Karolinów
2	2576W	3.042	Kunin – Chrzczanka Włościańska
3	2647W	4.801	Grądy – Chojny – Jarząbka – Wiśniewo - Dybki
4	2648W	28.933	Od DK Nr 8 – Długosiodło – Lubiel Nowy -Rząśnik
5	2651W	5.000	Brok – Udrzyn - Udrzynek
6	3432W	1.500	Pułtusk – Grabowiec – Zatory - Zdzieborz
7	3433W	4.400	Gostkowo – Obryte – Gładczyn – Zatory – Popowo Kościelne
8	3434W	209	Obryte – Zambski Kościelne - Zakrzewo
9	4325W	3.680	Stacja kolejowa Tłuszcz – Przykory – Adelin
10	4326W	2.000	Mokra Wieś - Obrąb
11	4401W	7.200	Długosiodło – Wąsewo – Skarzyn - Czerwin
12	4402W	6.886	Długosiodło - Nagoszewka
13	4403W	30.866	Od DK Nr 8 – Turzyn – Brańszczyk – Niemiry – Knurowiec – Długosiodło – Goworowo -Ostrołęka
14	4404W	2.515	Poręba - Udrzyn
15	4405W	19.749	Poręba Kocęby – Udrzynek – Tuchlin - Trzcianka
16	4406W	9.139	Od DK Nr 62 – Kamieńczyk – Puste Łąki - do DK Nr 62
17	4407W	19.200	Jegiel –Porządzie – Obryte - Pułtusk
18	4408W	24.991	Wyszów – Porządzie - Długosiodło
19	4410W	20.525	Rząśnik – Somianka

20	4411W	8.894	Wola Mystkowska – Porządzie
21	4412W	6.593	Stary Leszczydół – Leszczydół Nowiny
22	4413W	5.339	Wola Mystkowska – Kozłowo – Ostrowy – do drogi 4417W
23	4414W	23.582	Wyszków – Somianka – Popowo Kościelne – Popowo Parcele
24	4415W	5.686	Stary Leszczydół – Nowe Wielatki
25	4416W	1.500	Celinowo – Dębiny – Ciski
26	4417W	5.232	Kręgi – Sitno – Olszanka
27	4418W	4.000	Gulczewo - Rybno
28	4419W	9.758	Wyszków – Drogoszewo - Ślubów
29	4420W	3.406	Niegów – Młynarze
30	4421W	4.115	Od DK Nr 8 – Mostówka – Zazdrość
31	4422W	480	Puste Łąki – Urle - Jadów
Razem:		289.180	

Źródło: Dane Starostwa Powiatowego w Wyszkowie na dzień 1 lipca 2015 r.

Tabela 23 Zestawienie dróg powiatowych wg rodzajów nawierzchni w gminach Powiatu Wyszowskiego

	Pikietaż		DROGI POZAMIEJSKIE							
Numer i nazwa drogi			Długość - km				Powierzchnia - tys. m ²			
(odcinki drogi)				w tym dróg o nawierzchni				w tym dróg o nawierzchni		
	od	do	Ogółem		gruntowej		Ogółem		gruntowej	
				twardej	ulep- szonej	nieulep- szonej		twardej	ulep- szonej	nieulep- szonej
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1. GMINA Brańszczyk	razem		52,29	52,29	0,00	0,00	290,72	290,72	0,00	0,00
2651W Brok-Udrzyn-Udrzynek	6+071	11+071	5,00	5,00	0,00		29,00	29,00	0,00	
4404W Poręba-Udrzyn	0+000	1+600	2,52	2,52			13,83	13,83		
	3+100	4+015								
4405W Poręba Kocęby-Tuchlin-Trzcianka	0+000	19+749	19,75	19,75			108,62	108,62		
4403W od DK nr 8-Turzyn-Brańszczyk-Niemiry- Knurowiec -Długosiodło - Goworowo - Ostrolęka	1+300	19+122	17,82	17,82			99,67	99,67		
4407W Jegiel-Porządzie-Obryte- Pultusk	0+000	7+200	7,20	7,20			39,60	39,60		
2. GMINA Długosiodło	razem		59,74	48,46	10,08	1,20	336,84	271,12	59,73	5,99
4401W Długosiodło-Skarżyn-Czerwin	0+000	7+200	7,20	7,20			39,60	39,60		
2647W Grądy-Chojny-Jarząbka-Dybki	7+110	9+485	4,77	3,57		1,20	25,65	19,66		5,99
	10+568	12+964								
4402W Długosiodło-Nagoszewka	0+000	6+886	6,89	3,00	3,89		40,82	17,77	23,05	
2648W Od DK nr 8 Długosiodło-Lubiel Nowy-Rząśnik	3+628	20+161	16,53	16,53			90,93	90,93		
4403W od DK nr 8-Turzyn-Brańszczyk-Niemiry- Knurowiec -Długosiodło - Goworowo - Ostrolęka	19+122	30+866	11,75	7,51	4,24		67,65	43,42	24,23	

4408W Wyszów-Porządzie-Długosiodło	15+431	24+991	9,56	7,61	1,95		54,31	41,86	12,45	
2576W Chrzanka-Kunin	0+000	3+042	3,04	3,04			17,88	17,88		
3. GMINA Rząśnik	razem		53,82	53,82	0,00	0,00	297,57	297,57	0,00	0,00
2648W Długosiodło-Lubiel Nowy-Rząśnik	20+161	32+561	12,40	12,40			68,20	68,20		
4407W Jegiel-Porządzie-Obryte	7+200	19+200	12,00	12,00			66,00	66,00		
4408W Wyszów-Porządzie-Długosiodło	7+533	15+431	7,90	7,90			44,97	44,97		
4410W Rząśnik-Somianka	0+000	10+024	10,02	10,02			55,13	55,13		
4411W Wola Mystkowska -Porządzie	0+000	8+894	8,89	8,89			48,92	48,92		
4415W Leszczydół-Wielątki Nowe	3+285	5+686	2,40	2,40			13,21	13,21		
3434W Obryte-Zambski Kościelne-Gostkowo-Zakrzewo	16+188	16+397	0,21	0,21			1,15	1,15		
4. GMINA Zabrodzie	razem		29,17	29,17	0,00	0,00	162,18	162,18	0,00	0,00
4420W Niegów-Młynarze	0+000	3+406	3,41	3,41			20,09	20,09		
1811W Kuligów-Dręszew-Niegów-Karolinów	10+700	26+659	15,96	15,96			88,28	88,28		
4421W Mostowka -Zabrodzie	0+000	4+115	4,12	4,12			22,57	22,57		
4325W Przykory-Adelin	7+500	11+180	3,68	3,68			20,24	20,24		
4326W Mokra Wieś-Obrąb	0+942	2+942	2,00	2,00			11,00	11,00		
5. GMINA Somianka	razem		41,92	38,77	1,31	1,84	233,81	214,01	10,23	9,57
4410W Somianka-Rząśnik	10+024	20+525	10,50	10,50			57,76	57,76		
4413W Wola Mystkowska -Ostrowy	0+000	5+339	5,34	4,23	1,11		32,30	23,27	9,03	
3432W Zatory-Zdziebórz	13+628	15+128	1,50	1,50			8,25	8,25		
4414W Wyszów-Somianka - Popowo Kościelne- Popowo Parcele	5+855	23+582	17,73	15,69	0,20	1,84	97,10	86,33	1,20	9,57
4416W Celinowo-Dębiny-Ciski	0+000	1+500	1,50	1,50			9,00	9,00		
4417W Kręgi-Sitno-Olszanka	0+000	0+945	0,95	0,95			5,20	5,20		
3433W Gładczyn-Popowo Kość.	10+348	14+748	4,40	4,40			24,20	24,20		

6. GMINA Wyszów	razem		44,09	37,52	4,57	2,00	244,39	207,34	26,65	10,40
4403W od DK nr 8-Turzyn-Brańszczyk-Niemiry- Knurowiec -Długosiodło - Goworowo - Ostrolęka	0+000	1+300								
4406W Kamieńczyk-Puste Łąki	0+000	9+139	9,14	9,14			50,48	50,48		
4408W Wyszów-Porządzie-Długosiodło	0+000	7+533	4,48	4,48			24,66	24,66		
4412W Stary Leszczydół -Leszczydół Nowiny	0+000	6+593	6,59	4,20	0,39	2,00	35,86	23,09	2,37	10,40
4415W Stary Leszczydół-Wielątki Nowe	0+000	3+285	3,29	3,29			18,07	18,07		
4417W Kręgi-Sitno-Olszanka	0+945	5+232	4,29	4,29			25,13	25,13		
4418W Gulczewo-Rybno	0+000	4+000	4,00	4,00			22,45	22,45		
4419W Wyszów-Drogoszewo-Ślubów	0+000	9+758	7,46	3,28	4,18		43,33	19,05	24,28	
4414W Wyszów-Somianka-Popowo Kościelne - Popowo Parcele	0+000	5+855	4,36	4,36			24,41	24,41		
4422W Puste Łąki - Urle- Jadów	0+000	0+480	0,48	0,48						
RAZEM POWIAT WYSZKOWSKI			281,03	260,03	15,96	5,04	1 565,51	1442,94	96,61	25,96

Źródło: Wydział Inwestycji i Dróg Publicznych Starostwa Powiatowego w Wyszowie, stan na 31 grudnia 2013r.

Tabela 24 Zestawienie dróg powiatowych wg rodzajów nawierzchni w gminach Powiatu Wyszowskiego – ciąg dalszy

	Pikietaż		DROGI MIEJSKIE							
Numer i nazwa drogi			Długość - km ^{x/}			Powierzchnia - tys. m ² ^{xx/}				
(odcinki drogi)				w tym dróg o nawierzchni				w tym dróg o nawierzchni		
	od	do	Ogółem		gruntowej		Ogółem		gruntowej	
				twardej	ulep- szonej	nieulep- szonej		twardej	ulep- szonej	nieulep- szonej
1	2	3	12,00	13,00	14	15,0	16	17	18	19
1. GMINA Brańszczyk	razem		0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2651W Brok-Udrzyn-Udrzynek	6+071	11+071								
4404W Poręba-Udrzyn	0+000	1+600								
	3+100	4+015								
4405W Poręba Kocęby-Tuchlin-Trzcianka	0+000	19+749								
4403W od DK nr 8-Turzyn-Brańszczyk-Niemiry- Knurowiec -Długosiodło - Goworowo - Ostrolęka	1+300	19+122								
4407W Jegiel-Porządzie-Obryte- Pultusk	0+000	7+200								
2. GMINA Długosiodło	razem		0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
4401W Długosiodło-Skarżyn-Czerwin	0+000	7+200								
2647W Grądy-chojny-Jarząbka-Dybki	7+110 10+568	9+485 12+964								
4402W Długosiodło-Nagoszewka	0+000	6+886								
2648W Od DK nr 8 Długosiodło-Lubiel Nowy-Rząśnik	3+628	20+161								
4403W od DK nr 8-Turzyn-Brańszczyk-Niemiry- Knurowiec -Długosiodło - Goworowo - Ostrolęka	19+122	30+866								

4408W Wyszków-Porządzie-Długosiodło	15+431	24+991								
2576W Chrzanka-Kunin	0+000	3+042								
3. GMINA Rząśnik	razem		0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2648W Długosiodło-Lubiel Nowy-Rząśnik	20+161	32+561								
4407W Jegiel-Porządzie-Obryte	7+200	19+200								
4408W Wyszków-Porządzie-Długosiodło	7+533	15+431								
4410W Rząśnik-Somianka	0+000	10+024								
4411W Wola Mystkowska -Porządzie	0+000	8+894								
4415W Leszczydół-Wielątka Nowe	3+285	5+686								
3434W Obryte-Zambski Kościelne-Gostkowo-Zakrzewo	16+188	16+397								
4. GMINA Zabrodzie	razem		0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
4420W Niegów-Młynarze	0+000	3+406								
1811W Kuligów-Dręszew-Niegów-Karolinów	10+700	26+659								
4421W Mostowka -Zabrodzie	0+000	4+115								
4325W Przykory-Adelin	7+500	11+180								
4326W Mokra Wieś-Obrąb	0+942	2+942								
5. GMINA Somianka	razem		0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
4410W Somianka-Rząśnik	10+024	20+525								
4413W Wola Mystkowska -Ostrowy	0+000	5+339								
3432W Zatory-Zdziebórz	13+628	15+128								
4414W Wyszków-Somianka - Popowo Kościelne- Popowo Parcele	5+855	23+582								
4416W Celinowo-Dębiny-Ciski	0+000	1+500								
4417W Kręgi-Sitno-Olszanka	0+000	0+945								
3433W Gładczyn-Popowo Kość.	10+348	14+748								

6. GMINA Wyszów	razem		8,15	8,15	0,00	0,00	47,58	47,58	0,00	0,00
4403W od DK nr 8-Turzyn-Brańszczyk-Niemiry- Knurowiec -Długosiodło - Goworowo - Ostrolęka	0+000	1+300	1,30	1,30			5,50	5,50		
4406W Kamieńczyk-Puste Łąki	0+000	9+139								
4408W Wyszów-Porządzie-Długosiodło	0+000	7+533	3,05	3,05			21,35	21,35		
4412W Stary Leszczydół -Leszczydół Nowiny	0+000	6+593								
4415W Stary Leszczydół-Wielątki Nowe	0+000	3+285								
4417W Kręgi-Sitno-Olszanka	0+945	5+232								
4418W Gulczewo-Rybno	0+000	4+000								
4419W Wyszów-Drogoszewo-Ślubów	0+000	9+758	2,30	2,30			11,73	11,73		
4414W Wyszów-Somianka-Popowo Kościelne - Popowo Parcele	0+000	5+855	1,50	1,50			9,00	9,00		
4422W Puste Łąki - Urle- Jadów	0+000	0+480								
RAZEM CAŁY POWIAT WYSZKOWSKI			8,15	8,15	0,00	0,00	47,58	47,58	0,00	0,00

Źródło: Wydział Inwestycji i Dróg Publicznych Starostwa Powiatowego w Wyszowie, stan na 31 grudnia 2013r.

Zarząd Powiatu w Wyszowie jest zarządcą sieci dróg powiatowych o łącznej długości 289,18 km dróg, w tym 281,03 km dróg zamiejskich i 8,15 km dróg miejskich. Drogi publiczne o twardej nawierzchni na 100 km² wynoszą 76,8 km, dla porównania wartość tego wskaźnika dla województwa mazowieckiego w roku 2013 wyniosła 84,2 km.

Zasadniczym problemem dróg w Powiecie Wyszowskim jest ich niedostateczna nośność oraz zły stan nawierzchni lub podbudowy, wymagający ciągłej modernizacji. Tylko część dróg posiada parametry techniczne dostosowane do normatywu szerokości i korony drogi. Drogi w większości budowane w latach 60 i 70 obecnie nie są dostosowane do występujących obciążeń. Konstrukcja nawierzchni i podbudowy nie wytrzymuje rosnącego natężenia ruchu, w tym ciężkiego transportu ciężarowego, często przekraczającego dopuszczalne ładowności czy naciski na oś. Z uwagi na dużą eksploatację dróg oraz wzmożony ruch osobowy, ciężarowy, w tym również rolniczy ponad 50% ww. dróg ma:

- nienormatywne spadki poprzeczne w licznych przypadkach są to spadki rzędu nawet powyżej 10% gdy powinny być rzędu 2%,
- spękania podłużne i poprzeczne,
- liczne ubytki nawierzchni bitumicznych,
- grubość nawierzchni asfaltowej ok. 3-4 cm,
- nawierzchnie nieprzystosowane do przenoszenia normatywnych obciążeń, duże zaniżenia lub popękania na krawędziach jezdni,
- podbudowy nieprzystosowane do zwiększającego się natężenia ruchu,
- istniejące 5 m szerokości jezdni wymagają przebudowy poprzez poszerzenia do co najmniej 5,5 m (dla kategorii dróg powiatowych głównych klasy G),
- brak właściwego odwodnienia korony jezdni, który przyczynia się do szybszej degradacji nawierzchni.

Problemem jest także nadmierny ruch tranzytowy w mieście Wyszów, który wpływa niekorzystnie na płynność komunikacyjną, bezpieczeństwo oraz wielkość generowanych spalin z pojazdów ciężarowych. Konieczne zatem są usprawnienia płynności ruchu kołowego, w szczególności wyprowadzenie ruchu tranzytowego z terenu miasta Wyszowa, który w dużej mierze poprawi dostępność komunikacyjną w regionie.

Zarówno drogi gminne jak i powiatowe na terenie Powiatu są sukcesywnie modernizowane w ramach dostępnych środków publicznych oraz funduszy europejskich. Powiat Wyszowski realizując zadania dotyczące infrastruktury drogowej odpowiada za odpowiedni stan nawierzchni, dostępność, przejezdność oraz bezpieczeństwo na drogach powiatowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą. Poniżej przedstawiono statystykę dotyczącą zrealizowanych inwestycji drogowych w latach 2010-2014 przez Powiat Wyszowski:

- w 2010 roku na terenie Powiatu Wyszowskiego dokonano budowy i przebudowy dróg o łącznej długości 16,8 km o wartości **8.419.443,23zł.**
- w 2011 roku na terenie Powiatu Wyszowskiego dokonano budowy i przebudowy dróg o łącznej długości **7,795 km** i wartości **10.229.356,85 zł.**
- w 2012 roku na terenie Powiatu Wyszowskiego dokonano budowy i przebudowy dróg o łącznej długości **1,572 km** i wartości **3 662 137,75 zł.**
- w 2013r. roku na terenie Powiatu Wyszowskiego dokonano budowę i przebudowę dróg o łącznej długości **4,340 km** oraz dokumentację projektową o łącznej wartości **3 969 758,02 zł.**
- łącznie w 2014 roku na terenie Powiatu Wyszowskiego dokonano budowy i przebudowy dróg o łącznej długości **9,76 km** i wartości **7.601.293,02 zł.**

Następujące odcinki dróg powiatowych są w złym stanie technicznym i wymagają remontów:

1. Odcinki dróg powiatowych, które nie posiadają nawierzchni twardej:

1) Drogi o nawierzchni nieutwardzonej (gruntowe)

- DP Nr 2647W na odcinku Wiśniewo – Jarzábka – dł. ok. 2,0 km
- DP Nr 4402W na odcinku Pecyna – Wiśniewo – na długości ok. 3,5 km
- DP Nr 4408W na odcinku Zygmuntowo – Zamość – na długości ok. 1,0 km
- DP Nr 4414 W na odcinku Kręgi – Michalin – na długości ok. 1,0 km
- DP Nr 4414 W na odcinku Michalin - Somianka – na długości ok. 1,0 km

DP Nr 4412W na odcinku Leszczydół Pustki – Leszczydół Nowiny na długości ok. 1,5 km

- DP Nr 4403W na odcinku Kornaciska – Prabuty na długości ok. 2,5 km

2) Drogi o nawierzchni nieutwardzonej (nawierzchnie żwirowe, gruzowe itp):

- DP Nr 4408W w m. Zamość na długości ok. 1,00 km

- DP Nr 4408W w m. Zygmuntowo na długości ok. 1,00 km
- DP Nr 4414W w m. Michalin na długości ok. 0,8 km
- DP Nr 4413W na odcinku Ostrowy – Nowe Kręgi na długości ok. 1,2 km
- DP Nr 4419W na odcinku Deskurów – Ślubów na długości ok. 2,00 km
- DP Nr 4412W w m. Leszczydół Pustki na długości ok. 0,3 km.

2. Odcinki dróg powiatowych o nawierzchni jezdni twardej:

- 1) o nawierzchni jezdni brukowej – DP Nr 2648W na odcinku Dębienica – Długosiodło na długości ok. 4,5 km
- 2) o nawierzchni bitumicznej:
 - DP Nr 4411W na odcinku Nowe Wielątki – Porządzie na długości ok. 6,5 km
 - DP Nr 4407W na odcinku Nowa Wieś – Dalekie Tartak na długości ok. 2,8 km

Potwierdzeniem faktu, iż wymagana jest poprawa stanu jakości infrastruktury drogowej w powiatach oraz gminach jest informacja „**Najwyższej Izby Kontroli o wynikach kontroli pn. Organizacja sieci dróg powiatowych i gminnych z uwzględnieniem efektów realizacji Narodowego Programu Przebudowy Dróg Lokalnych** (marzec 2014 r.), z której wynika, iż

- 36% dróg – jest w stanie złym,
- 35% dróg – jest w stanie niezadowalającym.
- 29% dróg – jest w stanie dobrym i zadowalającym,

Taka sytuacja stanowi istotną barierę rozwoju, obniżającą aktywność gospodarczą, inwestycyjną oraz konkurencyjność regionów i lokalnych ośrodków gospodarczych⁴.

Realizowane dotychczas przez Powiat Wyszowski inwestycje drogowe wpływają na podniesienie jakości życia mieszkańców Powiatu, standardu użytkowanych dróg powiatowych oraz bezpieczeństwo w ruchu drogowym. Jednak mimo szeregu systematycznych przedsięwzięć poprawiających stan dróg publicznych, nadal niepokojącym zjawiskiem jest znaczna liczba wypadków komunikacyjnych do jakich dochodzi na obszarze powiatu, pomimo iż z roku na rok systematycznie maleje. Składa się na to szereg czynników, a tylko jednym z nich jest stan infrastruktury technicznej.

⁴ „Program rozwoju gminnej i powiatowej infrastruktury drogowej na lata 2016–2019”

Stan bezpieczeństwa ruchu drogowego w Powiecie Wyszowskim obrazują następujące wskaźniki:

- jeden z najniższych w województwie wskaźnik gęstości dróg twardych (wskaźnik gęstości dróg gminnych i powiatowych o nawierzchni twardej w województwie mazowieckim w 2009 r. kształtował się na poziomie 77,7 km/100km², dla Powiatu Wyszowskiego wyniósł 67,2 km/100km². W 2013 ten stosunek kształtował się na poziomie 86,6 km/km² dla Województwa Mazowieckiego przy 76,8 km/km² dla Powiatu Wyszowskiego,
- ponad trzykrotny wzrost liczby zarejestrowanych pojazdów samochodowych na 1 km dróg powiatowych, tj. z 62/1 km dróg w 2003 r. do 208/1 km w 2014 r. (Starostwo Powiatowe w Wyszowie Wydział Komunikacji 2014).

Na terenie Powiatu Wyszowskiego w roku 2014 doszło do 96 wypadków, w których śmierć poniosło 16 osób, a 118 zostały ranne.

W porównaniu do lat poprzednich nastąpiło nieznaczne zmniejszenie liczby wypadków drogowych, natomiast zwiększyła się liczba kolizji. Do największej liczby wypadków dochodzi na drogach krajowych i powiatowych.

Tabela 25. Statystyki wypadków drogowych na terenie Powiatu Wyszowskiego.

Wyszczególnienie		Liczba wypadków			Liczba zabitych			Liczba rannych			Liczba kolizji		
		2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014
WA KPP WYSZKÓW	RAZEM	115	98	96	17	16	16	134	123	118	656	604	646
	Droga gminna	23	29	24	2	1	4	25	39	28	113	193	208
	Droga krajowa	34	26	37	7	10	11	46	28	48	165	211	213
	Droga powiatowa	30	30	29	4	3	1	30	41	35	91	150	163
	Droga wojewódzka	12	13	6	4	2	0	11	15	7	41	49	61
	Inna	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1
	B.d.	16	0	0	0	0	0	22	0	0	245	0	0

Źródło: http://kwp.radom.pl/media/przeglady/pdf/analiza-2014-najnowsza_62079.pdf

Zmiana stanu infrastruktury drogowej jaka nastąpiła w latach 2009-2013, wpłynęła na spadek ilości wypadków drogowych oraz zmniejszenie ilości ofiar śmiertelnych wypadków drogowych. Na podstawie tych danych można więc zauważyć ścisły związek pomiędzy poprawą stanu infrastruktury drogowej a zwiększeniem bezpieczeństwa ruchu drogowego.

Wniosek ten jest również aktualny i trafny wobec 8% wzrostu liczby zarejestrowanych pojazdów silnikowych (w tym okresie).

W najbliższej perspektywie w Powiecie Wyszowskim planowane są następujące inwestycje drogowe na drogach powiatowych:

1. Budowa drogi powiatowej nr 4414W na odcinku Wyszów – Rybno –Somianka (od skrzyżowania z ul. Pałacową w Wyszowie do skrzyżowania z drogą gminną do m. Kępa Barcice w Somiance) – ok. 11,5 km.
2. Budowa drogi powiatowej nr 4407W na odcinku od skrzyżowania z DP Nr 4408W w m. Porządzie do skrzyżowania z DP Nr 4408W do m. Sieczychy – ok. 1,3 km i ok. 2,8 km pomiędzy miejscowościami Dalekie Tartak – Nowa Wieś.
3. Budowa DP Nr 4413W na odcinku Ostrowy – Nowe Kręgi – ok. 1,2 km.
4. Przebudowa DP Nr 4403W na odcinku od wiaduktu drogowego nad S- 8 w Wyszowie do skrzyżowania z ul. Chopina w Brańszczyku – ok. 6,0 km.
5. Przebudowa DP Nr 4403W w m. Niemiry – ok. 1,2 km.
6. Przebudowa DP Nr 4403W od skrzyżowania z DK Nr 8 do skrzyżowania z DP Nr 2648W w m. Długosiodło (bez odcinka ok. 2,00 km w m. Blochy) – ok. 8,5 km.
7. Przebudowa DP Nr 2648 od skrzyżowania z DP Nr 4403W w Długosiodle do skrzyżowania z drogą gminną w m. Stare Bosewo – ok. 3,5 km.
8. Przebudowa DP Nr 4408W od miejscowości Leszczydół Nowiny do miejscowości Porządzie – ok. 3,5 km.
9. Przebudowa DP Nr 4421W w miejscowości Mostówka – ok. 1,1 km.
10. Przebudowa DP Nr 4406W w miejscowości Kamieńczyk - ok. 1,0 km.

Z uwagi na duże potrzeby inwestycyjne w zakresie budowy, przebudowy, modernizacji dróg powiatowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą środki własne Powiatu Wyszowskiego nie są w stanie w pełni sprostać wszystkim brakom w tym zakresie, dlatego też konieczne jest wsparcie finansowe z funduszy zewnętrznych oraz programów krajowych w celu osiągnięcia większych efektów w aspekcie poprawy bezpieczeństwa w ruchu drogowym i jakości infrastruktury.

Dalszy rozwój bezpiecznej infrastruktury drogowej jest głównym i najbardziej efektywnym sposobem na ograniczanie wypadków oraz w efekcie niwelowanie ich skutków społecznych i finansowych. Jest to tym bardziej uzasadnione, iż jest to działanie o charakterze

prewencyjnym i pociąga za sobą inne pozytywne skutki takie jak rozwój gospodarczy regionu w aspekcie produkcyjnym i rolniczym ze względu na ułatwienie dostępu do terenów miejskich, wiejskich i rolniczych. Dobra jakość infrastruktury drogowej wpływa bezpośrednio na konkurencyjność oraz potencjał regionu. Zatem działania infrastrukturalne nakierowane na poprawę jakości infrastruktury drogowej, w tym również infrastruktury towarzyszącej oraz oświetlenia, chodników, przejść dla pieszych, osób niepełnosprawnych oraz matek z dziećmi itp. są konieczne z punktu widzenia dostępności komunikacyjno-gospodarczej jak i bezpieczeństwa użytkowników.

8.2. Infrastruktura wodno-ściekowa

Stopień zwodociągowania powiatu jest wyższy od jego skanalizowania i to zarówno w aspekcie długości sieci, jak i liczby przyłączy. Jest to wskaźnik niekorzystny z ekologicznego punktu widzenia. Zwiększa się bowiem i ułatwia dostęp do czystej, bieżącej wody przy braku możliwości unieszkodliwiania powstających w zwiększonej ilości ścieków bytowych. Ponadto nieczystości oczyszczane są tu również w przydomowych oczyszczalniach ścieków. Na terenie Powiatu Wyszowskiego obserwuje się intensywną rozbudowę sieci kanalizacyjnej. Charakterystyka sieci wodociągowej oraz kanalizacyjnej przedstawiona została w dwóch tabelach poniżej.

Sieć deszczowa

Długość sieci deszczowej w mieście Wyszów wynosi 43,1 km. W planach inwestycyjnych zaplanowana jest budowa nowych kanalizacji deszczowej w pozostałych gminach Powiatu.

Infrastruktura wodociągowa

Całkowita długość sieci wodociągowej rozdzielczej na koniec 2014 r. w Powiecie Wyszowskim wyniosła 752,3 km. Z sieci wodociągowej korzysta ponad 60 tys. odbiorców.

Tabela 26. Charakterystyka sieci wodociągowej na obszarze Powiatu Wyszowskiego w latach 2011-2014.

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2011	2012	2013	2014
długość czynnej sieci rozdzielczej	km	710,0	713,6	724,7	752,3
długość czynnej sieci rozdzielczej będącej w zarządzie bądź administracji gminy	km	496,1	496,6	502,8	528,2

dlugość czynnej sieci rozdzielczej będącej w zarządzie bądź administracji gminy, eksploatowanej przez jednostki gospodarki komunalnej	km	350,5	351,0	353,0	358,2
przyłacza prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt.	13637	13377	13750	14272
woda dostarczona gospodarstwom domowym	1 dam ³ = 1000 ³	2298,9	2371,4	2418,2	2422,6
ludność korzystająca z sieci wodociągowej w miastach	osoba	26300	26286	26242	26258
ludność korzystająca z sieci wodociągowej	osoba	59212	59384	59872	66289
zużycie wody w gospodarstwach domowych ogółem na 1 mieszkańca	m ³	31,2	32,1	32,8	32,8
zużycie wody w gospodarstwach domowych w miastach na 1 mieszkańca	m ³	37,9	38,4	38,7	38,1
zużycie wody w gospodarstwach domowych na wsi na 1 mieszkańca	m ³	27,3	28,4	29,3	29,7

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny.

Na obszarze Powiatu, gminą o najwyższym stopniu zwodociągowania jest Gmina Wyszów, gdzie znajduje się tam 221,5 km sieci wodociągowej. Najmniej czynnej sieci wodociągowej występuje na obszarze Gminy Długosiodło- zaledwie 70 km. Jednocześnie występuje tu najmniejsze zużycie wody na mieszkańca – 16,3 m³, przy średniej dla powiatu wynoszącej 32,8 m³.

Tabela 27. Urządzenia sieciowe w poszczególnych gminach Powiatu Wyszowskiego

Jednostka terytorialna	dlugość czynnej sieci rozdzielczej	woda dostarczona gospodarstwom domowym	zużycie wody w gospodarstwach domowych ogółem na 1 mieszkańca
	2014	2014	2014
	km	1 dam ³ = 1000 ³	m ³
Powiat Wyszowski	752,3	2422,6	32,8
Brańszczyk	112,5	337,8	40,2
Długosiodło	70,7	129,3	16,3
Rząśnik	142,8	278,5	39,8
Somianka	105,5	176,1	31,5
Wyszów	221,5	1290,0	32,9
Wyszów - miasto	71,9	1037,0	38,1
Zabrodzie	99,3	210,9	35,9

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny.

Na terenie Powiatu Wyszowskiego z sieci wodociągowej korzystało w 2013 r. 81% ludności (na wsi 72%). Najwięcej osób objętych siecią wodociagową występuje w Gminie Rząśnik ponad 96%, najmniej w Gminie Długosiodło – 29,2%.

W województwie mazowieckim ok. 84 % ogółu mieszkańców korzysta z instalacji wodociągowej. W miastach z sieci wodociągowej korzysta ok. 92 % mieszkańców, natomiast na wsi ok. 72 % mieszkańców zostało podłączonych do sieci.

Biorąc pod uwagę powyższe dane widać, iż wskaźnik zwodociągowania dla Powiatu Wyszowskiego jest nieznacznie niższy niż średnia wartość ogółem dla województwa mazowieckiego.

Na terenie Powiatu Wyszowskiego funkcjonowało (w 2013 r.) 15 stacji uzdatniania wody, z czego największe znaczenie ma stacja zlokalizowana w Wyszowie z wydajnością na poziomie 7920 m³ na dobę. Stacja ta ma swoje ujęcie w miejscowości Wyszów.

Tabela 28. Charakterystyka gminnych stacji uzdatniania wody na terenie Powiatu Wyszowskiego.⁵

Lp.	Nazwa ujęcia/ lokalizacja	Wydajność [m ³ / dobę]	Nazwa stacji uzdatniania wody/ lokalizacja	Wydajność [m ³ / dobę]
1.	Udrzyn, gm. Brańszczyk	199,0	Trzcianka, gm. Brańszczyk	481,0
2.	Turzyn, gm. Brańszczyk	200,0	Poręba Średnia, gm. Brańszczyk	352,0
3.	-	-	Dalekie Tartak, gm. Brańszczyk	155,5
4.	-	-	Nowe Budy, gm. Brańszczyk	343,2
5.	-	-	Nowa Wieś, gm. Brańszczyk	402,1
6.	Długosiodło, gm. Długosiodło	1000,0	Długosiodło, gm. Długosiodło	335,0
7.	Chrzczanka Włosciańska, gm. Długosiodło	400,0	Chrzczanka Włosciańska, gm. Długosiodło	160,0
8.	Rząśnik, gm. Rząśnik	265,0	Rząśnik, gm. Rząśnik	265,0
9.	Ochudno, gm. Rząśnik	211,0	Ochudno, gm. Rząśnik	211,0
10.	Stary Lubiel, gm. Rząśnik	793,0	Stary Lubiel, gm. Rząśnik	793,0
11.	Somianka, gm. Somianka	197,0	Somianka, gm. Somianka	197,0
12.	Celinowo, gm. Somianka	186,0	Celinowo, gm. Somianka	186,0
13.	Stare Wypychy, gm. Somianka	300,0	Stare Wypychy, gm. Somianka	300,0
14.	Wyszów, gm. Wyszów	7920,0	Wyszów, gm. Wyszów	7920,0
15.	-	-	Niegów, gm. Zabrodzie	1840,0

Źródło: Program ochrony środowiska dla Powiatu Wyszowskiego na lata 2013-2016 z perspektywą do 2020 roku.

⁵ Program ochrony środowiska dla powiatu wyszkowskiego na lata 2013-2016 z perspektywą do 2020 roku.

Głównym źródłem zaopatrzenia w wodę w Powiecie Wyszowskim zarówno gospodarstw domowych jak i rolnictwa oraz przemysłu są wody podziemne. W strukturze poboru wody wyraźnie dominuje jej wykorzystanie na cele rolnicze.

Sieć kanalizacji sanitarnej

Całkowita długość sieci kanalizacyjnej w Powiecie Wyszowskim wynosi 240,6 km. W latach 2011-2014 wzrosła ilość podłączeń kanalizacyjnych do sieci o ponad 1000, do 5589 w 2014 r. Z sieci kanalizacji sanitarnej korzystało w 2013 r. prawie 38 tys. osób.

Tabela 29. Charakterystyka sieci kanalizacyjnej na obszarze Powiatu Wyszowskiego w latach 2011-2014

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2011	2012	2013	2014
długość czynnej sieci kanalizacyjnej	km	177,3	196,7	229,7	240,6
długość czynnej sieci kanalizacyjnej będącej w zarządzie bądź administracji gminy	km	102,9	112,9	138,8	149,5
długość czynnej sieci kanalizacyjnej będącej w zarządzie bądź administracji gminy eksploatowanej przez jednostki gospodarki komunalnej	km	64,9	66,1	92,0	102,7
przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt.	4586	4957	5497	5589
ścieki odprowadzone	1 dam ³ = 1000 ³	1685	1655	1718,0	1717,0
ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej w miastach	osoba	24355	24353	24370	24364
ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej	osoba	35582	36512	37733	38361

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny

Zgodnie z danymi poniżej z sieci kanalizacji sanitarnej w 2014 r. korzystało łącznie 51,9 % ludności powiatu, w tym zaledwie ponad 21 % mieszkańców wsi. Najwięcej ludności objętych siecią kanalizacyjną jest w Gminie Wyszów – 68,8%, a najmniej w Gminie Somianka – zaledwie 13,4%. Dla porównania w województwie mazowieckim 66,7 % ogólnej liczby mieszkańców zostało podłączonych do sieci kanalizacyjnej.

Tabela 30. Korzystający z sieci kanalizacyjnej

Jednostka terytorialna	ogółem
	kanalizacja
	2014
	%
Województwo Mazowieckie	66,7
Powiat Wyszowski	51,9

Gmina Brańszczyk	43,0
Gmina Długosiodło	28,7
Gmina Rząśnik	43,2
Gmina Somianka	13,4
Gmina Wyszów	68,8
Gmina Zabrodzie	30,2

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny.

Gospodarka ściekowa

Na terenie Powiatu Wyszowskiego funkcjonuje 6 komunalnych biologicznych oczyszczalni ścieków oraz 2 z podwyższonym usuwaniem miogenów, łącznie: 3 na obszarze Gminy Brańszczyk, po jednej w Gminach: Rząśnik, Długosiodło, Somianka, Wyszów i Zabrodzie.

Tabela 31. Charakterystyka gminnych oczyszczalni ścieków na terenie Powiatu Wyszowskiego.

L.p.	Gmina/ Parametry	Rok uruchomienia	Typ	Przepustowość maksymalna [m ³ / d]	RLM
1.	Brańszczyk, ul. Przyjemna, gm. Brańszczyk	1993	BIOBLOK – BIS 90	310,0	2377
2.	Udrzynek, gm. Brańszczyk	2003	CBR – FOS	120,0	2000
3.	Kornaciska, gm. Długosiodło	1998	APIS	500,0	3750
4.	Rząśnik, gm. Rząśnik	1996	BIOBLOK – BIS 400	400,0	5830
5.	Somianka Parcele, gm. Somianka	2000	SBR	300,0	2580
6.	Zabrodzie, ul. Szkolna, gm. Zabrodzie	1996	BIOBLOK – BIS 100	300,0	2170
7.	Rybienko Stare, gm. Wyszów	1984	mechaniczno – biologiczna	6000,0	44250
8.	Trzcianka, gmina Brańszczyk	2013	mechaniczno – biologiczna	300,5	2170

Źródło: Program ochrony środowiska dla Powiatu Wyszowskiego na lata 2013-2016 z perspektywą do 2020 roku.

Wymienione powyżej oczyszczalnie pozwalają osiągnąć normy jakości wynikające z zapisów Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 24 lipca 2006 r. w sprawie warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi, oraz w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego (Dz. U. Nr 137, poz. 984 z późn. zm.).⁶

⁶ Program ochrony środowiska dla powiatu wyszkowskiego na lata 2013-2016 z perspektywą do 2020 roku.

Tam gdzie brakuje systemu kanalizacyjnego, ścieki gromadzone są w zbiornikach bezodpływowych (szamba) bądź bezpośrednio wprowadzane do gruntu lub cieków wodnych. Jest to jedna z głównych przyczyn wysokiego stężenia bakterii typu fekalnego w wodach powierzchniowych płynących jak i stojących, znajdujących się na terenie powiatu.

Rzeka Bug, według danych Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska, należy do najbardziej zanieczyszczonych rzek na terenie województwa mazowieckiego.

Główne źródła zanieczyszczenia wód powierzchniowych na terenie Powiatu Wyszowskiego stanowią: ścieki komunalne i przemysłowe, spływy powierzchniowe z terenów rolniczych (zawierające nawozy mineralne i organiczne oraz środki ochrony roślin) oraz terenów komunikacyjnych, nielegalne zrzuty nieoczyszczonych ścieków oraz wody opadowe (wprowadzające do wód zanieczyszczenia przemysłowe z atmosfery oraz spływające z terenów zurbanizowanych), a także naturalne procesy hydrogeochemiczne w dolinach rzek (np. rozkładu materii organicznej, wietrzenia skał podłoża geologicznego).

Głównymi odbiornikami ścieków oczyszczonych na terenie Powiatu Wyszowskiego są rzeki: Bug (bezpośrednio i poprzez kanały melioracyjne), Fiszor, Narew. Ilość odprowadzonych ścieków od kilku lat utrzymuje się na stabilnym poziomie oscylującym koło 1700 dm³. Najwięcej ścieków odprowadza się i oczyszcza na terenie miasta Wyszowa.

8.3. Gospodarka odpadami komunalnymi

Głównym źródłem powstawania odpadów na terenie Powiatu Wyszowskiego są gospodarstwa domowe, obiekty użyteczności publicznej oraz zakłady usługowo – produkcyjne.

Na terenie Powiatu Wyszowskiego nie funkcjonują składowiska odpadów, w związku z tym mieszkańcy i przedsiębiorcy muszą korzystać ze składowisk znajdujących się poza terenem powiatu.

Poniżej przedstawiono listę podmiotów gospodarczych posiadających zezwolenie na zbieranie i transport odpadów komunalnych na terenie gmin Powiatu Wyszowskiego:

1) Gmina Brańszczyk

- MPK Sp. z o.o., ul. Kołobrzaska 5, 07 – 401 Ostrołęka,
- Usługi Komunalne „KOMGAZ” Mirosław Milczarek, ul. Stefana Okrzei 77A, 07 – 200 Wyszów,

- PPHU „WTÓRPOL” ZPChr. Leszek Wojteczek, ul. Żurawia 1, 26 – 110 Skarżysko – Kamienna.
- 2) Gmina Długosiodło:
- MPK Sp. z o.o., ul. Kołobrzeska 5, 07 – 401 Ostrołęka,
 - Błysk – Bis Sp. z o.o., ul. Armii Krajowej 1, 06 – 200 Maków Mazowiecki,
 - ZGK Sp. z o.o., ul. Bolesława Prusa 66, 07 – 300 Ostrów Mazowiecka,
 - „Czyścioch” Sp. z o.o., ul. Kleeberga 20, 15 – 691 Białystok,
 - Sita Polska Sp. z o.o., ul. Zawodzie 5, 02 – 981 Warszawa,
- 3) Gmina Rząśnik:
- MPK Sp. z o.o., ul. Kołobrzeska 5, 07 – 401 Ostrołęka,
 - Błysk – Bis Sp. z o.o., ul. Armii Krajowej 1, 06 – 200 Maków Mazowiecki,
 - PPH „Czyścioch” Sp. z o.o., ul. Kleeberga 20, 15 – 691 Białystok,
 - Sita Polska Sp. z o.o., ul. Zawodzie 5, 02 – 981 Warszawa,
 - Usługi Komunalne „KOMGAZ” Mirosław Milczarek, ul. Stefana Okrzei 77A, 07 – 200 Wyszaków
 - Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych „Czyścioch Bis” Sp. z o.o., ul. Mjr Hubala 18, Suwałki,
 - WAB – POL, ul. Nagórze 34, 07 – 200 Wyszaków,
 - „EKOM” Sp. z o.o., ul. Płytowa 1, Warszawa,
 - „Partner” Dariusz Apelski, ul. Płytowa 1, Warszawa,
 - Usługi Transportowe Krzysztof Grzybowski, ul. Słowicza 13, 07 – 200 Wyszaków,
 - Jurant Sp. j., ul. Ossowska 73, Zielonka,
 - PPHU „Batory” Sp. z o.o., ul. Batorego 9, Tłuszcz,
 - „Veolia” Usługi dla środowiska S.A., ul. Kurpiowska 12, Ostrołęka,
 - EKOPARTNER Jacek Suchecki i wspólnicy Sp. J., ul. Kleeberga 20, Białystok,
 - PHU „NORD” Krzysztof Kaczorowski, ul. Bernardyńska 16/48, Warszawa,
- 4) Gmina Somianka:
- MPK Sp. z o.o., ul. Kołobrzeska 5, 07 – 401 Ostrołęka,
 - Błysk – Bis Sp. z o.o., ul. Armii Krajowej 1, 06 – 200 Maków Mazowiecki,
- 5) Gmina Wyszaków:
- MPK Sp. z o.o., ul. Kołobrzeska 5, 07 – 401 Ostrołęka,
 - Błysk – Bis Sp. z o.o., ul. Armii Krajowej 1, 06 – 200 Maków Mazowiecki,
 - WAB – POL, ul. Nagórze 34, 07 – 200 Wyszaków,

- REMONDIS KOMUNALNA Sp. z o.o., ul. Tupadzka 7, Drobin,
- 6) Gmina Zabrodzie:
 - Usługi Transportowe Krzysztof Grzybowski, ul. Słowicza 13, 07 – 200 Wyszów,
 - JURANT Sp. J. S. Matak, J. Borkowski, ul. Ossowska 73, 05 – 220 Zielonka,
 - PPHU „BATORY” Sp. z o.o., ul. Batorego 9, 05 – 240 Tłuszcz,
 - EKOPARTNER J. Suchecki i wspólnicy Sp. J., ul. Kleeberga 20, 15 – 691 Białystok.

W 2013 r. na obszarze Powiatu zostało zebranych ogółem 10 699,32 ton odpadów, w tym z gospodarstw domowych – 7736 ton. Na jednego mieszkańca przypadało w tym roku 145 kg odpadów, w tym na mieszkańca z gospodarstw domowych – 104,8 kg. W województwie mazowieckim 100% ludności objętych jest zbiórką odpadów komunalnych

Tabela 32. Gospodarka odpadami na terenie Powiatu Wyszowskiego

Odpady	Jednostka miary	2011	2012	2013
ogółem	t	10465,03	10827,61	10699,32
ogółem na 1 mieszkańca	kg	142,0	146,7	145,0
z gospodarstw domowych	t	7376,60	6779,17	7736,06
odpady z gospodarstw domowych przypadające na 1 mieszkańca	kg	100,1	91,9	104,8
budynki mieszkalne objęte zbieraniem odpadów z gospodarstw domowych	szt.	12163	11758	-
jednostki odbierające odpady w badanym roku wg obszaru działalności	szt.	12	13	12

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny.

8.4. Infrastruktura gazowa i ciepłownictwo

Sieć gazowa

Długość czynnej sieci gazowej w Powiecie Wyszowskim wynosi 237 149 m. Sieć gazowa występuje w 4 gminach powiatu, za wyjątkiem Gmin Długosiodło i Somianka. Z sieci gazowej w 2013 r. korzystało łącznie 9132 gospodarstw domowych, co daje ponad 28 tys. ludności powiatu, czyli 37,88% ogółu mieszkańców.

Mieszkańcy powiatu zamieszkujący na terenach gdzie brak jest sieci gazu przewodowego, korzystają z gazu propan-butan dystrybuowanego w butlach i zbiornikach gazowych.

Tabela 33. Charakterystyka sieci gazowniczej w Powiecie Wyszowskim w latach 2011-2013.

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2009	2010	2011	2012	2013
Sieć gazowa						
długość czynnej sieci ogółem w m	m	208607	210504	226005	232840	237149
długość czynnej sieci przesyłowej w m	m	53000	53000	52263	52263	52263
długość czynnej sieci rozdzielczej w m	m	155607	157504	173742	180577	184886
czynne przyłącza do budynków mieszkalnych i niemieszkalnych	szt.	3947	4050	4255	4425	4518
odbiorcy gazu	gosp.	8530	8645	8735	8892	9132
odbiorcy gazu ogrzewający mieszkania gazem	gosp.	1543	2984	1729	3141	3167
odbiorcy gazu w miastach	gosp.	7605	7684	7728	7757	7850
zużycie gazu w tys. m ³	tys.m ³	4691,20	5431,10	5711,00	5040,7	5287,4
zużycie gazu na ogrzewanie mieszkań w tys. m ³	tys.m ³	3691,2	4558,8	4312,4	4271,8	4843,0
ludność korzystająca z sieci gazowej	osoba	27341	27436	27520	28194	28475

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny.

Większość odbiorców gazu, bo aż 85% (ogółu odbiorców gazu), na koniec 2014 roku zlokalizowanych było w miastach, a w szczególności w Mieście Wyszów (tabela poniżej).

Tabela 34. Podział odbiorców gazu ze względu na jego przeznaczenie jak i miejsce zlokalizowania w Powiecie Wyszowskim na koniec 2014 roku.

Jednostka terytorialna	odbiorcy gazu	odbiorcy gazu ogrzewający mieszkania gazem	odbiorcy gazu w miastach	ludność korzystająca z sieci gazowej
	2014	2014	2014	2014
	gosp.	gosp.	gosp.	osoba
Województwo Mazowieckie	1193815	448844	1070026	2859073
Powiat wyszkowski	9233	3500	7877	28591
Brańszczyk	179	148	0	560
Rząśnik	2	0	0	8
Wyszów - miasto	7877	2385	7877	23884
Wyszów - obszar wiejski	897	735	0	3166
Zabrodzie	278	232	0	973

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny.

Pod koniec 2014 roku 28 591 mieszkańców korzystało z sieci gazowej, co stanowi 38,69 ogółu mieszkańców całego Powiatu Wyszowskiego.

Sieć ciepłownicza

W Powiecie Wyszowskim pod koniec 2013 roku istniała sieć przesyłu ciepła o długości łącznej 19,9 km oraz sieć przyłączy do odbiorców ciepła o długości łącznej 12,8km. Liczba kotłowni od końca 2011 do końca 2013 roku została zredukowana z 13 do 8. Oznacza to konieczność transportu ciepła na większe odległości, ale z drugiej strony konieczność utrzymywania mniejszej ilości kotłowni. Usługi ciepłownicze świadczy **Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej Sp. z o.o. w Wyszowie, obsługujące teren miasta Wyszowa.**

8.5. Infrastruktura energetyczna

Energia elektryczna doprowadzona jest do wszystkich miejscowości powiatu. Obecnie nie notuje się większych problemów z dostarczaniem energii elektrycznej do budynków i gospodarstw domowych. Praktycznie każdy indywidualny odbiorca może zostać podłączony do sieci energetycznej. W dłuższej perspektywie należy jednak liczyć się z inwestycjami w zakresie infrastruktury niskonapięciowej, której stan techniczny z roku na rok się pogarsza. Liczba odbiorców energii elektrycznej w Powiecie Wyszowskim przekracza o ok. 1500 liczbę mieszkań w powiecie. Świadczy to o wysokiej dostępności do sieci elektroenergetycznej w Powiecie Wyszowskim.

Tabela 35. Energia elektryczna w gospodarstwach domowych wg lokalizacji odbiorcy.

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2011	2012	2013
Energia elektryczna w gospodarstwach domowych wg lokalizacji odbiorcy				
odbiorcy energii elektrycznej na niskim napięciu				
ogółem	szt.	23560	23728	23988
na wsi	szt.	14536	14693	14841
zużycie energii elektrycznej na niskim napięciu				
ogółem	MWh	54030	53597	53892
na wsi	MWh	36837	36656	36904
zużycie energii elektrycznej na niskim napięciu na 1 mieszkańca				
ogółem	kWh	733,3	726,4	730,4
na wsi	kWh	500,0	496,8	500,1
Zasoby mieszkaniowe				
ogółem				
mieszkania	-	22087	22260	22480

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny.

9. Infrastruktura społeczna

9.1. Infrastruktura edukacyjna

W Powiecie Wyszowskim funkcjonuje system edukacji na wszystkich poziomach kształcenia:

- edukacja przedszkolna,
- szkolnictwo podstawowe,
- szkolnictwo gimnazjalne
- edukacja ponadgimnazjalna
- szkolnictwo wyższe.

Powiat Wyszowski jest organem prowadzącym dla 6 szkół i placówek oświatowych. Od września 2015 roku rozpoczęło działalność Centrum Edukacji Zawodowej i Ustawicznej „Kopernik” w Wyszowie, powołane na bazie szkół wchodzących w skład Zespołu Szkół Nr 2 w Wyszowie i Centrum Kształcenia Praktycznego w Wyszowie, natomiast organem prowadzącym dla Zespołu Szkół im. Władysława Stanisława Reymonta będzie Gmina Zabrodzie.

Powiat Wyszowski jest organem prowadzącym dla 6 placówek oświatowych. Od września 2015 roku rozpoczęło działalność Centrum Edukacji Zawodowej i Ustawicznej „Kopernik” w Wyszowie, powołane na bazie szkół wchodzących w skład Zespołu Szkół Nr 2 w Wyszowie i Centrum Kształcenia Praktycznego w Wyszowie, natomiast organem prowadzącym dla Zespołu Szkół im. Władysława Stanisława Reymonta będzie Gmina Zabrodzie.

Tabela 36 Szkoły prowadzone przez Powiat Wyszowski wg stanu na dzień 1 września 2015r.

Lp.	Nazwa i adres szkoły	Typ szkoły	Podbudowa	Cykl kształcenia
1.	I Liceum Ogólnokształcące im. C.K. Norwida w Wyszowie, ul. 11 Listopada 1.	Liceum Ogólnokształcące	Gimnazjum	3 lata
2.	Zespół Szkół Nr 1 im. Marii Skłodowskiej-Curie w Wyszowie, ul. I Armii Wojska Polskiego 89	II Liceum Ogólnokształcące	Gimnazjum	3 lata
		Technikum Nr 1	Gimnazjum	4 lata
		Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 1	Gimnazjum	2-3 lata
3.	Centrum Edukacji Zawodowej i Ustawicznej „Kopernik” w Wyszowie	III Liceum Ogólnokształcące	Gimnazjum	3 lata
		Technikum Nr 2 im. Mikołaja Kopernika	Gimnazjum	3 lata

		Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 2 im. Mikołaja Kopernika	Gimnazjum	2-3 lata
		Centrum Kształcenia Praktycznego	-	-
		Ośrodek Doksztalcania i Doskonalenia Zawodowego	-	-
4.	Zespół Szkół w Długosiodle, ul. Poniatowskiego 25	Zasadnicza Szkoła Zawodowa	Gimnazjum	2-3 lata
		Szkoła Policealna dla Dorosłych	Szkoła ponadgimnazjalna	2 lata
		Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych	Zasadnicza szkoła zawodowa	3 lata
5.	Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy im. Marii Konopnickiej w Wyszowie, ul. Zakolejowa 15a	Szkoła Podstawowa Specjalna	-	6 lat
		Szkoła Filialna Szkoły Podstawowej Specjalnej z siedzibą w DPS dla Dzieci w Niegowie	-	6 lat
		Szkoła Filialna Szkoły Podstawowej Specjalnej z siedzibą w DPS dla Dzieci w Gaju	-	6 lat
		Gimnazjum Specjalne	Szkoła Podstawowa	3 lata
		Szkoła Specjalna Przysposabiająca do Pracy	Gimnazjum	3 lata
		Zasadnicza Szkoła Zawodowa Specjalna	Gimnazjum	2-3 lata
6.	Zespół Szkół Specjalnych w Brańszczyku, ul. Jana Pawła II 30	Oddział Przedszkolny dla Dzieci Autystycznych	-	-
		Szkoła Podstawowa Specjalna	-	6 lat
		Gimnazjum Specjalne	Szkoła Podstawowa	3 lata
		Szkoła Specjalna Przysposabiająca do Pracy	Gimnazjum	3 lata

Źródło: Opracowanie pracowników Starostwa Powiatowego w Wyszowie

Ponadto na terenie Powiatu Wyszowskiego działają placówki oświatowe prowadzone przez samorządy gmin należące do Powiatu oraz samorząd województwa mazowieckiego.

Tabela 37 Szkoły na obszarze Powiatu Wyszowskiego prowadzone przez samorząd województwa mazowieckiego

Lp.	Nazwa i adres szkoły	Typ szkoły	Podbudowa	Cykl kształcenia
1.	Centrum Kształcenia Ustawicznego im. Jana Kochanowskiego w Wyszowie, ul. Matejki 9	Liceum Ogólnokształcące	Szkoła Podstawowa, Gimnazjum, Szkoła Ponadpodstawowa	3 lata
		Technikum Uzupełniające	Szkoła zawodowa	3 lata
		Szkoła Policealna	Szkoła ponadgimnazjalna	2 lata
2.	Zespół Szkół Nr 3 w Wyszowie, ul. Jana Matejki 9	Liceum Ogólnokształcące	Gimnazjum	3 lata
		Liceum Profilowane	Gimnazjum	3 lata
		Technikum	Gimnazjum	4 lata

Źródło: Opracowanie pracowników Starostwa Powiatowego w Wyszowie

Ofertę szkolnictwa ponadgimnazjalnego uzupełniają również szkoły i placówki niepubliczne.

Tabela 38 Wykaz szkół niepublicznych na obszarze Powiatu Wyszowskiego

Lp.	Organ prowadzący	Nazwa i adres szkoły	Typ szkoły	Podbudowa	Cykl kształcenia
1.	Zakład Doskonalenia Zawodowego w Warszawie Centrum Kształcenia w Wyszowie	I Technikum Poligraficzno-Usługowe w Wyszowie, ul. KEN 2	Technikum	Gimnazjum	4 lata
		IV Liceum Ogólnokształcące w Wyszowie	Liceum ogólnokształcące	Szkoła ponadgimnazjalna	3 lata
2.	Spółeczne Stowarzyszenie Prasoznawcze STOPKA z siedzibą w Łomży	Policealne Studium Farmaceutyczne w Wyszowie, ul I Armii Wojska Polskiego 89	Szkoła policealna	Szkoła ponadgimnazjalna	2 lata
4.	Towarzystwo Wiedzy Powszechnej Oddział Regionalny w Wyszowie	Szkoła Policealna TWP w Wyszowie, ul. I Armii Wojska Polskiego 171	Szkoła policealna	Szkoła ponadgimnazjalna	2 lata
		I Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych TWP, ul. I Armii Wojska Polskiego 171	Liceum Ogólnokształcące	Gimnazjum	3 lata
6.	Grupa PASCAL sp. z o.o. z siedzibą w Łodzi	Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych „PASCAL” w Wyszowie	Liceum Ogólnokształcące	Gimnazjum	3 lata
		Zaoczna Policealna Szkoła Zawodowa „PASCAL” w Wyszowie	Szkoła policealna	szkoła ponadgimnazjalna	2 lata
		Zaoczna Policealna Szkoła Zawodowa Kosmetyczno-Fryzjerska „PASCAL” w Wyszowie	Szkoła policealna	szkoła ponadgimnazjalna	2 lata
		Zaoczna Policealna Szkoła Medyczna Pascal w Wyszowie	Szkoła policealna	Szkoła ponadgimnazjalna	2 lata
		Stacjonarna Policealna Szkoła Medyczna Pascal w Wyszowie	Szkoła policealna	Szkoła ponadgimnazjalna	2 lata

Źródło: Opracowanie Starostwa Powiatowego w Wyszowie

Tabela 39 Wykaz placówek niepublicznych na obszarze Powiatu Wyszowskiego

Lp.	Organ prowadzący	Nazwa i adres placówki	Typ szkoły	Podbudowa	Cykl kształcenia
1.	Zgromadzenie Sióstr Franciszkanek Rodziny Maryi	Ośrodek Wychowawczy Zgromadzenia Sióstr Franciszkanek Rodziny Maryi w Brańszczyku	Placówka zapewnia całodobową opiekę wychowawczą dzieciom o specjalnych potrzebach edukacyjnych.		

2.	Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Wyszowie	Ośrodek Rehabilitacyjno- Edukacyjno - Wychowawczy w Wyszowie, ul. Geodetów 45	Placówka prowadzi zajęcia rewalidacyjne oraz wczesne wspomaganie rozwoju dzieci.
----	---	--	---

Źródło: Opracowanie Starostwa Powiatowego w Wyszowie

W celu określenia popytu na szkolnictwo ponadgimnazjalne w Powiecie poniżej przeanalizowano dane dotyczące liczby absolwentów z gimnazjum w latach 2004- 2015 oraz prognozy do 2021 r.

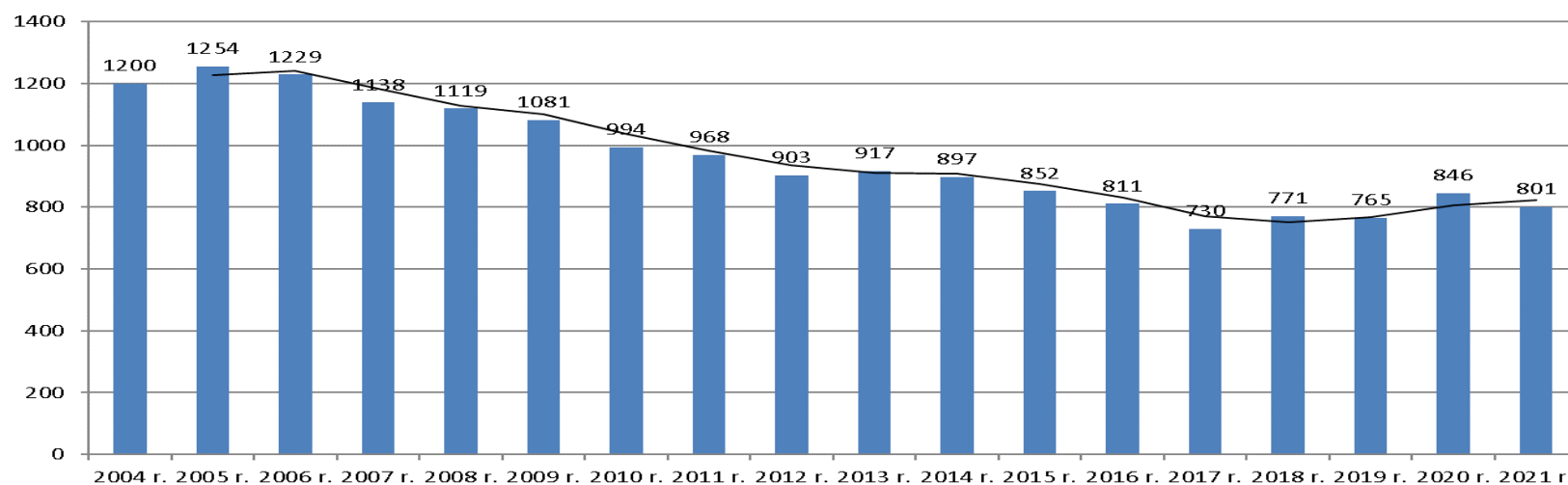
Tabela 40 Statystyka absolwentów gimnazjów w latach 2014-2015 wraz prognozą do 2021 roku

2004r.	2005r.	2006r.	2007r.	2008r.	2009r.	2010r.	2011r.	2012r.	2013r.	2014r.	2015r.	2016r.	2017r.	2018r.	2019r.	2020r.	2021r.
1.200	1.254	1.229	1.138	1.119	1.081	994	968	903	917	879	852	811	730	771	765	846	801

Źródło: Opracowanie Starostwa Powiatowego w Wyszowie

Dane w tabeli jak i zaprezentowane na wykresie poniżej wskazują, iż liczba uczniów w gimnazjum utrzymuje się na stosunkowo wysokim poziomie z naciskiem, iż za 6-9 lat liczba ta będzie mocno wzrastała zgodnie z tym co wskazuje trend. Należy więc mieć na uwadze stały monitoring na statystykę liczby uczniów w gimnazjach oraz trendy demograficzne, które wpływają znacznie na popyt na usługi edukacyjne w Powiecie.

Wykres 7 Statystyka absolwentów gimnazjów w latach 2014-2015 wraz prognozą do 2021 roku i trendem

Źródło: Opracowanie Starostwa Powiatowego w Wyszowie

Zbiórce statystyki dotyczące liczby uczniów w szkołach ponadgimnazjalnych prezentują obecną sytuację w obszarze edukacji. Jak widać w poniższej tabeli:

- liczba uczniów w Liceach ogólnokształcących prowadzonych przez Powiat w ciągu ostatnich 4 lat wzrosła o 175 uczniów, co daje 18,42 wzrost;
- liczba uczniów w Technikach prowadzonych przez Powiat w ciągu ostatnich 4 wzrosła o 96 uczniów , co daje wzrost o 8,7%,
- liczba uczniów w Zasadniczych Szkołach zawodowych w ciągu ostatnich 4 lat nieznacznie spadła: 28 uczniów, jednak przy takim obłożeniu daje spadek o ponad 12,6%.

Tabela 41 Liczba uczniów w szkołach dla młodzieży prowadzonych przez Powiat Wyszowski w roku szkolnym 2012/2013, 2013/2014, 2014/2015 i 2015/2016 wg typów szkół

Typ szkoły	r. szk. 2015/2016	r. szk. 2014/2015	r. szk. 2013/2014	r. szk. 2012/2013
Licea Ogólnokształcące	950	902	838	775
Technika	1.091	1080	1023	955
Zasadnicze Szkoły Zawodowe	194	199	161	222
Licea Profilowane (typ szkoły wygasający z mocy prawa)	X	X	81	167

Źródło: Opracowanie Starostwa Powiatowego w Wyszowie

W celu zobrazowania popytu na określone kierunki edukacji poniżej zaprezentowano zestawienie zawodów oferowanych w Technikach należących do Powiatu Wyszowskiego. Największym i wzrostowym zainteresowaniem cieszą się takie specjalizacje jak: hotelarstwo, cyfrowe procesy graficzne, elektryk, logistyk, informatyk.

Tabela 42 Liczba uczniów w Technikach wg zawodów

Technik:	r. szk. 2012/2013	r. szk. 2013/2014	r. szk. 2014/2015	r. szk. 2015/2016	Uwagi
Żywienia i usług gastronomicznych/żywienia i gospodarstwa domowego	132	198	215	178	Niewielkie różnice
Budownictwa	98	100	93	102	Staly poziom
Hotelarstwa	27	49	78	102	Wzrost
Obsługi turystycznej	99	99	96	67	Spadek
Cyfrowych procesów graficznych	54	72	92	96	Wzrost
Elektryk	49	64	77	88	Wzrost
Mechanik/mechanik pojazdów samochodowych	144	160	165	155	Niewielkie różnice
Organizacji reklamy	24	21	32	21	Niewielkie różnice
Handlowiec	53	31	21	21	Niewielkie różnice
Spedytor	69	59	67	76	Niewielkie różnice
Logistyk	45	69	72	83	Wzrost
Informatyk	61	66	74	90	Wzrost
Urządzeń i systemów energetyki odnawialnej	0	15	12	12	Niewielkie różnice

Źródło: Opracowanie Starostwa Powiatowego w Wyszowie

Szczegółowe dane na temat poszczególnych placówek edukacyjnych w podziale na typy prowadzone przez Powiat Wyszowski przedstawia się następująco:

Tabela 43 Liczba uczniów w szkołach prowadzonych przez powiat za rok (2014/2015) z uwzględnieniem typów szkół, profili kształcenia

Lp.	Nazwa i adres zespołu szkół lub szkoły	Typ szkoły ponadgimnazjalnej	Ustalone zawody i profile	Liczba uczniów/oddz. w roku szk. 2014/2015										
				Oddz.	Ucz.	Oddz.	Ucz.	Oddz.	Ucz.	Oddz.	Ucz.	Oddz.	Ucz.	
				I		II		III		IV		Razem		
1.	I Liceum ogólnokształcące im. C.K. Norwida w Wyszowie	Liceum Ogólnokształcące	X	6	176	6	178	6	165	x	x	18	519	
2.	Zespół Szkół Nr 1 w Wyszowie	Liceum Ogólnokształcące	X	3	83	3	79	3	83	x	x	9	245	
			Socjalny											
		Technikum (cykl 4 letni)	Budownictwa	1	26	1	24	1	24	1	19	4	93	
			Żywienia i usług gastronomicznych	2	53	2	55	1	22	-	-	5	130	
			Hotelarstwa	1	26	1	26	1	27	0	0	3	78	
			Organizacji usług gastronomicznych	-	-	-	-	-	-	1	26	1	26	
			Obsługi turystycznej	1	22	1	25	1	23	1	25	4	96	
			technik cyfrowych procesów graficznych	1	20	1	22	1	26	1	24	4	92	
		Ogółem Technika		6	147	6	152	5	122	4	94	21	515	
Zasadnicza szkoła zawodowa /wielozawodowa/		1	28	1	28	1	28	x	x	3	84			
Lp.	Nazwa i adres zespołu szkół lub szkoły	Typ szkoły ponadgimnazjalnej	Ustalone zawody i profile	Liczba uczniów/oddz.										
				Oddz.	Ucz.		Oddz.	Ucz.	Oddz.	Ucz.	Oddz.	Ucz.	Oddz.	Ucz.
				I			II		III		IV		Razem	

3.	Zespół Szkół Nr 2 w Wyszowie, ul. I AWP 82 07-200 Wyszów	III LO	X	2	57	2	54	1	27	-	-	5	138
		Technikum	Elektryczne	1	30	1	25	0,5	11	0,5	11	3	77
			Energii odnawialnej	-	-	0,5	12	-	-	-	-	0,5	12
			Organizacji reklamy	0,5	14	-	-	0,5	8	0,5	10	1,5	32
			Handlowe	0,5	11	-	-	0,5	10	-	-	1	21
			Spedycyjne	1	24	0,5	15	1	17	0,5	11	3	67
			Logistyczne	1	24	1	20	0,5	16	0,5	12	3	72
			Mechanik	1	23	-	-	0,5	9	0,5	10	2	42
			Informatyczne	1	25	1	25	0,5	14	0,5	10	3	74
			Mechanik pojazdów samochodowych	1	30	2	45	1	21	1	27	5	123
		Ogółem technika w ZS Nr 2		7	181	6	142	5	106	4	91	22	520
		Liceum Profilowane	ekonomiczno-administracyjny	Ten typ szkół został wygaszony z mocy prawa									
		Zasadnicza Szkoła Zawodowa (cykl 3 letni)	Elektryk	--	-	1	15	0,5	12	x	x	1,5	27
			Mechanik pojazdów samochodowych	-	-	-	-	0,5	13	x	x	0,5	13
		Ogółem szkoła zasadnicza		-	-	1	15	1	25	x	x	2	40
4.	Zespół Szkół w Długosiodle, ul. Poniatowskiego 25 07-210 Długosiodło	Liceum Ogólnokształcące (dla dorosłych)		1	13	1	14	1	15	-	-	3	42
		Zasadnicza Szkoła Zawodowa (3 letni cykl kształcenia) Wielozawodowa		1	23	1	24	1	15	x	x	3	62
		Szkoła Policealna dla Dorosłych	Opiekun medyczny (cykl 1 roczny)	1	26	x	x	x	x	x	x	1	26
			Technik rachunkowości (cykl 2 letni)	-	-	1	9	x	x	x	x	1	9
5.	Zespół Szkół w Zabrodziu 07-230 Zabrodzie	Technikum	żywienia i gospodarstwa domowego/żywienia i usług gastr./4 letnie/	-	-	1	14	1	16	1	15	3	45

		Technikum uzupełniające /3 letnie/	-	-	-	-	1	14	x	x	1	14
	Zasadnicza Szkoła Zawodowa	elektryk, mechanik pojazdów samochodowych, monter , kucharz, sprzedawca	-	-	-	-	1	13	x	x	1	13

Tabela 44 Liczba uczniów w szkołach prowadzonych przez Powiat w bieżącym roku szkolnym (2015/2016) z uwzględnieniem typów szkół, profili kształcenia

Lp.	Nazwa i adres zespołu szkół lub szkoły	Typ szkoły ponadgimnazjalnej	Ustalone zawody i profile	Liczba uczniów/oddz. w roku szk. 2014/2015									
				Oddz.	Ucz.	Oddz.	Ucz.	Oddz.	Ucz.	Oddz.	Ucz.	Oddz.	Ucz.
				I		II		III		IV		Razem	
1.	I Liceum Ogólnokształcące (w porównaniu do roku ubiegłego więcej o 1 oddział – 20 ucz.)	Liceum Ogólnokształcące więcej o 1 oddz. – 20 ucz.	X	7	189	6	172	6	178	x	x	19	539
2.	Zespół Szkół Nr 1 w Wyszowie (w porównaniu do roku ubiegłego więcej o 1 oddział – 48 ucz.)	Liceum Ogólnokształcące oddz. na tym samym poziomie uczniów więcej o 13.	X	3	92	3	88	3	78	x	x	9	258
		Technikum (cykl 4 letni)	Budownictwa	1	29	1	25	1	24	1	24	4	102
			Hotelarstwa	1	29	1	26	1	27	1	20	4	102
			Technik organizacji usług gastronomicznych	2	58	2	47	2	52	1	21	7	178
			Obsługi turystycznej	-	-	1	20	1	27	1	20	3	67
			technik cyfrowych procesów graficznych	1	30	1	21	1	21	1	24	4	96
		Ogółem Technika		5	146	6	139	6	151	5	109	22	545

		więcej o 1 oddział - 30 uczniów												
		Zasadnicza szkoła zawodowa /wielozawodowa/ oddziały na tym samym poziomie uczniów więcej o 5		1	32	1	29	1	28	x	x	3	89	
		RAZEM SZKOŁY ZS Nr 1		270	9	10	256	10	257	5	109	34	892	
Lp.	Nazwa i adres zespołu szkół lub szkoły	Typ szkoły ponadgimnazjalnej	Ustalone zawody i profile	Liczba uczniów/oddz.										
				Oddz.	Ucz.		Oddz.	Ucz.	Oddz.	Ucz.	Oddz.	Ucz.	Oddz.	Ucz.
				I		II		III		IV		Razem		
3.	Centrum Edukacji Zawodowej i Ustawicznej „Kopernik” w Wyszowie Ogółem w porównaniu do roku ubiegłego więcej o 3 oddz. – 45 ucz.	III LO Więcej 1 oddz –15 ucz.	X	2	47	2	52	2	54	x	x	6	153	
Technikum Więcej o 2 oddz. – 26 ucz.		Elektryczne	1	27	1	25	1	25	1	11	4	88		
		Energii odnawialnej	-	-	-	-	½	12	-	-	½	12		
		Organizacji reklamy	-	-	½	13	-	-	½	8	1	21		
		Handlowe	-	-	1/2	11	-	-	½	10	1	21		
		Spedycyjne	1	27	1	17	½	15	1	17	3 ½	76		
		Logistyczne	1	25	1	22	1	21	½	15	3 ½	83		
		Mechanik	-	-	1	17	-	-	½	8	1 ½	25		
		Informatyczne	1	26	1	25	1	26	½	13	3 ½	90		
Mechanik pojazdów samochodowych		2	44	1	25	2	41	½	20	5 ½	130			
Ogółem technika w ZS Nr 2		6	149	7	155	6	140	5	102	24	546			
Zasadnicza Szkoła Zawodowa Oddz. na tym samym poziomie – więcej o 4 uczniów		Elektryk	-	-	-	-	1	15	-	-	1	15		
		Mechanik pojazdów samochodowych	1	29	-	-	-	-	-	-	1	29		
Ogółem szkoła zasadnicza		1	29	-	-	1	15	-	-	2	44			
RAZEM SZKOŁY w CEZiU		9	225	9	207	9	209	5	102	32	743			
Kształcenie praktyczne w CEZiU prowadzone w ramach funkcjonowania CKP		2 grupy	9 ucz.	6 grup	92 ucz.	3 grupy	35 ucz.	-	-	11 grup	136 ucz.			

4.	Zespół Szkół w Długosiodle, ul. Poniatowskiego 25 07-210 Długosiodło W porównaniu do roku ubiegłego mniej o 2 oddz. – 32 ucz.	Liceum Ogólnokształcące (dla dorosłych) Mniej o 1 oddz. – 17 ucz.	-	-	1	11	1	14	-	-	2	25
		Zasadnicza Szkoła Zawodowa (3 letni cykl kształcenia) Wielozawodowa oddz. i uczniowie na tym samym poziomie	1	18	1	20	1	23	x	x	3	61
		Szkoła Policealna dla Dorosłych Mniej o 1 oddz. 15 ucz. Opiekun medyczny (cykl 1 roczny)	1	20	x	x	x	x	x	x	1	20
		RAZEM ZS w Długosiodle	2	38	2	31	2	37	x	x	6	106

Tabela 45 Liczba uczniów w szkołach specjalnych w roku szkolnym 2014/2015.

Lp.	Nazwa i adres zespołu szkół/ lub szkoły	Typ szkoły	Liczba uczniów
1.	Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Wyszowie	Szkoła Podstawowa Specjalna	53
		Filia SP z siedzibą w Niegowie	11
		Filia SP z siedzibą w Gaju	27
		Gimnazjum	57
		Szkoła Przysposabiająca do Pracy	23
		Szkoła zasadnicza	31
		RAZEM	202
2.	Zespół Szkół Specjalnych w Brańszczyku	Szkoła Podstawowa	21
		Gimnazjum	15
		Szkoła Przysposabiająca do Pracy	17
		Przedszkole dla dzieci autystycznych	11
		RAZEM	64
OGÓŁEM			266

Źródło: Opracowanie Starostwa Powiatowego w Wyszowie

Tabela 46 Liczba uczniów w szkołach specjalnych w roku szkolnym 2015/2016

Lp.	Nazwa i adres zespołu szkół lub szkoły	Typ szkoły	Liczba uczniów
1.	Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Wyszowie	Szkoła Podstawowa Specjalna	61 ucz. /16 oddz./
		Zajęcia rewalidacyjno-wychowawcze	33 ucz. /10 grup/
		Gimnazjum	60 ucz. /10 oddz./
		Szkoła Przysposabiająca do Pracy	25ucz. /4 oddz./
		Szkoła zasadnicza	30 ucz. /3 oddz./
		RAZEM	209 ucz. /43 oddz./
2.	Zespół Szkół Specjalnych w Brańszczyku	Szkoła Podstawowa	20 ucz. /4 oddz./
		Gimnazjum	17 ucz. /2 oddz./
		Szkoła Przysposabiająca do Pracy	14 ucz. /2 oddz./
		Przedszkole dla dzieci autystycznych	16 wych. /5 grup/
		RAZEM	67 ucz. /13 oddz./
OGÓŁEM			276 ucz. /56 oddz./

Źródło: Opracowanie Starostwa Powiatowego w Wyszowie

Kadrę nauczycielską w szkołach prowadzonych i finansowanych przez Powiat Wyszowski wg stanu na dzień 31 marca 2015 roku zaprezentowano w tabeli poniżej.

Tabela 47 Nauczyciele w szkołach podlegających pod Powiat Wyszowski – stan na 31 marzec 2015r.

WYSZCZEGÓLNIENIE			NAUCZYCIELE				
			ogółem	stażysta	kontraktowy	mianowany	dyplomowany
1			2	4	5	6	7
Stopień doktora lub dyplom ukończenia studiów wyższych magisterskich i przygotowanie pedagogiczne	zatrudnieni w pełnym wymiarze zajęć		294	8	50	72	164
	zatrudnieni w niepełnym wymiarze zajęć	liczba	135	20	28	31	56
		wymiar etatu	51,66	6,10	13,08	13,69	18,79
	pełnozatrudnieni + niepełnozatrudnieni w przeliczeniu na pełne etaty		345,66	14,10	63,08	85,69	182,79
1Dyplom ukończenia	zatrudnieni w pełnym wymiarze zajęć		17	3	8	4	2

studiów magisterskich bez przygotowania pedagogicznego, dyplom ukończenia wyższych studiów zawodowych i przygotowanie pedagogiczne	zatrudnieni w niepełnym wymiarze zajęć		liczba	21	15	2	1	2
			wymiar etatu	7,43	5,72	0,61	0,59	0,51
	pełnozatrudnieni + niepełnozatrudnieni w przeliczeniu na pełne etaty			24,43	8,72	8,61	4,59	2,51
Dyplom ukończenia wyższych studiów zawodowych bez przygotowania pedagogicznego, dyplom ukończenia kolegium nauczycielskiego, kolegium języków obcych	zatrudnieni w pełnym wymiarze zajęć			2	1	0	1	0
	zatrudnieni w niepełnym wymiarze zajęć	liczba		5	4		0	1
		wymiar etatu		1,83	1,50	0	0	0,33
	pełnozatrudnieni + niepełnozatrudnieni w przeliczeniu na pełne etaty			3,83	2,50	0	1	0,33
Pozostałe kwalifikacje	zatrudnieni w pełnym wymiarze zajęć			10	1	4	5	0
	zatrudnieni w niepełnym wymiarze zajęć	liczba		5	4	0	1	0
		wymiar etatu		3,04	2,52	0	0,52	0
	pełnozatrudnieni + niepełnozatrudnieni w przeliczeniu na pełne etaty			13,04	3,52	4	5,52	0
OGÓŁEM	zatrudnieni w pełnym wymiarze zajęć			323	13	62	82	166
	zatrudnieni w niepełnym wymiarze zajęć	liczba		166	45	29	34	58
		wymiar etatu		63,96	15,84	13,69	14,80	19,63
Razem pełnozatrudnieni i niepełnozatrudnieni w przeliczeniu na pełne etaty				389,96	28,84	75,69	96,80	185,63

Źródło: Opracowanie Starostwa Powiatowego w Wyszowie

Liczba nauczycieli zatrudnionych w szkołach prowadzonych przez Powiat Wyszowski wynosiła 388 (pełnozatrudnieni – 323, niepełnozatrudnieni w przeliczeniu na pełne etaty - 64). Struktura zatrudnienia w rozbiciu na stopnie awansu zawodowego wygląda następująco:

- nauczyciele stażyści – 29,
- kontraktowi - 76,
- mianowani - 97,
- dyplomowani - 186.

Informacja o wynikach egzaminu maturalnego w Powiecie Wyszowskim w 2015 r.

Do egzaminu maturalnego w 2015r. przystąpiło **434** absolwentów szkół ponadgimnazjalnych dla których organem prowadzącym jest Powiat Wyszowski, z czego 344 absolwentów otrzymało świadectwo dojrzałości, co stanowi **79,26%**

Tabela 48 Zdawalność egzaminów maturalnych w sesji letniej 2015 w szkołach prowadzonych przez Powiat w rozbiciu na typy szkół

Szkoła/ typ szkoły	I Liceum Ogólnokształcące			Zespół Szkół Nr 1 w Wyszowie			Zespół Szkół Nr 2 w Wyszowie		
	przystąpiło	zdało	% zdawalności	przystąpiło	zdało	% zdawalności	przystąpiło	zdało	% zdawalności
LO	165	162	98,2%	83	64	77,1%	17	11	64,7%
T	X	X	X	89	59	66,30%	68	44	64,7%

Zespół Szkół w Zabrodziu			Zespół Szkół w Długosiodle		
przystąpiło	zdało	% zdawalności	przystąpiło	zdało	% zdawalności
X	X	X	4	1	25%
8	3	37,5%	X	X	X

Źródło: Opracowanie Starostwa Powiatowego w Wyszowie

Powiat Wyszowski posiada dobrze rozbudowaną bazę edukacyjną. W zakresie bazy dydaktycznej szkół i placówek oświatowych prowadzonych przez Powiat Wyszowski oraz wyposażenia w pomoce dydaktyczne szkoły funkcjonują na poziomie, który jest w stanie zaspokoić podstawowe wymogi programowe i potrzeby uczniów na tyle, aby zdobyta wiedza była na odpowiednio wysokim poziomie i dawała dobre przygotowanie do dalszej nauki. Uczniowie mają możliwość korzystania z pracowni komputerowych. Sale wyposażone są w komputery z dostępem do Internetu. W szkołach i placówkach oświatowych zorganizowanych jest ogółem 25 pracowni do praktycznej nauki zawodu i 3 pracownie językowe. W pracowniach do praktycznej nauki zawodu zorganizowane są 152 stanowiska szkoleniowe.

Młodzież ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi może korzystać z zajęć specjalistycznych. W ofercie znajdują się zajęcia: rewalidacyjne, dydaktyczno-wyrównawcze i specjalistyczne. Wśród zajęć specjalistycznych oferta obejmuje: zajęcia korekcyjno-kompensacyjne, logopedyczne, socjoterapeutyczne i inne o charakterze terapeutycznym. Zajęcia odbywają się

w salach odpowiednio wyposażonych. Między innymi w salach doświadczania świata, rehabilitacyjnej, zajęć logopedycznych. Szkoły i placówki oświatowe dysponują specjalistycznym sprzętem audiowizualnym.

W szkołach Powiatu Wyszowskiego w miarę dostępnych środków finansowych struktura kształcenia corocznie dostosowywana jest do potrzeb rynku pracy. Na rynku edukacyjnym pojawiają się systematycznie nowe podmioty, które pozwalają wszystkim zainteresowanym na podniesienie poziomu wykształcenia i nabycie nowych kompetencji tak aby wzmocnić swoją pozycję na rynku pracy. Mając na uwadze trendy gospodarcze, rozwój innowacji oraz popyt na specjalistów w określonych dziedzinach **niezbędnym jest dalsze rozwijanie nowoczesnego szkolnictwa zawodowego w celu dostosowania do potrzeb rynku pracy oraz przedsiębiorców.** Zgodnie z potrzebami zawartymi w Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku a spójnymi z diagnozą edukacyjną w Powiecie Wyszowskim koniecznym jest dopasowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy, głównie w zakresie kształcenia zawodowego w celu zwiększenia poziomu umiejętności i kwalifikacji ludności.

Rozwój wieloletnich umów współpracy placówek oświatowych z pracodawcami pozwoli na budowanie zasobów pracy z wysokimi kwalifikacjami i umiejętnościami. Korelacja pomiędzy zdywersyfikowanym i elastycznym profilem kształcenia dostosowanym do trendów gospodarczych a powiązanych z możliwością praktycznej nauki zawodu i efektywnym programem praktyk, staży u przedsiębiorców będzie podstawą do budowania gospodarki opartej na wiedzy i wysokim praktycznym potencjałem do dalszego rozwoju.

Należy zaznaczyć, iż efektywny system edukacji opiera się na tylko na sposobie kształcenia czy potencjale naukowym kadry dydaktycznej. Duży wpływ ma dostęp do nowoczesnej infrastruktury oraz odpowiednich zasobów dydaktycznych. Mimo systematycznych remontów oraz doposażenia jednostek oświatowych z terenu Powiatu Wyszowskiego ciągle zmieniająca się sytuacja rynkowa w powiecie oraz regionie wymusza konieczność stałego dostosowywania jednostek edukacyjnych do potrzeb rynku pracy jak i przedsiębiorców. Co więcej infrastruktura oświatowa podlega szybkiej eksploatacji, która generuje konieczność zastosowania bardziej efektywnych technologii obniżających koszty operacyjne jednostki. Istnieje zatem ciągła potrzeba wzmacniania bazy oświatowej oraz sportowej tak, aby sprostać

wymaganiom rynku pracy, oraz prognozowanej liczby uczniów, a przede wszystkim aby świadczyć wysoką jakość i efektywność nauczania.

Na terenie Powiatu Wyszowskiego swoją siedzibę ma filia Szkoły Wyższej im. Pawła Włodkowica w Płocku, w której funkcjonują cztery wydziały: Administracji, Pedagogiczny, Pielęgniarstwa, Zarządzania. Na kierunkach Administracja, Pedagogika, Zarządzanie prowadzone są studia I stopnia licencjackie w formie stacjonarnej i niestacjonarnej. Na Wydziale Pielęgniarstwa prowadzone są studia I stopnia licencjackie oraz studia pomostowe w formie stacjonarnej i niestacjonarnej.

9.2. Infrastruktura ochrony zdrowia

Opieka zdrowotna w Powiecie Wyszowskim finansowana jest z:

- Narodowego Funduszu Zdrowia (programy profilaktyczne, świadczenia zdrowotne).
- Środków własnych zakładów opieki zdrowotnej.
- Budżetu samorządu terytorialnego (działania promujące zdrowie, programy profilaktyczne).
- Budżetu państwa (ratownictwo medyczne, programy profilaktyczne).
- Środków własnych mieszkańców korzystających z prywatnej opieki medycznej.

System opieki zdrowotnej obejmuje:

- 1) podstawową opiekę zdrowotną,
- 2) stacjonarną opiekę medyczną,
- 3) ambulatoryjną opiekę medyczną,
- 4) nocną i świąteczną opiekę zdrowotną oraz doraźną opiekę medyczną.

Ad.1 Podstawowa opieka zdrowotna

Przez podstawową opiekę zdrowotną należy rozumieć ogół działań w miejscu lub w pobliżu miejsca zamieszkania obywatela (potencjalnego pacjenta), realizowanych przez lekarza rodzinnego, pielęgniarkę środowiskowo-rodzinną i innych profesjonalistów medycznych. Podstawowa opieka zdrowotna stanowi miejsce pierwszego kontaktu z systemem opieki zdrowotnej oraz gwarantuje wszystkim obywatelom łatwy dostęp do świadczeń na równych zasadach.

Działania podstawowej opieki zdrowotnej ukierunkowane są zarówno na osoby zdrowe, jak i chore. Zakres tych działań zależy od potrzeb oraz od możliwości organizacyjnych i ekonomicznych społeczeństwa. Centralną rolę pełni w niej lekarz rodzinny, który jest koordynatorem działań odpowiedzialnym za współpracę zarówno z opieką zdrowotną specjalistyczną (otwartą i zamkniętą) jak i opieką komunalną (społeczną), odpowiadając za: promocję zdrowia, prewencję chorób, diagnostykę oraz terapię i rehabilitację.

Podstawowa opieka zdrowotna poprzez swoje umiejscowienie i możliwości oddziaływania decyduje o poczuciu bezpieczeństwa zdrowotnego obywateli oraz przyczynia się do wzmocnienia działań, w obszarze szeroko rozumianej promocji zdrowia i zapobiegania chorobom.

Zadaniem podstawowej opieki zdrowotnej jest zapewnienie opieki ciągłej. Ważną funkcją opieki podstawowej jest jej koordynacyjna rola w odniesieniu do świadczeń medycznych, udzielanych przez inne struktury systemu ochrony zdrowia.

Na obszarze Powiatu Wyszowskiego funkcjonuje 37 miejsc udzielania świadczeń z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej.

Tabela 49. Lokalizacja podmiotów udzielających świadcząca podstawową opiekę zdrowotną na obszarze Powiatu Wyszowskiego.

Miejsca Udzielania Świadczeń Zdrowotnych Podstawowej Opieki Zdrowotnej W Powiecie Wyszowskim w 2014r.					
Lp.	Nazwa Świadczeniodawcy	Zakres Świadczeń	Miejscowość	Ulica	Gmina/Dzielnica
1	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Praktyka Lekarza Rodzinnego Lek. Med. Andrzej Gola	Świadczenia Lekarza POZ	Wola Mystkowska	14	Somianka
2	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Praktyka Lekarza Rodzinnego Lek. Med. Andrzej Gola	Świadczenia Lekarza POZ	Wyszków	I. Daszyńskiego 21a	Wyszków
3	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Praktyka Lekarza Rodzinnego Lek. Med. Andrzej Gola	Świadczenia Pielęgniarki POZ	Wola Mystkowska	14	Somianka
4	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Praktyka Lekarza Rodzinnego Lek. Med. Andrzej Gola	Świadczenia Pielęgniarki POZ	Wyszków	I. Daszyńskiego 21a	Wyszków

5	Praktyka Lekarza Rodzinnego Bogdan Kowalczyk	Świadczenia Lekarza POZ	Wyszków	Sikorskiego 27	Wyszków
6	Praktyka Lekarza Rodzinnego Bogdan Kowalczyk	Świadczenia Pielęgniarki POZ	Wyszków	Sikorskiego 27	Wyszków
7	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Przychodnia Lekarska Praktyka Lekarza Rodzinnego	Świadczenia Lekarza POZ	Brańszczyk	Jana Pawła II 50	Brańszczyk
8	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Przychodnia Lekarska Praktyka Lekarza Rodzinnego	Świadczenia Pielęgniarki POZ	Brańszczyk	Jana Pawła II 50	Brańszczyk
9	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej "Praktyka Lekarza Rodzinnego" Lek. Med. Adam Rawski	Świadczenia Lekarza POZ	Poręba Średnia	Poręba Średnia 7	Brańszczyk
10	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej "Praktyka Lekarza Rodzinnego" Lek. Med. Adam Rawski	Świadczenia Pielęgniarki POZ	Poręba Średnia	Poręba Średnia 7	Brańszczyk
11	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Praktyka Lekarza Rodzinnego Lek. Med. Sławomir Majewski	Świadczenia Lekarza POZ	Rząśnik	Jesionowa 65	Rząśnik
12	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Praktyka Lekarza Rodzinnego Lek. Med. Sławomir Majewski	Świadczenia Pielęgniarki POZ	Rząśnik	Jesionowa 65	Rząśnik
13	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Praktyka Lekarza Rodzinnego Lek. Med. Bogumiła Czaplicka	Świadczenia Lekarza POZ	Nowy Lubiel	24b	Rząśnik
14	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Praktyka Lekarza Rodzinnego Lek. Med. Bogumiła Czaplicka	Świadczenia Pielęgniarki POZ	Nowy Lubiel	24b	Rząśnik
15	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Praktyka Lekarza Rodzinnego Lek. Med. Bożena Pietruska	Świadczenia Lekarza POZ	Wyszków	Stefana Okrzei 81a	Wyszków

16	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Praktyka Lekarza Rodzinnego Lek. Med. Bożena Pietruska	Świadczenia Pielęgniarki POZ	Wyszków	Stefana Okrzei 81a	Wyszków
17	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Lek.Med.Bożena Mrozowska	Świadczenia Lekarza POZ	Wyszków	Strumykowa 2	Wyszków
18	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Lek.Med.Bożena Mrozowska	Świadczenia Pielęgniarki POZ	Wyszków	Strumykowa 2	Wyszków
19	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Zdrowie S.C. W Wyszkowie	Świadczenia Lekarza POZ	Wyszków	Prosta 15	Wyszków
20	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Zdrowie S.C. W Wyszkowie	Świadczenia Lekarza POZ	Wyszków	Prosta 15	Wyszków
21	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Zdrowie S.C. W Wyszkowie	Świadczenia Pielęgniarki POZ	Wyszków	Prosta 15	Wyszków
22	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Zdrowie S.C. W Wyszkowie	Świadczenia Pielęgniarki POZ	Wyszków	Prosta 15	Wyszków
23	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej "Puls" Sc.Maria Macioszczyk, Jadwiga Morka, Danuta Sierzputowska-Kuba	Świadczenia Lekarza POZ	Wyszków	Sikorskiego 27	Wyszków
24	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej "Puls" Sc.Maria Macioszczyk, Jadwiga Morka, Danuta Sierzputowska-Kuba	Świadczenia Pielęgniarki POZ	Wyszków	Sikorskiego 27	Wyszków
25	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej "Medicus" Spółka Partnerska	Świadczenia Lekarza POZ	Długosiodło	Mickiewicza 15	Długosiodło
26	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej "Medicus" Spółka Partnerska	Świadczenia Pielęgniarki POZ	Długosiodło	Mickiewicza 15	Długosiodło
27	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Medyk J.M. Sadeccy	Świadczenia Lekarza POZ	Długosiodło	Mickiewicza 15	Długosiodło

28	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Medyk J.M. Sadeccy	Świadczenia Pielęgniarki POZ	Długosiodło	Mickiewicza 15	Długosiodło
29	Indywidualna Praktyka Położnej Agnieszka Joanna Ziółkowska	Świadczenia Położnej POZ	Wyszków	Okrzei 79	Wyszków
30	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Wiaczesław Gryszkiewicz	Świadczenia Lekarza POZ	Zabrodzie	Reymonta 45	Zabrodzie
31	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Wiaczesław Gryszkiewicz	Świadczenia Pielęgniarki POZ	Zabrodzie	Reymonta 45	Zabrodzie
32	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Lek. Med. Agnieszka Mickiewicz-Maciejewska	Świadczenia Lekarza POZ	Somianka-Parcele	25	Somianka
33	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Lek. Med. Agnieszka Mickiewicz-Maciejewska	Świadczenia Pielęgniarki POZ	Somianka-Parcele	25	Somianka
34	Nzoz Barka Poradnia Medycyny Rodzinnej	Świadczenia Lekarza POZ	Zabrodzie	Wł. St. Reymonta 10	Zabrodzie
35	Nzoz Barka Poradnia Medycyny Rodzinnej	Świadczenia Pielęgniarki POZ	Zabrodzie	Wł. St. Reymonta 10	Zabrodzie
36	Szydlik Zbigniew Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Pielęgniarska Opieka Domowa "Nowe Życie"	Świadczenia Położnej POZ	Wyszków	Jana Matejki 52	Wyszków
37	Nzoz "Emilia-Med" Emilia Narzyska	Świadczenia Położnej POZ	Wyszków	Prosta 15	Wyszków

Ad.2. Stacjonarna opieka zdrowotna

Na obszarze Powiatu Wyszowskiego funkcjonuje jeden publiczny zakład opieki zdrowotnej realizujący świadczenia z zakresu opieki szpitalnej. Samodzielny Publiczny Zespół Zakładów Opieki Zdrowotnej w Wyszkowie jest placówką służby zdrowia świadczącą usługi medyczne na rzecz mieszkańców Powiatu Wyszowskiego. Zakład pozyskuje środki finansowe z Narodowego Funduszu Zdrowia, z którym ma zawarte umowy na świadczenia medyczne.

Zasadnicza działalność SP ZZOZ w Wyszowie (dalej Szpitala) realizowana jest w sektorze leczenia szpitalnego i odbywa się na bazie 9 oddziałów:

- Oddział Chorób Wewnętrznych
- Odcinek Jednodniowej Gastroenterologii
- Oddział Kardiologiczny
- Oddział Pediatryczny
- Oddział Neonatologiczny
- Oddział Anestezjologii i Intensywnej Terapii
- Oddział Ginekologiczno - Położniczy
- Oddział Chirurgiczny Ogólny
- Pododdział Chirurgii Urazowo-Ortopedycznej
- Szpitalny Oddział Ratunkowy i Izba Przyjęć.

Tabela 50 Liczba hospitalizacji w latach 2011-2013 w SPZZOZ w Wyszowie

Lp.	ODDZIAŁY SZPITALNE	2011 ROK	2012 ROK	2013 ROK
1	Oddział Chorób Wewnętrznych	1 495	1 433	1 483
2	Oddział Chirurgiczny Ogólny	2 067	2 300	2 190
3	Oddział Pediatryczny	1 210	1 217	1 417
4	Oddział Ginekologiczno-Położniczy	2 012	1 946	2 462
5	Oddział Neonatologiczny	753	748	823
6	Oddział Anestezjologii i Intensywnej Terapii	52	54	74
7	Oddział Kardiologiczny	1 540	1 619	1 678
8	Pododdział Chirurgii Urazowo-Ortopedycznej	1 216	1 297	1 196
9	Oddział Jednodniowej Gastroenterologii	907	838	731
10	Szpitalny Oddział Ratunkowy	9 353	8 468	9 925
OGÓŁEM		20 605	19 920	21 979

Tabela 51. Ilość hospitalizacji z podziałem na przyczyny

Lp.	BLOK OPERACYJNY	2011 ROK	2012 ROK	2013 ROK
1	Operacja chirurgiczna	947	960	960
2	Operacja ortopedyczna	789	906	875
3	Operacja ginekologiczna	157	173	146
4	Drobny zabieg ortopedyczny	-	103	110
5	Drobny zabieg chirurgiczny	207	231	142
OGÓŁEM		2 100	2 373	2 233

Ad.3. Ambulatoryjna opieka medyczna

Samodzielny Publiczny Zespół Zakładów Opieki Zdrowotnej w Wyszowie w ramach umowy z Narodowym Funduszem Zdrowia udziela również świadczeń opieki zdrowotnej w rodzaju **ambulatoryjnej opieki specjalistycznej**. Świadczenia te udzielane są w działających przy szpitalu poradniach specjalistycznych:

1. Poradnia Ginekologiczno - Położnicza
2. Poradnia Chirurgii Ogólnej
3. Poradnia Chirurgii Urazowo - Ortopedycznej
4. Poradnia Pulmonologiczna
5. Poradnia Diabetologiczna
6. Poradnia Kardiologiczna
7. Poradnia Neonatologiczna
8. Poradnia Neurologiczna
9. Poradnia Onkologiczna
10. Poradnia Otolaryngologiczna
11. Poradnia Reumatologiczna
12. Poradnia Rehabilitacyjna
13. Poradnia Gastroenterologiczna
14. Poradnia Okulistyczna
15. Poradnia Leczenia Uzależnień
16. Poradnia Zdrowia Psychicznego

Tabela 52. Ilość udzielonych porad

Lp.	PORADNIE SPECJALISTYCZNE	2011 ROK	2012 ROK	2013 ROK
1	Poradnia Chirurgii Ogólnej	11 694	11 801	12 097
2	Poradnia Diabetologiczna	3 775	3 349	3 403
3	Poradnia Gastroenterologiczna	1 513	1 577	1 480
4	Poradnia Ginekologiczno-Położnicza	8 636	9 158	10 558
5	Poradnia Kardiologiczna	931	1 453	1 709
6	Poradnia Leczenia Uzależnień	2 769	2 450	2 851
7	Poradnia Neonatologiczna	678	758	849
8	Poradnia Neurologiczna	5 237	4 699	4 604
9	Poradnia Okulistyczna	6 349	6 390	6 890
10	Poradnia Onkologiczna	1 213	1 291	1 335
11	Poradnia Otolaryngologiczna	9 042	8 746	9 096
12	Poradnia Pulmonologiczna	1 572	1 904	2 109
13	Poradnia Rehabilitacyjna	95	495	630
14	Poradnia Reumatologiczna	491	627	653
15	Poradnia Chirurgii Urazowo-Ortopedycznej	7 614	8 704	10 235
16	Poradnia Zdrowia Psychicznego	4 420	4 313	4 381
17	Poradnia Medycyny Pracy	8 031	6 254	7 336
OGÓŁEM		74 060	73 969	80 216

W Samodzielnym Publicznym Zespole Zakładów Opieki Zdrowotnej w Wyszowie funkcjonują również pracownie diagnostyczne:

- Laboratorium Analityczne
- Pracownia Serologii
- Pracownia Bakteriologii
- Pracownia Ultrasonografii Ogólnej i Ginekologicznej
- Pracownia Echokardiografii
- Pracownia Endoskopii
- Pracownia Spirometrii
- Pracownia Elektrokardiografii
- Pracownia Cytologii Ginekologicznej
- Pracownia Rentgenodiagnostyki

- Pracownia Prób Wysiłkowych i Monitorowania EKG Metodą Holtera
- Pracownia Audiologiczna

Tabela 53. Ilość wykonanych badań w pracowniach

Lp.	PRACOWNIE DIAGNOSTYCZNE	2011 ROK	2012 ROK	2013 ROK
1	Laboratorium Analityczne	264 328	265 170	298 671
2	Pracownia Ultrasonografii Ogólnej	10 030	10 233	10 443
3	Pracownia Endoskopii	1 783	1 757	1 757
4	Pracownia Elektrokardiografii	5 937	5 409	5 967
5	Pracownia Prób Wysiłkowych	497	614	558
6	Pracownia Monitorowania EKG Holter	472	807	934
7	Pracownia Echokardiografii	601	436	522
8	Pracownia Serologii	11 493	11 529	11 351
9	Pracownia Cytologii Ginekologicznej	1 275	1 237	1 459
10	Pracownia Bakteriologii	29 884	30 181	35 951
OGÓŁEM		326 300	327 373	367 613

Ad.4. Nocna i świąteczna opieka zdrowotna oraz doraźna opieka medyczna.

SP ZZOZ w Wyszowie prowadzi również Dział Pomocy Doraźnej. Świadczy usługi na rzecz pacjentów w stanach zagrożenia życia i zdrowia. Działanie obejmuje obszar Powiatu Wyszowskiego, a w sytuacjach awaryjnych (np. wypadek masowy) powiaty ościenne.

Dział Pomocy Doraźnej posiada 3 karetki wyposażone w wysokiej klasy sprzęt ratujący życie, spełniający normy europejskie. Zespół specjalistyczny "S" stacjonujący w Wyszowie obsługuje cały Powiat Wyszowski składa się z lekarza, pielęgniarki anestezjologicznej, ratownika medycznego i kierowcy. W celu zapewnienia szybszego dojazdu do chorego rejon działania podzielono na dwa obszary, które obsługują zespoły podstawowe "P", stacjonujące w Wyszowie i Długosiodle. Na wyposażeniu znajduje się również karetka transportowa, świadcząca usługi transportowe ciężko chorym, których stan zdrowia wymaga leczenia w szpitalach o wyższym poziomie referencyjności.

Ponadto prowadzona jest również nocna i świąteczna opieka zdrowotna. Pacjenci w jej ramach mogą korzystać z opieki lekarskiej i pielęgniarskiej w ramach nocnej u świątecznej

opieki zdrowotnej po godzinie 18:00 do 8:00 rano dnia następnego zaś całodobowo w dni ustawowo wolne od pracy.

W ramach SP ZZOZ w Wyszowie funkcjonuje również Zakład Rehabilitacji Leczniczej oferujący pacjentom zabiegi fizjoterapeutyczne w ramach Pracowni Fizjoterapii i Rehabilitacji oraz Ośrodka Rehabilitacji Diennej. Placówka zapewnia rehabilitację dla dorosłych: neurologiczną, ortopedyczną, pourazową, reumatologiczną, oraz dla dzieci: zaburzeń rozwoju, wad postawy, skolioz.

Na terenie Powiatu Wyszowskiego działa także niepubliczny zakład opieki zdrowotnej realizujący świadczenia z zakresu opieki szpitalnej. Jest to Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej GIN-MEDICUS Sp. z o.o. Oferuje świadczenia na oddziałach ginekologiczno-położniczym oraz neonatologicznym, a także w poradniach ginekologiczno-położniczej, profilaktyki chorób piersi, patologii ciąży i neonatologicznej. Zakład posiada w chwili obecnej możliwość hospitalizacji 12 pacjentek na oddziale ginekologiczno-położniczym oraz 10 noworodków na oddziale neonatologicznym (noworodkowym).

Na obszarze powiatu funkcjonują 4 podmioty zapewniające świadczenia pielęgnacyjne i opiekuńcze w zakresie opieki długoterminowej.

Tabela 54 Podmioty zapewniające świadczenia pielęgnacyjne i opiekuńcze w Powiecie Wyszowskim

Miejsca Udzielania Świadczeń z zakresu Długoterminowej Opieki w Powiecie Wyszowskim w 2014r		
Nazwa Świadczeniodawcy	Miejscowość	Ulica
NZOZ Pielęgniarska Opieka Domowa "Panacea"	Wyszków	Stefana Okrzei 79
Pielęgniarska Opieka Domowa Małgorzata Wiśniewska	Wyszków	Daszyńskiego 21a
Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej "Akacja"	Wyszków	Zakolejowa 19c
Opieka Domowa "Wimed"	Wyszków	Centralna 44

Wszystkie powyższe podmioty świadczą usługi z zakresu domowej długoterminowej opieki domowej. **Na terenie powiatu nie działają Zakłady Opiekuńczo-Lecznicze i Zakłady Opiekuńczo-Pielęgnacyjne.**

Świadczenia opieki paliatywnej i hospicyjnej to wszechstronna, całościowa opieka i leczenie objawowe osób chorujących na nieuleczalne, niepoddające się leczeniu przyczynowemu, postępujące, ograniczające życie choroby. Opieka ta jest ukierunkowana na poprawę jakości życia, ma na celu zapobieganie bólowi i innym objawom somatycznym oraz ich uśmierzanie,

łagodzenie cierpień psychicznych, duchowych i socjalnych. W zakresie opieki paliatywnej na obszarze powiatu funkcjonuje jeden podmiot: Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Caritas Diecezji Łomżyńskiej przy ulicy Kościuszki 19 w Wyszowie.

Podmiot ten realizuje świadczenia w ramach tzw. hospicjów domowych. Brak jest natomiast na obszarze powiatu hospicjów stacjonarnych jak również poradni medycyny paliatywnej.

Baza instytucjonalna systemu ochrony zdrowia w Powiecie Wyszowskim nie odbiega od tych obecnych w innych powiatach województwa mazowieckiego. W przypadku liczby POZ oraz zakresu i ilości procedur medycznych realizowanych przez Szpital jest wręcz lepsza (przykładowo od sąsiednich powiatów pułtuskiego i ostrowskiego).

Podsumowując należy podkreślić, że baza instytucjonalna opieki zdrowotnej na obszarze Powiatu Wyszowskiego jest na wyższym poziomie aniżeli na obszarze sąsiednich powiatów, jak również w porównaniu ze średnią krajową. Jednak potrzeby zdrowotne, poparte sytuacją epidemiologiczną mieszkańców powiatu skłania do podejmowania intensywnych działań mających na celu poprawę jakości oraz dostępności świadczonych usług w SPZZOZ w Wyszowie.

Dane dotyczące zdrowia na terenie Powiatu Wyszowskiego⁷

W ramach podstawowej opieki zdrowotnej udzielono w roku 2014: 290 945 porad. W tym samym czasie w ramach ambulatoryjnej opieki zdrowotnej udzielono: 421 403 porady. Statystycznie na mieszkańca przypadało 3,9 porady, gdzie w tym samym czasie na terenie województwa mazowieckiego było to 3,6 porad.

Tabela 55. Udzielone porady lekarskie w Powiecie Wyszowskim.

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2011	2012	2013	2014
Podstawowa opieka zdrowotna - porady					
ogółem	Szt.	291719	277583	284787	290945
przychodnie podległe samorządowi terytorialnemu	Szt.	0	0	0	11597
Ambulatoryjna opieka zdrowotna - porady lekarskie					
ogółem	Szt.	-	418041	420352	421403

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny.

Na terenie powiatu funkcjonuje 20 ogólnodostępnych aptek oraz 2 punkty apteczne.

⁷ Opracowano na podstawie danych GUS.

Wg danych GUS, w roku 2013 na terenie powiatu dostępnych było 164 lekarzy, w tym 7 dentystów, 297 pielęgniarek (w tym 15 z tytułem magistra) i 45 położnych. Szczegółowe dane zaprezentowano w poniższej tabeli.

Biorąc pod uwagę dane epidemiologiczne dla mieszkańców Powiatu Wyszowskiego oraz zapisy kierunkowych dokumentów strategicznych, w tym szczególności „Policy paper dla ochrony zdrowia na lata 2014-2020 Krajowe Strategiczne Ramy” należy podkreślić, iż stan zdrowia ludności i jego potencjał do rozwoju oraz budowania potencjału gospodarki, w tym zasobów pracy kształtuje potencjał obszaru oraz całego kraju. Zły stan zdrowia ludności przekłada się na wiele aspektów gospodarczych. Przede wszystkim powoduje poważne obciążenie gospodarki. Z jednej strony wywołuje konieczność ponoszenia ogromnych nakładów publicznych związanych z leczeniem oraz wypłacaniem świadczeń socjalnych, z drugiej zaś – powoduje zmniejszenie przychodów i zubożenie społeczeństwa.

Analiza przyczyn umieralności za ostatnie lata w Powiecie Wyszowskim wskazuje wprost główne przyczyny zgonów. Do głównych przyczyn zgonów bez wątpienia należą:

- **nowotwory – tendencja wzrostowa w ciągu ostatnich lat,**
- **choroby układu krążenia –trend wzrostowy,**
- **choroby układu oddechowego,**
- zewnętrzne przyczyny zachorowania i zgonu.

Cytując podsumowanie z analizy epidemiologicznej zawarte w „Policy Paper....” do najważniejszych problemów zdrowotnych mieszkańców Polski należą choroby: układu krążenia, nowotworowe, układu kostno-stawowego, mięśniowego i tkanki łącznej, urazy, zatrucia i inne określone skutki działania czynników zewnętrznych, choroby układów oddechowego oraz nerwowego. Zatem porównując dane Powiatu Wyszowskiego jak i zapisy „Policy Paper..” sytuacja epidemiologiczna na terenie powiatu odzwierciedla w pewnym zakresie trendy ogólnopolskie.

Tabela 56 Przyczyny zgonów w Powiecie Wyszowskim w latach 2012-2013

Wyszczególnienie	2012	2013
Ogółem	712	687
Nowotwory ogółem	132	146
zaburzenia wydzielania wewnętrznego, stanu odżywiania i przemiany metabolicznej ogółem	19	10
choroby układu nerwowego ogółem	9	9
choroby układu krążenia ogółem	350	351
choroby układu oddechowego ogółem	68	57
choroby układu trawiennego ogółem	38	30
choroby układu moczowo-płciowego	12	5
zewnętrzne przyczyny zachorowania i zgonu - ogółem	60	70

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W świetle powyższych danych dla Powiatu Wyszowskiego oraz negatywnych trendów demograficznych - starzejące się społeczeństwo oraz zmniejszająca się liczba mieszkańców wymagane są do podjęcia **działania nakierowane na poprawę efektywności leczenia, jakości świadczonych usług, zwiększenia dostępności do diagnostyki i terapii chorób nowotworowych, układu krążenia, oddechowego.**

Podkreślenia wymaga fakt, iż nieodłącznym elementem efektywnego systemu zdrowotnego jest **profilaktyka zdrowotna** kształtująca pozytywne wzorce społeczne, systematyczne badania, prowadzenie zdrowego stylu życia, ograniczenie używek, zwalczanie otyłości, kontrolowanie poziomu cukru, ciśnienia itp. **Uzupełnieniem działań medycznych będzie także zapewnienie odpowiedniej opieki medycznej osobom starszym, seniorom, zwłaszcza takim osobom, które mają ograniczone środki finansowe oraz zaplecze materialne do godnego życia.**

Reasumując, zaakcentowane powyżej newralgiczne kwestie społeczno-zdrowotne należy zaznaczyć, iż w najbliższej perspektywie pożądane i niezbędne będą kierunki interwencji tożsame z wyżej wymienionymi. Potwierdzeniem zasadności tych działań są cele operacyjne

zawarte w „Policy paper dla ochrony zdrowia na lata 2014-2020 Krajowe Strategiczne Ramy”, które w pełni korelują z potrzebami zdrowotnymi Powiatu Wyszowskiego:

- A. rozwój profilaktyki zdrowotnej, diagnostyki i medycyny naprawczej ukierunkowany na główne problemy epidemiologiczne w Polsce;
- B. przeciwdziałanie negatywnym trendom demograficznym poprzez rozwój opieki nad matką i dzieckiem oraz osobami starszymi;
- C. poprawa efektywności i organizacji systemu opieki zdrowotnej w kontekście zmieniającej się sytuacji demograficznej i epidemiologicznej oraz wspieranie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji w ochronie zdrowia;
- D. wsparcie systemu kształcenia kadr medycznych w kontekście dostosowania zasobów do zmieniających się potrzeb społecznych.

Mając na względzie zapisy dokumentów strategicznych wyższego rzędu **zakres priorytetowych działań w Powiecie Wyszowskim w sferze zdrowotnej na najbliższe lata sprowadza się w szczególności do konieczności dostosowania infrastruktury Szpitala Powiatowego do wymogów Rozporządzenia Ministra Zdrowia wraz z zapewnieniem kompleksowej oraz wysokiej jakości opieki medycznej dla mieszkańców powiatu.** Zgodnie z planem potrzeb wskazanych przez SPZZOZ w Wyszowie (SPZZOZ WYSZKÓW WIELOLETNI PLAN INWESTYCYJNY NA LATA 2015–2025) następujące obszary wymagają wsparcia:

- ambulatoryjna opieka medyczna w szczególności w dziedzinie endokrynologii okulistyki, rehabilitacji, urologii, psychiatrii w tym dziecięcej,
- opieka neonatologiczna i pediatria,
- baza sprzętowa placówki – konieczne doposażanie oraz wymiana zużytego sprzętu niezbędnego do diagnostyki, terapii oraz rehabilitacji pacjentów,
- Oddział: Ginekologiczno-Położniczy wraz z modernizacją i doposażeniem Bloku Porodowego, Oddział Intensywnej Terapii, Oddział Chorób Wewnętrznych, Oddział Kardiologiczny, Oddział Pediatriczny w zakresie poprawy warunków leczenia, pobytu i dostępności do diagnostyki oraz terapii oraz stworzenie bazy do świadczenia dializacyjnych,
- system ratownictwa medycznego, w ramach którego interwencji finansowej i wsparcia wymaga Szpitalny Oddział Ratunkowy SPZZOZ w Wyszowie oraz zaplecze infrastrukturalne zespołów ratownictwa medycznego stacjonujących na terenie Powiatu Wyszowskiego,

- system e-usług zdrowotnych wraz z pełną informatyzacją SPZZOZ w Wyszowie,
- bazy infrastrukturalna pozamedyczna, ale niezbędna do efektywnego świadczenia usług zdrowotnych: budowa ujęć wody, instalacja OZE, termomodernizacja obiektów placówki, modernizacja stacji uzdatniania wody, infrastruktury elektrycznej oraz towarzyszącej: chodniki, parkingi, ciągi drogowe wewnętrzne, monitoring, oświetlenie itp.,
- kadra medyczna – w zakresie podniesienia kompetencji i umiejętności zawodowych,
- kadra medyczna - w zakresie pozyskiwania specjalistów z zakresu: geriatrii, kardiologii, chorób wewnętrznych, psychiatrii, anestezjologii.

Uzupełnieniem działań inwestycyjnych realizowanych przez SPZZOZ w Wyszowie powinny być działania nakierowane na rozwój specjalistycznej ambulatoryjnej opieki medycznej, świadczenia z zakresu rehabilitacji kardiologicznej, ruchowej, opieki psychologicznej i psychiatrycznej, logopedycznej itp. tak aby w kompleksowy sposób zapewnić mieszkańcom Powiatu usługi medyczne na najwyższym poziomie.

9.3. Pomoc społeczna

Na szczeblu Powiatu Wyszowskiego zadania z zakresu pomocy społecznej i rehabilitacji społecznej realizowane są przez :

- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie;
- Placówkę Opiekuńczo-Wychowawczą w Dębinkach;
- Dom Pomocy Społecznej w Brańszczyku dla osób dorosłych przewlekle somatycznie chorych i niepełnosprawnych intelektualnie działający jako jednostka organizacyjna powiatu;
- Dom Pomocy Społecznej w Niegowie dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej intelektualnie – prowadzony przez Zgromadzenie Sióstr Benedyktynek Samarytanek Krzyża Chrystusowego na zlecenie Powiatu Wyszowskiego;
- Dom Pomocy Społecznej „Fiszor” w Gaju dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej intelektualnie – prowadzony przez Zgromadzenie Sióstr Benedyktynek Samarytanek Krzyża Chrystusowego na zlecenie Powiatu Wyszowskiego;
- Warsztaty Terapii Zajęciowej prowadzone na zlecenie Powiatu przez PSOUU Koło w Wyszowie;
- Powiatowy Środowiskowy Dom Samopomocy typu B;

- Ośrodek Interwencji Kryzysowej.

Na szczeblu samorządu gminnego zadania z zakresu pomocy społecznej realizują ośrodki pomocy społecznej. Na terenie Powiatu Wyszowskiego funkcjonuje:

- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Brańszczyku,
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Długosiodle,
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Rząśniku,
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Somiance,
- Ośrodek Pomocy Społecznej w Wyszowie,
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Zabrodziu.

Ponadto działają prywatne placówki całodobowego pobytu dla osób starszych niezdolnych do samodzielnej egzystencji o zasięgu ponadlokalnym. Są to:

- Prywatny Dom Pomocy Społecznej prowadzony przez Zgromadzenie Sióstr Zakonnych w Loretto z liczbą miejsc 50;
 - Dom Emeryta w Brańszczyku prowadzony przez Księżę Orionistów z liczbą miejsc 80.
- Kierowanie do domów prywatnych odbywa się na podstawie odrębnych przepisów.

Powiat nie uczestniczy w przekazywaniu środków finansowych na ich funkcjonowanie, gdyż nie należą do struktury jednostek organizacyjnych Starostwa Powiatowego w Wyszowie. Świadczenia udzielane przez pomoc społeczną obejmują pomoc pieniężną i świadczenia niepieniężne udzielane przez ośrodki pomocy społecznej w ramach zadań własnych i zleconych gminom przez administrację rządową. Zadania własne finansowane są ze środków gminy. Natomiast pomoc w ramach zadań zleconych finansowana jest z budżetu państwa. Z informacji uzyskanej z ośrodków pomocy społecznej z terenu Powiatu Wyszowskiego wynika, że jako powody przyznanej pomocy w pierwszej kolejności wymienione zostały: ubóstwo, długotrwała przewlekła choroba, niepełnosprawność, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych.

W celu wsparcia funkcji opiekuńczych rodziny, dzieci są obejmowane opieką i wychowaniem w placówkach opiekuńczo-wychowawczych wsparcia dziennego. Na terenie Powiatu Wyszowskiego funkcjonują niżej wymienione placówki o zasięgu gminnym.

Tabela 57. Placówki opiekuńczo-wychowawcze wsparcia dziennego funkcjonujące na terenie poszczególnych gmin Powiatu Wyszowskiego

Lp.	Nazwa placówki	Organ prowadzący
1.	Środowiskowe Ognisko Wychowawcze	Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Powiatowy w Wyszowie
2.	Świetlica Socjoterapeutyczna "Słoneczna"	Samorząd Gminy w Wyszowie
3.	Świetlica dla dzieci przy Parafii Św. Rodziny w Wyszowie	Stowarzyszenie Pomocy Rodzinom w Wyszowie
4.	Świetlica Środowiskowa Gminnego Ośrodka Kultury w Somiance	Urząd Gminy w Somiance
5.	Świetlica Środowiskowa w Jackowie Górnym	Urząd Gminy w Somiance
6.	Świetlica Środowiskowa w Ostrowach	Urząd Gminy w Somiance
7.	Świetlica Środowiskowa w Popowie Kościelnym	Urząd Gminy w Somiance
8.	Świetlica Środowiskowa w Barcicach	Urząd Gminy w Somiance
9.	Świetlica Środowiskowa w Skorkach	Urząd Gminy w Somiance
10.	Świetlica Środowiskowa w Wólce Somiankowskiej	Urząd Gminy w Somiance
11.	Świetlica Środowiskowa w Woli Mystkowskiej	Urząd Gminy w Somiance
12.	Świetlica Środowiskowa funkcjonująca przy Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Długosiodle

Źródło: Program Pomocy Rodzinie i Dziecku w Powiecie Wyszowskim Na Lata 2010 – 2015

Największa infrastruktura placówek opiekuńczo-wychowawczych wsparcia dziennego zlokalizowana jest na terenie gminy Somianka.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Wyszowie jest jednostką organizacyjną nie posiadającą osobowości prawnej, działającą w formie jednostki budżetowej. Status prawny Centrum jest ustalony na mocy Statutu uchwalonego uchwałą Rady Powiatu w Wyszowie Nr XVI/103/2012 z dnia 25 stycznia 2012 roku. Centrum wykonuje zadania Powiatu z zakresu: pomocy społecznej a także rehabilitacji społecznej osób niepełnosprawnych.

Centrum realizuje zadania powiatu z zakresu pomocy społecznej przewidziane w określonych ustawach i porozumieniach. Działania PCPR w Wyszowie dotyczą wsparcia merytorycznego oraz finansowego i rzeczowego dla osób wykluczonych społecznie, wymagających pomocy, bezrobotnych, starszych, niepełnosprawnych itp.

Na terenie Powiatu Wyszowskiego działa 5 placówek stacjonarnej pomocy społecznej. Znajduje się w nich 525 miejsc noclegowych. W placówkach tych w roku 2014 przebywało łącznie 488 osób, w tym 302 stanowiły osoby niepełnosprawne intelektualnie, 102 - osoby w podeszłym wieku, 84 – osoby przewlekle chorzy.

Tabela 58. Placówki stacjonarnej pomocy społecznej

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2011	2012	2013	2014
placówki (z filiami)	ob.	5	5	5	5
domy pomocy społecznej	ob.	3	4	4	4
miejsca (łącznie z filiami)	msc.	511	496	526	525
mieszkańcy (łącznie z filiami)	osoba	500	494	492	488
mieszkańcy - niepełnosprawni intelektualnie dorośli, dzieci i młodzież	osoba	311	303	304	302
mieszkańcy - osoby w podeszłym wieku	osoba	102	108	104	102
mieszkańcy - przewlekle somatycznie chorzy	osoba	87	83	84	84
placówka zapewniająca całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku w ramach działalności gospodarczej lub statutowej	ob.	-	1	1	1

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny

Na terenie Powiatu Wyszowskiego znajdują się **trzy domy pomocy społecznej** realizujące zadanie powiatu w zakresie społecznej pomocy instytucjonalnej:

Dom Pomocy Społecznej w Brańszczyku

Dom przeznaczony dla osób przewlekle somatycznie chorych i osób niepełnosprawnych intelektualnie. DPS jest jednostką organizacyjną Powiatu.

Dom Pomocy Społecznej dla Dzieci w Niegowie

Dom przeznaczony jest dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej intelektualnie.. DPS prowadzony jest przez Zgromadzenie Sióstr Benedyktynek Samarytanek Krzyża Chrystusowego.

Dom Pomocy Społecznej dla Dzieci "Fiszor"

Dom przeznaczony jest dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej intelektualnie. DPS prowadzony jest przez Zgromadzenie Sióstr Benedyktynek Samarytanek Krzyża Chrystusowego.

Ponadto na terenie Powiatu został uruchomiony **Ośrodek Opiekuńczo-Leczniczy „Leśna Góra” w Kamieńczyku**, w którym oferowana jest całodobowa opieka dla osób chorych, samotnych w podeszłym wieku i tych wymagających rehabilitacji.

W styczniu 2014 r. został uruchomiony **Powiatowy Środowiskowy Dom Samopomocy dla osób z upośledzonych umysłowo typu B** z siedzibą w Wyszowie przy ulicy I Armii Wojska Polskiego 89a (II piętro).

Prowadzenie Powiatowego Środowiskowego Domu Samopomocy w Wyszowie Zarząd Powiatu Wyszowskiego zlecił Stowarzyszeniu „Ważna Róża”.

PŚDS jest ośrodkiem wsparcia dziennego pobytu, przeznaczonym dla osób dorosłych z niepełnosprawnością intelektualną – upośledzeniem umysłowym w stopniu głębokim, znacznym i umiarkowanym, a także z lekkim, upośledzeniem umysłowym, gdy jednocześnie występują inne zaburzenia, zwłaszcza neurologiczne.

PŚDS jest jednostką koedukacyjną przeznaczoną dla osób, które nie wymagają leczenia szpitalnego. Liczba miejsc statutowych w PŚDS wynosi 40.

Instytucjonalna piecza zastępcza

Instytucjonalna piecza zastępcza jest sprawowana w formie placówki opiekuńczo-wychowawczej; regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej; interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego.

Placówka opiekuńczo-wychowawcza jest prowadzona jako placówka typu:

- socjalizacyjnego;
- interwencyjnego;
- specjalistyczno-terapeutycznego;
- rodzinnego.

Zadania placówki opiekuńczo-wychowawczej obejmują:

- zapewnianie dziecku całodobowej opieki i wychowania oraz zaspokajanie jego niezbędnych potrzeb, w szczególności emocjonalnych, rozwojowych, zdrowotnych, bytowych, społecznych i religijnych;
- realizowanie planu pomocy dziecku;
- umożliwianie kontaktu dziecka z rodzicami i innymi osobami bliskimi, chyba, że sąd postanowił inaczej;
- podejmowanie działań w celu powrotu dziecka do rodziny;
- zapewnianie dziecku dostępu do kształcenia dostosowanego do jego wieku i możliwości rozwojowych;
- obejmowanie dziecka działaniami terapeutycznymi;
- zapewnianie korzystania z przysługujących świadczeń zdrowotnych.

Na terenie Powiatu Wyszowskiego funkcjonuje jedna placówka opiekuńczo - wychowawcza.

Jest to **Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza w Dębinkach**, której organem prowadzącym jest Powiat Wyszowski

Ponadto na terenie Powiatu Wyszowskiego działa **Ośrodek Interwencji Kryzysowej**, który realizuje zadania publiczne z zakresu zmniejszenia zjawiska przemocy w rodzinie. Powiat Wyszowski zlecił Stowarzyszeniu MONAR w Wyszowie utworzenie Ośrodka Interwencji Kryzysowej (OIK) dla mieszkańców Powiatu Wyszowskiego. Ośrodek przygotował program, którego założeniem jest wsparcie psychologiczne, socjalne i prawne mieszkańców Powiatu Wyszowskiego doświadczających przemocy w rodzinie lub znajdujących się z innych przyczyn w sytuacji kryzysowej. Program ma na celu zmniejszenie zjawiska przemocy w rodzinie.

Ośrodek Interwencji Kryzysowej udziela schronienia osobom i rodzinom z dziećmi znajdującym się w kryzysie, zwłaszcza doświadczającym przemocy. Prowadzona jest kompleksowa pomoc psychologiczna, interwencja w nagłych zdarzeniach i przeżyciach traumatycznych

Na terenie Powiatu Wyszowskiego w obszarze pomocy społecznej funkcjonują następujące stowarzyszenia i organizacje pozarządowe:

- Wyszowskie Stowarzyszenie Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych „WAŻNA RÓŻA”,

- Stowarzyszenie „POMÓŻ DZIECIOM”,
- Stowarzyszenie Na Rzecz Uczniów Niepełnosprawnych w Zespole Szkół „PROMYK”,
- Polski Związek Niewidomych Zarząd Koła Terenowego,
- Polski Związek Głuchych Koło Terenowe w Ostrowi Mazowieckiej,
- Stowarzyszenie Chorych Na Cukrzycę Koło w Wyszowie,
- Wyszowski Ruch Wspierania Przedsiębiorczości,
- Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Sportu, Turystyki, Kultury, Rekreacji, Ochrony Zdrowia i Środowiska „UNIVERSUM”,
- Klub „AMAZONEK” w Wyszowie
- Stowarzyszenie POMOCY RODZINOM,
- Fundacja „Idzik”,
- Stowarzyszenie Rodzin Katolickich,
- Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Powiatowy w Wyszowie,
- Stowarzyszenie Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych i Niezaradnych życiowo „ZAWSZE RAZEM”,
- Polskie Stowarzyszenie Na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Wyszowie,
- Klub Abstynenta „ARKA”,
- Stowarzyszenie „PROMENADA”,
- Stowarzyszenie Inicjatyw Społecznych „WIATRAK”, - Polski Czerwony Krzyż Zarząd Rejonowy w Wyszowie.

W roku 2014 z pomocy społecznej skorzystało łącznie 2443 gospodarstw domowych z terenu Powiatu Wyszowskiego. Od roku 2011 do 2013 roku notowany był wzrost liczby wspartych gospodarstw domowych ogółem, w tym wsparcia skierowanego do rodzin poniżej kryterium dochodowego. W tym samym czasie spada liczba rodzin znajdujących się powyżej zdefiniowanego kryterium dochodowego objętych wsparciem. Szczegóły obrazuje poniższa tabela.

Tabela 59. Liczba gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej w Powiecie Wyszowskim w latach 2011-2014 odniesieniu do danych wojewódzkich

Jednostka terytorialna	ogółem				poniżej kryterium dochodowego				powyżej kryterium dochodowego			
	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014
	Gospodarstwa domowe											
Powiat Wyszowski	2432	2443	2527	2443	1358	1642	1713	1573	1074	801	814	870

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny

Tabela 60 Osoby w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej wg kryterium dochodowego i ekonomicznych grup wieku

Jednostka terytorialna	ogółem											
	przedprodukcyjny				produkcyjny				poprodukcyjny			
	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014
	osoba											
Powiat Wyszowski	3117	2884	2898	2674	3849	3788	3900	3721	361	385	397	440

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny

Największe wsparcie w latach 2011-2014 kierowane było do osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym. W latach 2011-2014 na terenie Powiatu Wyszowskiego wypłacono świadczenia rodzinne ogółem 3320 rodzinom i ich liczba corocznie maleje. Rodziny otrzymały zasiłek na 6834 dzieci, w tym na 6204 dzieci do lat 17, co stanowi ponad 40% ogólnej liczby dzieci, na które pobierany jest zasiłek.

Tabela 61. Korzystający ze świadczeń rodzinnych w Powiecie Wyszowskim

Jednostka terytorialna	rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci				dzieci, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny - ogółem			
	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014
	-	-	-	-	osoba	osoba	osoba	osoba
Województwo Mazowieckie	159033	146261	138942	131100	317893	292968	276432	259745
Powiat Wyszowski	3750	3469	3320	3180	7727	7148	6834	6428

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny.

Tabela 62 Kwoty świadczeń rodzinnych wypłaconych w roku - ogółem

Jednostka terytorialna	kwota świadczeń rodzinnych				kwota zasiłków rodzinnych (wraz z dodatkami)				kwota zasiłków pielęgnacyjnych			
	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014
	tys. zł	tys. zł	tys. zł	tys. zł	tys. zł	tys. zł	tys. zł	tys. zł	tys. zł	tys. zł	tys. zł	tys. zł
Powiat Wyszowski	1 933,3	1 931,0	1 993,7	1 885,4	1 314,0	1 218,8	1 240,7	1 142,0	3331	3582	3804	3843

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny.

Kwoty świadczeń rodzinnych wypłacone w latach 2011-2014 kształtowały się następująco:

- kwoty świadczeń rodzinnych: do 2013 roku następował systematyczny wzrost, a w roku 2014 roku zanotowano już znaczny spadek w wypłacanych świadczeniach rodzinnych,
- kwota zasiłków rodzinnych (wraz z dodatkami): w ciągu 4 ostatnich lat notowany jest znaczny spadek wypłacanych kwot na zasiłki rodzinne, w 2014 roku wypłacono o 172 tys. mniej środków niż w 2011 roku
- kwota zasiłków pielęgnacyjnych: w ciągu ostatnich 4 lat pomoc wypłaca w ramach zasiłku pielęgnacyjnego ulegała systematycznego wzrostowi. W 2014 roku wartość wypłaconych środków była wyższa o 512 tys. zł.

Udział osób korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem województwa mazowieckiego wyniosła 7 % , a dla Powiatu ok. 10%.

Społeczne potrzeby mieszkańców Powiatu Wyszowskiego w zależności od grupy wiekowej, statusu materialnego, sytuacji rodzinnej oraz stanu zdrowia prowadzą się do zapewnienia wsparcia finansowego, kompetencyjnego oraz infrastrukturalnego. W dobie niekorzystnych trendów demograficznych, negatywnych wskaźników zdrowotnych, dużych potrzeb opiekuńczo-wychowawczych skierowanych do dzieci, młodzieży oraz osób starszych a także konieczności rozszerzenia działań rehabilitacyjnych, psychologiczno – psychiatrycznych **niezbędne są wielokierunkowe działania obszarze polityki zdrowotnej**

i społecznej. Na podstawie zebranych potrzeb społecznych oraz wskaźników społecznych do obszarów interwencji społecznej na terenie Powiatu Wyszowskiego należy:

- zapewnienie warunków infrastrukturalnych oraz medycznej opieki i wsparcia do zmieniających się trendów demograficznych,
- wieloaspektowa aktywizacja społeczna osób wykluczonych, grup zdefaworyzowanych, seniorów, niepełnosprawnych itp.
- rozwój wsparcia finansowego, infrastrukturalnego, kompetencyjnego skierowanych do dzieci, młodzieży oraz osób dorosłych: opieka zastępcza, mieszkania socjalne, zakłady aktywizacji zawodowej itp.
- instytucjonalny rozwój mechanizmów pomocy i reakcji na czynniki kryzysowe w sferze społecznej, między innymi tworzenie ośrodków interwencji kryzysowej,
- specjalistyczne poradnictwo uzupełniające bieżącą pomoc społeczną.

9.4. Infrastruktura kultury i sportu

Na terenie Powiatu Wyszowskiego działalność kulturalną prowadzą biblioteki gminne, sześć domów i ośrodków kultury, stowarzyszenia regionalne i społeczno-kulturalne, zespoły artystyczne, kino oraz muzea. Zadania z zakresu kultury i sportu w Powiecie Wyszowskim realizuje Powiatowy Ośrodek Kultury i Sportu w Wyszowie.

W poszczególnych Gminach w powiecie działają następujące instytucje kultury:

- Gmina Brańszczyk - Gminny Dom Kultury w Brańszczyku
- Gmina Długosiodło - Gminne Centrum Informacji, Kultury, Sportu i Rekreacji w Długosiodle
- Gmina Somianka - Gminny Ośrodek Kultury w Somiance
- Gmina Wyszów - Wyszowski Ośrodek Kultury "Hutnik"
- Gmina Zabrodzie - Gminny Ośrodek Kultury w Zabrodziu

Tabela 63. Infrastruktura kultury w Powiecie Wyszowskim

Domy i ośrodki kultury	Jednostka miary	2011	2012	2013
ogółem	ob.	6	6	6
imprezy	szt.	543	525	557
uczestnicy imprez	osoba	144097	135634	166589
przeciętna liczba uczestników imprez na 1 mieszkańca	osoba	2	2	2
zespoły artystyczne	szt.	5	9	6

członkowie zespołów artystycznych	osoba	96	169	145
koła (kluby)	szt.	40	27	24
członkowie kół (klubów)	osoba	1039	728	665

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny

Celem działalności kulturalnej i sportowej na terenie Powiatu Wyszowskiego jest organizacja imprez kulturalnych i sportowych, popularyzacja tradycji, zwyczajów narodowych i regionalnych, współpraca kulturalna i sportowa z zagranicą, organizowanie różnych form edukacji kulturalnej i sportowej.

Instytucje kultury wypracowały cykliczne imprezy np. Powiatowy Ośrodek Kultury i Sportu w Wyszowie w ramach swojej działalności dopracował się cyklicznych corocznych imprez kulturalnych i sportowych oraz okolicznościowych zgodnie z powiatowym kalendarzem imprez. Wydarzenia te zdobywają szerszy zasięg i corocznie mają wyższy poziom. Ośrodek przy organizacji imprez współpracuje z jednostkami budżetowymi, gminami, placówkami kulturalnymi, sportowymi, szkołami oraz innymi organizacjami.

Każdego roku organizowane są między innymi:

- **Powiatowy Przegląd Kolęd i Pastoralek** – impreza sukcesywnie obejmuje wszystkie szkoły Powiatu. Chodzi tu przede wszystkim o podtrzymanie tradycji, rodzinne śpiewanie, o budowanie klimatu przeżywania Świąt Bożego Narodzenia.
- **Nagroda Starosty Wyszowskiego „Za Czyn”**- Nagroda przyznawana jest raz w roku za wybitny wkład na rzecz rozwoju i promocji Powiatu w pięciu kategoriach: działalność promocyjna, sport, kultura, działalność innowacyjna w gospodarce, działalność społeczna.
- **Uroczystości Rocznicowe Jana Pawła II – 02.04. i 16.10.** – każdego roku w rocznicę śmierci i rocznicę pontyfikatu Jana Pawła II organizowany jest koncert muzyki poważnej.
- **Przegląd Piosenki Religijnej i Patriotycznej** – impreza kulturalna popularyzująca tradycje narodowe połączona z obchodami Rocznicy Uchwalenia Konstytucji 3 Maja.
- **Plebiscyt na najlepszego sportowca i trenera roku szkół Powiatu Wyszowskiego.** Plebiscyt jest nową formą wyłonienia najlepszych sportowców wśród zawodników biorących aktywny udział w zawodach oraz najlepszego trenera w danym roku szkolnym.

- **Powiatowy Festyn Radości dla Osób z Niepełnosprawnościami** – organizowany w czerwcu. Przedsięwzięcie ma charakter integracyjny, uczestnicy tego spotkania to wychowankowie wszystkich ośrodków z terenu Powiatu. Prawie 500 osób bawi się biorąc udział w różnorodnych konkursach, grach zręcznościowych, przebierankach itp.
- **Powiatowy Plener Malarski** – wieloletnią tradycją cieszą się plenery malarskie, organizowane rotacyjnie w poszczególnych Gminach Powiatu Wyszowskiego. Do udziału Organizator zaprasza malarzy profesjonalistów, jak i amatorów. Podsumowaniem jest wystawa poplenerowa.
- **Dożynki Powiatowe – Gminne** - odbywają się każdego roku w innej Gminie Powiatu Wyszowskiego.
- **Powiatowy Turniej Szachowy o Puchar Starosty.**
- **Wieczór Wigilijny** – tradycyjne spotkanie 500 osób przy wigilijnym stole, przy współudziale władarzy Powiatu, Miasta i Gmin oraz mieszkańców.

Dodatkowo od 2015 roku w Powiecie Wyszowskim organizowane są:

- Dzień Godności Osoby z Niepełnosprawnością intelektualną.
- Amatorski Turniej Tenisa Stołowego Osób z Niepełnosprawnościami.
- Przegląd Form Artystycznych Osób z Niepełnosprawnościami.
- Festiwal Twórczości Dzieci i Młodzieży z Niepełnosprawnościami „Otwarta Scena” - organizowany przez PSOUU Koło w Wyszowie.

Wykaz gminnych ośrodków kultury w Powiecie Wyszowskim:

Gminny Dom Kultury w Brańszczyku

Jednostkę organizacyjną kultury w obrębie Gminy Brańszczyk powołała w 1993 r. Rada Gminy Brańszczyk. Gminny Dom Kultury w Brańszczyku realizuje zadania z zakresu kultury, rekreacji i upowszechniania informacji poprzez:

- propagowanie walorów turystyczno-rekreacyjnych Gminy;

- tworzenie warunków dla rozwoju ruchu artystycznego ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i młodzieży uzdolnionych muzycznie (instrumenty dęte i gitara klasyczna i akustyczna);
- prowadzenie działalności informacyjnej (poprzez bezpłatny dostęp do Internetu, wydawanie gminnej gazety "Lokalne Wieści Gminne");
- organizację imprez kulturalnych, sportowych, turystycznych i rekreacyjnych;
- wspieranie inicjatyw społecznych i współpracę z instytucjami oświatowymi, kulturalnymi i społecznymi w zakresie organizacji w/w imprez
- rozwijanie zainteresowań i pasji dzieci i młodzieży (wędkarstwo, dziennikarstwo, fotografia, gry komputerowe, sport).

Gminne Centrum Informacji, Kultury, Sportu i Rekreacji w Długosiodle

GCIKSIR jest jednostką, której głównym zadaniem jest m.in. organizacja imprez masowych i innych wydarzeń okolicznościowych odbywających się cyklicznie lub okazjonalnie np. "Powitanie Lata", "Wielkie Grzybobranie", "WOŚP", imprezy sportowe i kulturalne.

Gminny Ośrodek Kultury w Somiance

Gminny Ośrodek Kultury w Somiance powstał 1 lutego 1975 roku.

Celem Ośrodka w zakresie upowszechniania kultury jest prowadzenie wielokierunkowej działalności rozwijającej i zaspokajająca potrzeby kulturalne mieszkańców, upowszechnianie i promocja kultury, w tym lokalnej oraz stymulowanie aktywności społeczności i komunikacji społecznej. Natomiast w zakresie upowszechniania bibliotek jest rozwijanie i zaspokajanie potrzeb oświatowych, czytelniczych i informacyjnych oraz upowszechnianie wiedzy i nauki.

GOK w Somiance organizuje różnorodne formy edukacji kulturalnej i społecznej dzieci, młodzieży i dorosłych tj. cykliczne zajęcia rękodzielnicze, wystawy, wieczorki poezji oraz zajęcia taneczne, imprezy sportowo-rekreacyjne oraz imprezy na terenie Gminy Somianka, m.in.: Dzień Kobiet, Konkurs Recytatorski „Warszawska Syrenka”, festyny rodzinne, zajęcia podczas ferii i wakacji, Dożynki Gminne, uczestnictwo i reprezentacja Gminy Somianka na Festiwalu Aktywności Społecznej i Kulturalnej Sołectw, obchody Dnia Papieskiego, spotkanie wigilijno-opłatkowe pn. „Góra prezentów, cudem dawania”. Ponadto prowadzi wyjazdową działalność kulturowo-sportową tj. wyjazdy do teatru, opery, kina, na koncerty, na basen, zajęcia fitness.

Wyszowski Ośrodek Kultury "Hutnik"

Wyszowski Ośrodek Kultury „Hutnik” (w skrócie WOK) funkcjonuje od 1973 roku. Został zbudowany przez Hutę Szkła, stąd nazwa „Hutnik”. Ośrodek mieści się przy ul. Prostej 7 w Wyszowie.

WOK Hutnik organizuje wiele zróżnicowanych wydarzeń wspierających edukację kulturalną i społeczną dzieci, młodzieży i dorosłych, takie jak: „Kino Dobrych Filmów”, Rewia „Sylaba”, naukę tańca, koło plastyczne - zajęcia dla dzieci i młodzieży w różnych grupach wiekowych, "Graffito" - Koło Plastyka Amatora dla dorosłych, Warsztaty witrażu metodą Tiffany'ego przeznaczone są dla osób dorosłych, Ognisko Muzyczne, Studio Wokalne Wyszowskiego Ośrodka Kultury „Hutnik” oraz Zespół Pieśni i Tańca OBEREK, który może poszczycić się wieloma nagrodami, a Największymi dotąd sukcesami było zdobycie:

- I miejsca w kategorii zespołów folklorystycznych na VII Ogólnopolskim Przeglądzie Amatorskiej Twórczości Artystycznej Seniorów "Teraz My", który odbył się w Warszawie w 2009r.
- I miejsce na Mazowieckim Przeglądzie TAS "Węgrowskie Barwy Jesieni" w Węgrowie w 2011 i 2012 r.
- Grand Prix Ogólnopolskiego Przeglądu Chórów, Zespołów Śpiewaczych i Kabaretów w Warszawie w 2012r.

Gminny Ośrodek Kultury w Zabrodziu

W ramach działalności kulturalno-oświatowej GOK rokrocznie organizuje:

- Gminny Przegląd Kolęd i Pastoralek
- Konkurs Piosenki Przedszkolnej „WESOŁE NUTKI”
- Dożynki Gminne
- Jubileusze 50-lecie Pożycia Par Małżeńskich
- Konkursy: czytelnicze, plastyczne itp.

Biblioteki publiczne

Na obszarze Powiatu Wyszowskiego znajduje się 20 bibliotek publicznych wraz z filiami. Największa liczba bibliotek znajduje się na obszarze Gminy Wyszów – 6, następnie na terenie Gminy Brańszczyk – 5, na terenie Gminy Długosiodło i Somianka po 3, na terenie Gminy Rząśnik – 2 oraz na terenie Gminy Zabrodzie – 1.

Sieć bibliotek publicznych uzupełniają biblioteki szkolne.

Tabela 64. Biblioteki publiczne w Powiecie Wyszowskim w poszczególnych gminach Powiatu Wyszowskiego

Jednostka terytorialna	biblioteki i filie		księgozbiór		czytelnicy w ciągu roku	
	2012	2013	2012	2013	2012	2013
	ob.	ob.	wol.	wol.	osoba	osoba
Powiat Wyszowski	19	20	256666	257455	9029	9648
Brańszczyk	5	5	36893	35991	848	837
Długosiodło	2	3	24856	30814	656	789
Rząśnik	2	2	20387	19364	549	562
Somianka	3	3	25748	22636	491	566
Wyszów	6	6	132721	132591	6061	6430
Wyszów - miasto	2	2	91010	91094	5069	5450
Zabrodzie	1	1	16061	16059	424	464

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny

W roku 2013 w Powiecie Wyszowskim zarejestrowano 9648 czytelników korzystających z bibliotek, w roku 2012 – 9029 czytelników, w roku 2011 - 9281. Z przedstawionych danych wynika, iż w Powiecie utrzymuje się tendencja zwykła czytelników, jest to między innymi spowodowane faktem, iż w roku 2013 powstała nowa filia biblioteki w Gminie Długosiodło.

8 bibliotek jest przystosowanych dla potrzeb osób niepełnosprawnych, te, które nie posiadają podjazdów znajdują się na parterze, co również ułatwia dostęp osobom niepełnosprawnym. Dodatkowo biblioteki wspierane są przez wolontariuszy, którzy służą pomocą czytelnikom.

Księgozbiór bibliotek wynosi ponad 257 tys. woluminów i stale rośnie.

Na jedną placówkę biblioteczną przypada w powiecie 3520 osób (stan na 2013 r.), w województwie mazowieckim wskaźnik ten wynosi 4887 osób.

Tabela 65. Biblioteki – wskaźniki

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2011	2012	2013
ludność na 1 placówkę biblioteczną	osoba	3687	3691	3520
księgozbiór bibliotek na 1000 ludności	wol.	3524,8	3477,1	3483,0
czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności	osoba	126	122	131

wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika w woluminach	wol.	18,0	18,6	18,9
--	------	------	------	------

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny

Na obszarze Powiatu Wyszowskiego znajduje się również jedno kino z 53 miejscami na widowni. Rocznie odwiedzane jest ono przez ponad 2000 widzów. Kino przystosowane jest do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Infrastruktura sportowa

W Powiecie Wyszowskim funkcjonowało w 2014 r. 17 klubów sportowych zrzeszających 866 osób, w tym 427 kobiet. Jest to aż o 13 mniej niż w roku 2010.

W ramach klubów znajduje się 37 sekcji sportowych.

Tabela 66. Kluby sportowe łącznie z klubami wyznaniowymi i UKS

Kluby sportowe łącznie z klubami wyznaniowymi i UKS	Jednostka miary	2010	2012	2014
kluby	szt.	30	15	17
członkowie	osoba	1993	772	886
ćwiczący ogółem	osoba	1873	842	1062
ćwiczący mężczyźni	osoba	1090	531	635
ćwiczący kobiety	osoba	783	311	427
ćwiczący do lat 18 ogółem	osoba	1617	739	995
ćwiczący do lat 18 chłopcy	osoba	886	441	583
ćwiczący do lat 18 dziewczęta	osoba	731	298	412
sekcje sportowe	szt.	74	34	37
trenerzy	osoba	15	11	17
instruktorzy sportowi	osoba	34	24	28
inne osoby prowadzące zajęcia sportowe	osoba	28	17	13

Źródło: Opracowanie własne na podstawie stat.gov.pl

Kluby sportowe na terenie Powiatu Wyszowskiego

Kluby wyczynowe:

- MKS Bug Wyszków
- Kolarski klub Sportowy "START"
- KS Camper Wyszków
- Gimnazjon-Apin Wyszków 1991

Uczniowskie kluby sportowe:

- UKS "Polonez" Wyszków

- Uczniowski Klub Sportowy "Fuks"
- UKS "Czwórka"
- UKS "Wiking"
- Uczniowski Klub Sportowy OLIMP Łoczki Wyszów
- Uczniowski Klub Sportowy Narew
- Szkolne Kluby Sportowe

Powiatowy Ośrodek Kultury i Sportu podejmuje wiele działań popularyzujących aktywność fizyczną. Przeprowadza między innymi igrzyska sportowe szkół ponadgimnazjalnych, gimnazjalnych i podstawowych. Ośrodek organizuje rozgrywki sportowe i na szczeblu powiatowym zarówno szkół ponadgimnazjalnych, gimnazjalnych i podstawowych. Zawody organizowane są zgodnie z kalendarzem rozgrywek sportowych, podczas których wyłaniani są zwycięzcy na zawody międzypowiatowe, a także najlepsi sportowcy rozgrywek w roku szkolnym.

POKiS brał udział i wspierał wiele inicjatyw kulturalnych, społecznych i sportowych na terenie Powiatu. Oprócz cyklicznych imprez kulturalnych i sportowych Ośrodek organizuje szereg imprez okolicznościowych, współpracuje i dofinansowuje imprezy organizowane przez inne organizacje. Imprezy kierowane są zarówno do dzieci i młodzieży jak i dorosłej społeczności Powiatu Wyszowskiego.

Infrastruktura sportowa na obszarze Powiatu

Gmina Brańszczyk

Na infrastrukturę sportową w Gminie składają się głównie sale gimnastyczne i boiska szkolne.

Gmina Długosiodło

W Gminie Długosiodło bazę sportową tworzą:

- Boisko sportowe przy Zespole Szkół w Starym Bosewie
- Basen w Długosiodle
- Boisko wielofunkcyjne przy PSP i GP w Długosiodle
- Plac zabaw przy SP w Dalekiem
- Siłownia zewnętrzna w Długosiodle

Gmina Rząśnik

Na bazę sportową w Gminie Rząśnik składa się następująca infrastruktura

- Hala sportowa przy Zespole Szkół w Rząśniku
- Boisko sportowe w Rząśniku
- Sala gimnastyczna w Rząśniku i Komorowie

Gmina Somianka

Na infrastrukturę sportową w Gminie składają się głównie sale gimnastyczne i boiska szkolne.

Gmina Wyszków

Wyszowski Ośrodek Sportu i Rekreacji posiada w zarządzaniu stadion piłkarsko-lekkoatletyczny, korty tenisowe, krytą pływalnię, halę sportową.

Gmina Zabrodzie

W Zabrodziu od 2010 roku funkcjonuje „Moje Boisko - Orlik 2012”. W skład kompleksu wchodzi:

- Boisko do piłki nożnej o wymiarach 30m x 62m (pole gry 26m x 56m) ze sztuczną murawą.
- Boisko wielofunkcyjne (do siatkówki, koszykówki, kort do badmintona i tenisa) 19,1m x 13,1m (pole gry 15m x 28x) o nawierzchni poliuretanowej.
- Budynek sanitarno-szatniowy (szatnie, prysznice, toalety, pomieszczenia gospodarcze) Trybuny.

W połowie kwietnia 2015 roku przy Kompleksie Sportowym Orlik w Zabrodziu zamontowany został nowy plac zabaw dla dzieci oraz pierwsza siłownia zewnętrzna na terenie Gminy. Obiekty powstały przy dofinansowaniu Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego w Warszawie w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013.

Tabela 67 Zestawienie bazy sportowej funkcjonującej w Powiecie Wyszowskim

Wyszczególnienie	ILO w Wyszowie		ZS Nr 1 w Wyszowie		ZS Nr 2 /CEZiU w Wyszowie		ZS w Zabrodziu		ZS w Długosiodle		SOSW w Wyszowie		ZSS w Brańszczyku		OGÓŁEM	
	liczba	pow. w m ²	liczba	pow. w m ²	liczba	pow. w m ²	liczba	pow. w m ²	liczba	pow. w m ²	liczba	pow. w m ²	liczba	pow. w m ²	liczba	pow. w m ²
Tereny sportowe																
boisko do koszykówki	-	-	1	613	-	-	-	-	1	510	1	420	Szkoła korzysta z boisk i placu zabaw Ośrodka Wychowawczego Sióstr Franciszek	3	1.543	
boisko do siatkówki	-	-	-	-	1	162	-	-	1	162				2	324	
boisko do piłki ręcznej	-	-	-	-	1	2400	-	-	-	-	1	448		2	2.848	
boisko do piłki nożnej	-	-	1	1860	1	240	-	-	-	-	1	2496		3	4.596	
kort tenisowy	-	-	-	-	-	-	-	-	1	260	-	-		1	260	
bieżnie okólne	-	-	-	-	1	200	-	-	-	-	-	-		1	200	
bieżnie proste	-	-	-	-	-	-	1	46	-	-	-	-		1	46	
skocznie	-	-	-	-	-	-	1	27	-	-	-	-		1	27	
Pomieszczenia do prowadzenia zajęć sportowych																
hala sportowa o pow. większej bądź równej 648m ² (36m x 18m)	1	652	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	652
sala gimnastyczna o pow. mniejszej niż 648m ² i równej lub większej niż 288 m ²	-	-	1	364	-	-	1	288	-	-	-	-	-	-	2	652
sala gimnastyczna o pow. mniejszej niż 288m ² i równej lub większej niż 162 m ²	-	-	-	-	1	214	-	-	-	-	-	-	-	-	1	214
sala o powierzchni mniejszej niż 162 m ²	1	100	-	-	-	-	-	-	1	130	-	-	-	-	2	230
OGÓŁEM	2	752	1	364	1	214	1	288	1	130	-	-	-	-	6	1.748

Źródło: Opracowanie Starostwa Powiatowego w Wyszowie

Podsumowując aspekty dotyczące infrastruktury sportowej należy zwrócić uwagę, iż wymagana jest poprawa stanu technicznego obiektów sportowych oraz boisk, siłowni i placów zabaw zarówno przy budynkach oświatowych jak i przy świetlicach, osiedlach oraz sołectwach.

10. Bezpieczeństwo publiczne

Za bezpieczeństwo publiczne Powiatu Wyszowskiego odpowiadają: Starosta Powiatu Wyszowskiego, Komendant Powiatowej Komendy Policji oraz Komendant Komendy Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej w Wyszowie.

Wśród instytucji zajmujących się bezpieczeństwem publicznym znajdują się:

- Gminy,
- Referat Obrony Cywilnej i Zarządzania Kryzysowego,
- Powiatowe Centrum Zarządzania Kryzysowego,
- Powiatowy Zespół Zarządzania Kryzysowego,
- Komenda Powiatowa Policji,
- Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej wraz z Ochotniczymi Strażami Pożarnymi,
- Pogotowie Ratunkowe.

Powiatowe Centrum Zarządzania Kryzysowego funkcjonuje jako całodobowa służba dyżurna Starosty Wyszowskiego i jest zorganizowana na bazie Stanowiska Kierowania Komendanta Powiatowego Państwowej Straży Pożarnej w Wyszowie z jednoczesnym wykorzystaniem służby dyżurnej i istniejącego wyposażenia technicznego.

Głównym podmiotem odpowiedzialnym za bezpieczeństwo obywateli na terenie Powiatu Wyszowskiego jest Komenda Powiatowa Policji w Wyszowie, zlokalizowana przy ul. Kościuszki 13 w Wyszowie.

Zestawienie rocznych informacji o stanie bezpieczeństwa i porządku publicznego w Powiecie Wyszowskim pokazuje, że corocznie spada liczba przestępstw popełnianych ogółem. Na przestrzeni lat 2012-2014 nastąpił spadek o 893 przestępstwa, tj. 39 % w stosunku do roku 2012. Największa liczba przestępstw dotyczyła tych o charakterze kryminalnym (ponad 70%) i przeciwko mieniu (52%). Jednocześnie w analizowanym okresie odnotowano spadek wykrywalności przestępstw z 65,7 % w 2012 roku do 58% w roku 2014.

Tabela 68. Przestępstwa stwierdzone w Powiecie Wyszowskim w latach 2012-2014.

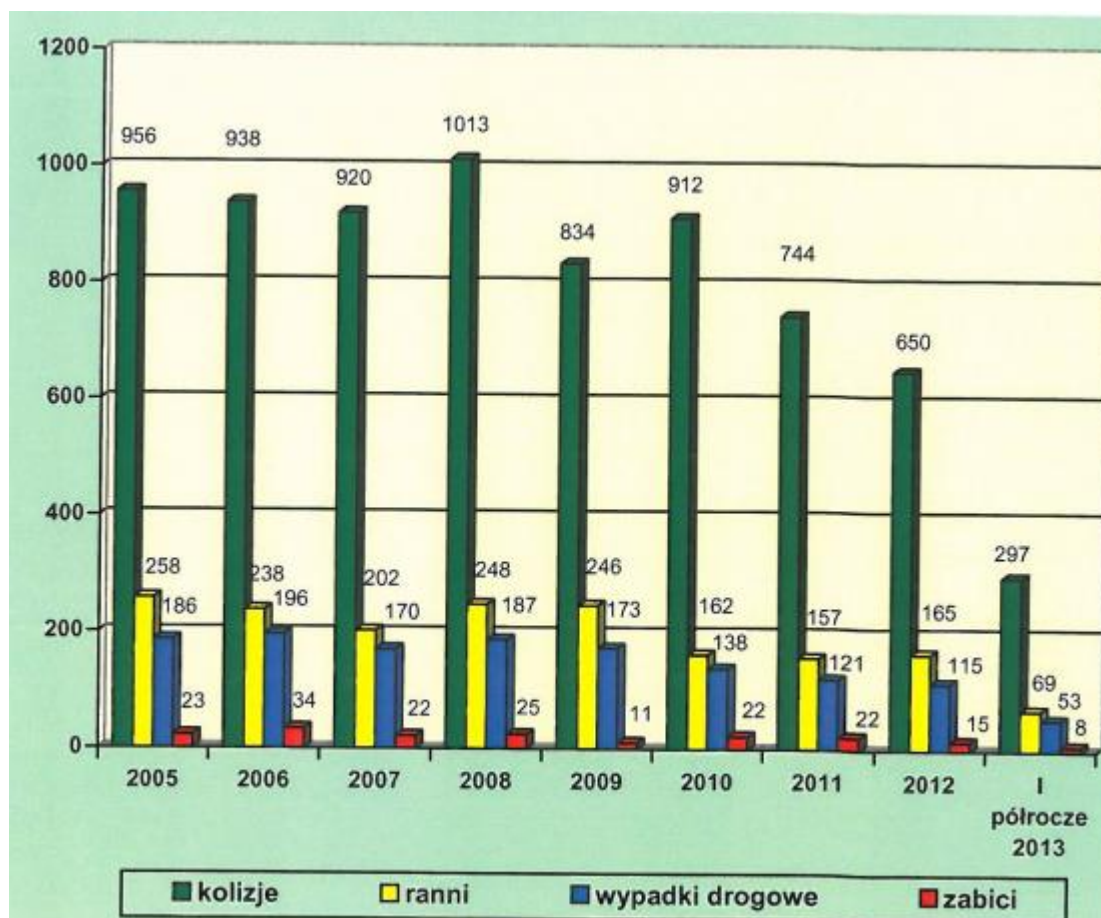
Wyszczególnienie	Jednostka miary	2012	2013	2014
PRZESTĘPSTWA STWIERDZONE				
ogółem	-	2274	2161	1381
o charakterze kryminalnym	-	1519	1170	988
o charakterze gospodarczym	-	164	393	109
drogowe	-	517	473	227
przeciwko życiu i zdrowiu	-	40	50	35
przeciwko mieniu	-	1252	990	719
wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw - ogółem	%	65,7	68,0	58,0
wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw - o charakterze kryminalnym	%	52,3	47,4	45,0
wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw - o charakterze gospodarczym	%	75,6	93,6	67,0
wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw - drogowe	%	99,8	99,8	99,6
ogółem na 1000 mieszkańców	-	30,82	29,29	18,68
o charakterze kryminalnym na 1000 mieszkańców	-	20,59	15,86	13,36
o charakterze gospodarczym na 1000 mieszkańców	-	2,22	5,33	1,47
drogowe na 1000 mieszkańców	-	7,01	6,41	3,07
przeciwko życiu i zdrowiu na 1000 mieszkańców	-	0,54	0,68	0,47
przeciwko mieniu na 1000 mieszkańców	-	16,97	13,42	9,73

Źródło: BDL GUS

W związku z dynamicznym rozwojem transportu drogowego oraz wzrostem ilości pojazdów zarejestrowanych rośnie zagrożenie w ruchu drogowym. Infrastruktura drogowa nie zawsze jest dostosowana do dużego natężenia ruchu pojazdów. Sprzyja to powstawaniu wielu niebezpiecznych dla życia i zdrowia zdarzeń drogowych. Najczęstsze przyczyny wypadków spowodowane są z winy kierujących:

- niedostosowanie prędkości do warunków ruchu,
- nieudzielenie pierwszeństwa przejazdu.

Szczególnie niebezpiecznymi drogami w Powiecie Wyszowskim są drogi krajowe S-8 i K-62 oraz droga wojewódzka W-618.

Wykres 8. Statystyka zdarzeń drogowych w latach 2005-2013.

Źródło: Powiatowy Program Zapobiegania Przestępczości oraz Ochrony Bezpieczeństwa Obywateli i Porządku Publicznego „Bezpieczny Powiat Wyszowski 2014-2020”.

W ramach działalności profilaktycznej policjanci uczestniczą w różnorodnych spotkaniach z przedstawicielami samorządów, instytucji i organizacji. Funkcjonariusze służb prewencyjnych, a przede wszystkim Zespołu ds. Nieletnich i Patologii prowadzą spotkania w szkołach, rozmowy z rodzicami, uczniami i pedagogami. Organizowane są działania profilaktyczno-represyjne wynikające z Ustawy o wychowaniu w trzeźwości i Ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii.

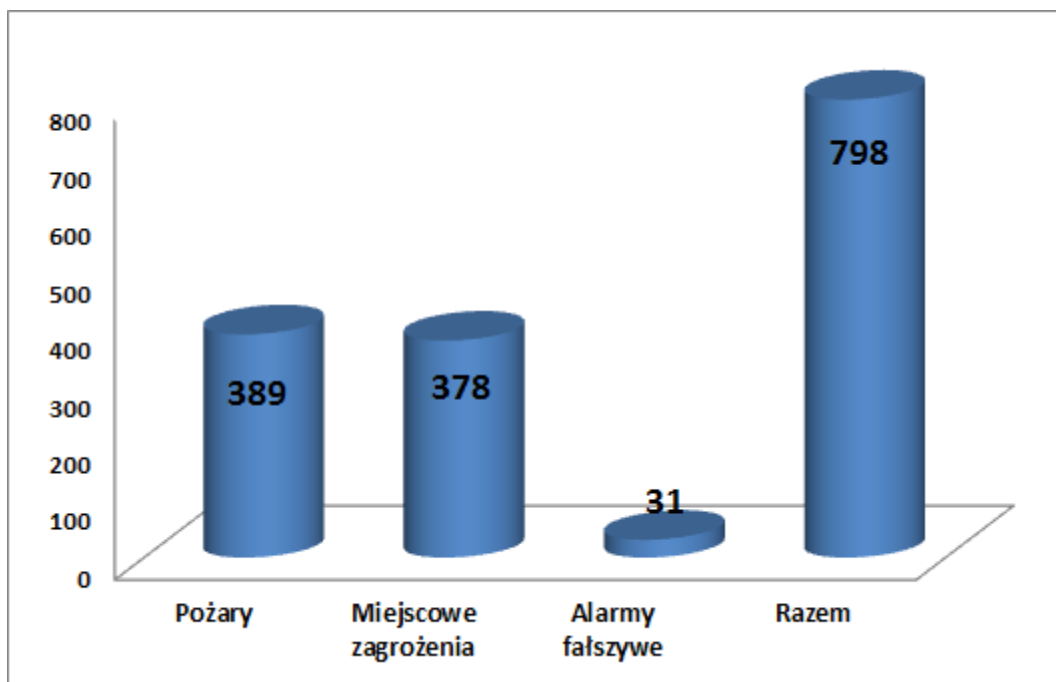
W Powiecie działa także Państwowa Straż Pożarna z Komendą Powiatową w Wyszowie, która realizuje szereg działań czynnych oraz prewencyjnych w zakresie ochrony przeciwpożarowej.

Ponadto, jako uzupełnienie ochrony przeciwpożarowej na terenie powiatu działa 22 ratowniczych jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej.

Ochotnicze Straże Pożarne Powiatu Wyszowskiego będące w strukturze Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego: OSP, Kamieńczyku, w Brańszczyku, w Lucynowie Dużym, w Rząśniku, w Zabrodziu, w Somiance, w Popowie Kościelnym.

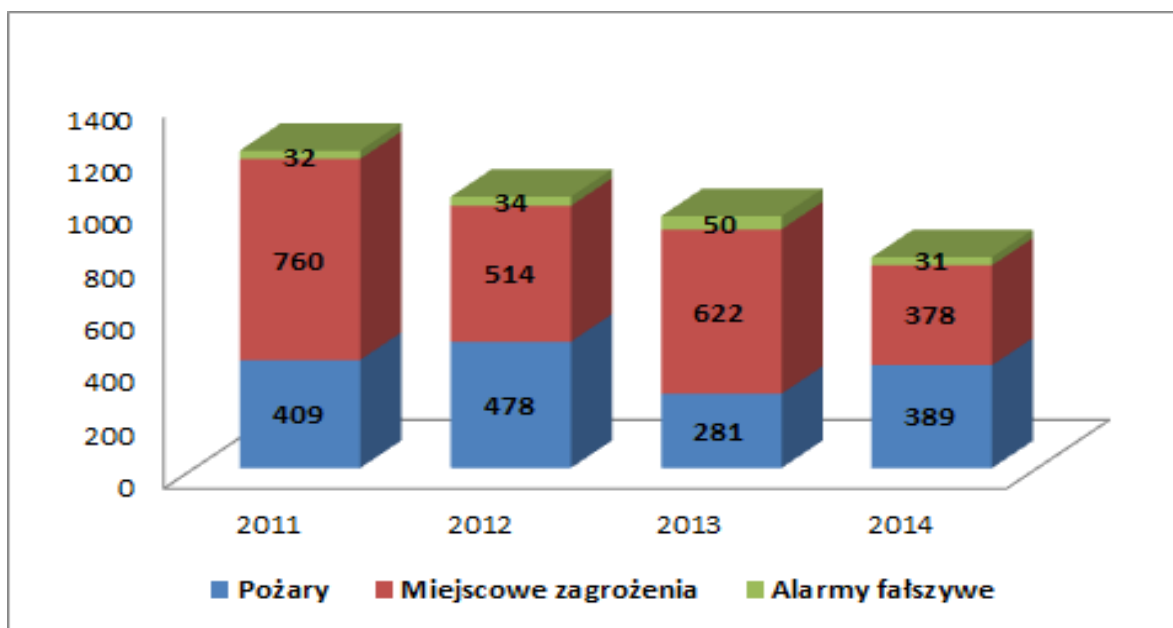
Poniżej dane statystyczne dotyczące ilości zdarzeń w latach ubiegłych

Wykres 9. Zestawienie ilości zdarzeń w roku 2014 w rozbiciu na rodzaj zdarzenia

Źródło: <http://www.strazwyszkow.pl/statystyki>, 27.07.2015

Wykres 10. Porównanie ilości zdarzeń w latach 2011-2014 w rozbiciu na rodzaj zdarzenia

Źródło: <http://www.strazwyszkow.pl/statystyki>, 27.07.2015

Jak podkreślono, w pierwszej części opracowania Powiat Wyszowski należy do powiatów o dużym stopniu zagrożenia powodziowego. Powodzie, powodowane są opadami deszczu, topieniem śniegu, czy zatorami na rzekach podczas spływania kry lodowej. Zagrożenie powodziowe pochodzi od rzek Bug, Narew, Liwiec na całych długościach w granicach powiatu.

Wezbraniami powodziowymi najbardziej zagrożone są gminy: Zabrodzie, Somianka, Wyszów, Brańszczyk. Najbardziej zagrożone powodzią miejscowości w Powiecie Wyszowskim:

- Gmina Brańszczyk: Nowe Budy, Stare Budy, Brańszczyk i Brańszyk – Nakieł
- Gmina Długosiodło – Ostryków Dworski, Ostryków Włościański, Nowa Wieś, Grądy Zalewne;
- Gmina Rząśnik – Rogózno, Stary Lubiel, Ostrówek, Plewica, Bielno;
- Gmina Somianka – Jasieniec, Barcice, Jackowo Dolne, Janki, Popowo;
- Gmina Wyszów – Kamieńczyk, Świniotop, Gulczewo, Deskurow, Drogoszewo, Ślubów, Wyszów – osiedla: Rybienko Leśne i Latoszek;
- Gmina Zabrodzie – Młynarze i Słopsk.

Zatopienia mogą nastąpić w wyniku gwałtownych opadów atmosferycznych jak również tworzenia się zatorów lodowych powodujących piętrzenie wody oraz gwałtownych roztopień wiosennych. Największe zagrożenie stwarzają rzeki Bug, Narew i Liwiec. Obejmuje ono swym zasięgiem wszystkie gminy powiatu i przedstawia się następująco:

- Gmina Brańszczyk – przewidywana wielkość zatopień 2500 ha, liczba osób zagrożonych 376
- Gmina Długosiodło – przewidywana wielkość zatopień 975 ha, liczba osób zagrożonych 110,
- Gmina Rząśnik – przewidywana wielkość zatopień 1100 ha, liczba osób zagrożonych 110,
- Gmina Somianka – przewidywana wielkość zatopień 200 ha, liczba osób zagrożonych 428,
- Gmina Wyszów – przewidywana wielkość zatopień 780 ha, liczba osób zagrożonych 345,
- Gmina Zabrodzie – przewidywana wielkość zatopień 703 ha, liczba osób zagrożonych 103.

Skutecznej ochronie przed powodzią służą obwałowania rzek. Na terenie powiatu istnieje 12910 m.b. obwałowań przeciwpowodziowych: w gminie Brańszczyk – 9280 m.b., w gminie Wyszów - 630 m.b., w Gminie Somianka – 3000 m.b.

Łącznie obwałowania chronią przed powodzią 2735 ha.

Nie ma obwałowań chroniących teren powiatu w przypadku wezbrań rzeki Narew i Bug.

Do kierunków działań w najbliższym czasie należy:

- modernizacja i budowa nowych obwałowań,
- udrożnienia koryt rzek poprzez pogłębianie,
- usunięcie wysp z koryt rzek,
- budowa zbiorników retencyjnych.

Na podstawie danych statystycznych można prognozować, że stan bezpieczeństwa publicznego w Powiecie Wyszowskim ulega stopniowej poprawie. Prowadzone są działania profilaktyczne i interwencyjne. Bezpieczeństwo publiczne w Powiecie uzależnione jest od współpracy międzyinstytucjonalnej, zaangażowania środowiska w rozwiązywanie lokalnych problemów związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa, a także od nakładów finansowych na realizację tego zadania publicznego oraz bazy sprzętowej podmiotów odpowiedzialnych za zagwarantowanie odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa mieszkańcom.

11. System e-usług publicznych oraz dostępności do sieci szerokopasmowej.

Punktem wyjścia dla oceny zasadności interwencji finansowej w obszarze e-usług publicznych i otwartego rządu są rządowe dokumenty strategiczne: Strategia Sprawne Państwo oraz Programu Zintegrowanej Informatyzacji Państwa. Na ich podstawie dokonano diagnozy usług cyfrowych do Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa, w której szczegółowo opisano stan istniejący oraz potrzeby w następujących obszarach:

- e-usługi: funkcje horyzontalne,
- e-usług: rynek pracy,
- e-usług: zabezpieczenie społeczne,
- e-usług: ochrona zdrowia,
- e-usług: prowadzenie działalności gospodarczej,
- e-usług: sprawiedliwość i sądownictwo,

- e-usług: udostępnianie danych przestrzennych i statystycznych,
- e-usług: podatki i cła ,
- e-usług: sprawy administracyjne, w szczególności sprawy obywatelskie,
- e-usług: zamówienia publiczne,
- e-usług: bezpieczeństwo i powiadamianie ratunkowe ,
- obszar otwartego rządu,
- obszar informatyzacji urzędów ,
- obszar kompetencji cyfrowych administracji publicznej.

„Mimo stopniowego wzrostu, poziom cyfryzacji administracji publicznej w Polsce nadal jest niższy niż średnia dla Unii Europejskiej. Zgodnie z danymi UN E-Government Survey indeks rozwoju e-administracji w 2012 r. wyniósł dla Polski 0,6441 (wobec 0,5582 w 2010 r.) i sytuował Polskę na 47 miejscu spośród 190 badanych krajów, a w ramach UE na 24 miejscu (poziom indeksu dla najlepiej ocenionej w UE Holandii to 0,9125)¹⁷.

Badany przez Komisję Europejską poziom zaawansowania dostępnych e-usług publicznych w Polsce w 2010 r. wynosił 90% dla e-usług skierowanych do przedsiębiorców (przy średniej unijnej 94%), a dla e-usług dla obywateli 85% (przy średniej UE27 równej 87%)¹⁸. Jeśli chodzi o wykorzystanie e-usług, dysproporcja między przedsiębiorstwami a obywatelami jest wyraźniejsza. W 2010 r. z e-administracji korzystało 89% przedsiębiorstw (zatrudniających 10 lub więcej osób) oraz 28% obywateli. Mimo pozytywnych zmian w ostatnich latach, wciąż konieczne są zatem działania służące poprawie dostępności e-usług administracji i ich wykorzystania”⁸.

Zgodnie z przeprowadzoną diagnozą stanu obecnego zawartą w Programie Operacyjnym Polska Cyfrowa e-usługi publiczne i otwartego rządu, w ramach których włączono usługi elektroniczne związane z rynkiem pracy, zdrowiem, prowadzeniem działalności gospodarczej, sprawiedliwości i sądownictwa, podatków, cła, zabezpieczeniem społecznym wymagają interwencji finansowej, dywersyfikacji, zwiększenia dostępności tak aby dorównać przynajmniej średnim wskaźnikom na poziomie europejskim, w szczególności krajom Unii Europejskiej. Szczegółowa diagnoza dostępności do usług cyfrowych w Polsce potwierdza, iż występuje duży deficyt na poziomie dostępności do internetu, wykorzystania e-usług do obsługi spraw administracyjnych w stosunku do pozostałych krajów Unii Europejskiej. Dążenie do wyrównywania różnic w tym zakresie poprzez zwiększenie dostępności do

⁸Diagnoza dla Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa

internetu i w efekcie e-usług publicznych dotyczy większości terenów w Polsce, a w szczególności terenów wiejskich. Zatem potrzeby wyspecyfikowane w diagnozie dla Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa potwierdza konieczność interwencji finansowej w tej obszar również w Powiecie Wyszowskim.

11.1. Analiza dostępności do sieci szerokopasmowej w województwie mazowieckim

Z analizy danych zawartych w opracowaniu: *Rozwój społeczeństwa informacyjnego na Mazowszu – raport okresowy wynika, że* 75,3% gospodarstw domowych Mazowsza posiada dostęp do Internetu szerokopasmowego, co przy zestawieniu z wartością 78,7% gospodarstw posiadających dostęp za pośrednictwem dowolnej technologii oznacza, że w województwie mazowieckim tylko 3,4% gospodarstw domowych, mających połączenie z Internetem, „surfuje” z wykorzystaniem łączy wąskopasmowych. Nie zmienia to jednak faktu, iż łącznie z gospodarstwami domowymi nieposiadającymi w ogóle dostępu do Internetu blisko 1/4 mazowieckich gospodarstw domowych nie wykorzystuje możliwości oferowanych przez sieć szerokopasmowego Internetu, co potwierdza również analiza wskaźników monitorujących NPS. **Zgodnie z założeniami Narodowego Planu Szerokopasmowego (NPS) oznacza to konieczność kontynuowania i zintensyfikowania działań zorientowanych na zapewnienie każdemu gospodarstwu domowemu możliwości połączenia z Internetem za pomocą łączy szerokopasmowego o szybkości przesyłu danych większej niż 30 Mbps (cel do zrealizowania dla całej Polski do roku 2020).**

Przekładając wartości opisanych parametrów na formę graficzną mapy województwa mazowieckiego, zauważalny jest bardzo duży poziom penetracji infrastruktury telekomunikacyjnej w aglomeracji warszawskiej oraz w największych miastach powiatowych.

Województwo mazowieckie charakteryzuje się bardzo wyraźnym skupieniem linii i węzłów światłowodowych, ale zlokalizowanych w m.st. Warszawie i najbliższych, podwarszawskich powiatach. **Im dalej od stolicy, tym sieć światłowodowa pojawia się rzadziej, tworząc na mapie województwa „białe plamy”.** Najwięcej jest ich na obrzeżach województwa, które są w przeważającej mierze terenami bezpośrednio graniczącymi z województwami o najuboższej infrastrukturze służącej do tworzenia szerokopasmowych połączeń internetowych: warmińsko-mazurskim, podlaskim, łódzkim i świętokrzyskim. **Już**

w odległości 20-30 km od stolicy sieć światłowodowa województwa mazowieckiego zaczyna się wyraźnie rozrzedzać. Pozostałe obszary wciąż są mało zagospodarowane pod względem infrastruktury telekomunikacyjnej i wymagają znacznych inwestycji będących wyzwaniem dla władz samorządowych.

Internet szerokopasmowy ma obecnie ogromne znaczenie dla spójności społecznej oraz wzrostu gospodarczego i innowacyjności wszystkich sektorów gospodarki. Współczesne potrzeby przepustowości są jednak dużo większe, co dostrzegła Komisja Europejska i zgodnie z celami Europejskiej Agendy Cyfrowej, zatwierdzonej w Polsce przez Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji w Narodowym Planie Szerokopasmowym (NPS)⁹, należy:

- zapewnić powszechny dostęp do Internetu o przepustowości co najmniej 30 Mbps do końca 2020 roku,
- doprowadzić do wykorzystania usług dostępu o przepustowości co najmniej 100 Mbps przez połowę gospodarstw domowych do końca 2020 roku.

Podstawowymi parametrami mierzącym możliwość oceny dostępności Internetu zgodnie z celami NPS jest **Wskaźnik Dostępności Infrastruktury Szerokopasmowej (WDIS)**, określający dostępność Internetu o przepustowości większej niż 2 Mbps oraz **Wskaźnik Penetracji Usługami Szerokopasmowymi (WPUS)**, określający liczbę usług świadczonych w budynkach mieszkalnych w stosunku do całkowitej liczby lokali w danym obszarze.

Uśrednione wyniki pokazują WDIS2 na poziomie od 0,4 do 0,81, przy średniej 0,56, z czego 17 powiatów jest poniżej średniej, niemniej pokrycie dostępnością do sieci szerokopasmowej jest tam zbliżone do 50%. Najtrudniejsza sytuacja jest pod tym względem w powiecie sokołowskim, gdzie tylko 4% lokali może być przyłączone do sieci szerokopasmowej. Powiaty o najlepszym wskaźniku, tj. od 0,8 do 0,65, sąsiadują z największymi miastami województwa, tj. Warszawą, Siedlcami, Radomiem, Płockiem, Ostrołęką, gdzie wskaźnik pokrycia wynosi ponad 90%.

Dość niekorzystnie wygląda jednak możliwość posiadania przez użytkownika końcowego dostępu do łącza o przepustowości do 30 Mbps. W skali województwa, z wyłączeniem największych aglomeracji, pokrycie wynosi jedynie 13%, a w trzynastu z trzydziestu siedmiu pozostałych powiatów zasięg nie przekracza 10%. Szczególna uwaga należy się powiatowi żuromińskiemu, który pod tym względem jest białą plamą. Zauważalna jest też pewna korelacja między powiatami poniżej średniej dla WDIS2 i WDIS30. Tam, gdzie WDIS2 jest

⁹ Narodowy Plan Szerokopasmowy: https://mac.gov.pl/files/narodowy_plan_szerokopasmowy_-_08.01.2014_przyjety_przez_rm.pdf.

poniżej średniej, sytuacja z dostępnością Internetu o przepustowości do 30 Mbps wymaga uwagi, tj. powiat sokołowski, przysuski, ostrołęcki, lipski, makowski, pułtuski, płoński, garwoliński, żuromiński, siedlecki.

Tabela 69 Porównanie WDIS dla powiatów województwa mazowieckiego z wyłączeniem pięciu miast

LP.	Powiat	WDIS2	WDIS30	WDIS100
	Średnia	0,56	0,13	0,13
1	Sokołowski	0,04	0,04	0,04
2	Zwoleński	0,45	0,12	0,12
3	Przysuski	0,45	0,05	0,05
4	Ostrołęcki	0,47	0,04	0,04

LP.	Powiat	WDIS2	WDIS30	WDIS100
5	Lipski	0,48	0,04	0,02
6	Makowski	0,49	0,04	0,00
7	Szydłowiecki	0,49	0,13	0,13
8	Legionowski	0,51	0,18	0,18
9	Radomski	0,51	0,11	0,10
10	Żyrardowski	0,51	0,22	0,22
11	Ostrowski	0,52	0,11	0,07
12	Wyszowski	0,52	0,15	0,14
13	Pułtowski	0,52	0,08	0,08
14	Płoński	0,53	0,07	0,07
15	Garwoliński	0,54	0,09	0,09
16	Żuromiński	0,55	0,00	0,00
17	Kozienicki	0,55	0,09	0,09
18	Przasnyski	0,56	0,14	0,14
19	Mławski	0,56	0,05	0,04
20	Siedlecki	0,57	0,02	0,02
21	Białobrzegi	0,57	0,10	0,10
22	Gostyniński	0,58	0,17	0,17
23	Płocki	0,58	0,06	0,06
24	Węgrowski	0,58	0,12	0,11
25	Grójecki	0,60	0,16	0,14
26	Sierpecki	0,61	0,13	0,13
27	Ciechanowski	0,61	0,16	0,16
28	Nowodworski	0,61	0,21	0,21
29	Wołomiński	0,62	0,25	0,25
30	Grodziski	0,63	0,29	0,29
31	Piaseczyński	0,64	0,34	0,33
32	Sochaczewski	0,66	0,10	0,10
33	Miński	0,66	0,17	0,17
34	Otwocki	0,68	0,32	0,32
35	Warszawski zachodni	0,70	0,20	0,20
36	Łosicki	0,75	0,04	0,04
37	Pruszkowski	0,81	0,34	0,34

Drugim z ważnych wskaźników monitoringu jest Wskaźnik Penetracji Usługami Szerokopasmowymi. Wylicza się go jako iloraz sumy usług szerokopasmowych świadczonych w budynkach mieszkalnych do całkowitej liczby lokali mieszkalnych w tych budynkach na danym obszarze. Tak jak w przypadku WDIS, także WPUS podawany jest dla prędkości odpowiednio od 2 Mbps, od 30 Mbps i od 100 Mbps.

Wskaźnik WPUS pokazuje, jakie jest zapotrzebowanie na dostęp do Internetu w porównaniu z dostępnymi zasobami. Zarówno dla samej Warszawy, jak i dla województwa nadal widać duże dysproporcje pomiędzy zasięgiem sieci a liczbą abonentów usług. Dla przepustowości 2 Mbps w Warszawie tylko 50% lokali ma przyłącze do Internetu, chociaż ponad 90% jest w zasięgu. Podobne zjawisko zachodzi dla całego województwa, a także dużych miast.

Na podstawie przytaczanych danych łatwo zauważyć, że lokale posiadające łącza o przepustowości powyżej 30 Mbps (wskaźnik WPUS30) znajdują się głównie w dużych miastach, natomiast na poziomie powiatów z takich łącz korzysta maksymalnie do kilku procent użytkowników. Łącza o przepustowości powyżej 100 Mbps (wskaźnik WPUS100) to wciąż rzadkość i ich udział jest na poziomie promili w ogólnej liczbie łącz szerokopasmowych. Wyjątkiem jest Warszawa, gdzie takich łącz jest 3%.

Oznacza to, że oprócz projektów infrastrukturalnych zwiększających zasięg i przepustowość dostępu do Internetu bardzo istotna jest także kampania edukująca obywateli i kształtująca potrzebę korzystania z technologii cyfrowych.

Tabela 70 Porównanie WPUS dla powiatów województwa mazowieckiego

LP	Powiat	WPUS2	WPUS30	WPUS100
11	Ostrowski	0,19	0,00	0,00
12	Węgrowski	0,19	0,00	0,00
13	Nowodworski	0,19	0,01	0,00
14	Płoński	0,20	0,01	0,00
15	Przasnyski	0,20	0,01	0,00
16	Kozienicki	0,20	0,00	0,00
17	Radomski	0,21	0,00	0,00
18	Ciechanowski	0,21	0,00	0,00
19	Siedlecki	0,21	0,00	0,00
20	Garwoliński	0,21	0,00	0,00
21	Łosicki	0,22	0,00	0,00
22	Żyrardowski	0,22	0,00	0,00
23	Ostrołęcki	0,24	0,00	0,00
24	Miński	0,24	0,02	0,00
25	Wołomiński	0,25	0,05	0,00
26	Gostyniński	0,25	0,00	0,00
27	Warszawski zachodni	0,26	0,01	0,00
28	Białobrzegi	0,26	0,00	0,00
29	Wyszowski	0,27	0,01	0,00
30	Grójecki	0,27	0,01	0,00
31	Sochaczewski	0,27	0,00	0,00
32	Płocki	0,27	0,00	0,00
33	Piaseczyński	0,27	0,06	0,00
34	Grodziski	0,30	0,02	0,00
35	Otwocki	0,30	0,04	0,00
36	Sierpecki	0,31	0,00	0,00
37	Pruszkowski	0,35	0,05	0,00

Źródło: *Rozwój społeczeństwa informacyjnego na Mazowszu – raport okresowy*

W województwie mazowieckim występują powiaty, na terenie których obecny jest tylko jeden dostawca/operator internetowy (m. Żyrardów, powiat łosicki, powiat przasnyski). Trzeba jednak zaznaczyć, że w Warszawie ulokowana jest duża liczba podmiotów świadczących usługi ogólnopolskie (np. Orange, Polkomtel, Netia), co z pewnością ma wpływ na występujące różnice między Warszawą a innymi powiatami województwa mazowieckiego, które również mają dostęp do usług oferowanych przez te podmioty. Niemniej należy pamiętać, że Rejestr zawiera dane operatorów telekomunikacyjnych wg

siedziby. Operatorzy bardzo często wymieniają się transmisją danych, kupując na rynku hurtowym tę usługę.

Podsumowując, pod względem odsetka gospodarstw domowych posiadających szerokopasmowy dostęp do Internetu województwo mazowieckie znajduje się w ścisłej czołówce, ustępując jedynie województwu pomorskiemu. **Sieć szerokopasmowa rozwija się na terenie Mazowsza dość dynamicznie, jednak nadal widać duże różnice między m.st. Warszawą a pozostałą częścią województwa.** Wyjaśnieniem takiego stanu rzeczy może być wyposażenie w infrastrukturę niezbędną do utworzenia szerokopasmowego łącza internetowego przede wszystkim tych powiatów i miejscowości w województwie, które są najbardziej zaludnione (Warszawa, Płock, Radom, Siedlce) oraz odsunięcie na dalszy plan miejscowości i powiatów mniej zaludnionych z uwagi na relatywnie większe koszty dołączenia takich miejscowości do sieci szkieletowej. Należy zwrócić uwagę na tzw. „ostatnią milę” (przyłączenia pojedynczych gospodarstw domowych do sieci) – czy lokalizacje węzłów dostępowych są w odpowiedniej odległości i jakości, aby w razie zapotrzebowania dostawca mógł zapewnić przyłącze dla użytkownika końcowego.

12. Współpraca z organizacjami pozarządowymi oraz kapitał ludzki

Zadaniem Powiatu Wyszowskiego jest jak najlepsze zaspokojenie zbiorowych potrzeb wspólnoty, którą tworzą jego mieszkańcy. Priorytetem Powiatu Wyszowskiego jest służenie mieszkańcom oraz działającym na terenie Powiatu organizacjom pozarządowym, w ramach posiadanych zasobów i kompetencji w sposób jak najbardziej skuteczny.

Powiat co roku ogłasza Program współpracy z organizacjami pozarządowymi, który wprowadza jasne i czytelne rozwiązania włączając organizacje w system demokracji lokalnej i stanowi dla nich propozycję współpracy w działaniach na rzecz Powiatu. Program wyznacza obszar zadań publicznych wszystkim organizacjom pozarządowym i innym podmiotom prowadzącym działalność pożytku publicznego, wyrażających wolę współpracy w działaniach na rzecz Powiatu Wyszowskiego i jego mieszkańców.

Organizacje pozarządowe są ważnym partnerem władz samorządowych, stymulującym rozwój Powiatu Wyszowskiego. Silne organizacje pozarządowe są efektywnym partnerem w realizowaniu aktywnych polityk rynku pracy, dialogu społecznego, a także pobudzają aktywność i zaangażowanie mieszkańców w życie powiatu. Powierzanie organizacjom

pozarządowym zadań publicznych zwiększa efektywność i skuteczność ich realizacji, dlatego stymulowanie rozwoju III sektora leży w interesie każdego samorządu.

Współpraca Powiatu z organizacjami odbywa się na zasadach pomocniczości, suwerenności stron, partnerstwa, efektywności, uczciwej konkurencji oraz jawności. Współdziałanie Powiatu z organizacjami obejmuje współpracę o charakterze finansowym i pozafinansowym.

Do form współpracy o charakterze finansowym należy zlecanie organizacjom zadań publicznych poprzez wspieranie takich działań wraz z udzielaniem dotacji na dofinansowanie ich realizacji na zasadach określonych w ustawie.

Pozafinansowe formy współpracy Powiatu z organizacjami dotyczą sfer:

1) informacyjnej, poprzez:

- a) prowadzenie interaktywnego serwisu informacyjnego na stronie internetowej Powiatu (www.powiat-wyszkowski.pl),
- b) prowadzenie elektronicznej bazy danych o organizacjach realizujących zadania publiczne,
- c) informowanie o zadaniach publicznych, które będą realizowane w danym roku wraz z podaniem wysokości środków przeznaczonych z budżetu Powiatu na realizację tych zadań, oraz o ogłaszanych konkursach ofert na projekty realizacji zadań publicznych oraz o sposobach ich rozstrzygnięć,
- d) konsultacje programu współpracy,
- e) konsultacje projektów aktów prawa miejscowego w dziedzinach dotyczących działalności statutowych tych organizacji zgodnie z Uchwałą Nr XII/73/2011 Rady Powiatu w Wyszowie z dnia 28 września 2011 r. w sprawie określenia sposobu konsultowania z organizacjami pozarządowymi i podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie projektów aktów prawa miejscowego w dziedzinach dotyczących działalności statutowych tych organizacji;

2) organizacyjnej, poprzez:

- a) umożliwianie organizacjom spotkań na bazie zasobów lokalowych będących zasobami Powiatu,
- b) udzielanie przez Starostę Powiatu honorowego patronatu działaniom lub programom prowadzonym przez organizacje,
- c) udzielanie rekomendacji organizacjom z wykonywania zadań publicznych zleconych przez Powiat,

- d) organizacji akcji promującej ideę wpłat 1% podatku na rzecz organizacji pożytku publicznego działających na terenie Powiatu;
- 3) szkoleniowej, poprzez inicjowanie lub współorganizowanie szkoleń podnoszących jakość pracy organizacji w sferze zadań publicznych;
- 4) udzielanie pomocy w nawiązywaniu kontaktów i współpracy organizacji w skali lokalnej, regionalnej, ogólnopolskiej i międzynarodowej;
- 5) zapewnienie możliwości udziału przedstawicieli organizacji pozarządowych w pracach komisji konkursowych.

Na obszarze Powiatu Wyszowskiego działa około 76 pozarządowych organizacji społecznych, kulturalnych, sportowych, turystycznych i innych.

Na obszarze powiatu występuje wysoki kapitał społeczny. Składają się na niego poziom wzajemnego zaufania, sieć wzajemnych powiązań, przepływ informacji, aktywność społeczna mieszkańców, potencjał kulturowy oraz wyznawane przez mieszkańców postawy i wartości.

13. Charakterystyka Obszaru Strategicznej Interwencji (OSI) dla Powiatu Wyszowskiego

W *Strategii rozwoju województwa mazowieckiego do 2030 roku* zidentyfikowano Obszary Strategicznej Interwencji (OSI) na podstawie wskaźników przyjętych w *Krajowej strategii rozwoju regionalnego*, uzupełniając je wskaźnikami przyjętymi indywidualnie dla Mazowsza. Zidentyfikowano w ten sposób obszary, które cechują się **najniższym poziomem dostępu mieszkańców do dóbr i usług, wymagające interwencji z poziomu regionalnego lub krajowego. Dodatkowymi kryteriami przy wyznaczaniu tych obszarów była dostępność transportowa oraz odsetek osób bezrobotnych pozostających w szczególnej sytuacji na rynku pracy.**

Są to obszary, na których występuje nadmierna kumulacja negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych, konflikty przestrzenne oraz dysfunkcje rozwojowe. Interwencje podejmowane na tych obszarach będą skierowane na przeciwdziałanie trwałej marginalizacji, utracie znaczenia gospodarczego oraz koncentracji patologicznych problemów społecznych, a także rozwijanie zdolności absorpcji impulsów docierających z obszarów lepiej rozwiniętych, głównie z Obszaru Metropolitalnego Warszawy. Zidentyfikowane obszary

strategicznej interwencji (**ostrolęcko-siedlecki**, plocko-ciechanowski oraz radomski swym zasięgiem zbliżone są do jednostek statystycznych NTS 3. Natomiast w *Planie zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego* (opracowanym od 2013) dokonano delimitacji obszarów problemowych na poziomie NTS 4.

Powiat Wyszowski należy ostrolęcko-siedleckiego obszaru strategicznej interwencji, który na podstawie szczegółowej delimitacji zawartej w *Planie zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego* włączył w Obszary Strategicznej Interwencji następujące jednostki: Gminę Brańszczyk, Gminę Długosiodło oraz Gminę Wyszów.

Należy podkreślić, że w **Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego** przyjęto **podejście zintegrowane dla prowadzenia polityki rozwoju, wyznaczając obszary problemowe, które są jednocześnie obszarami funkcjonalnymi – i zawierają się w obszarach strategicznej interwencji**. W ten sposób Plan województwa staje się spójny z ustaleniami Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju, oraz Strategią Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030. Pozwala na prowadzenie polityki przestrzennej powiązanej z zarządzaniem rozwojem i programowaniem strategicznym. Obszary te zgodnie z polityką Unii Europejskiej i zasadą koncentracji mogą uzyskać wsparcie finansowe z funduszy Unii Europejskiej.

Strukturalnymi obszarami problemowymi i funkcjonalnymi, wymagającymi strategicznej interwencji w województwie mazowieckim są:

- **obszary o najniższym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego i**
- **o najniższym dostępie do dóbr i usług,**

które charakteryzują się kumulacją negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych oraz niskimi zdolnościami wykorzystania endogenicznych czynników rozwoju.

Obszary o najniższym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego i o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług obejmują 29 powiatów, zajmują 75,4% powierzchni województwa oraz skupiają 42,8% (2,2 mln) ludności województwa. Ze względu na znaczny zasięg terytorialny oraz różnice dotyczące rodzaju i skali problemów społeczno-gospodarczych, wyodrębniono sześć obszarów problemowych:

- **obszar radomski** – powiaty: m. Radom, białobrzecki, kozienicki, lipski, przysuski, radomski, szydlowiecki, zwoleński;

- **obszar siedlecki** – powiaty: m. Siedlce, łosicki, siedlecki, sokołowski i węgrowski;
- **obszar ostrołęcki** – powiaty: m. Ostrołęka, makowski, ostrołęcki, ostrowski, przasnyski, **i wyszkowski**;
- **obszar ciechanowski** – powiaty: ciechanowski, mławski, pułtuski i żuromiński;
- **obszar plocki** – powiaty: gostyniński, plocki oraz sierpecki;
- **obszar centralny** – powiaty: miński, warszawski zachodni i wołomiński.

Analiza wskaźników będących kryterium delimitacji obszarów o najniższym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego i o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług wykazała zasadnicze różnice między obszarem centralnym – wyróżniającym się głównie niekorzystnymi wskaźnikami dotyczącymi dostępu do dóbr i usług, a obszarami problemowymi o najniższym poziomie rozwoju społeczno- gospodarczego położonymi na obrzeżach województwa.

Cechami wspólnymi wszystkich peryferyjnych obszarów problemowych jest przede wszystkim ich rolniczy charakter, o czym świadczy wysoki udział pracujących w rolnictwie oraz relatywnie niska przedsiębiorczość w sektorach pozarolniczych, a w konsekwencji niskie wydatki inwestycyjne oraz dochody samorządów lokalnych z PIT i CIT. Charakterystyczną cechą tych obszarów jest również wysokie bezrobocie oraz niskie przeciętne wynagrodzenie brutto na mieszkańca. W przedmiotowych obszarach zachodzą niekorzystne procesy demograficzne: ujemny przyrost naturalny oraz systematyczny, długotrwały odpływ ludności, szczególnie młodych, wykształconych i najbardziej przedsiębiorczych mieszkańców obszarów wiejskich. Konsekwencją tych zjawisk jest wysoki wskaźnik obciążenia demograficznego (liczba osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym) i niski poziom wykształcenia ludności. Peryferyjne obszary problemowe są niedoinwestowane pod względem infrastruktury technicznej. Szczególnie słaba jest jakość dróg – zarówno tych realizujących powiązania zewnętrzne jak i wewnętrzne obszaru (w tym gminnych i powiatowych). Bardzo niski jest odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnych i gazowych, niedostatecznie rozwinięta jest także infrastruktura telekomunikacyjna, czego efektem jest słaba dostępność do szerokopasmowego internetu oraz usług informatycznych. Duże niedoinwestowanie dotyczy również infrastruktury społecznej.

W poszczególnych obszarach problemowych odnotowuje się różne nasilenie przedstawionych wyżej zjawisk. **Za główne problemy w obszarze ostrołęckim, na którego należy Powiat Wyszowski należą :**

- **bardzo niski poziom PKB na mieszkańca (76,1% średniej krajowej);**
- **wysokie bezrobocie, w tym również wśród ludzi młodych;**
- **wysokie ujemne saldo migracji, szczególnie w części zachodniej;**
- **bardzo słabą dostępność do usług lokalnych.**

Polityka prowadzona wobec tego obszaru powinna skutkować podniesieniem jakości życia i polepszeniem warunków prowadzenia działalności gospodarczej (m.in. poprzez uzupełnienie istniejącej infrastruktury komunikacyjnej) oraz wykształcenia zdolności absorpcyjnych obszaru, a zwłaszcza ośrodków miejskich (Ostrołęki i Siedlec). Ważnym elementem prowadzonej polityki powinno być zwiększenie dostępu do usług publicznych oraz podniesienie ich jakości, a także wykorzystanie w gospodarce podregionu potencjału sektora rolniczego.

14. Zarządzanie

14.1. Finanse i budżet Powiatu Wyszowskiego

Dochody Powiatu Wyszowskiego na przestrzeni 4 lat 2011-2014 kształtowały się następująco:

Jednostka terytorialna	ogółem			
	2011	2012	2013	2014
	zł	zł	zł	zł
Powiat Wyszowski	76 223 578,78	74 644 500,96	81 929 456,04	88 674 840,47

Dochody budżetu Powiatu w 2014 roku były wyższe o 12 451 261,69 zł niż w roku 2011, co stanowi wzrost o 16,33%

Biorąc pod uwagę pochodzenie dochodów Powiatu wg działów klasyfikacji budżetowej, ich wielkość kształtowała się dla całego Powiatu Wyszowskiego w 2014 roku następująco:

- Dział 756 - Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych (...) – 13 076 463,22 zł – 14,74%,
- Dział 758 - Różne rozliczenia – 38 380 443,22 zł – 43,28%,
- Dział 801 – Oświata i wychowanie - 3 351 045,45 zł – 3,77%,
- Dział 854 - Edukacyjna opieka wychowawcza - 5 854 259,91 zł - 6,60%

- Dział 852 - Pomoc społeczna – 11 889 588,21 zł.– 13,40%,
- Dział 700 - Gospodarka mieszkaniowa – 762 223,64 zł - 0,86%

Tabela 71. Wyciąg z tabeli dochodów budżetu Powiatu Wyszowskiego z rozdziałem wg działów Klasyfikacji Budżetowej w roku 2014 uwzględniający najważniejsze działy/składniki dochodu.

Jednostka terytorialna	Dział 600 - Transport i łączność
	2014
Powiat Wyszowski	5 268 197,06
	Dział 700 - Gospodarka mieszkaniowa
	2014
	762 223,64
	Dział 750 - Administracja publiczna
	2014
	233 670,33
	Dział 756 - Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej oraz wydatki związane z ich poborem
	2014
	13 076 463,22
	Dział 758 - Różne rozliczenia
	2014
	38 380 443,22
	Dział 801 - Oświata i wychowanie
	2014
	3 351 045,45
	Dział 851 - Ochrona zdrowia
	2014
	2 583 821,84
	Dział 852 - Pomoc społeczna
	2014
	11 889 588,21
	Dział 854- Edukacyjna opieka wychowawcza
	2014
	5 854 259,91

Dochody Powiatu na 1 mieszkańca w 2014 r. osiągnęły poziom 1199,46 zł i w porównaniu do roku 2011 - 1034,52 zł stanowiło to wzrost o ok. 15,94% w ciągu 4 ostatnich lat.

Dla porównania dochody Województwa Mazowieckiego w 2014 roku na 1 mieszkańca wynosiły 944,24 zł.

Wydatki Powiatu Wyszowskiego na przestrzeni lat 2011-2014 kształtowały się następująco:

Jednostka terytorialna	ogółem			
	2011	2012	2013	2014
	zł	zł	zł	zł
Powiat Wyszowski	77 099 770,24	75 104 999,79	81 822 852,43	90 211 294,24

Wydatki Powiatu Wyszowskiego wzrosły na przestrzeni 4 ostatnich lat o 13 111 524,00 zł, co stanowi wzrost o 17%.

Biorąc pod uwagę strukturę wydatków powiatu wg działów klasyfikacji budżetowej wielkość wydatków kształtowała się dla całego Powiatu Wyszowskiego w 2014 roku następująco:

- Dział 801 - Oświata i wychowanie – 33 168 585,51 zł – 36,76%,
- Dział 854- Edukacyjna opieka wychowawcza- 12 264 386,80 zł -13,6%
- Dział 852 - Pomoc społeczna – 15 261 625,32 zł – 16,91%,
- Dział 851 – Ochrona zdrowia - 2 608 128,60 zł – 2,89 %
- Dział 600 - Transport i łączność – 9 746 502,71 zł – 10,80%,
- Dział 750 - Administracja publiczna – 7 658 617,37 zł – 8,48%.

Tabela 72. Wyciąg z tabeli wydatków budżetu Powiatu Wyszowskiego z rozdziałem wg działów Klasyfikacji Budżetowej w roku 2014 uwzględniający najważniejsze działy/składniki wydatków.

Jednostka terytorialna	Dział 600 - Transport i łączność
	2014
Powiat Wyszowski	9 746 502,71
	Dział 700 - Gospodarka mieszkaniowa
	2014
	116 402,83
	Dział 750 - Administracja publiczna
	2014
	7 658 617,37
	Dział 754 - Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa
	2014
	3 785 190,74
	Dział 801 - Oświata i wychowanie
	2014
	33 168 585,51
	Dział 851 - Ochrona zdrowia
	2014
	2 608 128,60
	Dział 852 - Pomoc społeczna
	2014
	15 261 625,32
	Dział 853 - Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej
	2014

	4063621,18
	Dział 854- Edukacyjna opieka wychowawcza
	2014
	12 264 386,80

Wydatki Powiatu na 1 mieszkańca wynosiły w 2014 r. 1220,24 zł i były wyższe niż w roku 2011 o 173,83 zł czyli o 14,24% w ciągu ostatnich 4 lat.

Dla porównania wydatki Województwa Mazowieckiego w 2014 roku na 1 mieszkańca wynosiły 943,85 zł.

Korelacja dochodów do wydatków ogółem w Powiecie Wyszowskim w 2014 roku wyniosła: - 1 536 453,77 zł.

14.2. Polityka inwestycyjna

Najważniejsze przedsięwzięcia inwestycyjne, w tym wspólne przedsięwzięcia w ramach współpracy między gminami Powiatu Wyszowskiego realizowane w latach 1999-2015:

- Budowa drogi powiatowej nr 4403W Turzyn- Długosiodło – Ostrołęka w miejscowości Blochy,
- Przebudowa drogi powiatowej nr 4408W na odcinku Wyszków –Porządzie – Długosiodło.
- Przebudowa dróg powiatowych nr 4405W i 2651 W relacji Brańszczyk-Udrzyn.
- Utworzenie Mazowieckiego Edukacyjnego Centrum Energii Odnawialnej oraz Termomodernizacja Budynków Użyteczności Publicznej Powiatu Wyszowskiego.
- Utworzenie Mazowieckiego Edukacyjnego Centrum Energii Odnawialnej oraz Termomodernizacja Budynków Użyteczności Publicznej Powiatu Wyszowskiego.
- Termomodernizacja budynków Samodzielnego Publicznego Zespołu Zakładów Opieki Zdrowotnej w Wyszowie z wymianą wyposażenia na energooszczędne oraz budowa infrastruktury służącej do produkcji i przesyłu energii słonecznej.
- Budowa lądowiska dla Szpitalnego Oddziału Ratunkowego przy SPZZOZ w Wyszowie.
- Rozbudowa Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Wyszowie.¹⁰

¹⁰ Powiat Wyszowski 1999-2015, Papowo Kościelne 29.05.2015r.

Tabela 73. Wykaz środków przekazywanych przez Gminę Brańszczyk na ważniejsze inwestycje w Powiecie Wyszowskim w latach 1999-2015.¹¹

Nazwa inwestycji	Kwota dofinansowania (PLN)
Modernizacja drogi powiatowej Nr 28 532 Poręba-Tuchlin-Trzcianka	209 517,00
Przebudowa/odnowa odcinka drogi powiatowej Nr 28 531 Poręba –Udrzyn	98 500,00
Przebudowa/odnowa odcinka drogi powiatowej Nr 28 533 Turzyn –Brańszczyk-Niemiry	474 468,00
Przebudowa/odnowa odcinka drogi powiatowej Nr 2853 poręba Kocęby – Tuchlin-Trzcianka	75 638,00
Przebudowa /odnowa drogi powiatowej Nr 4403 W	558 467,00
Przebudowa /odnowa drogi powiatowej Nr 4405 W	331 250,00
Przebudowa /odnowa drogi powiatowej Nr 4407 W	600 000,00
Razem inwestycje drogowe: :	2 347 840,00
Zakup sprzętu medycznego dla SPZZOZ w Wyszowie	34 500,00
Zakup lekkiego samochodu rozpoznawczo-ratowniczego	15 000,00

Tabela 74. Wykaz środków przekazywanych przez Gminę Długosiodło na ważniejsze inwestycje w Powiecie Wyszowskim w latach 1999-2015.¹²

Nazwa inwestycji	Kwota dofinansowania (PLN)
Modernizacja drogi powiatowej Nr 28 527 Knurówiec –Długosiodło –Ostrołęka	63 811,00
Przebudowa/odnowa odcinka drogi powiatowej Nr 28 126 Kunin –Chrzczanka	148 236,00
Przebudowa/odnowa odcinka drogi powiatowej Nr 28 533 Turzyn –Brańszczyk-Niemiry	474 468,00
Przebudowa/odnowa odcinka drogi powiatowej Nr 28 525 Długosiodło-Nagoszewka	108 840,00
Przebudowa/odnowa odcinka drogi powiatowej Nr 28 523 Długosiodło-Plewki	97 539,00
Przebudowa /odnowa drogi powiatowej 28 536 Wyszów –Długosiodło /most w Grądach	312 439,00
Przebudowa /odnowa drogi powiatowej Nr 4401W	94 926,00
Przebudowa /odnowa drogi powiatowej Nr 4408 W	150 000,00
Razem inwestycje drogowe: :	2 355 457,50
Zakup sprzętu medycznego dla SPZZOZ w Wyszowie	67 000,00

¹¹ Powiat Wyszowski 1999-2015, Papowo Kościelne 29.05.2015r.¹² Powiat Wyszowski 1999-2015, Papowo Kościelne 29.05.2015r.

Tabela 75. Wykaz środków przekazywanych przez Gminę Rząśnik na ważniejsze inwestycje w Powiecie Wyszowskim w latach 1999-2015.¹³

Nazwa inwestycji	Kwota dofinansowania (PLN)
Modernizacja drogi powiatowej Nr 28357 Rząśnik Lubiel Stary,	444 546,00
Przebudowa/odnowa odcinka drogi powiatowej Nr 2648W Długosiodło-Lubiel Nowy- Rząśnik	315 468,00
Przebudowa/odnowa odcinka drogi powiatowej Nr 4410W na odcinku Komorowo-Rząśnik	796 002,00
Przebudowa/odnowa odcinka drogi powiatowej Nr 28526 Długosiodło –Lubiel Nowy	25 000,00
Przebudowa /odnowa drogi powiatowej Nr 4408 W	225 165,00
Razem inwestycje drogowe: :	1 806 181,15
Zakup sprzętu medycznego dla SPZZOZ w Wyszowie	20 500,00
Zakup samochodu dla Policji	15 000,00

Tabela 76 Wykaz środków przekazywanych przez Gminę Somianka na ważniejsze inwestycje w Powiecie Wyszowskim w latach 1999-2015.¹⁴

Nazwa inwestycji	Kwota dofinansowania (PLN)
Modernizacja drogi powiatowej NR 25548 Wyszów-Somianka-Papowo Kościelne	333 494,00
Modernizacja drogi powiatowej Nr 28545 Wola Mystkowska – Kozława	183 968,00
Przebudowa / odnowa odcinka drogi powiatowej Nr 28547 Gładczyń – Papowo Kościelne	57 930,00
Przebudowa/odnowa odcinka drogi powiatowej Nr 3432 W	165 000,00
Przebudowa /odnowa odcinka drogi powiatowej Nr 3433W Gładczyń – Papowo Kościelne	69 960,00
Przebudowa / odnowa odcinka drogi powiatowej Nr 4410 W/4416 W	164 707,00
Przebudowa / odnowa odcinka drogi powiatowej Nr 4413W Wola Mystkowska – Kozława- Ostrówek	299 067,00
Przebudowa / odnowa odcinka drogi powiatowej Nr 4414 W Wyszów-Somianka-Papowo Kościelne	94 185,00
Razem inwestycje drogowe:	1 394 186,00
Zakup sprzętu medycznego dla SP ZZOZ w Wyszowie	18 000,00

¹³ Powiat Wyszowski 1999-2015, Papowo Kościelne 29.05.2015r.¹⁴ Powiat Wyszowski 1999-2015, Papowo Kościelne 29.05.2015r.

Tabela 77. Wykaz środków przekazywanych przez Gminę Wyszów na ważniejsze inwestycje w Powiecie Wyszowskim w latach 1999-2015.¹⁵

Nazwa inwestycji	Kwota dofinansowania (PLN)
Modernizacja drogi powiatowej 28 554 Wyszów-Ślubów	64 369,00
Budowa ciągu pieszo-rowerowego przy drodze Nr 28 536 Wyszów – Długosiodło	22 500,00
Przebudowa/odnowa odcinka/budowa chodnika / drogi powiatowej Nr 4408W Wyszów –Porządzie -Długosiodło	3 581 658,64
Dokumentacja techniczna przebudowy odcinka drogi powiatowej Nr 4403 W /4405W	345 566,00
Przebudowa drogi powiatowej Nr 4418 W Wyszów –Porządzie –Długosiodło	157 953,00
Modernizacja /przebudowa drogi powiatowej /budowa chodnika Nr 4419W	955 159 ,00
Budowa parkingu wzdłuż ul. 3-maja dla pacjentów SPZZOZ w Wyszowie	217 724,00
Razem inwestycje drogowe: :	5 344 929,64
Zakup sprzętu medycznego dla SPZZOZ w Wyszowie	122 724,01
Utworzenie Mazowieckiego Centrum Energii Odnawialnej oraz Termomodernizacja Budynków Użyteczności Publicznej Powiatu Wyszowskiego	42 655,00

Tabela 78. Wykaz środków przekazywanych przez Gminę Zabrodzie na ważniejsze inwestycje w Powiecie Wyszowskim w latach 1999-2015.¹⁶

Nazwa inwestycji	Kwota dofinansowania (PLN)
Modernizacja drogi powiatowej Nr 28563	88 550,00
Modernizacja drogi powiatowej Nr 28556 Kuligów –Obrąb	337 678,00
Modernizacja odcinka drogi powiatowej Nr 28555 Niegów-Młynarze	218 214,00
Przebudowa/odnowa odcinka/budowa chodnika / drogi powiatowej 4319W Dręszew –Obrąb	271 461,00
Przebudowa/odnowa odcinka/budowa chodnika / drogi powiatowej 1811W Słopsk –Niegów	290 000,00
Przebudowa/odnowa odcinka/budowa chodnika / drogi powiatowej 4320W Niegów -Młynarze	300 000,00
Przebudowa zespołu mostów w ciągu drogi powiatowej Mostówka-Zazdrość – Niegów Nr 1811 W i 4421 W	500 000,00
Razem inwestycje drogowe: :	2 005 903,00
Zakup sprzętu medycznego dla SPZZOZ w Wyszowie	11 000,00
Partycypacja w wymianie okien, grzejników oraz docieplenie dachu w DPS Fiszor	20 000,00
Modernizacja instalacji grzewczej w domu dziecka w Dębinkach	10 000,00
Zakup samochodu dla Policji	15 000,00

¹⁵ Powiat Wyszowski 1999-2015, Papowo Kościelne 29.05.2015r.¹⁶ Powiat Wyszowski 1999-2015, Papowo Kościelne 29.05.2015r.

15. Weryfikacja danych zebranych przy opracowaniu diagnozy

Diagnoza została opracowana na podstawie uzyskanych szczegółowych danych:

- ze Starostwa Powiatowego w Wyszowie,
- z jednostek organizacyjnych Powiatu,
- z dokumentów strategicznych Gmin Powiatu Wyszowskiego,
- Głównego Urzędu Statystycznego, Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Warszawie oraz
- dokumentów strategicznych wyższego rzędu, w tym przede wszystkim Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku, Innowacyjne Mazowsze, Planu Zagospodarowania Przestrzennego dla Województwa Mazowieckiego, „Policy paper dla ochrony zdrowia na lata 2014-2020 Krajowe Strategiczne Ramy”, diagnoza dla Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa, Regionalna Strategia Innowacji.

16. Wyniki ankietyzacji mieszkańców Powiatu Wyszowskiego oraz konsultacji społecznych przy tworzeniu Strategii/Programu Rozwoju Powiatu Wyszowskiego do 2025 roku

W toku przeprowadzonych konsultacji i partycypacyjnego charakteru prac nad Strategią/Programem Rozwoju Powiatu Wyszowskiego do 2025 przeprowadzono ankietyzację wśród mieszkańców Powiatu. Ankieta była powszechnie dostępna dla wszystkich zainteresowanych: umieszczona na stronie internetowej, wersja papierowa była dostępna w Starostwie Powiatowym w Wyszowie, a pracownicy Starostwa Powiatowego w Wyszowie dystrybuowali ankietę w wersji elektronicznej do jednostek organizacyjnych Powiatu, przedsiębiorców oraz organizacji pozarządowych. Mieszkańcy mieli możliwość pozyskania informacji o toczących się pracach nad dokumentem poprzez stronę internetową Starostwa.

Reasumując, ankieta była dostępna w terminie od 03.06.2015 do 29.06.2015r. Łącznie wpłynęło 14 ankiet. Wyniki przeprowadzonej ankietyzacji przedstawiono poniżej.

W ramach konsultacji społecznych z mieszkańcami przeprowadzono następujące działania:

- na stronie <http://www.powiat-wyszowski.pl/> umieszczono informację wstępną o rozpoczęciu prac nad Strategią/Programem wraz ze wzorem ankiety i kartą projektu – dnia 8 czerwca 2015r.

- opublikowano ankietę diagnostyczną na tablicy ogłoszeń w Starostwie Powiatowym w Wyszowie,
- na stronie <http://www.powiat-wyszowski.pl/> opublikowano zaproszenie na pierwsze warsztaty strategiczne – informacja z dnia 17 sierpnia 2015r.
- na stronie <http://www.powiat-wyszowski.pl/> opublikowano zaproszenie na drugie warsztaty strategiczne – informacja z dnia 29 września 2015r.
- na stronie <http://www.powiat-wyszowski.pl/> opublikowano zaproszenie do składania uwag do analizy SWOT – informacja z dnia 21 października 2015r.
- na stronie <http://www.powiat-wyszowski.pl/> opublikowano zaproszenie na konsultacje projektu Strategii/Programu Rozwoju Powiatu Wyszowskiego do 2025 roku wraz formularzem składania uwag – publikacja z dnia 18 listopada 2015r.
- przeprowadzono prezentację Strategii/Programu na Sesji Rady Powiatu – dnia 25 listopada 2015r.

Ankieta diagnostyczna zawierała 3 pytania:

1. Proszę wskazać maksymalnie pięć najważniejszych wg Pani/ Pani walorów Powiatu Wyszowskiego:

- a) czyste powietrze i atrakcyjny krajobraz
 - b) położenie geograficzne
 - c) odpowiedni stan infrastruktury zdrowotnej
 - d) rozwój przedsiębiorczości
 - e) dobrze rozwinięta infrastruktura techniczna: kanalizacja, wodociąg, gazociąg
 - f) potencjał kulturowo- przyrodniczy
 - g) dobry stan dróg powiatowych
 - h) dobre rozwiązania komunikacyjne
 - i) inne(jakie?).....
- .

2. Jakie Pani/Pana zdaniem występują główne problemy na terenie Powiatu Wyszowskiego? Proszę wskazać maksymalnie 5 najważniejszych - Pani/ Pana zdaniem – problemów.

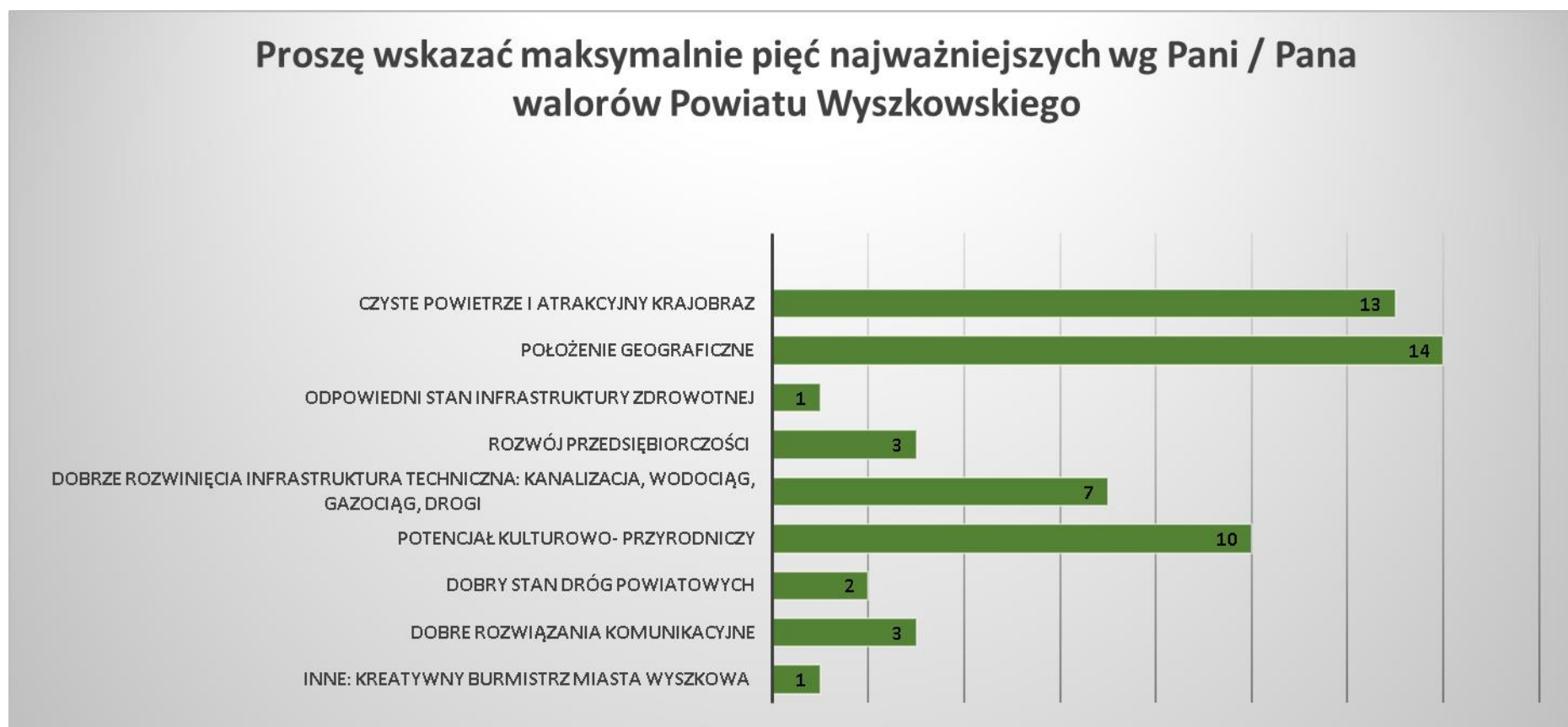
- b) wysokie bezrobocie
- c) ograniczona liczba nowych miejsc pracy
- d) zły stan techniczny dróg powiatowych
- e) ograniczona liczba miejsc rekreacji i wypoczynku

- f) niski jakość infrastruktury edukacyjnej, w tym sportowej
 - g) obniżony stan infrastruktury oraz wyposażenia jednostek ochrony zdrowia działających na terenie powiatu
 - h) niska efektywność energetyczna obiektów użyteczności publicznej
 - i) inne(jakie?).....
- .

3. Które z wymienionych inwestycji/przedsięwzięć powinny być według Pani/Pana zrealizowane w najbliższym czasie na terenie Powiatu Wyszowskiego? Proszę wybrać dwie odpowiedzi.

- a) tworzenie warunków do nabywania nowych kompetencji zawodowych
- b) tworzenie nowych miejsc pracy
- c) remonty dróg powiatowych
- d) dostęp do internetu, wdrożenie e-usług
- e) modernizacja i doposażenie jednostek ochrony zdrowia
- f) remont szkół i budynków publicznych
- g) projekty prośrodowiskowe: termomodernizacje budynków użyteczności publicznej, zwiększenie wykorzystania OZE,
- h) inwestycje z zakresu turystyki i rekreacji
- i) inne(jakie?).....

Wyniki pytania nr 1.

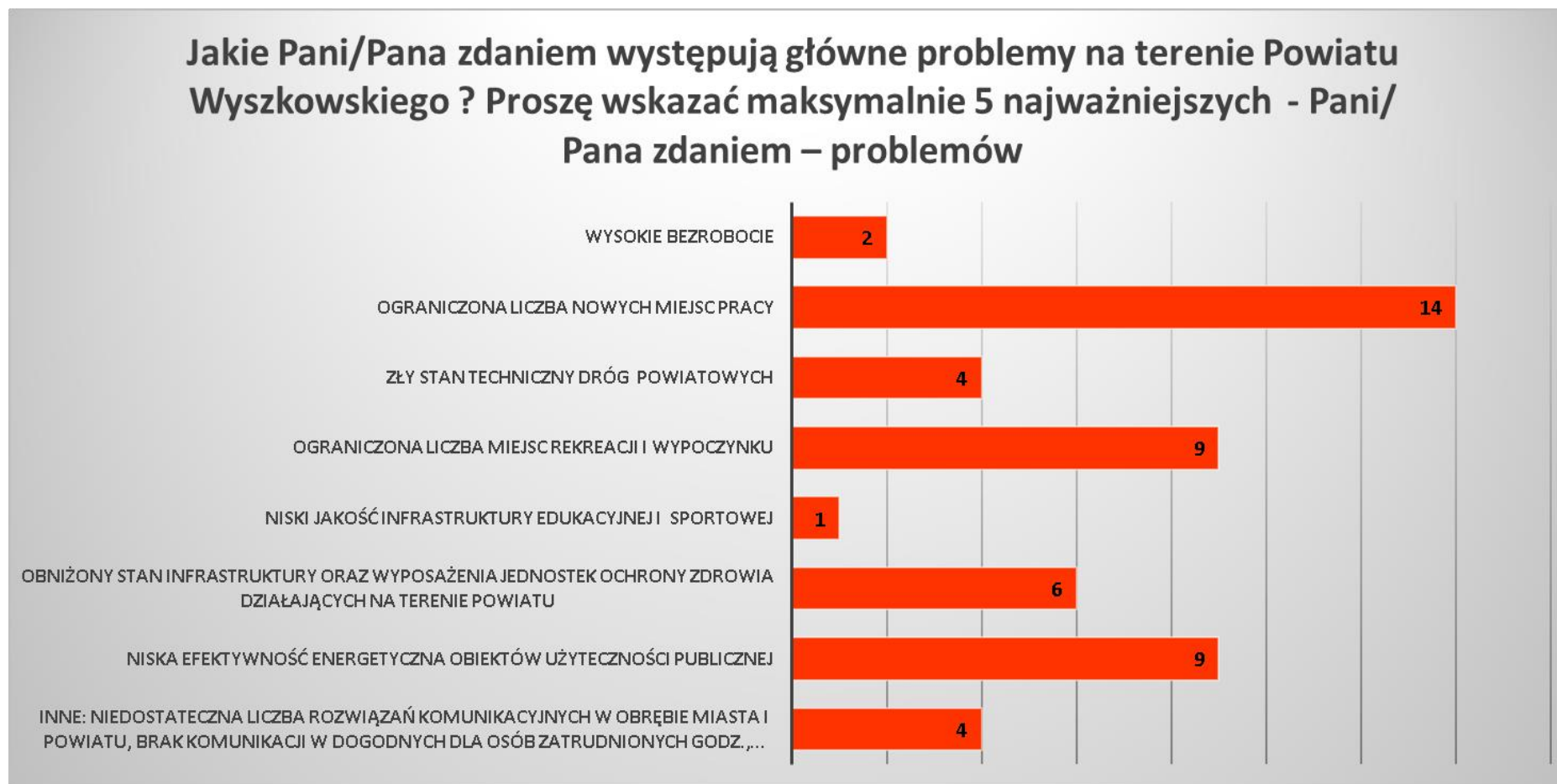

Źródło: opracowanie własne

W wyniku tak postawionego pytania mieszkańcy biorący udział w ankiecie zaznaczyli, iż największym walorem Powiatu Wyszowskiego jest położenie geograficzne oraz czyste powietrze i atrakcyjny krajobraz. Warto zwrócić uwagę, iż prawie połowa respondentów wskazała, że atutem Powiatu jest potencjał kulturowo - przyrodniczy, co niewątpliwie stanowi potencjał Powiatu oraz pozwala zaakcentować w Strategii pewne

działania w kierunku dalszej ochrony środowiska naturalnego (rozwój gospodarki niskoemisyjnej) oraz możliwości efektywnego wykorzystania potencjału przyrodniczego Powiatu Wyszowskiego do rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru.

Wyniki pytania nr 2.

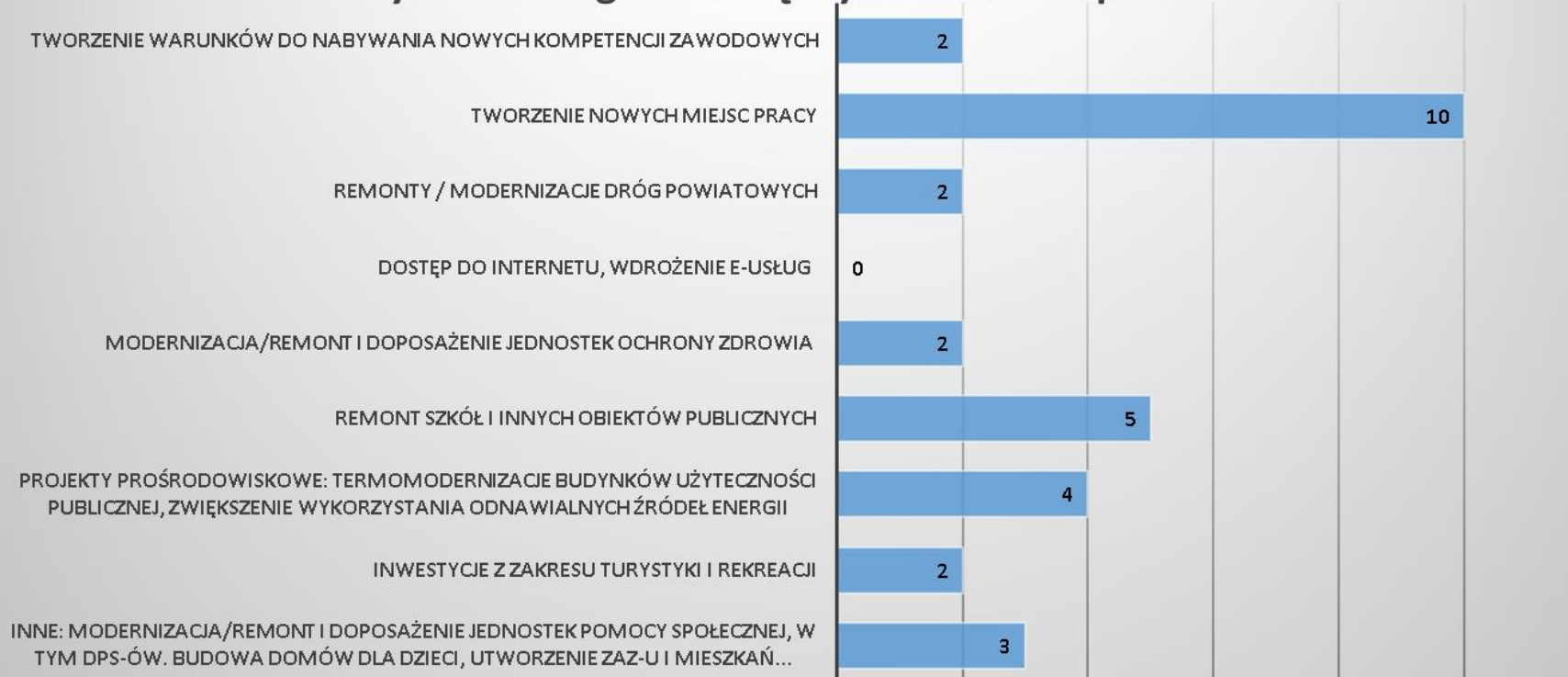
Źródło: opracowanie własne

Powyższe wyniki wskazują, iż dominującym problemem, wskazanym przez wszystkich respondentów jest ograniczona liczba nowych miejsc pracy – co wyraźnie widać w danych zawartych w diagnozie społeczno-gospodarczej oraz wskaźnikach dotyczących bezrobocia, a także rolniczym charakterze Powiatu Wyszowskiego. Równorzędnie, jako znaczący problem wskazano: niską efektywność energetyczną obiektów użyteczności publicznej, ograniczoną liczbę miejsc do rekreacji i wypoczynku oraz obniżony stan infrastruktury oraz wyposażenia jednostek ochrony zdrowia działających na terenie powiatu. Wysokie bezrobocie stanowi ważne odniesienie, ponieważ ma odzwierciedlenie w danych z PUP nt. stopy bezrobocia, płci oraz wieku osób bezrobotnych. Reasumując, problemy wskazane w ankiecie korelują z danymi zawartymi w diagnozie społeczno-gospodarczej Powiatu Wyszowskiego i ukierunkowują charakter działań na przyszłość.

Ostatnie pytanie miało charakter planistyczny i wiązało się z oczekiwaniami mieszkańców w zakresie polityki inwestycyjnej Powiatu Wyszowskiego do 2025 roku.

Wyniki ankiet pytania nr 3.

Pytanie 3: Które z wymienionych inwestycji/przedsięwzięć powinny być według Pani/Pana zrealizowane w najbliższym czasie na terenie Powiatu Wyszowskiego? Proszę wybrać dwie odpowiedzi.

Źródło: opracowanie własne

Na podstawie uzyskanych odpowiedzi mieszkańców można wywnioskować, że projekty dotyczące generowania nowych miejsc pracy powinny stanowić ważny kierunek działań powiatu do 2025 roku. Bardzo istotnym działaniem, stanowiącym główne zapotrzebowanie dla społeczności lokalnej, są inwestycje dotyczące remontów szkół i obiektów publicznych oraz projekty prośrodowiskowe dotyczące termomodernizacji obiektów użyteczności publicznej oraz zwiększenia wykorzystania odnawialnych źródeł energii na terenie Powiatu Wyszowskiego.

Warto podkreślić, iż pojawiło się w ankietach także kilka propozycji z zakresu rozbudowy infrastruktury społecznej, na które w ostatecznym kształcie dokumentu zwrócono uwagę. Należy również zaznaczyć, iż mimo niewielkiej liczby osób biorących udział w ankiecie, prawie każdy z proponowanych typów projektu został wzięty pod uwagę przez respondentów, oprócz inwestycji dotyczących zwiększenia dostępności do Internetu oraz dalszego wdrażania e-usług.

Reasumując, powyższe wyniki są spójne z analizą potrzeb, która została przeprowadzona na potrzeby niniejszego dokumentu oraz diagnozą społeczno-gospodarczą obszaru Powiatu. Ponadto ankietyzacja dała zarys oraz pewien „szkielet” do kreowania kierunków rozwojowych oraz konstruowania listy przedsięwzięć do realizacji w perspektywie do 2025 roku.

17. Analiza potrzeb

Po przeprowadzonej diagnozie społeczno-gospodarczej oraz warsztatach strategicznych z udziałem przedstawicieli Starostwa Powiatowego w Wyszowie, jednostek organizacyjnych, mieszkańców, przedstawicieli organizacji pozarządowych, Szpitala Powiatowego zidentyfikowano i skatalogowano potrzeby, obszary wsparcia, które dotyczą mieszkańców i dotyczą ściśle sprecyzowanych obszarów społeczno-gospodarczych regionu.

Na podstawie przeprowadzonych analiz dokonano identyfikacji następujących obszarów:

- INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO;
- ZDROWIE, POMOC SPOŁECZNA;
- RYNEK PRACY, PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ, BEZROBOCIE, DEMOGRAFIA;
- EDUKACJA, SPORT;
- TURYSTYKA, REKREACJA, KULTURA I DZIEDZICTWO KULTUROWE.

W ramach poszczególnych obszarów określono następujące potrzeby.

INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO

- niska efektywność energetyczna oraz słabe wykorzystanie technologii odnawialnych źródeł energii w obiektach użyteczności publicznej i indywidualnych gospodarstwach domowych na terenie Powiatu Wyszowskiego,
- duża liczba azbestowych pokryć dachowych wymagająca utylizacji i wymiany,
- konieczność likwidacji niskiej emisji na terenie Powiatu Wyszowskiego,
- obniżony stan techniczny infrastruktury drogowej oraz stanu bezpieczeństwa na drogach w Powiecie Wyszowskim,
- duża liczba wypadków komunikacyjnych wpływająca na poziom bezpieczeństwa na drogach,
- konieczność usprawnienia płynności ruchu kołowego, w szczególności wyprowadzenie ruchu tranzytowego z terenu miasta Wyszowa,
- konieczność modernizacji infrastruktury kolejowej PKP,
- obniżony stan ochrony środowiska naturalnego spowodowany licznymi pokryciami azbestowymi, niską emisją oraz koniecznością termomodernizacji obiektów,
- niewystarczająca i wymagająca doinwestowania baza infrastrukturalna przeznaczona do wykonywania zadań społecznych na terenie Powiatu Wyszowskiego,
- konieczność dalszego systematycznego usuwania barier architektonicznych urbanistycznych, technicznych i w komunikowaniu się w obiektach użyteczności publicznej i zewnętrznych barier wokół obiektów,
- konieczność dostosowania ciągów komunikacyjnych oraz sygnalizacji dźwiękowo świetlnej do potrzeb osób niepełnosprawnych,
- konieczność tworzenia warunków do likwidacji barier architektonicznych urbanistycznych, technicznych i w komunikowaniu się w związku indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych,
- konieczność tworzenia warunków do likwidacji barier transportowych dla osób niepełnosprawnych,
- obniżony stan techniczny oraz potencjał infrastrukturalny i wyposażenia obiektów oświatowych, sportowych, socjalnych, medycznych oraz kulturowych,
- ograniczony dostęp do nowoczesnej, ogólnodostępnej infrastruktury sportowo-rekreacyjnej,

- konieczność wzmocnienia bezpieczeństwa publicznego,
- konieczność rozwoju systemu monitoringu i oświetlenia na terenie Powiatu Wyszowskiego,
- nieefektywnie wykorzystany i zagospodarowany potencjał kulturowy oraz turystyczno - przyrodniczy Powiatu Wyszowskiego,
- słabo rozwinięty i niezintegrowany system ścieżek i szlaków rowerowych na terenie Powiatu Wyszowskiego,
- mało zdywersyfikowany system parkowania oraz Parkuj i Jedź na terenie Powiatu,
- ograniczona skuteczność działań rewitalizacyjnych skierowanych na ożywienie społeczno-gospodarcze newralgicznych obszarów Powiatu Wyszowskiego, w tym w szczególności Dębinek,
- braki w infrastrukturze komunalnej na terenie Powiatu Wyszowskiego: niedostateczny poziom skanalizowania i zwodociągowania powiatu, konieczność zwiększenia poziomu zgazyfikowania powiatu, niska efektywność systemu zagospodarowania odpadami, niesprawny system melioracji na terenie Powiatu Wyszowskiego,
- konieczność wzmocnienia i zwiększenia efektywności systemu zagospodarowania zasobami wodnymi na terenie Powiatu Wyszowskiego, w tym w szczególności na rzece Bug,
- nieracjonalna gospodarka wodna, której skutkiem są powodzie i dotkliwe susze powodujące niedobór wody a co za tym idzie obniżenie zwierciadła wód podziemnych oraz zmniejszenie plonów w rolnictwie,
- konieczność budowy studni głębinowych,
- konieczność zwiększenia efektywności systemu zagospodarowania terenów pod inwestycje gospodarcze oraz systemu scalania gruntów,
- niski dostęp do szerokopasmowego internetu na terenie Powiatu Wyszowskiego,
- konieczność rozbudowy systemu e-usług publicznych,
- konieczność zwiększenia ochrony przeciwpożarowej oraz przeciwpowodziowej na terenie Powiatu Wyszowskiego,
- niedoinwestowana infrastruktura kulturalna na terenach wiejskich: świetlice, gminne ośrodki kultury, placówki wsparcia dziennego,
- niski poziom rozpoznawalności i promocji produktów lokalnych i regionalnych.

ZDROWIE PUBLICZNE, POMOC SPOŁECZNA

- niekorzystne trendy demograficzne, starzejące się społeczeństwo;
- wzrastająca liczba osób w wieku poprodukcyjnym;
- konieczność dostosowania publicznej infrastruktury ochrony zdrowia do wymogów przepisów prawa (do roku 2017) w kontekście poprawy jakości świadczonych usług;
- ograniczony dostęp do świadczeń z zakresu rehabilitacji kardiologicznej i ruchowej;
- ograniczony dostęp do ambulatoryjnej opieki medycznej w dziedzinie endokrynologii okulistyki, rehabilitacji, urologii, psychiatrii w tym dziecięcej;
- ograniczony dostęp do opieki psychologicznej dla dzieci i osób dorosłych;
- ograniczony dostęp do świadczeń logopedycznych dla osób dorosłych i dzieci;
- ograniczony dostęp do specjalistycznej diagnostyki, wczesnej rehabilitacji wad wrodzonych oraz stymulowania sensoryczno- motorycznego noworodków;
- ograniczony dostęp do specjalistycznych badań diagnostycznych;

Obszary wymagające szczególnego wsparcia w SPZZOZ w Wyszowie:

- konieczność budowy infrastruktury niezbędnej dla świadczenia usług dializowania, tzw. „sztuczna nerka” w SPZZOZ w Wyszowie,
- doposażenie Szpitala Powiatowego w Wyszowie w nowoczesny, specjalistyczny sprzęt do prowadzenia ambulatoryjnej i stacjonarnej opieki medycznej;
- konieczność systematycznego doposażania i odnawiania istniejącej bazy sprzętowej w SPZZOZ w Wyszowie uwzględniające nowoczesne i innowacyjne rozwiązania, a służące diagnostyce, terapii i rehabilitacji pacjentów.
- konieczność:
 - poprawy warunków leczenia, pobytu i dostępności do diagnostyki pacjentek poradni i oddziału ginekologiczno- położniczego SPZZOZ w Wyszowie oraz modernizacja i doposażenie Bloku Porodowego;
 - rozwoju e-usług w SPZZOZ w Wyszowie poprzez pełną informatyzację;

- poprawy warunków pobytu i leczenia pacjentów w Oddziale Intensywnej Terapii SPZZOZ w Wyszowie poprzez modernizację pomieszczeń i zakup sprzętu;
 - poprawy warunków pobytu i leczenia pacjentów w Oddziale Chorób Wewnętrznych SPZZOZ w Wyszowie poprzez modernizację pomieszczeń i zakup sprzętu;
 - poprawy warunków pobytu i leczenia pacjentów w Oddziale Kardiologicznym SPZZOZ w Wyszowie poprzez modernizację pomieszczeń i zakup sprzętu medycznego;
 - poprawy warunków pobytu i leczenia pacjentów w Oddziale Pediatrycznym SPZZOZ w Wyszowie poprzez modernizację pomieszczeń i zakup sprzętu medycznego,
 - modernizacji i doposażenia Szpitalnego Oddziału Ratunkowego SPZZOZ w Wyszowie.
 - wymiany- zakupu ambulansów transportu sanitarnego i ambulansów dla wsparcia Systemu Ratownictwa Medycznego SPZZOZ w Wyszowie;
 - likwidacji wyeksploatowanych i budowa nowych ujęć wody - studni głębinowych na terenie SPZZOZ w Wyszowie;
 - modernizacji stacji uzdatniania wody na terenie SPZZOZ w Wyszowie;
 - poprawy efektywności energetycznej budynków SPZZOZ w Wyszowie poprzez ich termomodernizację i zastosowanie odnawialnych źródeł energii;
 - komunikacji na terenie SPZZOZ w Wyszowie poprzez budowę i modernizację istniejących dróg i parkingów;
 - bezpieczeństwa pacjentów i pracowników SPZZOZ w Wyszowie poprzez modernizację i rozbudowę sieci monitoringu i oświetlenia;
 - budowy koncentratora tlenu dla potrzeb SPZZOZ w Wyszowie.
 - budowy Apteki Ogólnodostępnej na terenie SPZZOZ w Wyszowie.
 - wymiany i modernizacji sieci zasilającej i rozdzielnic elektrycznych w SPZZOZ w Wyszowie;
 - kształcenia i podniesienia kwalifikacji kadry medycznej;
 - pozyskiwania specjalistów o specjalności: geriatria, kardiologia, choroby wewnętrzne, psychiatria, anestezjologia.
- deficyt sprzętu i wyposażenia służącego do diagnostyki, terapii i rehabilitacji w placówkach ochrony zdrowia na terenie Powiatu;

- konieczność doposażenia niepublicznych placówek ochrony zdrowia w zakresie ginekologii i położnictwa w celu zwiększenia dostępności i jakości świadczonych usług;
- niewystarczająca liczba programów profilaktycznych w odniesieniu do aktualnych trendów epidemiologicznych na terenie Powiatu, w szczególności w zakresie przeciwdziałania otyłości, chorobom układu oddechowego, chorobom urologicznym, cukrzycy, chorobom układu krążenia;
- niewystarczająca liczba programów profilaktycznych skierowanych do matek i dzieci w okresie okołoporodowym- opieka prenatalna;
- niewystarczająca liczba programów profilaktycznych w zakresie profilaktyki uzależnień (alkohol, nikotyna, narkotyki, inne substancje psychoaktywne);
- brak programów zdrowotnych i profilaktycznych w zakresie zdrowia psychicznego dzieci i dorosłych;
- konieczność rozszerzenia profilaktyki opieki stomatologicznej w placówkach oświatowych;
- konieczność dostosowania infrastruktury społecznej i zdrowotnej do zmieniających się trendów demograficznych, w tym utworzenie ośrodków wsparcia (Domu Dziennego Pobytu dla Seniorów);
- konieczność prowadzenia działań na rzecz tzw. włączenia społecznego poprzez opracowanie i wdrożenie programów rehabilitacji i aktywizacji seniorów;
- konieczność prowadzenia działań na rzecz tzw. włączenia społecznego poprzez opracowanie i wdrożenie aktywizacji społeczno zawodowej grup zagrożonych wykluczeniem społecznym w tym wychowanków pieczy zastępczej, osób niepełnosprawnych oraz dzieci i młodzieży ze środowisk zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym;
- konieczność dostosowania infrastruktury zdrowotnej i socjalnej do zmieniających się przepisów prawa oraz trendów demograficznych;
- ograniczone środki finansowe na bieżące utrzymanie i koszty operacyjne infrastruktury socjalnej,
- konieczność rozwoju e-usług publicznych w sektorze ochrony zdrowia;
- konieczność inicjowania programów mających na celu podnoszenie świadomości zdrowotnej mieszkańców;

- konieczność rozwoju infrastruktury na cele opiekuńczo-wychowawcze w tym instytucjonalnej pieczy zastępczej oraz ośrodków wsparcia dziennego;
- konieczność rozwoju rodzinnych form pieczy zastępczej;
- konieczność stworzenia preferencyjnych warunków dostępu do mieszkań socjalnych, komunalnych i na wolnym rynku dla osób usamodzielnianych opuszczających pieczę zastępczą;
- brak mieszkań chronionych dla wychowanków pieczy zastępczej oraz osób niepełnosprawnych;
- ograniczony dostęp do programów aktywizacji społeczno- zawodowej skierowanych grup defaworyzowanych (dzieci, młodzieży i osób dorosłych z pieczy zastępczej, młodzieżowych ośrodków wychowawczych, ośrodków socjoterapii, ośrodków leczenia, terapii i rehabilitacji uzależnień, ze środowisk zagrożonych wykluczeniem społecznym lub ubóstwem) oraz osób niepełnosprawnych, matek opuszczających domy samotnej matki, domy pomocy społecznej itp.;
- niewystarczająca liczba szkoleń mających na celu podnoszenie kompetencji rodzin zastępczych;
- konieczność utworzenia infrastruktury na potrzeby tworzenia ośrodków interwencji kryzysowej;
- ograniczona dostępność do poradnictwa prawnego dla obywateli;
- ograniczona dostępność do poradnictwa specjalistycznego w szczególności prawnego psychologicznego i rodzinnego dla osób i rodzin, które mają trudności w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych;
- konieczność stworzenia infrastruktury komunikacyjnej i transportu zapewniającej mobilność dla osób niepełnosprawnych oraz seniorów;
- brak podmiotów ekonomii społecznej tj. zakładu aktywności zawodowej, spółdzielni socjalnych osób prawnych, CIS, KIS itp.;
- deficyt rodzinnych domów pomocy społecznej;
- deficyt specjalistycznych usług opiekuńczych;
- brak ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy;
- konieczność likwidacji barier urbanistycznych, architektonicznych, technicznych oraz w komunikowaniu się osób niepełnosprawnych w obiektach użyteczności publicznej i zewnętrznych barier wokół obiektów;

- konieczność tworzenia warunków do likwidacji barier architektonicznych urbanistycznych, technicznych i w komunikowaniu się w związku indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych,
- deficyt środków na finansowanie zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej społecznej i zatrudniania osób niepełnosprawnych;
- konieczność wdrożenia systemu opieki geriatrycznej (tzw. szybka ścieżka diagnostyczna);
- konieczność wczesnego i kompleksowego zabezpieczenia rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych.

**PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ,
RYNEK PRACY, DEMOGRAFIA**

- spadek liczby osób w wieku produkcyjnym;
- zmniejszająca się liczba mieszkańców Powiatu;
- niekorzystne prognozy demograficzne,
- odpływ wykształconych zasobów pracy w wieku produkcyjnym do dużych ośrodków miejskich;
- konieczność dostosowania profili kształcenia w placówkach oświatowych Powiatu do potrzeb rynku pracy;
- konieczność rozwoju współpracy placówek oświatowych z przedsiębiorcami nie tylko na etapie odbycia staży i praktyk, ale w całym procesie kształcenia;
- niedostosowanie kwalifikacji zasobów pracy do podejmowania aktywności zawodowo – gospodarczej zgodnie z zapotrzebowaniem lokalnego rynku pracy;
- konieczność dalszego poszerzania oferty systemu dedykowanych szkoleń dla bezrobotnych z przeznaczeniem pod określone miejsca pracy;
- deficyt szkoleń z zakresu rozpoczęcia i prowadzenia własnej działalności gospodarczej;
- niewystarczające wsparcie dotacyjne i pożyczkowe dla osób zakładających działalność gospodarczą;
- potrzeba rozwoju oferty wsparcia doradztwa finansowego i prawnego dla przedsiębiorców działających na terenie Powiatu;
- deficyt programów wsparcia w zakresie rozwoju innowacji, w tym nowoczesnych technologii w sektorze prywatnym;
- potrzeba budowania programów wsparcia dla sektora produkcji i usług jako sektorów stymulujących rozwój gospodarczy i tworzenie nowych miejsc pracy;
- konieczność odbudowy sektora rzemiosła na terenie Powiatu;
- potrzeba inicjowania programów mających na celu podnoszenie kwalifikacji zasobów pracy;
- niewykorzystany potencjał do rozwoju usług turystycznych, w tym agro i ekoturystyki;
- potrzeba tworzenia spółdzielni socjalnych przez osoby prawne;

- potrzeba rozwoju mechanizmów wspierających synergę w obszarze współpracy pracodawca- bezrobotny;
- niewystarczająca liczba terenów przeznaczonych pod inwestycje gospodarcze przyciągające nowych inwestorów;
- niewystarczająca liczba programów wspierających ograniczenie bezrobocia;
- konieczność budowy innowacyjnego i efektywnego modelu współpracy służb zatrudnienia i służb pomocy społecznej na rzecz poprawy efektywności systemu i redukcji stopy bezrobocia;
- potrzeba tworzenia preferencyjnych warunków pomocy w uzyskaniu pracy przez wychowanków pieczy zastępczej;
- konieczność tworzenia i realizacji programów aktywizacji społeczno-zawodowej dla wychowanków pieczy zastępczej, młodzieżowych ośrodków wychowawczych, ośrodków socjoterapii, matek opuszczających domy samotnej matki, ośrodki interwencji kryzysowej, domy pomocy społecznej, ośrodki leczenia, terapii i rehabilitacji i uzależnień oraz osób niepełnosprawnych;
- potrzeba inicjowania współpracy instytucjonalnej pomiędzy biznesem a sektorem nauki poprzez tworzenie klastrów, inkubatorów oraz parków naukowo-technologicznych;
- potrzeba stworzenia skonsolidowanej oferty gospodarczej dla inwestorów.

EDUKACJA, SPORT

- konieczność doposażenia i poprawy stanu technicznego bazy infrastrukturalnej szkół i placówek oświatowych (szkoły, internat, stołówka) oraz sportowych na terenie Powiatu Wyszowskiego,
- braki w wyposażeniu szkół i placówek oświatowych, w tym pracowni komputerowych i językowych w nowoczesne pomoce dydaktyczne,
- konieczność doposażenia pracowni zawodowych w nowoczesny sprzęt do nauki określonych specjalności,
- nieefektywnie zagospodarowane tereny wokół placówek oświatowych na terenie Powiatu Wyszowskiego, konieczność wyposażenia w małą infrastrukturę, utworzenia przyszkolnych miejsc rekreacyjno-sportowych, likwidacji zbędnych elementów infrastruktury i budowy nowoczesnych obiektów,
- brak wieloletnich (min.10 lat) programów i prognoz kierunków kształcenia wraz z określeniem potrzeb wyposażenia technicznego i pomocy dydaktycznych oraz ich źródeł,
- mała dynamika i poziom innowacyjności w zakresie integracji działań edukacyjnych z potrzebami rynku pracy,
- słabo rozwinięty system kreowania nowych form aktywizacji edukacyjnej dzieci i młodzieży,
- niski stopień rozwoju dodatkowych kompetencji i umiejętności praktycznych, w sektorze edukacyjnym zarówno wśród dzieci i młodzieży oraz nauczycieli,
- systematyczny spadek liczby uczniów w szkołach i placówkach oświatowych w Powiecie Wyszowskim – ogółem na wszystkich poziomach kształcenia,
- konieczność poprawy warunków dla rozwoju zajęć wychowania fizycznego: występują braki bieżni, skoczni, rzutni, niewystarczająca powierzchnia sal gimnastycznych w tym w Zespole Szkół Nr 1 im. Marii Skłodowskiej –Curie w Wyszowie oraz Centrum Edukacji Zawodowej i Ustawicznej "Kopernik",
- konieczność dalszego rozwijania nowoczesnego szkolnictwa zawodowego w celu dostosowania do potrzeb rynku pracy oraz przedsiębiorców,
- brak wieloletnich umów współpracy szkół z pracodawcami,
- mało efektywny system współpracy w relacji: szkoły ponadgimnazjalne - potrzeby przedsiębiorców,

- konieczność dostosowania oraz dywersyfikacji kierunków kształcenia do trendów gospodarczych oraz potrzeb przedsiębiorców, konieczność wdrożenia systemu zachęt i stypendiów,
- mało efektywny system edukacji ustawicznej dla dorosłych osób niepełnosprawnych,
- brak opieki stomatologicznej oraz pielęgniarstwa w placówkach oświatowych, konieczność odbudowy gabinetów stomatologicznych,
- konieczność dalszego rozszerzenia systemu zachęt dla najbardziej zdolnych uczniów poprzez stypendia, wsparcie pozafinansowe oraz finansowe, oferta zajęć dodatkowych itp.,
- brak dwujęzycznego oddziału szkolnego na poziomie ponadgimnazjalnym,
- brak paraolimpiad sportowych dla osób dorosłych w Powiecie Wyszowskim o oddziaływaniu regionalnym oraz ponadregionalnym,
- konieczność kreowania i upowszechnia edukacji ekologicznej wśród dzieci, młodzieży oraz dorosłych z terenu Powiatu Wyszowskiego,
- słabo rozwinięta współpraca Powiatu Wyszowskiego z uczelniami wyższymi,
- konieczność rozwoju instytucyjnej współpracy krajowej i międzynarodowej na szczeblu edukacyjnym, stworzenia systemu zachęt dla nauczycieli i dyrektorów szkół i placówek oświatowych,
- konieczność uwzględnienia w projektach edukacyjnych w szkołach lub w innych placówkach systemu oświaty dodatkowych zajęć dydaktyczno-wyrównawczych służących wyrównaniu dysproporcji edukacyjnych uczniów mających trudności w spełnianiu wymagań edukacyjnych w tym grup defaworyzowanych tj. wychowanków pieczy zastępczej i osób niepełnosprawnych oraz uczniów z rodzin zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym,
- wsparcie rzeczowe i finansowe uczniów z grup defaworyzowanych w podręczniki i przybory szkolne, pomoce dydaktyczne, dożywianie oraz stypendia.

TURYSTYKA, REKREACJA, KULTURA I DZIEDZICTWO KULTUROWE

- nieefektywnie wykorzystywany oraz wymagający rewaloryzacji potencjał przyrodniczo-kulturalny Powiatu Wyszowskiego,
- niedoinwestowana i wymagająca wsparcia infrastruktura kulturalno-turystyczna na terenie Powiatu,
- brak zintegrowanego oraz opartego na nowoczesnych technologiach system informacji turystycznej,
- brak nowoczesnych form prezentacji oferty turystyczno-kulturalnej wykorzystywanej do promocji regionu,
- niski poziom wykorzystania technologii informatycznych do zdalnego i szybkiego zapoznania się z ofertą turystyczną Powiatu Wyszowskiego, co powoduje ograniczenie dostępności do wachlarza imprez odbywających się w powiecie, jak i obniżenie atrakcyjności turystycznej regionu,
- mało efektywne wykorzystanie zasobów wodnych Powiatu w tym głównie rzeki Bug do rozwoju działalności o profilu turystycznym,
- nieefektywny system odbudowy i modernizacji zasobów wodnych do rozwoju turystyki w Powiecie Wyszowskim,
- słabo zintegrowany system ścieżek oraz szlaków rowerowych: niewielka ilość, brak połączeń z innymi odcinkami w celu tworzenia atrakcyjnych szlaków rowerowych,
- nierozwinięty system Parkuj & Jedź,
- nieefektywnie wykorzystywany potencjał przyrodniczy Powiatu Wyszowskiego do rozwoju agroturystyki,
- niska promocja oraz wykorzystanie potencjału obszarów Natura 2000,
- słabo rozwinięta i wymagająca doinwestowania infrastruktura rekreacyjna oraz obiekty dziedzictwa kulturowego,
- słaba promocja i rozwój regionalnych i lokalnych produktów,
- mało atrakcyjna i nierozpoznawalna oferta kulturalno- turystyczna Powiatu Wyszowskiego o zasięgu regionalnym oraz ponadregionalnym.

18. Analiza SWOT

Analiza SWOT dla Powiatu Wyszowskiego

Mocne Strony	Słabe Strony
➤ Bliska lokalizacja Warszawy, ➤ Dobra komunikacja z Warszawą oraz Warszawskim Obszarem Funkcjonalnym, ➤ Umieszczenie Powiatu Wyszowskiego w Obszarze Metropolitalnym Warszawy, ➤ Bardzo dobra dostępność komunikacyjna: obecność drogi ekspresowej S8 oraz drogi krajowej nr 61, ➤ Funkcjonowanie połączenia kolejowego z Warszawą, ➤ Bliskość portów lotniczych: Okęcie, Modlin, ➤ Zrównoważona sytuacja demograficzna, ➤ Dodatni przyrost naturalny, ➤ Systematycznie spadająca liczba bezrobotnych oraz stopa bezrobocia, ➤ Wysoka skuteczność podejmowanych działań oraz programów wsparcia przez Powiatowy Urząd Pracy w Wyszowie, ➤ Wzrastająca liczba nowych podmiotów gospodarczych, ➤ Rozwój sektora małych i średnich przedsiębiorstw, ➤ Wzrastająca liczba osób pracujących, ➤ Lokalizacja i systematyczny rozwój największego pracodawcy w Powiecie - międzynarodowej firmy poligraficznej, dzięki której rozwijana jest również regionalna kooperacja mniejszych podmiotów prywatnych. ➤ Wolne tereny pod inwestycje gospodarcze, ➤ Obecność Tarnobrzelskiej Podstrefy Specjalnej Strefy Ekonomicznej na terenie Gminy Wyszów ➤ Dobra współpraca samorządowa i gospodarcza samorządu powiatowego z gminami sąsiednimi oraz administracją rządową, ➤ Efektywna współpraca inwestycyjna Powiatu z samorządami gminnymi, ➤ Znaczący potencjał kulturowo- przyrodniczy	➤ Wzmożony ruch kołowy w szczególności w obszarze miejskim, ➤ Nadmierny ruch tranzytowy w Wyszowie, ➤ Wysoka stopa bezrobocia w Powiecie Wyszowskim, ➤ Duża migracja wykwalifikowanych zasób pracy do większych ośrodków miejskich, brak atrakcyjnych ofert pracy dla absolwentów szkół, ➤ Niska jakość gminnej oraz powiatowej infrastruktury drogowej, ➤ Braki w infrastrukturze towarzyszącej przy gminnych oraz powiatowych odcinkach drogowych, ➤ Zbyt niska częstotliwość pociągów, ➤ Niski poziom bezpieczeństwa drogowego, ➤ Braki w infrastrukturze wodno-kanalizacyjnej, szczególnie na obszarach wiejskich, ➤ Zanieczyszczenie środowiska naturalnego, przekroczenie poziomu zanieczyszczeń pyłami PM 10, ➤ Wzrastające zanieczyszczenie wód powierzchniowych i podziemnych, ➤ Wysokie zagrożenie powodziowe, ➤ Nieuzbrojone tereny inwestycyjne z przeznaczeniem na prowadzenie działalności gospodarczej dla przedsiębiorców, ➤ Niespełnianie przez Szpital Powiatowy w Wyszowie wymogów Rozporządzenia Ministra Zdrowia, ➤ Brak dostępności do tzw. „sztucznej nerki” na terenie Powiatu, ➤ Brak dostępu do specjalistów z zakresu geriatry, ➤ Brak dostępności do stacjonarnej opieki rehabilitacyjnej, ➤ Ograniczona dostępność do specjalistycznej opieki ambulatoryjnej: okulistyka, kardiologia, endokrynologia, rehabilitacja,

Powiatu, ➤ Obecność obszarów Natura 2000, która wpływa na atrakcyjność przyrodniczą obszaru, ➤ Odpowiednie zabezpieczenie medyczne dla mieszkańców Powiatu poprzez działalność SPZZOZ w Wyszowie – Szpitala Powiatowego, ➤ Obecność SOR oraz zespołów ratownictwa medycznego (Szpitala Powiatowego w Wyszowie) w systemie Państwowego Ratownictwa Medycznego, ➤ Dobrze rozwinięty system szkolnictwa zawodowego: warunki, kadra nauczycielska, elastyczność profili nauczania, ➤ Stabilna i rosnąca liczba uczniów w większości placówek szkolnych w Powiecie Wyszowskim, ➤ Dostateczne zaplecze w zakresie opieki społecznej - DPS-y ➤ Duży potencjał rozwojowy organizacji pozarządowych, ➤ Kształcenie zawodowe na nowoczesnych stanowiskach pracy u pracodawców Powiatu Wyszowskiego, w Warszawie a także w krajach UE, ➤ Realizacja programów finansowanych ze środków UE sprzyja poprawie wyposażenia szkół w nowoczesne środki dydaktyczne, ➤ Budowa Domu Dziecka w Wyszowie, ➤ Rozwijająca się infrastruktura do uprawiania sportów i kultury fizycznej dla dzieci, młodzieży i dorosłych, ➤ Rozwijająca się sieć ścieżek rowerowych, ➤ Zagospodarowane tereny w sąsiedztwie kościołów, miejsc użyteczności publicznej, szkół, itd. ➤ Wolne tereny pod inwestycje mieszkaniowe (zabudowa indywidualna)	psychiatria itp. ➤ Braki w infrastrukturze oświatowej, sportowej, rekreacyjnej. ➤ Nieefektywnie wykorzystany potencjał turystyczny do rozwoju społeczno-gospodarczego regionu, ➤ Lokalizacja obszarów Natura 2000 stanowiąca ograniczenia dla tematycznych inwestycji, ➤ Słabo rozwinięta oferta turystyczna oparta na potencjale przyrodniczym, ze szczególnym uwzględnieniem potencjału wodnego, ➤ Duży odsetek gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej, ➤ Konieczność ciągłego wsparcia finansowego skierowanego do szkolnictwa zawodowego (modernizacja bazy dydaktycznej) w celu dostosowania profili kształcenia do potrzeb rynku pracy, ➤ Bariery architektoniczne w obiektach użyteczności publicznej, ➤ Słabo rozwinięty system e-usług publicznych i dostępności do internetu, ➤ Zły stan techniczny obiektów objętych ochroną konserwatorską, ➤ Niska efektywność energetyczna obiektów użyteczności publicznej ➤ Wysoki poziom zanieczyszczenia powietrza spowodowanym niską emisją z budynków publicznych i indywidualnych gospodarstw domowych, ➤ Niskie wykorzystanie OZE w Powiecie, ➤ Duża liczba pokryć dachowych zawierających azbest, ➤ Zamknięte pomieszczenie dworca autobusowego po godz. 16.00, ➤ Brak miejsc parkingowych na osiedlach mieszkaniowych oraz w sąsiedztwie wielu sklepów i miejsc handlowych, ➤ Brak Ratusza miejskiego w Wyszowie oraz towarzyszącej infrastruktury, ➤ Nieefektywnie wykorzystany potencjał rzeki Bug, słabe zagospodarowanie terenu w infrastrukturę do rekreacji, ➤ Zaśmiecone lasy, zalegające nielegalne wysypiska śmieci w lasach Powiatu Wyszowskiego,
--	--

	➤ Stosunkowo wysokie upolitycznienie wielu działań i przedsięwzięć skierowanych na rzecz instytucji i obywateli.
Szanse	Zagrożenia
➤ Obecność Powiatu Wyszowskiego w OSI Ostrołęcko-Siedleckim jako narzędzia do pozyskiwania środków w ramach nowej perspektywy finansowej UE, ➤ Nowa perspektywa finansowa UE na lata 2014-2020, ➤ Rozwój gospodarki niskoemisyjnej: termomodernizacje, energooszczędne oświetlenie, likwidacja niskiej emisji, promocja, edukacja, transport niskoemisyjny, w celu poprawy jakości powietrza atmosferycznego, ➤ Zwiększenie wykorzystania OZE w obiektach użyteczności publicznej oraz podmiotach prywatnych i indywidualnych gospodarstwach domowych, ➤ Budowa „Małej Obwodnicy” Wyszkowa, ➤ Budowa „Dużej Obwodnicy” Wyszkowa, ➤ Systematyczna poprawa jakości oraz rozbudowa infrastruktury drogowej wpływająca na zwiększenie dostępności, płynności i bezpieczeństwa w ruchu drogowym, ➤ Stworzenie szybkiego połączenia kolejowego SKM z Warszawą, ➤ Rozwój i poprawa infrastruktury zdrowotnej Szpitala Powiatowego w Wyszowie, ➤ Rozwój profilaktyki zdrowotnej w Powiecie Wyszowskim, ➤ Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału turystycznego do dywersyfikacji działalności agroturystycznej, lokalnych produktów i ekologicznego rolnictwa, ➤ Rozwój zintegrowanej oferty turystyczno-kulturalnej Powiatu, ➤ Promocja gospodarcza i turystyczna regionu, ➤ Możliwość utworzenia i uzbrojenia terenów inwestycyjnych przyciągających przedsiębiorców, ➤ Wzrost wykorzystania innowacji wśród przedsiębiorców, ➤ Rozwój współpracy z ośrodkami naukowymi	➤ Niekorzystnie kształtujący się trend demograficzny: spadek liczby osób w wieku produkcyjnym, wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym, ➤ Nakładanie dodatkowych zadań dla samorządu powiatowego przez administrację rządową bez pokrycia finansowego, ➤ Prognozowany zwiększony popyt na opiekę senioralną, społeczną, ➤ Mało efektywne zarządzanie zasobami wodnymi dotyczące regulacji wałów przeciwpowodziowych, systemu melioracji i retencji itp., ➤ Zwiększenie ruchu kołowego wpływające negatywnie na środowisko naturalne, ➤ Zagrożenia klimatyczne – susze oraz powodzie, ➤ Brak pokrycia w rosące zapotrzebowanie zakładów przemysłowych w energię elektryczną, ➤ Roszczenia własnościowe byłych właścicieli majątku będącego obecnie w dyspozycji samorządu powiatowego, ➤ Ograniczenia w rozwoju gospodarczym na obszarach deficytu energii elektrycznej, ➤ Podwyższenie kosztów działalności przedsiębiorstw i życia mieszkańców wynikające ze zobowiązań tzw. „pakietu klimatycznego”, ➤ Niewystarczający poziom finansowania kultury, ➤ Niekontrolowane migracje, ➤ Ograniczone możliwości finansowe Powiatu na realizację wszystkich przedsięwzięć inwestycyjnych, ➤ Niewystarczający poziom finansowania edukacji ponadgimnazjalnej, brak kół zainteresowań, ➤ Zdobywanie środków na wyposażenie szkół i wsparcie edukacyjne uczniów wiąże się z koniecznością realizacji projektów finansowanych ze środków UE, ➤ Niewystarczający system stypendialny za

w Warszawie, ➤ Zagospodarowanie centrum miasta Wyszowa i nadanie im nowych funkcji społeczno-gospodarczych, ➤ Dalsza efektywne działania służb zatrudnienia w celu ograniczania bezrobocia i kreowania szans na zatrudnienie dla osób bezrobotnych, ➤ Zwiększenie liczby oraz integracja ścieżek i tras rowerowych w Powiecie Wyszowskim, ➤ Poprawa jakości środowiska i wzrost świadomości proekologicznej, ➤ Ograniczenie emisji zanieczyszczeń poprzez rozwój czystych technologii, ➤ Poprawa warunków życia, polityka prorodzinna, wzrost postaw prospołecznych i aktywności obywatelskiej, wzrost dostępności do usług w ramach infrastruktury społecznej, ➤ Dostosowanie kształcenia do potrzeb rynku pracy oraz do potrzeb przemysłu kluczowych branż zawartych w KIS oraz RIS, na podstawie opracowanej strategii edukacji w Powiecie Wyszowskim. ➤ Systematyczny wzrost kształcenia i rozwijania umiejętności stosowania języków obcych, szczególnie języka angielskiego, ➤ Powszechny, nieodpłatny dostęp do Internetu szerokopasmowego, ➤ Wzrost znaczenia turystyki w gospodarce regionalnej i tworzeniu PKB, ➤ Poprawa bazy infrastrukturalnej obiektów oświatowych, sportowych, społecznych, rekreacyjnych oraz kulturalnych, ➤ Poprawa bezpieczeństwa publicznego: monitoring, wyposażenie jednostek PSP, zespołów Ratownictwa Medycznego itp. ➤ Rozwój budownictwa komunalnego, mieszkań chronionych, ➤ Systematycznie usuwanie azbestu z terenu Powiatu, ➤ Realizacja programów i projektów edukacyjnych w zakresie bezpieczeństwa publicznego.	osiągnięcia edukacyjne, sportowe i artystyczne dla młodzieży szkół ponadgimnazjalnych, ➤ Niewystarczające kształcenie młodzieży w kierunku zatrudnienia w usługach dotyczących opieki senioralnej i społecznej, ➤ Podwyższenie kosztów życia mieszkańców wynikające ze wzrostu podatków i należności komunalnych, ➤ Brak miejsc w szkołach ponadgimnazjalnych za 8-9 lat (po rekrutacji obecnych sześciolatków).
---	---

**Załącznik nr 1 Zestawienie zadań do realizacji w ramach
Strategii/Programu Rozwoju Powiatu Wyszowskiego do 2025 roku**

Spis tabel, rysunków i wykresów

<i>Tabela 1 Zgodność Strategii/Programu Rozwoju Powiatu Wyszowskiego do 2025 roku z dokumentami strategicznymi.</i>	29
<i>Tabela 2 Proponowany zakres monitoringu i osiągnięć Strategii</i>	37
<i>Tabela 3. Rzeki i kanały zlokalizowane w granicach Powiatu Wyszowskiego</i>	44
<i>Tabela 4 Prognozowany obszar zalewowy w gminach Powiatu Wyszowskiego</i>	45
<i>Tabela 5. Pomniki przyrody na terenie Powiatu Wyszowskiego</i>	52
<i>Tabela 6. Użytki ekologiczne na terenie Powiatu Wyszowskiego</i>	52
<i>Tabela 7. Obszary specjalnej ochrony ptaków na terenie Powiatu Wyszowskiego</i>	53
<i>Tabela 8. Specjalne obszary ochrony siedliskowej na terenie Powiatu Wyszowskiego</i>	53
<i>Tabela 9. Ranking oraz grupy typologiczne powiatów według kryterium atrakcyjności turystycznej w 2012 r.</i>	64
<i>Tabela 10. Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem</i>	68
<i>Tabela 11. Liczba ludności w poszczególnych gminach Powiatu Wyszowskiego</i>	68
<i>Tabela 12. Wskaźnik obciążenia demograficznego w Powiecie Wyszowskim.</i>	69
<i>Tabela 13. Migracje na pobyt stały międzypowiatowe wg typu, kierunku i płci migrantów.</i>	70
<i>Tabela 14. Prognoza liczby ludności, wg płci i miejsca zamieszkania na lata 2020-2035.</i>	72
<i>Tabela 15. Pracujący w Powiecie Wyszowskim wg płci w odniesieniu do danych wojewódzkich</i>	73
<i>Tabela 16. Pracujący na 1000 ludności</i>	74
<i>Tabela 17. Struktura i bilans bezrobotnych w Powiecie Wyszowskim, stan na czerwiec 2015.</i>	79
<i>Tabela 18. Liczba osób bezrobotnych w poszczególnych gminach Powiatu Wyszowskiego.</i>	81
<i>Tabela 19. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON w Powiecie Wyszowskim.</i>	84
<i>Tabela 20. Podmioty wg grup rodzajów działalności PKD 2007</i>	86
<i>Tabela 21. Gospodarstwa rolne w poszczególnych gminach Powiatu Wyszowskiego</i>	91
<i>Tabela 22. Zestawienie dróg powiatowych w Powiecie Wyszowskim</i>	92
<i>Tabela 23 Zestawienie dróg powiatowych wg rodzajów nawierzchni w gminach Powiatu Wyszowskiego</i>	94
<i>Tabela 24 Zestawienie dróg powiatowych wg rodzajów nawierzchni w gminach Powiatu Wyszowskiego – ciąg dalszy</i>	97
<i>Tabela 25. Statystyki wypadków drogowych na terenie Powiatu Wyszowskiego.</i>	103

<i>Tabela 26. Charakterystyka sieci wodociągowej na obszarze Powiatu Wyszowskiego w latach 2011-2014.....</i>	<i>105</i>
<i>Tabela 27. Urządzenia sieciowe w poszczególnych gminach Powiatu Wyszowskiego.....</i>	<i>106</i>
<i>Tabela 28. Charakterystyka gminnych stacji uzdatniania wody na terenie Powiatu Wyszowskiego.....</i>	<i>107</i>
<i>Tabela 29. Charakterystyka sieci kanalizacyjnej na obszarze Powiatu Wyszowskiego w latach 2011-2014.....</i>	<i>108</i>
<i>Tabela 30. Korzystający z sieci kanalizacyjnej.....</i>	<i>108</i>
<i>Tabela 31. Charakterystyka gminnych oczyszczalni ścieków na terenie Powiatu Wyszowskiego.....</i>	<i>109</i>
<i>Tabela 32. Gospodarka odpadami na terenie Powiatu Wyszowskiego.....</i>	<i>112</i>
<i>Tabela 33. Charakterystyka sieci gazowniczej w Powiecie Wyszowskim w latach 2011-2013.</i>	<i>113</i>
<i>Tabela 34. Podział odbiorców gazu ze względu na jego przeznaczenie jak i miejsce zlokalizowania w Powiecie Wyszowskim na koniec 2014 roku.....</i>	<i>113</i>
<i>Tabela 35. Energia elektryczna w gospodarstwach domowych wg lokalizacji odbiorcy.....</i>	<i>114</i>
<i>Tabela 36 Szkoły prowadzone przez Powiat Wyszowski wg stanu na dzień 1 września 2015r.</i>	<i>115</i>
<i>Tabela 37 Szkoły na obszarze Powiatu Wyszowskiego prowadzone przez samorząd województwa mazowieckiego.....</i>	<i>116</i>
<i>Tabela 38 Wykaz szkół niepublicznych na obszarze Powiatu Wyszowskiego.....</i>	<i>117</i>
<i>Tabela 39 Wykaz placówek niepublicznych na obszarze Powiatu Wyszowskiego.....</i>	<i>117</i>
<i>Tabela 40 Statystyka absolwentów gimnazjów w latach 2014-2015 wraz prognozą do 2021 roku.....</i>	<i>119</i>
<i>Tabela 41 Liczba uczniów w szkołach dla młodzieży prowadzonych przez Powiat Wyszowski w roku szkolnym 2012/2013, 2013/2014, 2014/2015 i 2015/2016 wg typów szkół.....</i>	<i>120</i>
<i>Tabela 42 Liczba uczniów w Technikach wg zawodów.....</i>	<i>121</i>
<i>Tabela 43 Liczba uczniów w szkołach prowadzonych przez powiat za rok (2014/2015) z uwzględnieniem typów szkół, profili kształcenia.....</i>	<i>122</i>
<i>Tabela 44 Liczba uczniów w szkołach prowadzonych przez Powiat w bieżącym roku szkolnym (2015/2016) z uwzględnieniem typów szkół, profili kształcenia.....</i>	<i>124</i>
<i>Tabela 45 Liczba uczniów w szkołach specjalnych w roku szkolnym 2014/2015.....</i>	<i>127</i>
<i>Tabela 46 Liczba uczniów w szkołach specjalnych w roku szkolnym 2015/2016.....</i>	<i>128</i>

<i>Tabela 47 Nauczyciele w szkołach podlegających pod Powiat Wyszowski – stan na 31 marzec 2015r.....</i>	<i>128</i>
<i>Tabela 48 Zdawalność egzaminów maturalnych w sesji letniej 2015 w szkołach prowadzonych przez Powiat w rozbiciu na typy szkół</i>	<i>130</i>
<i>Tabela 49. Lokalizacja podmiotów udzielających świadcząca podstawową opiekę zdrowotną na obszarze Powiatu Wyszowskiego.....</i>	<i>133</i>
<i>Tabela 50 Liczba hospitalizacji w latach 2011-2013 w SPZZOZ w Wyszowie.....</i>	<i>137</i>
<i>Tabela 51. Ilość hospitalizacji z podziałem na przyczyny.....</i>	<i>138</i>
<i>Tabela 52. Ilość udzielonych porad.</i>	<i>139</i>
<i>Tabela 53. Ilość wykonanych badań w pracowniach.....</i>	<i>140</i>
<i>Tabela 54 Podmioty zapewniające świadczenia pielęgnacyjne i opiekuńcze w Powiecie Wyszowskim.....</i>	<i>141</i>
<i>Tabela 55. Udzielone porady lekarskie w Powiecie Wyszowskim.</i>	<i>142</i>
<i>Tabela 56 Przyczyny zgonów w Powiecie Wyszowskim w latach 2012-2013.....</i>	<i>144</i>
<i>Tabela 57. Placówki opiekuńczo-wychowawcze wsparcia dziennego funkcjonujące na terenie poszczególnych gmin Powiatu Wyszowskiego.....</i>	<i>148</i>
<i>Tabela 58. Placówki stacjonarnej pomocy społecznej.....</i>	<i>149</i>
<i>Tabela 59. Liczba gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej w Powiecie Wyszowskim w latach 2011-2014 odniesieniu do danych wojewódzkich</i>	<i>153</i>
<i>Tabela 60 Osoby w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej wg kryterium dochodowego i ekonomicznych grup wieku.....</i>	<i>153</i>
<i>Tabela 61. Korzystający ze świadczeń rodzinnych w Powiecie Wyszowskim.....</i>	<i>153</i>
<i>Tabela 62 Kwoty świadczeń rodzinnych wypłaconych w roku - ogółem</i>	<i>154</i>
<i>Tabela 63. Infrastruktura kultury w Powiecie Wyszowskim</i>	<i>155</i>
<i>Tabela 64. Biblioteki publiczne w Powiecie Wyszowskim w poszczególnych gminach Powiatu Wyszowskiego.....</i>	<i>160</i>
<i>Tabela 65. Biblioteki – wskaźniki.....</i>	<i>160</i>
<i>Tabela 66. Kluby sportowe łącznie z klubami wyznaniowymi i UKS.....</i>	<i>161</i>
<i>Tabela 67 Zestawienie bazy sportowej funkcjonującej w Powiecie Wyszowskim.....</i>	<i>164</i>
<i>Tabela 68. Przestępstwa stwierdzone w Powiecie Wyszowskim w latach 2012-2014.</i>	<i>166</i>
<i>Tabela 69 Porównanie WDIS dla powiatów województwa mazowieckiego z wyłączeniem pięciu miast</i>	<i>174</i>
<i>Tabela 70 Porównanie WPUS dla powiatów województwa mazowieckiego.....</i>	<i>177</i>

<i>Tabela 71. Wyciąg z tabeli dochodów budżetu Powiatu Wyszowskiego z rozdziałem wg działów Klasyfikacji Budżetowej w roku 2014 uwzględniający najważniejsze działy/składniki dochodu.</i>	184
<i>Tabela 72. Wyciąg z tabeli wydatków budżetu Powiatu Wyszowskiego z rozdziałem wg działów Klasyfikacji Budżetowej w roku 2014 uwzględniający najważniejsze działy/składniki wydatków.</i>	185
<i>Tabela 73. Wykaz środków przekazywanych przez Gminę Brańszczyk na ważniejsze inwestycje w Powiecie Wyszowskim w latach 1999-2015.</i>	187
<i>Tabela 74. Wykaz środków przekazywanych przez Gminę Długosiodło na ważniejsze inwestycje w Powiecie Wyszowskim w latach 1999-2015.</i>	187
<i>Tabela 75. Wykaz środków przekazywanych przez Gminę Rząśnik na ważniejsze inwestycje w Powiecie Wyszowskim w latach 1999-2015.</i>	188
<i>Tabela 76. Wykaz środków przekazywanych przez Gminę Somianka na ważniejsze inwestycje w Powiecie Wyszowskim w latach 1999-2015.</i>	188
<i>Tabela 77. Wykaz środków przekazywanych przez Gminę Wyszów na ważniejsze inwestycje w Powiecie Wyszowskim w latach 1999-2015.</i>	189
<i>Tabela 78. Wykaz środków przekazywanych przez Gminę Zabrodzie na ważniejsze inwestycje w Powiecie Wyszowskim w latach 1999-2015.</i>	189
 <i>Mapa 1 Lokalizacja Powiatu Wyszowskiego na tle województwa mazowieckiego.</i>	6
<i>Mapa 2 Położenie Powiatu Wyszowskiego na tle paneuropejskich korytarzy transportowych.</i>	7
<i>Mapa 3 Gminy Powiatu Wyszowskiego.</i>	40
<i>Mapa 4 Rozkład wskaźnika syntetycznego potencjału turystycznego powiatów województwa mazowieckiego.</i>	65
 <i>Rysunek 1 Schemat analizy logicznej.</i>	11
 <i>Wykres 1 Demografia w Powiecie Wyszowskim w latach 2011-2014.</i>	66
<i>Wykres 2. Liczba ludności Powiatu Wyszowskiego ogółem oraz wg ekonomicznych grup wieku, w latach 2011-2014.</i>	67
<i>Wykres 3. Struktura ludności w Powiecie Wyszowskim, wg ekonomicznych grup wieku (stan na dzień 31.12.2014 r.).</i>	69
<i>Wykres 4. Liczba bezrobotnych w latach 2011-2014.</i>	80

Wykres 5. Stopa bezrobocia rejestrowanego w Powiecie Wyszowskim.	81
Wykres 6. Podmioty gospodarcze w poszczególnych gminach Powiatu Wyszowskiego w 2014 r.	85
Wykres 7 Statystyka absolwentów gimnazjów w latach 2014-2015 wraz prognozą do 2021 roku i trendem	119
Wykres 8. Statystyka zdarzeń drogowych w latach 2005-2013.....	167
Wykres 9. Zestawienie ilości zdarzeń w roku 2014 w rozbiciu na rodzaj zdarzenia	168
Wykres 10. Porównanie ilości zdarzeń w latach 2011-2014 w rozbiciu na rodzaj zdarzenia	168